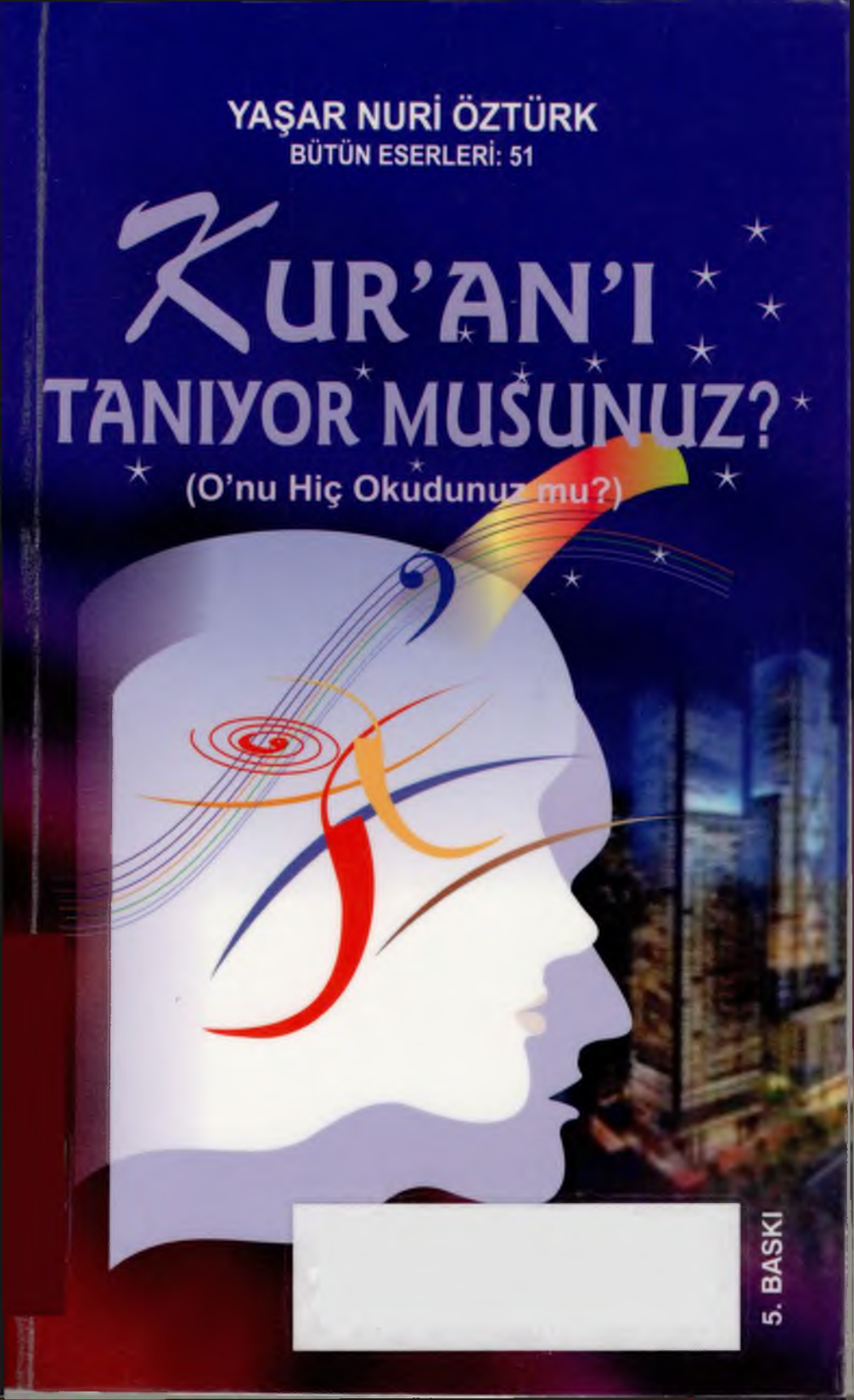
YAŞAR NURİ ÖZTÜRK

BÜTÜN ESERLERİ: 51

KUR'AN'I TANIYOR MUSUNUZ?

(O'nu Hiç Okudunuz mu?)

5. BASKI

Aynı zamanda en büyük hocam olan babam **Abdullah Temel Niyazoğlu**'nun aziz hatırasına...

'Kur'an'ı Tanıyor musunuz?' kitabınız hepimize hayırlı olsun.

Bir Çin gazetesi 1950'li yıllarda **"Tarihin kalbi olsaydı Kemal Atatürk'ü kıskanırdı"** diye yazmıştı. Ben bu sözü size de uyarlıyorum:

"Tarihin kalbi olsaydı Yaşar Nuri Öztürk'ü kıskanırdı."

Elif Tuna

"Hiç kuşkusuz, o zikiri/Kur'an'ı biz indirdik, biz; her halde onu muhakkak koruyacak olan da biziz."

Hicr suresi, 9

"İlliyyûndaki kitap, rakamlarla kodlanmış bir kitaptır ki, yaklaştırılmış olanlar tanıklık eder ona."

Mutaffifîn suresi, 20-21

"Yemin olsun, eğer insanlar ve cinler şu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere birarayа toplansalar, birbirlerine de destek olsalar, onun bir benzerini yine de ortaya getiremezler."

İsra suresi, 88

"Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!"

Kamer suresi, 17, 22, 32, 40

"Resul şöyle der: 'Ey Rabbim, benim toplumum, bu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış halde tuttular."

Furkan suresi, 30

"O Kur'an, kendilerine ilim verilenlerin göğüsleri içinde, akla ve ilme dayalı ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi, zalimlerden başka hiç kimse inkâr etmez."

Ankebût suresi, 49

PROF. DR. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK
(İlahiyatçı, hukukçu, siyasetçi)

Time Dergisi'nin gerçekleştirdiği '20. Yüzyılın En Önemli Kişileri' (The Most Important People of 20th. Century) anketinin **'En Önemli Bilim Adamları ve Islahatçılar'** (The Most Important Scientists and Healers) listesinde, dünya kamuoyunca belirlenmiş yüz ismin ilk onu arasında yer alan Yaşar Nuri Öztürk, 1951 yılında Trabzon'da doğdu. İlk Arapça, Farsça eğitimini, aynı zamanda en büyük hocası olan babasından aldı. Lisans eğitimini hukuk ve ilahiyatta, master ve doktora eğitimini İslam felsefesi dalında tamamladı. Bir süre avukatlık yaptıktan sonra üniversiteye intisap etti.

Türk üniversitelerinde öğretim üyesi ve dekan olarak 26 yıl görev yaptı. ABD-New York'ta **(The Theological Seminary of Barrytown)** bir yıl misafir profesör olarak **'İslam Düşüncesi'** dersleri okuttu.

Türkiye, ABD, Rusya, Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve Balkanlar'da İslam düşüncesi, insan ve insan hakları konularında birçok konferans verdi.

'Kur'an'ın Yorum Katılmamış İlk Türkçe Çevirisi'ni yapan bilim adamı olarak da anılır. 1993-2011 yılları arasında üç yüzü aşkın baskı yapan bu çeviri, **'Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin En Çok Baskı Yapan Kitabı'** sayılmaktadır.

'İslam-Batı İlişkileri ve Bunun KEİ Ülkelerindeki Yansımaları' (Chelovecheskiy Faktor: Obschestvo i Vlast, 2004-4), **'İslam ve Avrupa'** (Die Zeit, 20 Şubat 2003), **'İslam ve Demokrasi'** [*Desperately Seeking Europe,* London, (Archetype Publications), 2003, page, 198-210; *Europa Leidenschaftlich Gesucht,* München-Zürich, (Piper Verlag), 2003, seite: 210-224] gibi uzun makaleleri ile, **İslam, Batı, Laiklik** konularındaki uzun röportajları [örnek olarak bakınız, **al-Ahram** (Weekly), 1-7 February, 2001] Batı'da ve İslam dünyasında derin yankılar yapmıştır.

Türkçe, Almanca, İngilizce ve Farsça basılan eserlerinin sayısı elliyi aşkındır.

Öztürk'ün düşünce dünyası, değişik üniversitelerde yapılan Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca tezlerle incelendi.

KUR'AN'I TANIYOR MUSUNUZ?

(O'nu Hiç Okudunuz mu?)

Prof. Dr. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK
İstanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
kurucu dekanı

5. BASKI

Yeni Boyut
İSTANBUL-2013

Kur'an'ı Tanıyor Musunuz?
(O'nu Hiç Okudunuz mu?)

Yeni Boyut: 55
Birinci Baskı: Mayıs 2013

ISBN: *975-6779-68-2*

Sahibi:
Yeni Boyut Tüzel Kişiliği

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Saniye ÖZTÜRK

Editör:
Dr. Mustafa Tahir ÖZTÜRK

Kapak:
Serap ERKUL

Yeni Boyut Yayıncılık Medya Müzik Yapım Organizasyon ve Eğitim Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
İçerenköy Mah. Eski Bakkalköy Yolu
Ortaklar Apt. No: 64-1 Ataşehir/İstanbul
Tel: 0216 469 40 76-77 Faks: 0216 469 40 78

Baskı ve Cilt:
Ege Reklam Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No:4 Ataşehir/İST.
Tel: 0 216 470 44 70 Faks: 0 216 472 84 05

5. Baskı/İstanbul-Temmuz 2013

İÇİNDEKİLER

Her Şeyden Önce Kitap (I) 9
Her Adı ve Sıfatı Bir Mesaj Olan Kitap (II) 18
Okunuşunu Merasime Bağlamayan Kitap (III) 24
Evren Kitabıyla Bütünleşen Kitap (IV) 37
Kelamı En Büyük Mucize İlan Eden Kitap (V) 54
Kerameti Bilim Faaliyeti Olarak Anlayan Kitap (VI) 63
Anlaşılmak İçin Okunan Kitap (VII) 70
Maksadını Ayrıntılı Olarak Anlatan Kitap (VIII) 75
Kolay Anlaşılan Kitap (IX) 88
Hem Dikey Hem de Yatay Okunmayı İsteyen Kitap (X) 91
Okumayı Temel İbadet Yapan Kitap (XI) 95
Akıl ve İlim Rehberliğinde Okunan Kitap (XII) 100
Öğretmeni Allah Olan Kitap (XIII) 106
Allah'ın Tanıklığını Temsil Eden Kitap (XIV) 110
İlmi Tek Üstünlük Ölçüsü Yapan Kitap (XV) 115
Mürşitliği Sadece İlme Bağlayan Kitap (XVI) 125
Kendisini Yoruma Açan Kitap (XVII) 138
Mensuplarının Hem Zikri Hem Şerefi Olan Kitap (XVIII) 148
Riyakârlığı En Tehlikeli Şirk İlan Eden Kitap (XIX) 155
Bilgi Toplumunun Anlayacağı Kitap (XX) 161
Kültür Yerine Uygarlığı Öne Çıkaran Kitap (XXI) 166
Anahtar Adreslere Gönderen Kitap (XXII) 169
Dinler Tarihini Eleştiren Kitap (XXIII) 172
Dini Kolaylaştıran Kitap (XXIV) 174
Din Sınıfını Yıkan Kitap (XXV) 186
Din Kisvesini Yırtan Kitap (XXVI) 197

Resmî Mabedi Yıkan Kitap (XXVII)..... 203
Allah İle Aldatmak Kavramını Din Diline Sokan Kitap (XXVIII)..215
Takvayı İnsanlar Arasında Ölçü Olmaktan Çıkaran Kitap (XXIX)....229
Şeytan Evliyasını Deşifre Eden Kitap (XXX)..... 235
Tek Düşmanı Zulüm Olan Kitap (XXXI)..... 246
Zulme İsyanı Devrimlerin Ruhu Olarak Gören Kitap (XXXII)..... 256
Sürüleşmeyi Yasaklayan Kitap (XXXIII)..... 275
Prangaları Kıran Kitap (XXXIV)..... 282
Dünyevîleşmeyi İsteyen Kitap (XXXV)..... 285
Allah'a Vekâlet Devrini Kapatan Kitap (XXXVI)..... 287
Sürekli Yenileşmeyi Hayatın Esası Yapan Kitap (XXXVII)..... 292
Niteliksiz Nüfusun Artışına Karşı Çıkan Kitap (XXXVIII)..... 308
Çoğunluğu Gerçeğin Ölçüsü Yapmayan Kitap (XXXIX)..... 318
Şer ve Şirk Kodamanlarını Lanetleyen Kitap (XL)..... 331
Peygamberi 'Efendi' Değil, 'Arkadaş' Olarak Anan Kitap (XLI)... 334
Rabler Hegemonyasını Yıkan Kitap (XLII)..... 338
Ezilip Horlananları Motor Güç İlan Eden Kitap (XLIII)..... 348
Emek ve Artık Değeri Belirleyici İlan Eden Kitap (XLIV)..... 352
Servet Kodamanlarını Yıkıcı Unsur İlan Eden Kitap (XLV)..... 361
İsrafı İnsanlık Suçu İlan Eden Kitap (XLVI)..... 368
Kamu Hakkı Yiyenleri Dinsiz İlan Eden Kitap (XLVII)..... 337
Sorular Soran ve Sorduran Kitap (XLVIII)..... 381

KAYNAKÇA..... 405

KARMA DİZİN..... 411

I
HER ŞEYDEN ÖNCE KİTAP

KİTAP

Kur'an-ı Kerim'in adlarından ve temel kavramlarından biri olan kitap, 250'den fazla yerde geçmektedir. Türkçe'deki kitap anlamı yanında, yazılı şey, yazı anlamlarına da gelir. Kur'an terminolojisinde en geniş anlamıyla, Tanrı tarafından yazdırılan şey demek olan kitap, bu anlamda imanın temel konularından biridir.

Kitapla ilgili Kur'ansal verileri dikkate aldığımızda, 'kitaba iman', geleneğin söylediğinden çok daha fazla bir şeydir. **Kitaba iman, vahyi taşıyan kitaplara iman olduğu gibi, yazıya, yazılı belgeye, neticede bilime iman olarak da düşünülmelidir.** Kur'an'm kitap kavramıyla ilgili verileri böyle düşünmemizi gerektirici niteliktedir. Bunun görmezden gelemeyeceğimiz kanıtlarından biri de Kur'an'ın ilk emrinin ve ilk ayetinin **"Oku!"** olması ve vahyedilen ikinci surenin, söze kaleme yeminle başlamasıdır.

Kur'an'm kitapla ilgili verilerini incelediğimizde, bu kavramla şunların kastedildiğini görüyoruz:

1. Genel Anlamda Vahiy:

Kur'an kendisini bir kitap olarak andığı gibi, vahyi de bir bütün olarak 'kitap' diye anmaktadır. Bir başka deyimle,

her peygamberin kitabı, büyük vahiy kitabından bir parçadır. **Kur'an ise vahyin en son ve en mükemmel toplayıcısı ve son şeklidir.** O halde, Kur'an'ın kendinden öncekileri tasdik edici olması, önceki ilahî kitapların Kur'an'ın yerini tutabilecekleri anlamını ifade etmez, genel anlamda vahyin tasdik edildiğini gösterir.

Demek ki, ilk peygamberden sonuncuya kadar **bütün nebilerin aldıkları vahiyler bir kitap oluşturur.** Başka bir ifadeyle, peygamberlere parça kitaplar halinde gelmiş olan vahiyler bir ana kitabın veya kitapların anasının parçalarıdır. (bk. 39/4) **Kitapların anası,** Allah katındadır. (bk. 13/39)

2. Son Peygamber'e Gelmiş Bulunan Vahiyler Toplamı:

Bu, Kur'an'dır. Nitekim Kur'an, 60 küsur yerde kendisini **kitap** olarak anmaktadır. (Örneğin bk. 38/29; 39/2; 41/3; 44/2) 39/2) Bu kitap, **'içinde kuşku, kuruntu ve çelişkinin yer almadığı kitap'**tır. (Bakara, 2)

3. Bütün Evren:

Kur'an'a göre, varlık ve oluş da bütünüyle bir kitap oluşturur. Okunması gereken ayetlerle dolu bir kitap.

4. İnsan:

Kur'an, insanı da ayetlerle donatılmış bir kitap olarak değerlendirir.

5. Evrensel Kayıt Kitabı:

Bu, tüm oluşlarm kaydedildiği bir evrensel kompütür gibidir ki tüm hayır ve şerler burada kaydedilir. (18/47-49; 45/29) Enbiya suresi 104, bir gün, göklerin bir kitap tomarı gibi dürülüp yeniden açılacağını söyler ki, bu, evrensel kayıt ve kompütür sisteminin Kur'an diliyle ifadeye konuluşudur.

6. Her Ferdin Füllerinin Kaydedildiği Bireysel Disket:

Evrensel kompütürde her bireyin hareket ve niyetlerinin işlendiği kayıt levhasına da Kur'an kitap diyor. Bu disket-levhalar, hesap gününde insanın önüne konur ve ona şöyle denir:

"Oku, kendi özel kitabını! Bugün sana tanık olarak öz nefsin yeter!" (İsra, 13-14)

KUR'AN-KİTABIN NİTELİKLERİ

Kur'an, kendisinin adlarına izafe edilen birçok nitelikten söz etmektedir. Tanrısal kitabın niteliklerinin en büyük kısmı **'kitap'** ismine yüklenmiştir. Şimdi, Kur'an kitabının kitap kavramına yani kendisine yüklediği nitelikleri görelim.

Kuşku ve Tutarsızlıktan Arınmış, Hikmet ve Haberlerin Kaynağı Kudretten İndirilmiş Kılavuz Kitap:

"İşte sana o kitap! Kuşku/çelişme/tutarsızlık yok onda. Bir kılavuzdur o, sakınanlar için." (Bakara, 2; Secde, 2)

"İşte sana, o hikmetlerle dolu kitabın ayetleri! İyilik ve güzellik sergileyenlere bir rahmet ve bir kılavuz olarak." (Lukman, 2-3)

"Hakîm ve Habîr olandan bir kitaptır ki bu, ayetleri önce muhkem kılınmış, sonra ayrıntılı hale getirilmiştir." (Hûd, 1 Ayrıca bk. 35/33; 39/2, 41; 42/17)

Anlamı Üzerinde İyice Düşünülerek Okunsun Diye İndirilen Kitap:

"Kutsal/bereketli bir kitap bu; sana indirdik ki onu, ayetlerini derin derin düşünsünler ve öğüt alabilsin temiz özlüler." (Sâd, 29)

Kendinden Önceki Vahiy Ürünlerini Tastikleyen Kitap:

"O, sana kitabı, daha öncekileri tasdikleyici olarak hak bir yoldan indirdi. Tevrat'ı ve İncil'i de indirmişti." (Âli İmran, 3; En'am, 92; Yunus, 37)

Kendinden Önceki Vahiy Ürünlerini Tashih Eden Kitap:

"Sana da kitabı hak olarak indirdik. Kitaptan onun yanında bulunanı tastikleyici ve onu denetleyip güvenilirliğini sağlayıcı olarak." (Mâide, 48; Ahkaf, 12)

Ayetleri Muhkem ve Müteşâbih Olarak Ayrılan Kitap:

"Kitabı sana indiren O'dur. Onun ayetlerinden bir kısmı muhkemlerdir ki; onlar kitabın anasıdır. Diğer ayetlerse müteşâbihlerdir. Şu var ki, kalplerinde bir eğrilik/bozukluk bulunanlar, fitne aramak, onun teviline öncelik tanımak için kitabın sadece müteşâbih kısmının ardına düşerler. Onun tevilini ise bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar. Bunlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır." derler. Gönül ve akıl sahiplerinden başkası gereğince düşünemez." (Âli İmran, 7; Zümer, 23)

Mübîn (söylemek istediğini açık ve net söyleyen), Barış ve Esenliğe Ulaştıran Kitap:

"Söylemek istediğini apaçık söyleyen kitaba yemin olsun ki, biz onu kutlu/bereketli bir gecede indirdik. Hiç kuşkusuz, biz uyarıcılarız." (Dühan, 2-3)

"Şu bir gerçek ki, size Allah'tan bir ışık ve söylemek istediğini apaçık söyleyen bir kitap gelmiştir. Allah, rızasına uyanları o kitapla esenlik ve barış yollarına iletir ve onları kendi izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp şaşmayan ve sapmayan dosdoğru yola kılavuzlar." (Mâide, 15-16; Yusuf,

1; Hicr, 1; Şuara, 2; Neml, 1; Kasas, 2; Zühruf, 2)

Bu konunun ayrıntıları IX. fasılda verilmiştir.

İhtilafları Çözmesi İçin Peygamber'e Beyanlarda Bulunan Kitap:

"Bu kitabı sana yalnız şunun için indirdik: Hakkında ayrılığa düştükleri şeyi onlara iyice açıklayasın ve kitap, iman eden bir topluluk için kılavuz ve rahmet olsun." (Nahl, 64, 89)

Fazlalık ve Eksiklikten Arınmış Olan Kitap:

"Yeryüzünde debelenen hiçbir canlı, iki kanadıyla uçan hiçbir kuş istisna olmamak üzere hepsi sizin gibi ümmetlerdir. Biz bu kitapta, herhangi bir şeyi gereğinden fazla yapmadık/gereğinden eksik bırakmadık. Onlar, sonunda, Rableri önünde haşredilirler." (En'am, 38)

Yamukluk ve Eğrilikten Arınmış Kitap:

"Hamt o Allah'a ki, kuluna kitabı, kendisinde hiçbir eğiklik ve çelişmeye vücut vermeksizin indirdi. Katından dosdoğru gelen açık bir söz olarak indirdi onu. Ki, zorlu bir iş ve oluş konusunda uyarsın ve barışa yönelik hayırlı ameller sergileyen müminlere, kendileri için güzel bir ödül öngörüldüğünü muştulasın." (Kehf, 1-2)

Barışçıl Eylemler Sergileyenlere Muştular ve Uyarılar Getiren Kitap:

"Hamt o Allah'a ki, kuluna kitabı, kendisinde hiçbir eğiklik ve çelişmeye vücut vermeksizin indirdi. Katından dosdoğru gelen açık bir söz olarak indirdi onu. Ki, zorlu bir iş ve oluş

konusunda uyarsın ve barışa yönelik hayırlı ameller sergileyen müminlere, kendileri için güzel bir ödül öngörüldüğünü muştulasın." (Kehf, 1-2)

İnsanlar İçin İndirilen Kitap:

"Kuşkusuz, biz bu kitabı sana insanlar için hak olarak indirdik." (Zümer, 41)

Kur'an bir elitler kitabı, hele hele **'dinci elitler'** veya **'ruhban sınıfı kitabı'** asla değildir. Allah'ın tüm kullarının kitabıdır; Allah'ın tüm kullarına hitap eder. Ve muhatabı olan tüm kullar tarafından okunup anlaşılır. Aksini söylemek, Allah'ın muhatabma meramını anlatamadığını dolaylı yoldan iddia etmek olur ki bunun adı küfürdür.

Mesajlarını, Buyruklarını Ayrıntılı Olarak Veren Kitap:

"Allah size kitabı ayrıntılı kılınmış bir halde indirmişken, Allah'ın dışında bir hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, onun, Rabbinden hak olarak indirildiğini biliyorlar. Sakın kuşkuya düşenlerden olma." (En'am, 114)

Mübarek (bereketli, kutsanmış) Kitap:

"Bu da bizim indirdiğimiz bir kitaptır. Kutsal ve bereketli. Artık ona uyun ve sakının ki size rahmet edilebilsin." (En'am, 155; 92; Sâd, 29)

İlme Uygun Olarak Ayrıntılanmış, Bölümlendirilmiş Kılavuz ve Rahmet Kitap:

"Yemin olsun ki, biz onlara, ilme uygun biçimde ayrıntılı kıldığımız/fasıllara ayırdığımız bir kitap getirdik. İnanan bir topluluk için bir kılavuz, bir rahmettir o." (A'raf, 52)

Hakîm Kudretin Gönderdiği Hakîm (hikmetlerle dolu) Kitap:

"Elif, Lâm, Râ! İşte sana hikmetlerle dolu kitabın ayetleri." (Yunus, 1; Câsiye, 2; Ahkaf, 2)

"Söylemek istediğini apaçık söyleyen kitaba yemin olsun ki, biz onu kutlu/bereketli bir gecede indirdik. Hiç kuşkusuz, biz uyarıcılarız." (Dühan, 2-3; Zümer, 1; Zühruf, 4)

Alîm (ilmin kaynağı) Bir Kudretin Gönderdiği Kitap:

"Bu kitabın indirilişi, Azîz ve Alîm olan Allah'tandır." (Ğâfir, 2)

İlimden Nasipli Olanlar İçin Ayrıntılanmış Kitap:

"Bilgi ile donanmış bir toplum için, ayetleri, Arapça bir Kur'an halinde ayrıntılı kılınmış bir kitaptır bu! Muştulayıcı ve uyarıcı olarak indirilmedir. Onların pek çoğu yüz çevirdi; kulak verip dinlemezler onlar." (Fussılet, 3-4)

İnsanları Karanlıktan Aydınlığa Çıkarmak İçin İndirilen Kitap:

"Elif, Lâm, Râ! Bir kitaptır bu! Ki, indirdik sana, çıkarasın diye insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan nûra; Hamîd, Azîz olanın yoluna." (İbrahim, 1)

Uyarıcı ve Muştulayıcı Kitap:

"Bilgi ile donanmış bir toplum için, ayetleri, Arapça bir Kur'an halinde ayrıntılı kılınmış bir kitaptır bu! Muştulayıcı ve uyarıcı olarak indirilmedir. Onların pek çoğu yüz çevirdi; kulak verip dinlemezler onlar." (Fussılet, 3-4)

Aziz Kudretten Gelen Aziz (onuru ve gücü çok yüksek) Kitap:

"Onlar, o zikiri/Kur'an'ı kendilerine geldiğinde inkâr ettiler. Halbuki o, eşsiz yücelikte bir kitaptır. Bâtıl ona, ne önünden gelebilir ne de arkasından. Hakîm ve Hamîd olan Allah'tan bir indirmedir o!" (Fussılet, 41-42)

Âlemlerîn Rabbi'nden İndirilmiş, Kerîm (özgürlük ve cömertliğin kaynağı) Bir Kitap:

"İş onların sandığı gibi değil! Yıldızların doğup batma, kayıp düşme noktalarına yemin ediyorum! Ve eğer bilirseniz, gerçekten büyük bir yemindir bu. O, kesinlikle çok şerefli/çok cömert/çok özgürlükçü bir Kur'an'dır. Titizlikle saklanan bir kitaptadır. Ona, o arındırılmışlardan başkası dokunamaz. Âlemlerin Rabbi'nden indirilmiştir. Şimdi siz, bu sözü mü kirletip küçümseyeceksiniz/bu sözle mi alttan alıp gevşek davranacaksınız/ bu sözle mi yağcılık edeceksiniz?" (Vâkıa, 75-81)

Yüceliklerin Yer Aldığı Âlemlerde Rakamlarla Kodlanmış Kitap:

"Yüceliklerin yer aldığı âlemlerdeki kitap rakamlarla kodlanmış bir kitaptır ki, yaklaştırılmış olanlar tanıklık eder ona." (Mutaffifîn, 20-21)

Hak ve Mizanla İndirilmiş Kitap:

"Kitabı hak olarak ve mizanla indiren o Allah'tır." (Şûra, 17)

Sözün En Güzelinden Oluşan Kitap:

"Allah, sözün/hadisin en güzelini, birbirine benzer iç içe ikili mânâlar ifade eden bir kitap halinde indirmiştir.

Rablerinden korkanların ondan derileri ürperir. Sonra da hem derileri hem de kalpleri, Allah'ın zikri/Kur'an'ı karşısında yumuşar. Bu, Allah'ın kılavuzudur ki, onunla dilediğini/dileyeni hidayete erdirir. Allah'ın saptırdığına gelince, ona kılavuzluk edecek yoktur." (Zümer, 23)

Öğüt ve Onura Kaynaklık Eden Kitap:

"Yemin olsun, size öyle bir kitap indirdik ki, öğüt ve uyarınız/zikriniz/şerefiniz yalnız ondadır. Hâlâ aklınızı çalıştırmayacak mısınız?" (Enbiya, 10)

II
HER ADI VE SIFATI BİR MESAJ OLAN KİTAP

Kur'an, kendi isim ve sıfatlarını bizzat kendisi belirlemiştir. Ve denebilir ki, onun bütün mesajı bu isimsıfatlarda kodlanmış, özetlenmiştir. **İşaret edelim ki, klasik âlimlerin 'Kur'an'ın isimleri' olarak sıraladıkları** (elli küsur) isimsıfatın büyük çoğunluğu isim değil, sıfattır. Hatta bazıları Kur'an'ın özelliklerine bir biçimde değinen tabirlerdir. Bu konunun otoritelerinden biri olan **Zerkeşî**, kendisinden üç asır önce ölen (494/1100) meslekdaşı **Şeyzele**'nin Kur'an'ın 55 ismi olduğunu kayda geçirdiğinden söz ediyor. Aynı tespit, Zerkeşî'yi esas kaynak alan Süyûtî'de de vardır. (bk. Zerkeşî, ***el-Bürhan fî Ulûmi'l-Kur'an***; Süyûtî (ölm. 911/1505), ***el-Itkaan fî ulûmi'l-Kur'an***) Şimdi biz, bu listenin 'isimler' başlığı altına girmesi gerekenleriyle 'sıfatlar' başlığı altına girmesi gerekenlerini ayrı ayrı verelim.

KUR'AN'IN İSİMLERİ

Kitap:

Kur'an'ın en çok kullanılan adı olan kitap hakkında bundan önceki fasılda bilgi verildi.

Kur'an:

Kur'an sözcüğü, 68 yerde Kur'an'm ismi olarak, iki yerde de

(Kıyame, 17-18) okumak anlammda masdar olarak geçmektedir. Kur'an sözcüğünün, **üç kökü** vardır:

1. Kıraat (okumak). Bu kök esas alındığında, Kur'an, okunan, okunması istenen kitap anlamında olacaktır.

2. Kary (toplamak, biraraya getirmek). Bu kök esas alındığında Kur'an, biraraya getirilmesi, bir yere toplanması gereken şeyleri toplayan kitap anlamına gelecektir. Bu toplamanın şu değerleri kapsadığı dile getirilmiştir: Sureler, semavî kitapların verileri, bütün ilimler. (Zerkeşî, age. 1/347-348)

3. Kırân (yaklaştırma, yakınlık). Bu kök esas alındığında, Kur'an, birtakım şeyleri birbirine yaklaştıran kitap demek olacaktır. Bu üç kökü birlikte düşündüğümüzde **Kur'an'ı, okunması ve bir araya getirilmesi gereken şeyleri toplayıp birleştiren kitap diye tanımlayabiliriz.**

Zikir:

Kur'an'ın adlarından ve en önemli kavramlarından biri olan zikir hakkında ayrıntılı bilgi, eserimizin XVIII. faslında **'Hem Zikir Hem Şeref Olan Kitap'** başlığıyla verilmiştir.

Beyyine:

Beyyine, genelde tüm vahyin ve tüm ayetlerin ortak sıfatıdır. (örnek olarak bk. 2/211; 8/73, 85, 105; 11/28, 63, 88) Beyyine, Kur'an'ın sıfatı olarak şu ayetlerde geçmektedir: En'am 57, 157; Beyyine 1, 4) Beyyine ayrıca, resmî tertipte 98, iniş sırasıyla 101 numaralı surenin de adıdır. Bu kelimenin kökü olan **beyan,** Kur'an'ı Kerim'de türevleri ile birlikte 300'e yakın yerde geçer.

Kur'an dili bilginlerinden biri olan **Râgıb el-Isfahanî** (ölm. 502/1108), beyyineyi **'akla veya duyu organlarına dayalı açık delil'** diye tanımlamaktadır. Kur'an, duyularüstü idrakin ya-

kaladığı gerçeklere de beyyine demektedir.

Tanrısal vahiy de bir beyyineler topluluğudur.

Bütün **peygamberler birer beyyinedir.** Son Resul de bir beyyinedir. Öyle bir beyyinedir ki o, **"Allah'tan gelen bir elçi sıfatıyla, içinde ölmez-pörsümez mesajların bulunduğu tertemiz sayfaları insanlara okur."** (Beyyine, 2-3)

Kur'an'm açık beyanına göre, iman, bir gözü kapalı inanış, bir şuursuz kabul olayı değil, bir beyyine olayıdır. Bunun içindir ki, her şeyde **"neden"** ve **"niçin"** sormak, Kur'an'ın sadece izni değil, buyruğudur. Yine Kur'an'a göre, insanın hayatı da ölümü de beyyine üzere olmalıdır. (8/ 42)

Kur'an, imam bir beyyine olayı olarak görürken, inkârı, özellikle putperestliği de bir beyyinesizlik ve bilgisizlik olarak tanıtır. Ona göre, Allah'ı, peygamberleri ve ölüm sonrası hayatı inkâr, varlık ve oluşu doldurmuş bulunan apaçık ve sayısız beyyinenin değerlendirilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kelam:

Kur'an'm bu adıyla ilgili bilgi, V. fasılda verilmiştir.

Nur:

Kur'an, nara (ateşe) karşı nur yani aydınlık ve ışıktır. **Nar,** ***'Küresel Âfetler'*** adlı eserimizde ayrıntıladığımız gibi, şeytanın tabiatıdır; kahır ve celalin sembolüdür; cehennemdir. Nur ise Rahman'ın tabiatıdır; lütuf ve cemalin sembolüdür, cennettir.

Nur kelimesi 40 küsur yerde geçer. Bunların 4 tanesi Kur'an'ın adı olarak yer alır: Nisa 173, Mâide 15, A'raf 157, Teğâbün 8.

Nur kelimesinden türeyen **'münîr'** (ışıklandıran) sıfatı, bütün kutsal metinlerin, o arada Kur'an'ın da sıfatlarından biridir. (bk. 3/184; 35/25)

Ruh:

"Allah ona ruh ismini de verdi:

"O Refî'dir, dereceleri yükseltendir; arşın sahibidir. Buluşma günü hakkında uyarmak için emrinden olan rûhu kullarından dilediğine indirir." (Ğâfir, 15, Şûra, 52)

"Kur'an, aynı zamanda ruhtur çünkü insana ebedî hayatı kazandırır. Ruh olmasa ceset yaşayamaz." (Zerkeşî, ***el-Bürhan,*** 1/23)

Hüda:

Kılavuz, aydınlık, rehber anlamlarında kullanılan bu kelimenin Kur'an terminolojisinde 17 anlamı bulunduğunu söyleyen Zerkeşî (age. 1/134-136) o anlamları şöyle sıralıyor: **1. Beyan** (2/5) **2. Din** (3/73), **3. İman** (19/76), **4. Allah'a davet etmek** (13/7; 21/73), **5. Resul ve kitap** (2/38), **6. Bilgi-irfan** (16/16), **7. İrşat** (1/6), **8. Hz. Muhammed** (2/159; 47/32), **9. Kur'an** (53/23), **10. Tevrat** (40/53), **11. Allah'a sığınma** (2/157; 64/11), **12. Hüccet** (2/258), **13. Tevhit** (28/57), **14. Örf ve âdet** (43/22), **15. Islah** (12/52), **16. İlham** (20/50), **17. Tevbe** (7/156)

Kur'an'ın bu sıfatı için şu ayetlere de bakılmalıdır: Yunus 57; Yusuf 111; Nahl 64, 89, 102; Neml 2, 77; Lukman 3; Zümer 23; Câsiye 11, 20; Fetih 28; Necm 23; Saff 9; Cin 13

Furkan:

"Ona Furkan adını da verdi; çünkü o hakla bâtılı, müslümanla kâfiri, müminle münafıkı ayıran kitaptır." (Zerkeşî, age. 1/351)

Furkan sözcüğü, Kur'an'ın adı olarak şu iki ayette geçmektedir: Âli İmran, 4; Furkan, 1. Furkan, ayrıca, tertip sırasıyla 25, iniş sırasıyla 42. surenin de adıdır.

Rahmet:

Rahmetin kelime anlamı, sevgi, şefkat ve merhamettir. Kur'an, bütün bu değerleri toplayan kitap olduğu için Yaratıcı ona rahmet adını da vermiştir. Rahmet sözcüğü şu ayetlerde tanrısal kitabın adı olarak kullanılmaktadır: 6/157; 7/ 203; 10/57;11/94; 12/111; 16/64, 89; 27/77; 28/43; 31/3

Basâir:

Basîret kelimesinin çoğulu olan bu sözcük, görme güçleri, idrakler, iç gözler, bakış kudretleri gibi anlamlara gelir. Kur'an, görülmesi gerekenleri görmesi gerekenlere gösteren kitap olduğu için bu adı almıştır. Kur'an'ın çoğul kelime halindeki tek adıdır. Şu ayetlerde Kur'an'ın isimlerinden biri olarak kullanılmıştır: 6/104; 28/43; 45/20

Zikrâ:

Kur'an'ın diğer bir adı olan 'zikir' sözcüğü ile aynı köktendir. Hatırlatan, öğüt veren, şeref veren, düşündüren demektir. Şu ayetlerde tanrısal kitabın adı olarak geçer: 6/68, 90; 7/2; 11/114, 120

Tezkire:

Zikir ve **zîkrâ** ile aynı kökten ve aynı anlamlardadır. Şu ayetlerde Kur'an'ın adı olarak geçer: 69/48; 73/19; 74/49, 54; 76/29; 80/11

KUR'AN'IN SIFATLARI

Klasik eserlerin birçoğunda 'Kur'an'm adları' olarak geçen kelimelerin büyük çoğunluğu, esasında Kur'an'm sıfatları veya Kur'an'la ilgili belirlemeler yapan sözcüklerdir. Bunları

şöyle sıralayabiliriz:

Büşra (muştu), **Beşîr** (müjdeleyen), **Nezîr** (uyaran), **Belâğ** (tebliğ edilen) **Kerîm** (özgürlük ve cömertlik kaynağı), **Mev'ıza** (öğüt), **Kayyım** (muhkem, sarsılmaz, eskimez, pörsümez), **Alî** (yüce), **Hakîm** (hikmetlerle dolu), **Müheymin** (tasdikleyen, tashih eden), **Musaddık** (kendinden önceki vahiyleri tasdikleyen) **Mübarek** (bereketli, kutsal), **Emrullah** (Allah'ın emri, özendirmesi, önerisi), **Sıratı Müstakîm** (dosdoğru yol), **Kayyım** (güçlü, düzeltici), **Fasl** (eğri ile doğruyu ayıran), **Ahsenül Hadîs** (sözün en güzeli), **Tenzîl** (yüceler yücesinden indirilen), **Mesânî** (iç içe kıvrılan ikili anlamlar içeren), **Arabî** (Arapça indirilen), **Beyan** (açıklayıcı), **Mübîn** (ayan beyan açıklayan, ayan beyan konuşan), **Acep** (hayranlık verici), **Müteşâbih** (benzeşik, yorumlanması gereken anlamlar içeren), **Merfûa** (yüceltilen), **Mutahhara** (tertemiz kılınmış), **Mükerreme** (yüceltilip kutsanmış), **İlim, Hak.** (Liste için bk. Zerkeşî, ***el-Bürhan***, 1/343-345; Süyûtî, ***el-Itkaan***, 1/144-148)

III
OKUNUŞUNU MERASİME BAĞLAMAYAN KİTAP

Kendisini 'kitap' olarak bizzat kendisi adlandıran Kur'an, okunacak şeyleri toplayan kitaptır. Okunacak kitabın, okunuşunu bizzat kendisinin merasime bağlaması, akla ve Kur'an'ın akılcı mesajına aykırıdır, Kur'an'a hakarettir. Kur'an'ın hiçbir yerinde, ima ile bile, Kur'an'ı okumak için herhangi bir merasime, şekle, kurala uymaktan söz edilmemiştir. Gerçek şu ki, okumanın, özellikle **Kur'an okumanın İslam'ın temel ibadeti olduğunu gizleyerek ümmete yalan söyleyenler, tanrısal kitabın okunuşunu da merasime bağlayarak Kur'an dışı dayatmalarına bu yalanla da destek sağlamışlardır.**

Kur'an'ın okunmasını açık veya örtülü merasimlere bağlayan dayatmalara kısaca temas edelim:

Kur'an Okumayı Namazla Kayıtlamak:

Kur'an'ın hiçbir yerinde namaz kılmanın Kur'an'dan bir parça okumaya bağlı olduğunu gösteren bir beyan yoktur. Kur'an okumak, başlıbaşına ve namazdan önce gelmiş bir emirdir. Hz. Peygamber, Kur'an'ın toplum bünyesinde yaygınlaşması için birçok araç gibi namazı da değerlendirmiş ve namazda en azından Fâtiha'nın okunmasını emretmiştir. Ama Kur'an'dan bir parçayı veya bölümü okumadan namaz kılmak isteyenlere de bu izni vermiştir. Sahabenin biri Hz. Peygamber'e gelip namazda okunabilecek miktarda Kur'an ezberleyemediğini, namaz kılmak için kendisine başka bir yol göstermesini rica

etmiş, Resuli Ekrem ona, Kur'an okumak yerine, Allah'ı tespih sadedinde bazı sözler söylemesini önermiştir. Olayı nakleden müfessir **Fahreddin er-Râzî** (ölm. 606/1209) şu yorumu yapıyor: **"Bu kanıt şunu gösteriyor: Sahabî, namazda kendisine yetecek miktarda Kur'an okumaktan âciz olduğunu söyleyince Resul ona başka dualar okumasını emretmiştir."** (Râzî,Tefsir, 1/215. Bu konuda geniş bilgi ve kaynaklar için bizim, ***Ana Dilde İbadet Meselesi*** adlı eserimize bakılmalıdır.)

Ne yazık ki geleneksel kabul, namaz kılmayı Kur'an okumaya bağlayarak, müslümanların Kur'an'la beraberliğini birkaç rekâtlık namaza sıkıştırmış, Kur'an'ı insan hayatını düzenleyen mesajların kitabı olmaktan çıkararak onu bir mantralar metnine dönüştürmüştür. Namaz kılacak kadar Kur'an ezberleyen milyonlarca müslüman asırlar boyunca bununla yetinmiş ve Kur'an'ın okunması ayrı bir emir olma noktasma asla ulaşamamıştır. Arap olmayan müslümanlar için durum daha da acıklıdır: Çünkü namazla kayıtlanan Kur'an okuyuşun Arapça özgün metinden olması farzlaştırıldığı için, Arap olmayan kitleler, namazda okudukları ayet ve surelerin anlamlarını bilme gibi bir şansı elde edememişlerdir. Oysaki bu ayet ve surelerin anlamlarını bilmek bile yetmez. Kur'an'm tümünü anlammı bilerek okumak, her müslüman için farzdır. Namazdan önce farzdır.

Allah'ın "Kur'an oku!" emri, "Namaz kıl!" emrinden hem daha öncedir hem de daha önemli. Bu bir yorum veya tevil değildir, Kur'an'ın açık beyanıdır. İsteyen herkes, Kur'an buyruklarının iniş sırasını takip ederek Kur'an okumaya ilişkin emirle namaz kılmaya ilişkin emrin sırasını görebilir. **"Kur'an'ı düşüne düşüne dikkatle oku!"** emri, iniş sırasıyla üçüncü sure olan **Müzzemmil**'in 4. ayetinde verilmiştir. Aynı emir, aynı surenin 20. ayetinde bir kez daha tekrarlandıktan sonradır ki **"Namazı kılın!"** emri gelmiştir.

Kaldı ki, Kur'an okumayı bağımsız bir emir-ibadet olmaktan çıkaran yaklaşımlar Müzzemmil 20. ayetteki **"Namazı kılın!"** emrini bugünkü anlamıyla, kıldığımız namaz farzı an-

lamında kabul etmezler. **Onlara göre namaz, daha sonraları, Mirac'da, Hz. Muhammed-Hz. Mûsa ve Tanrı arasında, (hâşâ) süren uzun bir pazarlık sonucu farz edilmiştir.** Biz bu İsrailiyât uydurmasını kabul etmediğimiz için diyoruz ki, Kur'an okumaya ilişkin emir Müzzemmil suresinin 4. ayetinde, namaz kılmaya ilişkin emir ise aynı surenin 20. ayetinde verilmiştir. Yani **"Kur'an oku!" emri daha öncedir, daha önceliklidir.**

İş bu kadarla da kalmaz: **Ankebût suresi 45. ayet açıkça gösteriyor ki 'Zikrullah' (Allah'ın zikri), namaz kılmaktan üstündür. Zikir, Kur'an'ın en önemli ve en bilinen adlarından biridir. Zikrullah tabiri, tarikat sulandırmalarının iddia ettiği gibi, 'Allah, Allah' sesleri çıkararak def çalıp zıplamak, dönmekten ibaret değildir. O uygulamalar, bütün samimiyet şartları var sayılırsa, en iyi ihtimalle zikrin en son mertebesi olabilir.**

Zikir, Kur'an'ın adlarından biri olduğuna göre, zikrullahın tartışmasız ilk Kur'ansal anlamı Kur'an'dır. Ve böyle olunca da **Allah'ı zikretmenin ilk ve tartışmasız anlamı Kur'an okumak olacaktır.**

Şimdi, yüzyıllardır saklanan bir gerçeği tüm açıklığıyla ve Kur'an'a sadakatin bir ifadesi olarak duyuralım: **Namaz kılmak ne ise Kur'an okumak da odur, hatta Kur'an okumak namaz kılmaktan daha değerli ve daha erdiricidir. Şöyle de diyebiliriz: Namaz kılmamak neyse Kur'an okumamak da odur, hatta Kur'an okumamak daha da yıkıcıdır. Sadece Kur'an okuyup namaz kılmayanın durumu, sadece namaz kılıp Kur'an okumayanın durumundan iyidir.**

Kur'an'm; geceleri Kur'anla meşgul olmak anlamında kullandığı **teheccüd,** yine namaz kılmaya dönüştürülmüş ve yine Kur'an'm söylediğinin tam tersi yapılmıştır.

'Namaz Sureleri' Sektörü:

Kur'an'ın okunması bir afsun ve kelime işi değil, gönderilen mesajın içeriği üzerinde düşünme ve gereğini yapma işidir. Önemli olan o ortak beyanlar üzerinde düşünüp gerekli değerleri üretecek boyuta gelmektir. Surelerin bir kısmını, **'namaz sureleri'** diye ayıran yaklaşımlar da İslam dışıdır. Kur'an'ın tümü namazda okunabilir. Bunun aksini söyleyerek, 'namaz sureleri' öğreten bir ticaret sektörü yaratmak isteyenler vardır.

Bu **ticarî sektör** şöyle çalışmaktadır: Önce, namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağı fetvaya bağlanmaktadır. İkinci olarak, namaz kılacak kadar Kur'an öğretmek amacıyla (!) bir **'Kur'an kursu alt sektörü'** oluşturulmaktadır. Bu sektör, cazibe yaratmak için **'namaz surelerini öğretme'** hizmeti verdiğini propaganda ederek halktan çeşitli başlıklar altında akıl almaz paralar toplamaktadır. **Sektörün öğrettiği 'namaz surelerini okuma' ile Kur'an okumanın hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü sektörün öğrettiği şey, sadece Arap alfabesinin harflerini telaffuzdur. Bu, eşi görülmemiş bir tutarsızlıktır. Arap alfabesini öğrenen çocuklar ne bir kelime Arapça öğrenmektedir ne de Kur'an'ın içeriğinden herhangi bir şey. Öğrendikleri, Arap harflerinin gırtlağın, karnın neresinden nasıl çıktığıdır. Yani insanlar, 'namaz sureleri öğrenmek' adı altında açık bir papağanlık eğitimine tâbi tutulmaktadır. Kitleler aldatılmaktadır.** Her yıl müslümanların cebinden trilyonlar alıp götüren bu sektör, tarihte benzeri hemen hemen hiç görülmeyen bir **ruhban sömürüsü** yürütmektedir.

Müslümanların bu sektörden hem dinini hem de cebini kurtarması gerekmektedir. Bunun yolu da herkesin ibadetini, namazını-niyazını kendi diliyle yapma hakkına sahip olduğunun halka öğretilmesidir. Sektör buna elbette şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü menfaat kayıpları çok büyüktür. Bu zihniyetin, **Osmanlı** dönemindeki kökdamarı olan **softa-molla sektörü**, benzeri bir karşı çıkışı **matbaanın** yurda getirilmesi gündeme geldiğinde göstermiş, **"Din elden gidiyor"** diye so-

kağa dökülmüştür. **Elden gidenin din değil, bu çıkarcı sektörün gelirleri olduğu anlaşıldığında aradan 227 yıl geçmişti. Osmanlı'yı dünyanın gerisinde bırakan ve asırlık bir yığın belanın kaynağı olan koskoca 227 yıl. Bugün, kalkınmış ülkelerin gerisinde kalarak ona buna yüzsuyu dökmenin acı faturasının arkasında işte bu softa-molla katranı vardır.**

Günümüzde, ana dilde ibadeti gündeme getirdiğimizde sokaklar bu katranla dolup taştı.

Ölüler Üzerine Kur'an Okuma Sektörü:

Ölüler için Kur'an okumak ittifakla bid'attır. Kabir başlarında Kur'an okumak, ölünün arkasından hatim indirmek, ölü ruhu için hatim ısmarlamak vs. sonradan uydurulmuştur; Peygamberimizin hayatı ve uygulamasında yeri yoktur. (Kal'aci; ***Fıkhu'n-Nehaî***, 2/789) Hz. Peygamber, kabir başlarında Kur'an okumamıştır. Mezara **Yasîn** veya **İhlas** okumaya ilişkin hadis patentli rivayetlerin de uydurma olduğunu hadis otoritesi **Elbânî** kanıtlarıyla göstermiştir. (Elbanî; ***el-Ahâdîs ez-Zaîfa***, 3/397, 402,452) **İbnül Kayyım**'ın anıt eseri ***Zâdü'l-Meâd***'da belirttiğine göre, bu yönde bir vasiyet bile olsa geçersizdir. Bunlar en iyi ihtimalle mekruh, bazı durumlarda günah veya şirktir. Bırakın ölüp gitmişleri, ölmekte olanın üzerine Kur'an okumaya ilişkin rivayet bile sakattır. (bk. Feyzu'l-Kadîr, 2/67: Rivayet no, 1344)

Ölülere üfürükle rahmet gönderme yoktur. Kur'an okutup bağışlama diye bir şey yoktur. Hz. Peygamber'in ölülere yararlı olmak için bize gösterdiği yol, onlar için hayır dileklerde bulunmak, yoksullara yardım etmek ve bir de onların yakınlarını, dostlarını ziyaret etmektir. (bk. ***et-Tâc***, 5/6. Ölülere Kur'an okumak konusunda Kur'an ve gerçek sünnet kaynaklı bilgiler veren bir eser olarak bk. Ömer Temizel; ***Kur'an'ın Gölgesinde Katıksız Sohbetler***, Denizli, 1999)

Ölülere Kur'an okuyup göndermenin en nezaketsiz ve İslam

dışı şekli '**Peygamberimizin ruhuna hediye**' adıyla Kur'an okumak veya dualarda, "**Peygamberimizin ruhuna hediye eyledik**" türünden ifadeler kullanmaktır. Bunu yapanlar kim oluyorlar da Kur'an'm mahbatı (indiği benlik) olan Hak Elçisi'ne hediye gönderiyorlar! "**Biz bunu ondan bize bir yardıma vesile olsun diye yapıyoruz**" diyorlarsa, o zaman durum çok daha vahimdir. Çünkü böyle bir şey, Peygamber'i şirk aracı yapmak olur. **Şeyhulislam İbn Kemal** (ölm. 940/1533) bu konunun din dışı olduğunu gösteren bağımsız bir eser yazmıştır: ***"Risâletün fi Beyani 'Ademi Vücudi Kıraati'l-Kur'ani li İhdai Ruhi Muhammed Aleyhisselam:*** **Muhammed Aleyhisselam'ın Ruhuna Hediye Etmek İçin Kur'an Okumanın Dinen Caiz Olmadığına İlişkin Risâle"**

Kur'an Okumayı Cami İçine Özgülemek:

Bir önceki sapmanın en yıkıcı uzantısı budur. Kur'an okumayı camide bulunma şartına bağlayan bir ortak şuuraltı geliştirilmiştir. Kur'an okumanın cami içine özgülenmesine yol açan örfü, **Emevîlerin** zalim valisi **Haccac** başlatmıştır. O, sabah namazından sonra okunmak üzere camilere özel mushaflar koydurdu. Böylece Kur'an okumanın camiye hapsedilmesi çığırı başlatılmış oldu. (bk. Şâtıbî; ***el-I'tısam,*** 1/172) Ama onlar, hiç değilse, okuduklarını anlayabiliyorlardı, çünkü Arapça biliyorlardı. Bugünkü okuyuşlarda bu da kalmamıştır.

Abdestli Olmayı Gerekli Görmek:

Yahudilik'ten İslam'a aktarılmıştır. Yahudi hahamları, Tevrat'ın **okunması için abdest alınmasını ve başın örtülmesini şart koşmuşlardı.** (Ayrıntılar için bk. Hikmet Tanyu, **Yahudi Kutsal Kitapları,** AÜİFD, sayı: 14)

Kur'an'ın abdestsiz elle tutularak okunmasını mekruh veya haram gören anlayışların tümü, yahudi geleneğinin kutsal kitapların okunmasına ilişkin tutumunun İslam'a aktarımıdır.

Söz konusu olan, kutsallık ve kutsal kitap olduğu için kimse bu uydurma yasağa karşı çıkmayı göze alamamış veya **"Kötü bir şey de değil, böyle olsa kime ne zararı var"** diyerek sessizliği tercih etmiştir. Bu sessizliktir ki, asırlar boyu müslüman kitleleri kitaplarını ellerine alamaz hale getirmiştir.

Yahudi geleneği, bu tartışmayı daha sahabîler arasında başlatmıştır. Bizim için şu tablo çok önemlidir: **Halife Ömer, İbn Abbas, İbn Cübeyr, Selman Farisî, İbn Mesûd, Ebu Musa el-Eş'arî, Enes bin Mâlik...** gibi âlim sahabîlerle **Mücahid, İkrime, Câbir bin Zeyd, Dahhak, Süddî, Ebu Nüheyk, Abdurrahman bin Zeyd...** gibi tâbiûn kuşağı âlimleri Kur'an'ın abdestsiz okunabileceğini savunmuşlardır. Bu müçtehitlere göre, **Vâkıa suresi 79.** ayetteki '**mutahharûn**' (iyice temizlenmiş olanlar) sözcüğüyle kastedilen, meleklerdir. O sözün insanlarla ilgisi yoktur ki onu zorlayarak 'abdestli olanlar' anlamında kullanmayı deneyelim. Müfessir **Katâde bin Diâme** (ölm. 118/736) şöyle diyor:

"Vâkıa suresi 79. ayetteki dokunulmazlık, Allab katındaki dokunulmazlığı ifade eder; dünya ile ilgisi yoktur. Dünyada Kur'an'a herkes dokunabilir. Mecûsiler, müşrikler, münafıklar bile." (İbn Kesîr; Tefsir, 4/298)

Kur'an abdestsiz okunamaz iddiasına delil olarak **Vâkıa suresi 79. ayeti** okuyanlara **Selman Farisî** (ölm. 36/656) şu cevabı vermiştir: **"Bu ayetin anlatmak istediği şudur: Bu Kur'an öyle bir zikirdir ki, göklerde ona meleklerden başkası dokunamaz."** (İbn Hemmam; ***el-Musannef,*** 1/338-343)

Tartışma, sonraki nesil fakîhleri içinde de aynen devam edip gitmiştir. Bu tartışmalar sırasında çok sert çıkışlar yapan fakîhler de görülüyor. Bırakın abdestsiz okumayı, cünüp halde bile Kur'an okunabileceğini söyleyen muhaddis-fakîhler vardır. Bu konuda ilk fetva verenlerden biri, 94/712 yılında ölen **Saîd bin el-Müseyyeb**'dir. (bk. İbn Hemmam, 1/337)

İslam din bilginlerinin bazılarına göre, cünüp insan bile

Kur'an okuyabilir. Sahabî **İbn Abbas**'tan hadis alanının en büyük ismi sayılan **Buharî**'ye kadar birçok otorite bu görüştedir. (bk. İbn Hacer; ***Fethü'l-Bârî,*** 1/407-408) Buharî uzmanı ünlü **el-Hûlî** de bu görüştedir. (bk. Hûlî, ***Tarîhu Fünûni'l-Hadîs,*** 56) Irak fıkıh okulunun babası sayılan **İbrahim en-Nehaî** (ölm. 96/715), hayızlı kadının da Kur'an okuyabileceğini kabul etmektedir. (bk. Buharî, hayz 7)

İbn Abbas, Kur'an okumak için necasetten taharet şartı kabul etmediği gibi, cünüp olmama şartını kabul etmiyor. Cünüp, lohusa ve hayızlı kadın da Kur'an okuyabilir. Ona göre, **Kur'an mânâlardan ibarettir, bu mânâlar ile amel edilir.** Bu mânâlar, Kur'an'ı okumak veya ona dokunmak için temizlik şartı getirmez. Ne hadesten taharet gerekir ne de necasetten. İbn Abbas, bazılarınca 'abdestsiz Kur'an okunmaz' iddiasına kanıt olarak öne çıkarılan Vâkıa suresi 79. ayetle ilgili olarak da şunu söylüyor:

"Orada sözü edilen 'mutahharûn' (temizlenmiş olanlar) tabiriyle kast edilenler meleklerdir." (Kal'aci, ***Fıkhu İbn Abbas,*** 27, 578-579) Yani o ayetin ve o tabirin insanla, insanlık dünyasıyla herhangi bir ilgisi yoktur.

Şunu da bilvesile ekleyelim: İbn Abbas'ın **"Kur'an mânâlardan ibarettir"** sözü, İslam fıkhının kurucu imamı sayılan İmamı Âzam'ın "Kur'an'ın tercümesiyle namaz kılınır" fetvasının da temel dayanaklarından biri olmuştur. İmamı Âzam, **"Kur'an lafızlardan ibaret değildir ki tercümesiyle namaz kılınamasın, Kur'an o lafızlarda saklanan mânâdan ibarettir; öyle olunca da her dile tercüme edilir ve o tercümelerin her biriyle namaz kılınır"** derken müfessir sahabî İbn Abbas'ın görüşünü tekrar etmiş olmaktadır.

Ne yazık ki, bırakın Kur'an'ın mânâlardan ibaret olduğunu kabul etmeyi, tüm peygamberlere gelen vahiylerin Arapça dışında bir dille indiğini kabul etmeyecek kadar kafayı bozmuş Arapçı ve Arapçacı olanlar bile vardır. Ve bunların içinde koca isimler de bulunmaktadır. **Süfyan es-Sevrî** gibi fakîh,

müfessir, muhaddis ve sûfî bir adamın katıksız bir hezeyan olan şu iddiasına bakın: **"Allah, vahyi tümden Arapça indirmiştir ancak Cebrail bu vahyi, her peygamberin diline tercüme ederek getirmiştir."** (Süyûtî, ***el-Itkaan***, 1/130) Bu hezeyan anlamlı sayılırsa Allah'ın bile Arapça'ya mahkûm olduğunun kabulü gerekir. Öyle ya, Allah peygamberlerine onların öz dilleriyle söz söylemeyi başarabilse tercümeye ne gerek vardı!

Başı Örtmeyi Gerekli Görmek:

Bu da bir Yahudi örfüdür.

Kur'an Okunan Mekânda Resim Olmamasını Gerekli Görmek:

Duvarlardan resim indirmek, masa üstlerinden fotoğrafları kaldırmak vs. şeklindeki bu uygulama da bir hurafe uydurmasıdır. Kitap ve sünnette hiçbir dayanağı yoktur.

Belli Oturuş Biçimlerini Zorunlu Göstermek:

Kıbleye dönmek, diz çökmek vs. Tüm bunlar sonradan uydurulmuş kutsallıklardır. Kur'an, örneğin, yatarak da okunabilir. (bk. **Turtûşî**, 205) Bunun böyle olabileceğini bizzat Kur'an söylemektedir. Âli İmran suresi 191. ayet, düşünen ve akleden müminleri **"Allah'ı ayakta, otururken, yan yatmış halde zikrederler"** diye tanıtmaktadır. Ve biliyoruz ki, Kur'an'ın adlarından biri de Zikir'dir ve en ideal zikir Kur'an okumaktır. O halde Kur'an, oturarak okunabileceği gibi, yan yatarak da ayakta da okunabilir. Önemli olan okumak ve düşünmektir.

Kur'an'ın Tercümesini Okumanın Hatim Olmayacağını Söylemek:

Kur'an okumayı merasime bağlayan zihniyetin başını Arapçılık çekmektedir. Bu zihniyete göre, Kur'an'ın tercümesini

okuyanlar Kur'an okumamış sayılırlar, böyle olduğu için de onların okuması sevap kazandırmaz, hatim sayılmaz.

Arapçı ve Arapçacı zihniyetlerin bu uydurması özellikle müslüman Türklere çok pahalıya mal olmuştur. Öyle bir tabu yaratılmıştır ki, hiç kimse çıkıp şunu diyememiştir: **Allah'ın istediğini anlamak üzere kendi dilindeki çevirisini okuyan hatim sevabı alamıyor da Allah'ın maksadını hiç anlamamak şartıyla okuyan nasıl hatim sevabı alıyor? Hiç olmazsa bırakın da ne istendiğini anlamak niyetiyle okuyanlar da sevap alsın.**

Kur'an okumak, bizzat Kur'an'ın ifadesiyle **tedebbür** etmek yani okunan metnin ne demek istediği üzerinde derin derin düşünmektir. Başka bir deyişle, **tedebbür farzdır.** Kur'an bu konuda net bir ifade kullanmıştır: **"Kutsal/bereketli bir kitap bu; sana indirdik ki onu, ayetlerini derin derin düşünsünler ve öğüt alabilsin temiz özlüler."** (Sâd, 29) Kur'an'ı, anlamadığı dilde okuyan mı tedebbür eder, yoksa anladığı dilde okuyan mı? Bunun cevabı bellidir. Hatim sevabının en büyüğünü, **tedebbür** ederek okuyanların alacağı da bellidir. Doğrusu şu ki, **"Bir kelamı, onun mânâsını anlamadan tedebbür etmek mümkün olamaz."** (Süyûtî; ***el-İtkaan***, 2/500)

Bu Kur'ansal gerçeği saklamak için çok kestirme bir yol bulmuşlardır: **"Kur'an layıkıyla tercüme edilmez; o halde, 'Kur'an okudum' demek için özgün metni okumak gerekir"** derler. Bu doğru ise Allah'ın kullarından Kur'an'ı okuyup tedebbür etmelerini istemek abestir, lüzumsuzdur. Allah abesle uğraşmayacağına göre işin doğrusu şudur: Kur'an'ın layıkıyla tercüme edilmesi başkadır, tercüme edilip okunması gerektiği başkadır. Hiçbir Kur'an çevirmeni, "Ben filan dilde Kur'an yapacağım" dememiştir, demez. "Tercüme yeni bir Kur'an değildir" demek, hiçbir tercümenin Kur'an'ın i'cazını (kelam erişilmezliğini) aynen koruyamaması demektir. Ama unutulmasın ki, i'cazın korunamaması tercümenin mânâyı anlamaya engel olması değildir. Şâtıbî'nin dediği gibi: "İ'cazı ne anlamda ve hangi tarzda alırsanız alın bu, Kur'an'ın mânâsını

kavramaya, o mânâ üzerinde akıl yürütmeye engel değildir. Tedebbüre ulaşmak kaçınılmazdır." (Şâtıbî; ***el-Muvafakaat***, 3/346-347)

Tedebbüre giden yolu tıkayan bahanelerden biri de şudur: **"Hangi dilde okursanız okuyun, Kur'an'ı anlayamazsınız. Çünkü içinde binlerce bilinmez, mücmel (özetlenmiş), müşkil (anlaşılması problem olan) vardır."** Asırlarca okunmamış, okutulmamış bir kitapta mücmeller de oluşur, müşkiller de, bilmeceler de. İşin esasına gelince, **Kur'an'da ne müşkil vardır, ne de mücmel. Hele hele bilmece hiç yoktur. Müşkiller ve mücmeller Kur'an'ı gereğince okumayanların, okumaya niyeti olmayanların kafasındadır.**

Bir daha peygamber gelmeyeceğine göre, Kur'an ileriki tüm zamanlara gök muştusu taşıyan bir kitaptır. O halde, onun her gün yeni bir sırrı ortaya çıkacak, yeni bir bilgi sarayı keşfedilecektir. Bu onun bilinmezliğinden veya müşkillerle dolu olduğundan değil, muhataplarındaki bilgi eksikliğinden ileri gelmektedir. Sadece dört işlemi bilen bir çocuğa cebir formüllerini öğrettiğinizde sıkıntı çıkar. Sebep, cebir formüllerinin müşkil veya muğlak olması değil, çocuğun o bilgilere liyakat noktasına gelmemiş bulunmasıdır.

Kur'an'ı en iyi tefsir eden, zamandır. Vakti gelmemiş hiçbir Kur'an sırrı açıklığa kavuşmaz. Bunun anlamı Kur'an'ın muğlaklığı değildir; muhatabın yetersizliğidir. **Mânâların ortaya çıkmasının yolu okumamak değil, okumak ve düşünmektir.** Ama haddini bilerek okumak lazımdır. **Her okuyan her okuduğunu anlamak durumunda olamaz. Herkes anlamıyor diye de anlayanların okumasına engel olunamaz.**

Kur'an'da, bu tanrısal kitabı niteleyen yüzü aşkın ayet, **tafsîl, mufassal, beyan, mübeyyin, beyyine, beyyinât...** gibi açıklık, netlik, ayrıntılı olmak ifade eden sözcüklerle doludur. Ama Kur'an'ın **mücmel, müşkil** veya muğlak olduğuna ilişkin değil ayet, işaret bile yoktur. Müteşâbih ayetleri 'bilinmezlik' eksenine oturtup Kur'an'ın beşte dördünü insan tedebbürünün

dışına itiyorlar. Hâşâ! Müteşâbihler bilinmezler değildir, vakti gelince veya ehli el atınca bilinecek olanlardır. Ama Allah bir şeyi bilemezsiniz demişse (kıyametin vakti gibi) onu bilemeyiz. Bunun **müteşâbihle** bir ilgisi yoktur.

Surelerin başlarındaki **mukatta' harfler** bilinmez değil, tartışmalıdır. (bk. Süyûtî; ***el-İtkaan***, 2/22 vd.) Günü gelince veya ehli devreye girince onların anlamı da apaçık olur. Şâtıbî'nin dediği gibi: **"O harfler, ehli veya zamanı olmadığından kapalıdır. Yoksa Allah, anlamsız kelam ile kuluna hitap etmekten münezzehtir."** (Şâtıbî; ***el-Muvafakaat***, 3/29-31) Allah, kullarının anlamayacağı bir kelamı gönderip de sonra onlara bunu okuyup anlayın emrini vermez. Allah kullarıyla alay etmez. Kitabında, Kur'an'ın kolaylaştırıldığını defalarca, hem de yeminle bildirmiştir. Kaldı ki, sure başlarındaki mukatta' harflerin ne anlama geldikleri, Kur'an'm en büyük mucizelerinden biri olan **19 kod sistemi** keşfedildiğinde çözülmüştür.

Kur'an okumanın ruhu tedebbürdür. Tedebbürü değil ortadan kaldıran, zedeleyen şeyler bile bid'at sayılmıştır. Örneğin, **Kur'an okuyuşa müzik katmak böyledir.** (bk.Turtûşî, 183-205) Çünkü Kur'an okuyuşa **müzik uygulamak kaygısı, okuyanın tedebbürünü zedeler.** Yine aynı şekilde, özellikle Ramazan aylarında, birisinin okuyup ötekilerin mushaftan sürmesi (mukabele) de bid'at sayılmıştır; çünkü bunda da tedebbür olmadığı düşünülmüştür. (Aynı eser, 205) Süratli sayfa devirmeyi esas alan bir okuyuş da bid'attır; çünkü böyle bir okuyuşta da tedebbür asgariye iner. (Aynı eser, 208 vd.)

Kur'an İçin Ayağa Kalkmak:

Kur'an'ın olduğu yerde ayak uzatmamak vs.türünden yapay kutsallıklar icat etmek de ittifakla bid'attır. (bk. Süyûtî; ***el-İtkaan***, 2/486) Çünkü bu tür kurallar, Kur'an'ı, zorluk ve sıkıntı sebebi olan kitap haline getirir. Kur'an böyle bir dayatmaya bizzat kendisi karşı çıkmaktadır:

"Biz bu Kur'an'ı sana, zahmet çekesin/bedbaht olasın/zorluk ve şiddet sergileyesin diye indirmedik." (Tâha, 2)

Kur'an'ı Öpmeyi Kutsal Saymak:

Kur'an'ı öpmek de bid'attır. Bu bid'atı ilk yapan, İslam'm amansız düşmanı **Ebu Cehil**'in, vahyin tamamlandığı sırada can korkusuyla müslüman olduğunu söyleyen oğlu (eski müşrik ordusu komutanı) İkrime'dir. (bk. Süyûtî; ***el-İtkaan***, 2/486) Ebu Cehil'in oğlunun başlattığı bir bid'atı bugün binlerce insan bir büyük meziyet gibi taşımakta ve aksini söyleyenleri Kur'an'a saygısızlıkla itham etmektedir.

Kur'an'a saygıyı Ebu Cehil'in oğlundan mı öğreneceğiz?!

Kur'an'ın yap dediğini yapmayanlar, "Kur'an oku!" emrini yerine getirmeyenler, nefislerini tatmin için böyle Şamanist öpme, yüze sürme, kılıflama, duvara asma yöntemleriyle Allah'ı kandıracaklarını sandılar ama Allah'ı aldatamadılar; kendilerini aldattılar.

"Allah'ı ve müminleri aldatma yoluna giderler. Gerçekte ise onlar öz benliklerinden başkasını aldatmıyorlar. Ne var ki, bunun farkında olamıyorlar." (Bakara, 9)

IV
EVREN KİTABIYLA BÜTÜNLEŞEN KİTAP

Kur'an'a göre, insanın önüne, okunmak üzere konan **üç temel kitap** vardır. Kâinat kitabı, vahiy kitabı (Kur'an) ve insanın bizzat kendisi. **Vahiy kitabı**, yani genel anlamda bütün peygamberlere gelmiş bulunan vahiy, özel anlamda da Kur'an, diğer iki kitabın gereğince okunup değerlendirilmesini kolaylaştıran bir ışıktır. Bunun içindir ki, vahyin, hatta Kur'an'm bir adı da nurdur. Kur'an'a göre, **"Allah göklerin ve yerin nurudur."** (Nur, 35) Demek ki, evren ve insan adlı kitapların gerektiği şekilde okunabilmesi için, bizzat Yaratıcı Kudret, vahiy kitabı aracılığıyla insana yardımcı olmak için devreye girmektedir.

Kur'an, andığımız üç kitabın, belirli parçalarını **'ayet'** olarak anmaktadır. (Üç kitabın ayetlerini gereğince okumak konusunda bilgi için bk. İzutsu; **Kur'an'da Allah Kavramı,** 128 vd.) Kur'an bir ayetler topluluğu olduğu gibi evren ve insan da ayetler topluluğudur. (bk. 412/53; 51/20-21)

Vahiy kitabında **mikro** ve **makro âlemlerle** ilgili bir yan olduğu gibi, evren ve insan kitaplarında da vahiy ile ilgili yanlar vardır. O halde, ne vahiy kitabı insan ve eşyaya ait ilimlersiz çözülebilir ne de eşya ve insan vahiy kitabı olmadan layıkıyla anlaşılabilir. Buna dayanarak diyebiliriz ki, filozof **Kant'ın, "İmana yer bulmak için bilgiyi inkâr ettim"** sözünün Kur'an ruhu açısından tutarlılığı yoktur. Kur'an, **Kant** (ölm.1804) felsefesinin tabirlerini kullanırsak, **numen** âlemiyle **fenomen**

âlemi arasında ünsiyet kurmaktadır. Bunlarm birini değerlendirmek için ötekini inkâr veya görmezlik, Kur'an'ın yolu değildir. Bu yüzdendir ki Kur'an, mucizeyi, **Mehmet Aydın'ın** da isabetle belirttiği gibi, 'tabiat üstü, tabiat kanunları dışında şey olmaktan çıkarmış, bu kanunların bizzat kendileri olarak göstermiştir.' (Aydın; ***Din Felsefesi***, 220)

Bugün elimizdeki resmî mushaftaki ayet sayısı 6 bin üçyüz küsurdur. 6 bin altıyüz küsur şeklindeki geleneksel tekerleme elimizdeki mushafın tertibine aykırıdır. Hikâye ve rivayete sığınmanın anlamı yok; mevcut mushaflardan birini alıp surelerin içerdikleri ayet sayılarını yarım saat ayırarak toplamak yeter. Bunu yaptığınızda göreceksiniz ki, **Kur'an'da, 6236 ayet vardır.** Bunlarm bazıları bir cümle, hatta bir harf olduğu halde, bazıları bir sayfa tutabilmektedir.

Kur'an'daki kelime sayısının **77 bin dokuzyüz otuz dört**, harf sayısının **323 bin altıyüz yetmiş** olduğu kayda geçirilmiştir. (bk. Süyûtî, ***el-İtkaan***, 1/188, 195)

Kur'an'da elli dilden kelimeler bulunduğu da kayda geçirilmiştir. (Ayrıntılar için bk. Süyûtî, age. 1/364) Kur'an bu yapısıyla da bir evrensellik ifade etmektedir. Kur'an, insanlığı bir bütün olarak sadece ruhu, medeniyetleri ve mânâsıyla değil, dilleriyle de kucaklamaktadır. Ayetler meselesinde işin esas hayranlık uyandıran kısmı bundan sonrasıdır:

Üç kitapta yer alan tüm ayetler kutsaldır. Çünkü onların tümü Allah'ın ayetleridir; tümü O'nun varlığına kanıttır. Bir müslüman şair, darbımesel haline gelmiş bir beytinde bu gerçeği şöyle dile getirmiştir:

"Her şeyde O'na çağıran, O'nun birliğine delâlet edene bir ayet vardır."

Kur'an terminolojisinin en önemli kavramlarından biri olan **ayet,** (çoğ. âyât ve ây) Arap dilinde, işaret, iz, belirti, delil anlamlarına gelmektedir. Kur'an, ayet deyimini, **mucize** kar-

şılığı olarak da kullanmaktadır. Çünkü Kur'an'ın anlayışında bütün evren ve bütün oluşlar birer mucizedir. Kur'an ayrıca, ayet kelimesini genellikle **beyyine** (açıklık, aydınlık, delil) kelimesiyle nitelendirmektedir. Kur'an terminolojisiyle konuşursak, ayetin, insanı Allah'a kılavuzlayan, ona Allah'a gidişinde iz ve işaret veren her şey olduğunu söylememiz gerekir.

Kur'an, ayetlerin insanı kuşatan dünyada yer alanlarına **âfâkî ayetler**, insanm kuşattığı âlemde, yani insanın iç dünyasında yer alanlarına **enfüsî ayetler** demektedir. (Bakara, 190; Zâriyat, 20-21; Fussılet, 53)

Varlık ve oluşun tamamım ayet (mucize) olarak gören Kur'an, varlık ve oluşun tamamını mucize sayıyor demektir. Kur'an'a göre, hayatın tümü bir büyük mucizedir. Bu mucizenin hayranlık verici görünümü arkasındaki evrensel şuuru ve yaratıcı sırrı fark edebilmek, hiçbir ayrım yapmadan bütün ayetleri tetkik etmeye bağlı bulunuyor. Ayetler arasında ayırım yapmak, gerçeğin yakalanmasını engeller veya insanm yanlış, eksik bilgilere teslim olmasına yol açar.

Tanrısal vahiyler, peygamberler, gökler, yeryüzü, gece, gündüz, diller, renkler, tarihsel kalıntılar, böcekler, fosiller, gözyaşı, keder, sevinç, rüzgâr, yağmur, doğum, ölüm, sevgi, nefret vs. vs. hep birer ayettir ve hepsinin incelenmesi insanın görevidir. (Ayetler konusunda daha geniş bilgi için bk. Öztürk; ***Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf***, Allah'ın Ayetleri bölümü)

Demek oluyor ki, vahiy aracılığıyla indirilen **(tenzilî) ayetler** olduğu gibi, yaradılış yoluyla varlıklar dünyasına çıkarılan **(tekvînî) ayetler** de vardır. Ve bu ayetlerin tümü yaratıcı şuuru gösterme bakımından delil niteliğindedir. Sûfî müfessir **Bursalı İsmail Hakkı** (ölm.1137/ 1725) bu gerçeği şu güzel cümlesiyle ifadeye koymuştur: **"Âyât-ı tenzîlîyye nice ise ayât-ı tekvîniyye dahi burhan-ı ilahîdir.** (Bursalı İsmail, ***Kenz-i Mahfî***, 136)

İnsanlık tarihinde şu gerçeği bize ilk bildiren metin de Kur'an'dır: Evren sonsuz değildir ama sınırlı da değildir. Evrenin bir sonu vardır ama bu son gelinceye kadar genişleme devam etmektedir. Bu demektir ki, oluş yani ayetler resmigeçidi devam etmektedir. Kur'an bu inceliğe dikkat çekerken şöyle diyor:

"Biz bir ayeti silip yok ettiğimizde veya onu unutturduğumuzda yerine ondan daha iyisini yahut onun bir benzerini mutlaka getiririz." (Bakara, 106)

"Hamt, Fâtır olan Allah'adır; gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan O'dur! Yaratışta/yaratılmışlarda dilediğini artırır O. Hiç kuşkusuz, Allah her şeye gücü yetendir." (Fâtır, 1)

Kur'an, yaratılan kitap olan evreni tetkik yolunun yürünmesini bir materyalizm olarak görmez. **Materyalizm**, bir inceleme yöntemi halinde alınmak ve yaratıcı şuuru inkâra araç yapılmamak şartıyla, Kur'an'ın ayetleri tetkik emrinin bir ihyasıdır. Ne yazık ki, materyalizm, dine (kiliseye) rağmen vücut bulduğu için onun inkâr edilemez zaferi, dinlerin iflası gibi görülmüştür. Eğer böyleyse, **bu** iflas, Kur'an'ın dini dışındaki dinlerin iflası olarak tescil edilmelidir.

VARLIK VE OLUŞUN TÜMÜ MUCİZEDİR

Ayetlerden oluşan Kur'an kitabı nasıl mucizelerle dolu ise yine ayetlerden oluşan evren ve insan kitabı da mucizelerle doludur. Bunun açık ve formüler anlamı şu olacaktır: **Varlık ve oluşun tümü mucizedir.**

Her şeyden önce **yerküre** incelemeye açılmış, insan bu incelemeyi yapmak üzere ısrarla teşvik edilmiştir. Yerin üstü de altı da incelenecektir. Çünkü yerkürenin tümü mucizelerle doludur. Boğulan Firavun'un geriye bırakılmış mumyası bile bir ayet-mucizedir. Son nefeslerini vermek üzere olan Firavun'a

şöyle deniyor:

"Bugün senin bedenini kurtaracağız ki, arkandan gelenlere bir ayet olasın. Ama insanların çoğu bizim ayetlerimizden gerçekten habersiz bulunuyor." (Yunus, 92)

O halde, **Firavun**'un sonraki asırlara bırakılmış mumyası bile, tıpkı Kur'an ayetleri gibi incelenecektir. Çünkü Kur'an, ayetler arasında ayrım ve hiyerarşi kabul etmez. Kur'an, eski uygarlık kalıntılarının dikkatle incelenmesini ısrarla emretmektedir. Bu konudaki emirler sıralandığında, insanlığı arkeolojik araştırmalara ilk sevk eden kitabın Kur'an olduğu rahatlıkla söylenebilir. Şu buyruklara bakın:

"Şu bir gerçek ki, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanların yararı için denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten suyu indirip onunla, ölümünden sonra toprağı dirilterek üzerine tüm canlılardan yaymasında, rüzgârların bir düzen içinde yönden yöne çevrilmesinde, gök ve yer arasında bir hizmete memur edilen bulutlarda, aklını işleten bir topluluk için sayısız ayetler vardır." (Bakara, 164)

"Şu bir gerçek ki, göklerin ve yerin yaratılışında, geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, akıllarını/gönüllerini işletenler için çok ibretler vardır. Onlar o kişilerdir ki, ayakta, otururken, yan yatarken hep Allah'ı zikrederler; göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler: 'Ey Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Şanın yücedir senin! Ateş azabından koru bizi!" (Âli İmran, 190-191)

"Şunu söyle: Dolaşın yeryüzünde de bakın nasıl olmuş gerçeği yalanlayanların sonu!" (En'am, 11)

"Yeryüzünde debelenen hiçbir canlı, iki kanadıyla uçan hiçbir kuş istisna olmamak üzere hepsi sizin gibi ümmetlerdir. Biz bu kitapta, herhangi bir şeyi gereğinden fazla yapmadık/gereğinden eksik bırakmadık. Onlar, sonunda, Rableri

önünde haşredilirler." (En'am, 38)

"De ki, 'Göklerde ve yerde neler var/neler oluyor, bir bakın!' O ayetler ve uyarılar iman etmeyen bir toplumun hiçbir işine yaramaz." (Yunus, 101)

"Göklerde ve yerde nice mucizeler var ki, yanlarından geçerler de dönüp bakmazlar bile." (Yusuf, 105)

"Yeryüzünde dolaşmadılar mı ki, onlardan öncekilerin akıbeti nice oldu görsünler." (Yusuf, 109)

"Yeryüzünde birbirine sırt vermiş komşu kıtalar, üzümlerden bahçeler, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardır ki, bir tek suyla sulanırlar. Biz bunların, yemişlerde bir kısmını diğer bir kısmına üstün kıldık. Bütün bunlarda aklını çalıştıran bir topluluk için elbette ki ayetler vardır." (Ra'd, 4)

"Görmüyorlar mı ki, biz o yerküreye geliyor, onu uçlarından eksiltiyoruz. Allah hükmeder; O'nun hükmünü denetleyecek de yoktur." (Ra'd, 41)

"Biz, gökleri de yeri de bunlar arasındakileri de eğlenip eğlendirelim diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik onu kendi katımızdan edinirdik. Ama böyle yapanlar değildik/yapsaydık öyle yapardık." (Enbiya, 16-17)

"Allah gökleri de yeri de hak olarak yaratmıştır. Kuşkusuz, bunda, iman sahipleri için mutlak bir mucize vardır." (Ankebût, 29; Hicr, 85; Rum, 30; Sâd, 27; Dühan, 38; Ahkaf, 3)

"Ölü toprak onlar için bir mucizedir. Onu dirilttik, ondan dâne çıkardık; bak işte ondan yiyorlar. Onda hurmalardan, üzümlerden bahçeler oluşturduk, ondan pınarlar fışkırttık" (Yasîn, 33-34)

"Sen, toprağı huşû içinde boynu bükük görüyorsun ya, işte o da Allah'ın ayetlerindendir. Onun üzerine suyu indirdiğimizde, o titrer ve kabarır. Hiç kuşkusuz, onu dirilten Muhyî ölüleri de mutlaka diriltecektir. O, her şey üzerinde güç sahibidir." (Fussılet, 39)

"Yemin olsun ki, biz o Nuh'un gemisini bir ibret ve işaret olarak arkaya bıraktık. Yok mu araştırıp öğüt alacak?" (Kamer, 15)

Bu mealde ayetlerin sayısı, ikiyüze yakındır. Bu demektir ki, insanlık tarihinde insanlığın bakışlarını ve düşüncesini yerkürenin mucizelerle dolu yapısına çeviren kitap Kur'an'dır. Bütün evrenin inceden inceye tetkik edilmesini istemiştir. (Ayrıntılar için bizim ***'Küresel Âfetler'*** ile ***'Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf'*** adlı kitaplarımıza bakılabilir)

GELECEK MUCİZELERE UFUK AÇAN AYETLER

Bir yandan, mucizelerle dolu üç kitap önümüze açılırken, bir yandan da gelecek zamanlarda vücut bulacak yeni ayetlere (mucizelere), esrarlı işaret ve delâletlerle dikkat çekilir. Bu tür ayetler, deyim yerinde ise **mucize içinde mucize** sergileyen beyyinelerdir. Bir örnek olarak Yasîn suresinin 32-44. ayetlerini görelim. Bu ayetler, bir yandan, evren kitabının taşıdığı ayetlerin bir kısmındaki mucizelere dikkat çekerken, bir yandan da gelecek zamanlarda fark veya keşfedilecek yeni bazı ayetlerin ufuk çizgilerine bakmamızı sağlamaktadır.

Anılan ayetlerde, önce yerkürenin taşıdığı mucizelere yer verilmiş, ardından yerküre ile uzay arasmda ilişki kurulmuştur. Bir kelam mucizesi olan Kur'an burada, bakış ve düşüncemizi, uzay olaylarına, güneş sisteminin işleyişine, Ay'ın evrelerine, gece ile gündüzün seyrine çekiyor, ardından da bizi bu olaylarda eksen kelime olan **'felek'** (çoğulu: fülk) sözcüğünün yeryüzündeki gemileri ifade için kullanılan şekli olan **'fülk'** (gemi/gemiler anlamında, tekili ve çoğulu aynı) sözcüğüne

yönlendiriyor. Bunu yaparken, insanlığın bin küsur yıl sonra imal ve inşa edeceği uzay gemilerine de ince bir işaretle ufuk yönlendirmesi yapıyor. Bütün bunlar, kelam mucizesi olan Kur'an'ın kullandığı **'fülk'** kelimesiyle gerçekleştirilmiştir. Yani tek kelimenin kullanımıyla. Önce o ayetleri görelim:

"Gece de onlar için bir mucizedir. Gündüzü ondan soyup alırız da onlar karanlığa gömülüverirler. Güneş, kendine özgü bir durak noktasına/bir durma zamanına doğru akıp gidiyor. Azîz, Alîm olanın takdiridir bu. Ay'a gelince, biz onun için de birtakım menziller/birtakım evreler belirledik. Nihayet o, eski hurma sapının eğrilmişi gibi geri döner. Güneş'in Ay'a ulaşıp çatması gerekmiyor. Gecenin de gündüzü geçmesi gerekmez. Her biri bir yörüngede (felekte) yüzmektedir. Zürriyetlerini o dolu gemide/sularda seyreden yük gemilerinde/uzayda seyreden uzay gemilerinde taşımamız da onlar için bir ayettir. Onlar için, tıpkı o gemi gibi/anılan gemiler misali biniyor oldukları başka şeyler de yarattık. Eğer dilersek onları boğarız. Bu durumda ne kendileri için feryat eden olur ne de kurtarılırlar." (Yasîn, 37-43)

Uzay varlıklarının seyrinin, bin küsür yıl öncesinde **'yüzme'** (sibaha) kavramıyla ifade edilmesi de bir mucizedir. Uzay cisimleri ve uzay gemileriyle yerküredeki gemilerin hareketlerini ifade eden iki ortak kelime seçilmiştir: **Fülk** ve **sibaha.**

Fa, Lam, Kef harflerinden oluşan felek (Fe, Lam, Kaf'tan oluşan felak değil) sözcüğü esrarlı bir sözcüktür. Kur'an'da **'felek'** şeklinde tekil alındığında uzay olaylarını ifade için kullanılmaktadır. **Fülk** şeklinde çoğul kullanıldığında yerküredeki gemileri ifade eder. Yasîn, 39-41. ayetlerdeki kullanım da budur. Burada, yerküre gemileri ve onların seyriyle, uzay cisimleri ve onların seyri arasındaki paralellik, benzerlik ve terminoloji birliği yine bir mucize olarak (tabiî ki işaret yoluyla) kurulmuştur. Ve insanlık, evren kitabının ayetlerinde sergilenen bu mucize paralellik üzerinde durmaya çağrılmıştır. Müfessirlerin babası diye anılan **Fahreddin er-Râzî** (ölm.

606/1209), bu paralelliğe hayranlık verici bir şekilde dikkat çekmiş, anılan ayetleri açıklarken şu cümleyi kullanmıştır:

"Yüce Tanrı, bu ayetlerde gök cisimlerinin uzaydaki yüzüşüyle o yüzüşün bir benzeri olan sulardaki gemilerin yüzüşünü açıklamaktadır." (Râzî, ***Mefâtîhu'l-Gayb***, 26/78)Tabii ki, uzay gemilerinin keşfinden sekizyüz küsur yıl önce yaşamış Râzî'den, 'uzay cisimleri' yerine **'uzay gemileri'** demesini bekleyemeyiz.

Burada, elbette ki, elinizdeki kitabın izin verdiği ölçüde, 41. ayet üzerinde ayrıca durmak isteriz: Bu ayet, geleneksel meallerde, o arada **Elmalılı Hamdi** üstadın tefsirinde, anlam boyutlarından sadece birine hapsedilmiştir. Şöyle ki, **'dolu gemi/gemiler'** veya **'yük gemisi'** anlamındaki **'el-fülkü'l-meşhûn'** ifadesi sadece 'dolu gemi' diye tercüme edilip bundan maksadın da **Nuhu'n gemisi** olduğu söylenmiştir. **Elmalılı,** daha garip bir şey yapıyor: Buradaki geminin Nuh'un gemisi olmadığını, bundan maksadın **ana rahmi** olduğunu söylüyor ve hiçbir gerekçe göstermiyor. Ondan hiç beklenmeyecek bir sürçmedir bu.

'el-Fülkü'l-meşhûn' tabiri hem **'bir gemi'** hem de **'gemiler'** anlamını aynı anda ifade eder. O halde, ayeti tercüme ederken bu iki anlamın ikisini de kaydetmek gerekir. Hem de parantez açarak, kendi yorumunu katıyor havası vererek değil, bir kesme işareti koyup kelimede iki ayrı anlamın bulunduğunu göstererek. Çünkü **fülk** sözcüğü tekili ve çoğulu aynı olan kelimelerdendir ki, Arap dili lügatleri buna mutlaka işaret ederler. O halde bu tabiri, **'dolu gemi'** diye çevirmekle yetinmek isabetli değildir; kelamın esas mesajını örselemektedir. Ayet, mucize bir ifadeyle, hem Nuh'un gemisini hem de bütün zamanlardaki gemileri ifade etmekle kalmıyor, **'fülk' kelimesindeki mucize yapıyla, geleceğin uzay gemilerine de işaret ediyor.**

42. ayette, gemi tabirine yollama yapılırken tekil zamir kullanılmış ve 'gemiler' diye anlamamızın önü kesilmiştir gibi

düşünülebilir. Hiç de öyle değildir. Kur'an, çoğul gibi duran bazı olaylar veya eşyalar bütününe, anlatılanların özetini esas alarak bazen tekil zamirle atıf yapmaktadır. Yani 42. ayetteki zamirin tekil olması, 41. ayetteki **'fülk'** kelimesinin tekil alınmasını zorunlu kılmıyor. Kur'an'da bunun başka örnekleri vardır. Nitekim, müfessir **Fahreddin er-Râzî**, bu sorunun zihinlere takılabileceğini düşünmüş olacak ki bizim şurada verdiğimiz açıklamanın bir benzerini eserinde kayda geçirmiş ve Kur'an'dan örnekler vermiştir. (bk. Râzî, age. s. 81)

Özetleyelim: Kur'an, **Newton'un**, yıldızlı bir gecede semaya bakarak **"Tanrı'nın en büyük kitabı bu!"** dediği evreni işte böyle okuyor ve böyle okunmasını istiyor. Ne yazık ki Kur'an'ı mezarlığa hapsedenlerin, onun tanıttığı evren kitabını bırakın böyle okumayı, sevap için bile okumaları mümkün değildir. Kur'an'ı, kafalarında oluşturdukları bir **'sevap'**ı elde etmek için okuyanlar, evren ve insan kitabını sevap almak için bile okuyamazlar. Ta, Kur'an'ı ve evreni Kur'an'ın istediği gibi okumayı öğreninceye kadar. Ve sevabın, ancak böyle bir okuyuşla elde edileceğini anlayıncaya kadar...

Şimdi, Kur'an'ın bu ayetler anlayışının gerektirdiği incelemelerin yapılması ve bu bağlamda verdiği emirlerin yerine getirilmesi, geleneksel tarikat anlayışının **'keramet'**i ile mümkün müdür? Bu tetkik, işletilen akılla elde edilecek ilim dışında bir kuvvetle yapılabilir mi? Yapılamadığına tarih tanıktır. Bakın aklı işleten Batı toplumlarına ve bakın aklı prangalayıp **'keramet bezirgânlığı'**nı kader yapan sözde müslüman doğu toplumlarma! Birincisi efendi, ikincisi köle...

Ayetler Nasıl İncelenir?

Bir ayetler topluluğu olan varlık ve oluş, insan tarafından incelenmeli, ayetlerin taşıdığı sırlar ortaya çıkarılmalıdır. İnsanın görevi de budur, varoluş nedeni de... Kur'an'a göre, **keramet** de budur. Onun bunun kalbinden geçeni okumak değil. **Kur'an'ın insandan istediği temel faaliyet işte bu ayet-**

lerin incelenmesi faaliyetidir. Çünkü hem insana hizmet hem Allah'a ibadet ve hem de yeryüzünün mamur ve mutlu hale getirilmesi ayetlerin gereğince incelenmesiyle gerçekleşecektir.

Ayetlerin incelenmesinde sadece bu işe özgü özel bir bilgiden, örneğin **Georg Friedrich Meier** (ölm. 1777) tarafından öncülüğü yapılan **semiology** (işaretler ilmi) denen bilgi dalından değil, tüm bilgi imkânlarından yararlanmamız istenmektedir. (Ayetler, Meier ve semiology hakkında bk. Grondin; ***Introduction to the Philosophical Hermeneutics***, 55-57)

KÂFİRLER VE ÇİFTE KAVRULMUŞ KÂFİRLER

Kur'an'ın itham edici kavramlarından biri olan '**küfür**', en çok kullanıldığı anlamlardan biriyle, '**gerçeği, ayetleri örtme**' anlamındadır. Ayetleri tetkik dışına itmek, onlara sırt dönmek açık bir küfürdür; bunu yapanlar da kâfirdir. Sırt dönülen ayetin Kur'an ayeti olmasıyla madde dünyasına ait olması (örneğin fosiller veya tarih kalıntıları olması) arasında hiçbir fark yoktur.

Küfür, Kur'an'a dayanılarak, '**bilimin işlerliğine engel olmak**' anlamında da tanımlanabilir. Bunda şaşılacak hiçbir yan da yoktur. **Âli İmran suresinin 7. ayeti** olan o omurga beyyineye göre, Kur'an'ın ayetleri **muhkem ve müteşâbih** olarak iki ana kısma ayrılır. Muhkemler az bir kısımdır. Büyük çoğunluk (yüzde 90 civarında) **müteşâbih** ayetlerdir. Müteşâbihleri bir Allah bilir, bir de bilimde derinleşen bilginler.

Müteşâbih ayetleri yani Kur'an'm yüzde doksanına yakınını işler hale getirip insan hayatına sokmak bilim faaliyeti gerektirmektedir. Kur'an ayetlerinin iman ve ibadet konusu olan iki yüz civarındaki (en ileri rakam beş yüz) **muhkemlerini** inkâr edenlere kâfir derken, yüzde doksanlık **müteşâbih** kısmın inkâr veya ihmaline ses çıkarmamak, Kur'an'm onaylayacağı bir tavır değildir. O halde, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz:

Allah'ı, âhireti, namazı, orucu... inkâr insanı nasıl kâfir yaparsa bilimi, düşünceyi, gözlemi, deneyi, tetkik ve tahlili inkâr da aynen öyle kâfir yapar. İkisinin inkârı ise kişiyi deyim yerinde ise **'çifte kavrulmuş kâfir'** yapar.

O halde, Kur'an'dan baktığımızda, bizim kâfirler diyarı dediğimiz bilim ve teknolojide öne geçmiş ülkelerin insanları birinci anlamda, bilim ve teknolojide yani varlık ve evren ayetlerini tetkikte yan yatan İslam dünyası ise ikinci anlamda kâfir durumuna düşmüş bulunuyor. Bu iki dünyada, **iki anlamda da kâfir olan 'çifte kavrulmuşlar'** da vardır.

Kur'an, insanın ayetlere karşı tavrını eleştirmekte ve ona sitem etmektedir. Çünkü **insan birçok ayeti görmezlikten gelmektedir.** Kimi, içine kapanarak dış dünyadaki ayetleri ihmal etmekte, kimi, dış dünyaya açılıp içindeki ayetleri unutmaktadır. Şu yakınışa bakın:

"Göklerde ve yerde nice ayetler/mucizeler var ki yanlarından geçerler de dönüp bakmazlar bile." (Yusuf, 105)

Kur'an ayetlerinin yardımıyla da iki âlemi, daha doğrusu diğer iki kitabı okuyoruz: **Evren kitabı ve benliğimizin kitabı.** İç âlemimizin kitabı, evren kitabından çok zor, çok büyük. Onu okumak ileri bir aşama. Bu yüzden insana büyük evren (âlem-i ekber), insanın kendi içinde verdiği savaşa da en büyük savaş (cihad-ı ekber) denmiştir. (Ayetler konusunun ayrıntıları için bizim ***Kur'an'daki İslam*** adlı eserimizin 176-177. sayfalarıyla ***Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*** adlı eserimizin üçüncü bölümüne bakılabilir.)

Dış âlemi okurken elde ettiğimiz verilerle iç âlemimizi okumaya başlıyoruz. **Muhammed İkbal** (ölm. 1938) şöyle diyor:

"Aklın gözünü kesret âlemine (çokluk âlemi, dış âlem) iyice aç ki vahdeti gözleme imkânına eresin."

Kur'an, dış âlemdeki ayetlere âfâkî (objektif), iç âlemdekilere

enfüsî (sübjektif) ayetler adını veriyor demiştik. Kemal noktasına varmak isteyen, bu iki ayet grubunun hiçbirini ihmal etmeyecektir:

"Şu bir gerçek ki, göklerin ve yerin yaratılışında, geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, akıllarını/gönüllerini işletenler için çok ibretler vardır." (Âli İmran, 190)

"Yeryüzünde ayetler vardır görürcesine bilenler için. Benliklerinizin içinde de. Hâlâ bakıp görmeyecek misiniz?" (Zâriyât, 20-21)

"Onlara ayetlerimizi ufuklarda ve öz benliklerinin içinde göstereceğiz. Ta ki, onun hak olduğu kendilerine ayan beyan belli olsun. Kendisinin her şey üzerinde bir tanık oluşu, senin Rabbine yetmez mi?" (Fussılet, 53)

AYETLERİ DEĞERLENDİRMENİN GELİŞİMİ

Kur'an'dan anlaşılıyor ki, ayetleri gözlemleme, insanlığın tekâmülüne paralel bir gelişme göstermiştir. **Peygamberlerin mucizeleri** bunun en açık örneği ve delilidir. İlk peygamberlerin mucizeleri (ayetler) daha çok dış dünya ile ilgili, göze, kulağa... kısaca beş duyuya hitap eden ve her seviyede insanın etkileneceği tipten ayetlerdir. Ayetler, zaman geçtikçe daha derin düşünce ve gözleme konu olacak bir nitelik kazanıyordu. İnsanlık her devirde ilkel, kaba idrakı doyurucu ayetlere hevesli tiplerle doludur. Bugünkü dünyanın, **'velîden kerametler'** isteyen insanları da buna bir delildir. Kur'an-ı Kerim'in şu beyanları, konumuz bakımından çok sarsıcıdır:

"Şunu da söylemişlerdir: 'Ne biçim resuldür bu; yemek yiyor, sokaklarda yürüyor. Üzerine bir melek indirilmeli, beraberinde özel bir uyarıcı olmalı değil miydi? Yahut ona bir hazine gönderilmeli yahut ürününden yediği bir bahçesi olmalı değil miydi?' O zalimler şunu da söylediler: 'Sizler büyülenmiş bir adamdan başkasının ardı sıra gitmiyorsunuz.' Bak

da gör, nasıl benzetmeler yaptılar senin önünde! Sapıttılar, artık bir daha yol bulamazlar." (Furkan, 7-9)

Kur'an, muhakeme ve düşünceden uzak benliklere hitap edecek bu tür ayetler istenmesini, işte böyle kınıyor. Buna karşın bizi, başıboş sandığımız eşyayı, umursamayıp kenara attığımız olayları derinden incelemeye çağırıyor ve bize bu hususta anahtarlar veriyor. Sineğin kanadı, gecenin karanlığı, rüzgârın sesi, hatta cansız saydığımız maddelerin, fark edemediğimiz tespihi... Bütün bunlar yüzlerce ayet taşımaktadır.

Kur'an vahyinden sonra ilkel ayetler istemek bir geriye dönüştür. İnsanlığı çıktığı zirveden alıp çukura indirmektir. Bu yüzdendir ki Kur'an, atalarının izinden gideceklerini söyleyen müşrikleri şiddetle kınamaktadır.

Son Peygamber Devrinde Ayetler:

Son Peygamber dönemi, ayetlerde kemal devridir. Bu dönemde ayetler **tefekkür, taakkul** (düşünme, aklı çalıştırma), ilim, sanat gözlem konusu olmuşlardır. **Enfüsî** ayetlerin incelenmesi de ilk defa Muhammed ümmetine öğretilmiştir. (Zâriyât, 20-21)

Son Peygamber döneminde, **kelam** (söz) en büyük ayet olmuştur. Bir kelam olan Kur'an'ın bizzat kendisi en büyük ayettir. Bu yüzden, onun küçük bölümlerine, Cenabı Hak, **ayet** adını vermiştir. Kur'an'da, kelime, cümle ve surelerin tertibi de mucizedir. Mucizelik, Kur'an'daki matematiksel kod sistemleriyle de perçinlenmiştir. **19 Kod Sistemi** bunlardan biridir. Mesela, birkaç surenin başına gelmiş bulunan **Elif-Lâm-Mîm** v.s. gibi harfler -ki bunlar, birer ayettir- her surenin başında aynı anlama gelmez. Çünkü dikkatle bakıldığında görülür ki, **Kur'an'da tekrar yoktur.** O harfler bulundukları yerlerde birlikte bulundukları diğer harflere göre değişik anlamlar taşır.

Kur'an hayat gibidir. Mekanik sınıflamalardan, zihnimizin alıştığı silsileler takip etmekten uzaktır.

Kur'an, ne kronolojik ne de sistematiktir. O, statik bir düşünce sistemi değil, dinamik bir hayat seyri ortaya koyar; yaratıcıdır. Muhammed İkbal, Kur'an'ın ruhunu **'antiklasik'** olarak nitelendirip onun Eski Yunan düşüncesiyle barışmayacağını ifade ederken haklıdır. Kur'an, bakarsınız bir bahar sabahı sizi bahçelerde gezdirirken, birden ağır bir fırtına ile yüz yüze getirir. Bir hukuksal kavramı verirken aniden şiirin fezasına sıçrar. Bu özellik, ondaki tanrısal **hürriyetin** üslup ve tertibe sinmiş esrarlı bir görünüşüdür.

Ayetler ve Yetenekler:

İlkel insana hitap eden ayetlerle, son dönem ayetleri arasındaki farklardan biri de evvelkileri incelemenin **ilim, kültür** vs. gibi birtakım niteliklere ihtiyaç göstermemesidir. İkinci tür ayetlerse bazı yetenekler olmadan incelenemezler. Demek olur ki, ikinci dönem ayetleri daha gelişmiş insana hitap eder, birtakım niteliklerle donanmış insan ister. Bu vasıfların, genel olanları, yani her ayet için gerekli görülenleri yanında, sadece bazı ayetler veya ayet grupları için arananları da vardır. Örneğin, **ilim** her ayet için bir gözlem şartıdır. İlim olmadan Kur'an'm sergilediği veya dikkatimizi çektiği ayetleri gereğince anlayamayız. Bu inceliğe işaret için olmalı ki, ilk ayet **"Oku!"** diye başlamıştır.

Basit bir dinleyici kültürüne sahip bireyle, uzman bir âlimin ayetleri değerlendirmeleri aynı derecede verimli olmayacaktır. Mesela, Kur'an, tarihsel tetkike çok önem vermektedir. Ve tarih felsefesi üzerinde ilk sistemcilik, **İbn Haldûn** (ölm. 808/1405) aracılığıyla müslümanların nasibi olmuştur. Sosyolojinin de bu yaklaşımın meyvelerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. İşte bu, bir filozof işidir. Kur'an bizi her zaman ve **her şeye ibretle bakmaya çağırıyor.** Bu ibretle bakış, vurdumduymazlıktan, ilkellikten, **'yürürken uyumak'**tan kurtul-

muş olmakla başlar, atomların tetkikini yapabilecek seviyeyi elde etmeye kadar gider. Bu noktada, çağdaş bir müslüman düşünürün konumuzla ilgili görüşü önemle kaydedilmelidir:

"Kur'an, kâinata, 'Allah'ın ayetleri' demektedir. Kur'an esas itibariyle üç çeşit ilmi teşvik etmeye derin ilgi duymuştur. Birincisi tarih ilmidir. İlk tarih filozofunun bir müslüman olan İbn Haldûn olması bir tesadüf değildir. Şüphesiz bu, coğrafyanın tetkikini de içine almaktadır. Müslümanların coğrafyaya olan hizmetleri hususundaki hakları henüz tam teslim edilmemekle beraber, bu alana yaptıkları katkılar artık bir sır değildir. İkinci olarak da Kur'an, sık sık temas ettiği fizik âlemle yakından ilgilenmektedir. Üçüncü tetkik sahası bizzat insanın kendisi, yani davranışı ve psikolojisidir. Kur'an, dış âleme âfâk derken, insanın iç tabiatına enfüs demektedir. Böylece her üç alan tarih (ve coğrafya), kâinat ve beşerî davranışa ait iç kanunlar, Kur'an'a göre, Allah'ın ayetleriyle doludur ve insanlık için hidayet ilkelerini vermektedir. Kur'an'a göre, ilim bir tevhittir ve o halde, parçalanamaz." (Fazlurrahman, ***Major Themes of the Koran***, 27-28)

Kur'an, ilmin insan hayatımn gelişmesine hizmet eden bir kompozisyon olmasını ister. Bu da parça bilgilerin büyük zekalar tarafından birleştirilmesini gerektirir. Kur'an buna, **'göklerin ve yerlerin melekûtunu tefekkür'** adım veriyor ki bunu ancak filozoflar ve filozofik yanı olan bilim adamları yapabilir.

İlim:

Yukarıda sözünü ettiğimiz esaslar dahilinde ilim, ayetleri incelemek için kaçınılmazdır. Bütün ayetler ilim sayesinde incelenir. Şu dikkat çekişe bakın:

"Karanın ve denizin karanlıklarında, kendileriyle yol bulmanız için yıldızları hizmetinize veren O'dur! Bilgiden nasipli bir topluluk için ayetleri gerçekten ayrıntılı kılmışızdır." (En'am, 97; Ankebût, 49)

İman:

Ayetleri tetkik edebilmenin bir şartı da imana sahip olmaktır. Burada iman mutlak anlamda inanmaktır. Bunu, İslam dinindeki terminolojik imanla eşitlemek yanlış olur. O anlamda bir iman, her ayet için aranan özelliklerden değildir. Burada amaçladığımız anlamıyla iman materyalist bir ilim adamı için de gereklidir. İlim hayatının çileleri başka türlü göğüslenemez.

İlim adamlarının muhtaç oldukları sabır ve gayret bu anlamda imandan başka şey değildir. Yıllarca süren yoğun deneme yanılmalar, kanun haline gelmiş teorilerin gerektirdiği yorucu çalışmalar inançlı insanların göğüsleyeceği zorluklardır. Bu iman da saygıya layıktır. Esasında, en basit bir okulu bitirmek bile bir iman işidir. İlim, felsefe ve sanat yolundaki sabır ise imanın ideal şeklini çerçeveler.

Taakkul, Tefekkür, Tezekkür, Tafakkuh, Tevessüm, Dolaşmak (Aklı, kalbi, duyuları iyice işletmek, yeryüzünü, uzayı dolaşarak gözlemlemek):

Kur'an, ayetlerden anlamlı sonuçlar çıkarmak için aklı çalıştırmayı kaçınılmaz kılmıştır. (bk. Nahl, 12; Bakara, 164) **Yer ve gökler ayetlerle doludur.** Bu ayetleri, bilgin bir dille, sanatçı başka bir dille, filozof ve mistik daha başka bir dille ifade eder. Esasında ayetler sayılamayacak kadar çoktur. Bir tek ayet binlerce dilden, binlerce eğilim ve meslekten konuşur. Konuşturabildiğiniz, konuşabildiğiniz kadar konuşur.

Özetleyelim: Kur'an bize bildiriyor ki, **indirilmiş kitap yanında bir de yaratılmış kitap vardır. Bu ikincisi, evrendir. Yine Kur'an bildiriyor ki, Yaratıcı'nın bir de bu iki kitabı okuyacak şuurlu bir kitabı vardır: İnsan. Kur'an ve evren kitaplarının 'okunan kitap' (Kur'an'ın kelime anlamı da budur) olmalarına karşın, insan, okuyan kitaptır. Gerçekten de insan, kitap okuyan kitaptır.**

V
KELAMI EN BÜYÜK MUCİZE İLAN EDEN KİTAP

"Şöyle de dediler: 'Saçma sapan rüyalar bunlar! Belki de iftira yoluyla uydurdu onu. Belki de bir şairdir o. Hadi, bir mucize getirsin bize, öncekilere gönderildiği gibi!"

Enbiya suresi, 5

Kelam, düşünmeyi ve okumayı da içeren esrarlı bir sözcüktür. Ve bu haliyle, **'okunacak şeyleri toplayan'** ve **'kaleme, kalemin yazdıklarına yemin eden'** kitabı nitelemede çok uygun düşmektedir.

Kur'an'ın adlarından biri de 'Kelamullah'tır. Yani Allah'ın kelamı. Bu ad üç yerde geçmektedir: **Bakara 75, Tevbe 6, Fetih 15.** Gerçi bu tabir doğrudan doğruya Kur'an'ın ismi veya sıfatı olarak kullanılmamıştır. Ancak bu tabirin geçtiği yerlerdeki en yakın delâleti Kur'an'adır. Nitekim, Kur'an ilimleriyle ilgili yazanların tümü bu tabirden Kur'an'ı anlamışlar ve **'Kelam' sözcüğünü Kur'an'ın isimlerinden biri olarak tescil etmişlerdir. Bu durumda Kur'an'ı 'kerim bir elçinin sözü'** olarak niteleyen ayetle bu ayetler nasıl bağdaşacaktır?

"Kelam, tesir anlamındadır. Söze kelam denmesi onun dinleyenin zihninde yeni bir yarar vücuda getirme etkisi yapması yüzündendir." (bk. Zerkeşî, ***el-Bürhan***, 1/350)

Kelam (**logos**) sözcüğüyle ilgili bu noktayı da dikkate alarak

şunu söyleyebiliriz: Cenabı Hak, 'Kerim Elçi'ye, **söz söylemesi için gereken etkiyi yapmakta ve Elçi (Cebrail), sözü söyleyerek vahiy gönderilen peygambere iletmektedir.** Bu durumda Kur'an'ın **Kelam sıfatı Cebrail ile Allah, söz (kavl) sıfatı ise Cebrail ile Peygamber arasındaki söz ilişkisini nitelemektedir.** Şaşmaz gerçeği Allah bilir ama Allah tarafından altı çizilen şu gerçekler, her türlü tartışmanın üstündedir:

Kur'an, ayrıca kendisini **'kavl'** ve **'hadis'** diye de anmaktadır ki, ikisi de söz demektir. Tanrısal kitabı **kavl** olarak adlandıran ayetlerde şunlara vurgu yapılıyor:

Kur'an, kerîm bir elçinin kavlidir. (Haakka, 40; Tekvîr, 25) O, şair sözü, kâhin sözü, beşer sözü, şeytan sözü değildir. (Haakka, 41-42; Müddessir, 25; Tekvîr, 25) **"O, karanlıkla aydınlığı hakkıyla ayırt eden bir sözdür."** (Târık, 13)

KUR'AN'DA HADİS KAVRAMI

Kur'an'ın söz niteliğine **hadis** kelimesiyle vurgu yapılan ayetlerde bir mucize ihbar özellikle dikkat çekmektedir: **Kur'an kendisini, sonraki zamanlarda dinin başına büyük sıkıntılar açan uydurma hadislerden ayırmakta ve müminlerini bu uydurmacılık felaketine karşı uyarıp donatmaktadır.**

Hadis kelimesi, Kur'an'da, türevleriyle birlikte 30 küsur yerde geçer. Bunların 23 tanesi doğrudan **'hadis'** sözcüğüdür. Kullanımların bir kısmında, **hadis kelimesi Kur'an'a karşı öne çıkarılan veya Kur'an'ın yanına konması isabetsiz bulunan sözü ifade etmektedir.**

Hadis, 8 yerde, Kur'an'a karşı söz olarak kullanılmakta ve kendisinden uzak durulması istenmektedir. En ilginç ve bizce mucize kullanım, iniş sırası bakımından 10. sure olan Yunus suresi 37. ayet ile 12. sure olan **Yusuf 111.** ayettedir. Bu ayetlerde **Kur'an kendisini, 'uydurulmuş bir hadis olmayan kelam'** diye tanıtmaktadır:

"Bu Kur'an, Allah'ın berisinden birilerince yalan isnatlarla oluşturulmuş değildir. O, kendinden öncekinin tasdiki ve Kitap'ın ayrıntılı kılınmasıdır. Kuşku ve çelişme yoktur onda. Âlemlerin Rabbi'ndendir o." (Yunus, 37)

"Bu Kur'an, uydurulacak bir hadis/bir söz değildir; aksine o, önündekini tasdikleyici, her şeyi ayrıntılı kılıcıdır. İnanan bir topluluk için de bir kılavuz ve bir rahmettir." (Yusuf, 111)

Kur'an böylece, mucize bir beyanla, uydurulmuş birtakım hadislerin kendisinin getirdiği dine musallat olacağını, yer yer ve zaman zaman bu hadislerin kendisine rakip gibi sergileneceğini ve algılanacağını haber vermektedir. Bu haber veriş daha birkaç ayette, değişik biçimlerde ifadeye konmuştur:

"Hadis bakımından Allah'tan daha sadık kim olabilir?!" (Nisa, 87)

"Peki, bu Kur'an'dan sonra hangi hadise iman ediyorlar?!" (A'raf, 185)

"Allah'tan ve onun ayetlerinden sonra hangi hadise iman ediyorlar?!" (Câsiye, 6)

"Eğer doğru sözlü iseler, onun benzeri bir hadis getirsinler." (Tûr, 34)

"Peki, bu Kur'an'dan sonra hangi hadise iman ediyorlar?!" (Mürselât, 50)

Uydurulabilecek bir hadis olmadığını ilan eden Kur'an, uydurulmuş hadislerin söz sahibi yapılmasının dinde yaratacağı sıkıntılara da dikkat çekmiştir:

"İnsanlardan öylesi vardır ki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için hadis eğlencesi satın alır ve onu alay konusu edinir. İşte böylelerine rezil edici bir azap vardır." (Lukman, 6)

Bazıları, hadis kelimesini salt 'söz' anlamında tercüme ederek Kur'an mucizesinin bu muhteşem tespitinin ortaya koyduğu ürpertici tabloyu görmemeye veya saklamaya çalışmaktadır. Çünkü bu tablo görüldüğünde, hadis adı altında uydurulan yüzlerce, belki binlerce yalanın oluşturduğu Kur'an dışı din çökmekte, ama onunla birlikte **örflerden oluşan bir kültür ve o kültüre bağlı bir saltanat da çökmektedir. Bu saltanat dininin çökmesinden rahatsız olanlar, uydurulmuş hadislere karşı çıkışı, Hz. Peygamber'in tüm hadislerine karşı çıkış gibi tanıtmakta**, böylece, yalanlara açılan kapıyı kapatanları susmak zorunda bırakacaklarını düşünmekteler. Oysaki **Peygamberimizin gerçek hadislerini insanlığın hizmetine sokmanın en güvenli yolu, uydurulmuş hadisleri saf dışı etmektir.**

Uydurulmuş sözlerin uydurma dinini insanlığın yakasından düşürmemek isteyenler, uydurulmuş hadislerin dışlanmasını kabul ettiklerinde başlarına gelecekleri biliyorlar. Çünkü hadis diye ortada dolaşan sözlerin yüzde doksanı örflerin, baş tarafına bir "Peygamber buyurdu ki..." eklenmesiyle pazarlanmasından oluşmaktadır. Bunu görmemek ve göstermemek için hadis kelimesinin söz anlamına geldiğini ve mealler-de sadece tercümesinin verilmesi gerektiğini söyleyerek işin içinden sıyrılmaya çalışmaktadırlar. Ama Kur'an'ı dikkatlice okuyanlar bu ucuz kaçamak yolunun işlemeyeceğini görmekte gecikmezler.

Bir kere, hadis adı altında uydurulan sözlerin bu dinin ve ümmetin başına açtığı asırlık sıkıntıları görmemek akla ve tarihe karşı çıkmak olur. **Bu uydurmalar, Kur'an'la âdeta savaşan bir başka din kurmuştur.** Bu uydurulan dinin adına '**İslam**' denmesi onu, Kur'an'a rağmen, İslam yapamaz. Kim diyebilir ki, mucizelerin kitabı Kur'an, getirdiği dinin başına böylesine büyük sıkıntılar açan bu uydurmalar yığınına seyirci kalır. Kalmamıştır; mucize beyanlarla bu uydurmaları ve onların İslam'a açtığı yarayı tanıtmıştır. Kur'an'm, **'Allah'ın korumasında olma'** niteliğinin bizce en önemli göstergelerinden biri de budur.

İşin teknik-bilimsel yanına gelince, Kur'an'ın '**söz**' anlamında kullandığı kelimelerin başında '**kavl**' kelimesi gelmektedir. İkinci sırada, '**kelam**' sözcüğü yer alıyor. Hadis, '**söz**' anlamında tercüme edilebilecek kelimelerin üçüncüsüdür.

'**Söz**' anlamındaki kelam ve kavl kelimeleri yanında **hadis** sözcüğü ayrıca neden kullanılmıştır? Ve **hadis sözcüğünün kullanıldığı yerlerde hemen daima Kur'an'la bir karşılaştırma ve Kur'an'ı 'hadis'in üstüne çıkarma olgusu neden dikkat çekmektedir?** Eğer biz **hadis** kelimesini tıpkı '**kavl**' ve '**kelam**' sözcüklerinde olduğu gibi sadece '**söz**' olarak tercüme edip kelimenin terimsel anlamını dikkate almaz isek Kur'an'daki o hayranlık verici semantiği anlamsız kılmış oluruz.

Kur'an bir yerde **kavl,** bir yerde **kelam,** bir yerde de **hadis** demişse bunların her birinin dikkat çektiği ayrı nükteler, ayrı mesajlar vardır. Olmasaydı hep aynı kelimeyi kullanırdı. Siz bunların tümünü tek kelimeyle çevirdiğinizde birtakım nükteler, mesajlar mutlaka ve muhakkak kaybolur. Bu kayıpların ne yazık ki tümünü biz ilk bakışta fark edemiyoruz. Bunların tümü zaman içinde fark edilecektir. Çünkü **Kur'an'ın en büyük müfessiri zamandır.** O büyük müfessir, kayıpları bize gösterdikçe tercümelerdeki eksikleri düzelteceğiz. Bunun böyle olması da **Kur'an'ın i'cazı** (insanı âciz bırakması) cümlesindendir.

Zaman şu anda bize, **hadis** kelimesinin **kavl** ve **kelam** kelimelerini tercümede esas aldığımız **söz** kelimesiyle karşılanmasının doğru olmadığını göstermiştir. Biz şimdilik bunun gereğini yapalım. Gereğini yapmak, **hadis kelimesini, kullanıldığı yerlerin önemli bir kısmında terimsel anlamda değerlendirmektir.** Kur'an, hadis kelimesini bir mucize düzenlemeyle, bugünkü terimsel anlamında kullanmıştır.

Tam bu noktada, şöyle bir '**teknik itiraz**' söz konusu edilebilir: Hadis kelimesinin bazı ayetlerde terimsel anlamda yani bugün kullanılan şekliyle hadis anlamında kullanıldığım söylemek için, tefsir ilmi kuralları açısından bazı **karînelere** ihtiyaç vardır.

Bu **'teknik itiraz'**, Kur'an ayetlerindeki açıklık yanında çok yapay ve tutarsız kalmaktadır ama hamt olsun ki o itiraza cevap olacak verilere de sahibiz. **Hadis kelimesinin bazı ayetlerde terimsel anlamda 'hadis' karşılığı kullanıldığını gösteren sadece karîneler değil, kanıtlar vardır.** İşte bir tanesi:

Sahabîler, Hz. Peygamber'e başvurarak **"Ey Allah'ın Elçisi, bize, Kur'an dışında bir şeyler anlat"** diye rica ettiklerinde, cevap olarak Kur'an'ın **Zümer suresi 23.** ayeti inmiştir. (bk. Şâtıbî; ***el-Muvafakaat***, 1/49) Bu ayette, Allah'ın indirdiğinin yani Kur'an'ın, hadislerin en güzeli olduğuna dikkat çekilerek şöyle denmektedir:

"Allah, hadisin en güzelini, birbirine benzer iç içe ikili mânâlar ifade eden bir kitap halinde indirmiştir. Rablerinden korkanların ondan derileri ürperir. Sonra da hem derileri hem de kalpleri, Allah'ın zikri/Kur'an'ı karşısında yumuşar. Bu, Allah'ın kılavuzudur ki onunla dilediğini/dileyeni hidayete erdirir. Allah'ın saptırdığına gelince, ona kılavuzluk edecek yoktur."

Bu ayetten önceki ayet olan Zümer 22'de de Kur'an'a değinilmekte, onun katılaşmış kalpleri yumuşatan ve göğüsleri açan bir tanrısal ışık olduğuna dikkat çekilmektedir.

Uydurulmuş hadislerle Kur'an'ı karşılaştıran bu ayetlerde açıkça görmekteyiz ki, Kur'an, kendisiyle **hadis** arasındaki ilişkiye parmak basmakta ve Cenabı Peygamber'den Kur'an dışında birtakım sözler isteyenlere bu isteğin anlamlı olmadığını gösterirken de **hadis** sözcüğünü seçmektedir. Kur'an'ı yeterli bulmayarak uydurulmuş hadisler aramanın Allah'ın kılavuzluğundan yoksun bırakıcı bir sapıklık olduğu, bu sapıklığın insanın göğsünün genişliğini, gözünün ışığını, kalbinin inceliğini silip süpürücü bir etki göstereceği gözler önüne konmuştur.

Demek oluyor ki, **Yusuf suresi 111** ve benzeri ayetlerdeki **'hadis'** sözcüğünün terimsel anlamda hadisi de içerdiğine ilişkin kanıt vardır. Bu kanıt olduğuna göre, tüm ayetlerdeki hadis

sözcüğünü, eğer bağlamı müsaitse, terimsel anlamda **hadis** olarak değerlendirmemiz gerekecektir.

Son Peygamber'in en büyük mucizesi Kur'an'dır. Ve Kur'an **kelam ve kavl** yani söz olarak nitelenmiştir. Söz en büyük mucize olunca Kur'an'ın mesajını, her devirde sözden çıkarmak gerekecektir. O halde **söz yani Kur'an, her devirde yeniden okunacak ve yeniden yorumlanacaktır.**

SURELERİN BAŞLANGICI

Surelerin başlangıcına baktığınızda sözün mucize oluşuna ilişkin en çarpıcı tecelliyi görmektesiniz. Surelerin başlangıçları insanoğlunun sözle vermek ve varmak istediği tüm hedefleri ifşa etmektedir. Bu hedeflere şifreli konuşma da dahildir. Harflerle başlayan sureler kelamın bu şifreli konuşma türüne örnektir. O surelerin başındaki harfler (mukatta' harfler), anlamı bilinmeyen sözler değildir. Şifreli söz insanın asla bilemeyeceği söz değildir. Birileri bilmez ama birileri de bilir; şu zamanda bilinemez ama başka bir zamanda bilinebilir. Netice olarak bilinir. Kur'an'm kitlelerce anlaşılmasını istemeyenler Kur'an'ı anlaşılmaz kitap yapmaya bu şifreli sözleri istismar ederek başladılar.

Surelerin başlangıçlarının veya açılışlarının, kelamın bütün amaçlarını ihtiva edecek tarzda olduğunu, Zerkeşî'nin ölümsüz eseri ***el-Bürhan***'ı takip ederek daha yakından görelim:

1. Sena (Allah'ı Övme) İle Açılan Sureler:

a) Allah'a hamd ile başlayan sureler: Fâtiha, En'am, Kehf, Sebe', Fâtır,
b) Allah'ı tespih ile başlayan sureler: İsra, A'la, Hadîd, Saff, Haşr, Teğâbün, Cumua.
c) Allah'ı mübarek ilan ederek başlayan sureler: Tebareke sureleri (Furkan ve Mülk).

Bu surelerin toplamı 14'tür. Yarısı Allah'ın kemal sıfatlarını överek, diğer yarısı ise Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederek başlar. Zerkeşî'nin de ifade ettiği gibi, **"bu taksim de Allah'ın ulûhiyet sırlarından biridir."** (Zerkeşî, age. 1/214)

2. Mukatta' Harflerle Yani Şifrelerle Açılan Sureler:

29 sure böyle başlar. Toplamı 114 olan surelerin 29 tanesinin böyle başlaması, insanoğlunun hayatında şifreli konuşma ve haberleşmenin önemli bir yer tuttuğunu ve tutacağını göstermektedir.

a) Tek harfli ayetlerle başlayan sureler: Sâd, Kaf ve Nûn, namıdiğer Kaf ve Kalem.
b) İki harfli ayetlerle başlayanlar: Tâ Ha (Tâha),Tâ Sîn (Neml), Ya Sîn (Yasîn), Ha Mîm (Mü'min, Fussılet, Zühruf, Dühan, Câsiye, Ahkaf)
c) Üç harfli ayetlerle başlayanlar: Elif Lâm Mîm (Bakara, Âli İmran), Elif Lâm Râ (Yunus, Hûd, Yusuf, İbrahim, Hicr), Elif Lâm Mîm (Ankebût, Rum, Lukman, Secde), Tâ Sîn Mîm (Şuara, Kasas),
d) Dört harfli ayetlerle başlayanlar: Elif Lâm Mîm Sâd (A'raf), Elif Lâm Mîm Râ (Ra'd)
e) Beş harfli ayetlerle başlayanlar: Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd (Meryem), Hâ Mîm Ayn Sîn Kaf (Şûra)

3. Nida İle Açılan Sureler:

"Ey iman edenler", "Ey Nebi" veya **"Ey örtüsüne bürünen"** diye başlayan bu surelerin sayısı 10'dur.

4. Bir İhbarla (Haberî Cümlelerle) Açılan Sureler:

Bu surelerin sayısı 23'tür.

5. Yeminle Açılan Sureler:

Bunların sayısı 15'tir.

6. Şart (ve Zaman) Edatlarıyla Açılan Cümleler:

Bunların sayısı 7'dir.

7. Emir Kipleriyle Açılan Sureler:

Bunların sayısı 5'tir.

8. Soru Edatıyla Açılan Sureler:

Bunların sayısı 6'dır.

9. Beddua İle Açılan Sureler:

Bunların sayısı 3'tür.

10. Bir İllet (Gerekçe) Gösterilerek Açılan Sureler:

Bu bir tek suredir ki **Kureyş** suresidir.

VI
KERAMETİ BİLİM FAALİYETİ OLARAK ANLAYAN KİTAP

"Sistematik teolojinin 'vahye bağımlı' ermişleri yerine 'vahye bağımlı olmayan' ermişler koymak istisnasız her teolojiyi çökertir."

Paul Tillich

GELENEKSEL DİNCİLİĞİN KERAMET ANLAYIŞI

Egemen olmak, sömürmek ve bunu, kutsallık gibi rahat ve tehlikesiz bir kavramı kullanarak yapmak isteyen dincilik şefleri, İslam'ın omurga kabullerinden biri olan sınıfsızlık, resmî mabetsizlik, akılcılık ilkesini etkisiz kılmanın yolunu aramışlar ve bunu bizzat dinin içinden bulmuşlardır. Öyle bir kavram bulunmuştur ki, o kavram sayesinde Peygamber'in yetkilerini rahatça kullanmak mümkün olmuştur. Bu kavram, kişileri, örtülü bir biçimde peygamber yetkisi ile donatan ve dokunulmaz kılan **keramet** kavramıdır. Tarihin ilk ve belki de en büyük dinci terörist lideri olan **Hasan Sabbah**'ın dayandığı gizli gücün esası da buydu, emperyalizmin güdümünde çalışan modern Bâtınî tarikat-cemaatlerin gücü de budur.

Tarikat literatürünün anladığı ve anlattığı mânâda bir kerametin Kur'an ve sünnette hiçbir dayanağı yoktur. Ama tarih boyunca, Allah ile aldatma sektörünün temel baskı ve iğfal aracı olarak devrede tutulmuştur. Kur'an, tarikat çevrelerinin anladığı ve yaşattığı anlamda bir kerametten asla söz etmez.

Bu anlamda kerametler, **mucizelerle** lütuflandırılmış peygamberlerde bile görülmez. **Tarikatlar** tarihinin, keramet sahibi olarak öne çıkardığı '**harikalar**'ın hiçbirisine peygamberlerde bile rastlanmıyor. Eğer keramet dedikleri, belirleyici bir değerse, şunu söylemek zorundayız: Tarikat çevrelerinin keramet sahibi kişileri, Kur'an'ın tanıttığı nebilerden çok üstün niteliklere layık olmalıdır. Böyle bir şeyin olabileceğini kabul ise insanı Kur'an dininin dışına çıkarır.

Allah ile aldatmanın saltanat dincisi sektörü, **keramet** adı altında yeni bir vahiy süreci başlatabilmek için şu tekerlemeyi akait kitaplarına yerleştirmiştir:

"Mucize, peygamberlere, keramet de velilere verilmiştir; peygamberliğin göstergesi mucize, veliliğin göstergesi de keramettir!"

Bu söylem Kur'an ve din dışı bir söylemdir, aldatmadır; Kur'an ve sünnetten hiçbir dayanağı yoktur. Kur'an, **veli** (Allah'a yakın insan) tabirinin açık tanımını vermiştir. Bu tanımda şu iki unsur vardır: **Allah'a iman, takva**:

"Gözünüzü açın! Allah'ın velîleri için hiçbir korku yoktur. Tasaya da düşmezler onlar. Onlar iman edip takvaya sarılmış olan kişilerdir." (Yunus, 62-63)

O tanım içinde üçüncü bir unsur yoktur. Velilik kavramı içine başka unsurları sokan anlayışlar Kur'an'da **şirk** olarak defalarca ifadeye konmuştur.

Tarikat-tasavvuf çevrelerinin anladığı ve anlattığı mânâsıyla keramet, en üstünleri **Hint fakirleri**nde görülen bazı illüzyonlar ve becerilerdir. Tarikatların siyaset dincisi kodamanları, bu illüzyonlara siyasal beceri ve şeytanlıkları da birer keramet ürünü olarak monte edebilmişlerdir.

Bu arada tüm insanlarda bulunan ama çoğunluk tarafından işletilemeyen **duru görü, telepati, telekinezi** gibi olgular da

istismar edilmiştir. Oysaki bunları işletebilenlerin din açısından üstün olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt yoktur. Eğer olsaydı, o zaman **Hint yogilerinden** tarikat temsilcilerine sıra gelmezdi. Bu güçleri her insan kullanabilir ve birçok ülkede, birçok din ve anlayıştan birçok insan, hatta ateistler bile kullanmaktadır. Bunların dinle, imanla bir ilgisi yoktur.

İbn Teymiye bu tür gösterileri, Rahman evliyasının değil, şeytan evliyasının belirtisi sayıyor. (İbn Teymiye; ***el-Furkan beyne Evliyai'ş-Şeytani ve Evliyai'r-Rahmân,*** 39-41) **İbn Teymiye**, (ölm. 728/1327) ayrıca, tarikat çevrelerinin keramet diye ortaya sürdükleri birçok menkıbe veya iddianın gerçekte birer hayal ve kuruntu ürünü (halüsinasyon) olduğunu da örnekleriyle gösteriyor. (bk. age. 90-91)

İbn Teymiye şunun altını da çiziyor: Bu tür keramet gösterileri halk kitleleri üzerinde uyuşturucu etkisi yaptıklarından bunları izleyen halk gevşer, kendini bırakır ve şeytan bu durumu değerlendirerek halkın üstüne çullanıp onları ele geçirir. (age, 147)

Rahman evliyasının kerameti, akıl ve iman değerlerindeki üretimden ibarettir. Bu değerlerde kim daha üretken olursa kerameti fazla insan o olur. **Gökleri, yerin, denizlerin altını fetheden, gen şifrelerini çözen üretimler dururken, onun bunun kalbinden geçeni okumayı keramet sanmak gerçekte bir tek büyüklüğün belgesi olabilir ki o da talihsizlikteki büyüklüktür.**

Tarikat çevreleri bu gerçeği etkisiz kılmanın yolunu da bulmuşlardır: Kendileri dışındaki çevrelerden çıkan bu tip hünerleri '**istidrac**' (azabını derinleştirmek amacıyla üstünlük vermek) diye ifade ederler. Aynı şey, kendilerinden çıktığında keramet, bir başkasından çıktığında ise **istidrac** oluveriyor. Doğrusu, bu hokkabazlığa şeytan bile külah çıkarır.

KUR'AN'IN KERAMET ANLAYIŞI

Keramet sözcüğüyle aynı anlamda bir kök olan **'kerem'**in türevleri (kerîm, ikram, tekrîm, mükrim) Kur'an'da 40 civarında yerde kullanılmıştır. En çok kullanılan sözcük **kerîm** sözcüğüdür. İlginçtir, kerim sözcüğü hem Allah'ın isim-sıfatlarından biridir hem Hz. Peygamber'in. Dahası, kerim, bütün peygamberlerin sıfatıdır. Firavun despotizminin köleleştirdiği insanları aydınlatıp kurtarmak için gönderilen peygamber de kerîm bir elçidir:

"Kudretimize yemin olsun ki, onlardan önce Firavun'un kavmini de ince bir imtihana çektik de, kerîm bir elçi geldi onlara." (Dühan, 17)

Arap dili lügatları, kerametin kökü olan keremin şu anlamlarına dikkat çekerler: İzzet, onur, şeref, cömertlik, hürriyet. Aynı lügatlar, kerametin de kerem sıfatlarıyla bezenmek anlamında olduğunu bildirirler. Demek oluyor ki, tarikat çevrelerinin iddia ettiği anlamda bir keramet her şeyden önce dil bakımından doğru değildir. Kur'an terminolojisinin aşılmamış ustası **Isfahanlı Râgıb** (ölm. 502/1108), şaheseri *Müfredât*'da keremin esas anlamının **'hürriyet'** olduğunu söylüyor. Bunun kaçınılmaz üç sonucu olacaktır:

1. Kur'an'ın değer verdiği kerem ve keramet, esas anlamıyla, insanın sahip olması gereken özgürlüktür.

2. Bir sıfatı da kerîm olan Kur'an, bir özgürlükler kitabıdır; temel amacı insanı varoluş asaletine kavuşturup özgürleştirmektir.

3. Bir adı da Kerim olan Yüce Tanrı, bir özgürlükler kaynağıdır; öncelikle özgürlük bahşeden kudrettir, daha sonra da cömerttir.

Özgürlük bahşetme ve cömertçe bağışta bulunmada en yüce mertebe Allah'ındır. Onun içindir ki, O, Kur'an'ın vahyedilen

ilk beş ayetinde kendisini **'Ekrem'** olarak tanıtmıştır. Ekrem, kerîm sıfatının ismu tafdilidir. Kerem niteliklerini en ileri anlamda taşıyan kudret veya benlik için kullanılır:

"Oku! Rabbin Ekrem'dir/özgürlüğün gerçek kaynağıdır/en büyük cömertliğin sahibidir."

Isfahanlı Râgıb şöyle diyor:

"Kerem sözcüğü ile Allah nitelendirildiğinde bu, O'nun lütuf, nimet ve bağışının görünümünü ifade eder. Kerem sözcüğüyle insan nitelendirildiğinde ise bu, insandan çıkan ahlak ve huy güzelliğinin ifadesi olur. Bazı bilginler kerem ile hürriyeti aynı anlamda kabul etmişlerdir. Kısacası, kerem, övülen sıfatların genel adıdır. Her şeyin doruk noktada ulaştığı onur da kerem sözcüğüyle ifade edilir ve tüm varlıklar için kullanılır." (Râgıb; *Müfredât*, kerem mad.)

Bu **kerem** anlayışının, geleneksel tarikatçı **keramet** anlayışıyla en küçük bir ilintisinin olduğu söylenemez.

Kerem kökünden türeyen sözcüklerin en önemlisi Kur'an'da insan için kullanılan **tekrîm** sözcüğüdür. Üstün ve hünerli kılmak anlamındaki **tekrîm,** İsra 62 ve 70. ayetlerde geçer. Birincisinde, iblis, insanın yaratılışından duyduğu sıkıntıyı ifade ederken insanı küçümseyen ve onunla alay eden sözünde **tekrîmin** fiil şeklini kullanmıştır:

"İblis dedi: 'Şu mudur bana üstün kıldığın (tekrîm ettiğin) varlık?!"

İkinci ayette, insanoğlunun **tekrîm** edildiği, evrendeki bazı varlıklara üstün kılındığı vurgulanmıştır. Unutmayalım, bütün varlıklara değil, bazı varlıklara. Dinci gelenek, bunu da hesabına uydurup 'İnsan tüm varlıklardan üstündür' şekline dönüştürmüştür ki, Kur'an penceresinden baktığımızda düpedüz bir yalandır. Ayet aynen şöyle diyor:

"Yemin olsun, biz, âdemoğullarını özgürlük/onur/üstünlükle donattık, onları karada ve denizde binitlerle taşıdık. Onları, güzel/leziz/temiz rızıklarla besledik. Ve onları, yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık." (İsra, 70)

Bu ayet, geleneksel dinciliğin sürekli ileri sürdüğü **iki yalanı birden tokatlıyor:**

1. Kerametin, tarikatteki keramet anlamında olduğu yolundaki yalan,

2. İnsanın evrende, bütün varlıkların en üstünü olduğu yolundaki, **çok eski dinsel gelenekten aktarılan yalan.**

Kur'an, insanın sahip bulunduğu kerameti, tüm insanların, yaratılıştan taşıdığı seçkinlikleri ifade için kullanmıştır; bir sınıfın farklılığını ve dokunulmazlığını ifade için değil. **İnsana yüklenen potansiyel değerlere kim daha çok sahipse kerametten en büyük payı o alır.**

Râgıb bu noktaya değinirken, **ihsan** (güzel düşünüp güzel iş yapmak) ve **ef'âl** (eylemler) kelimelerini kullanmıştır. Yani insana verilen keramet, onun varlık ve hayatta vücuda getirdiği güzel eserler, ürettiği güzel değerlerle belirginleşir.

İslam dünyasını, özellikle Türkiye'yi mikrobik bir illet gibi saran tarikat dinciliği, Kur'an'ın sözünü ettiği keremi (veya kerameti) yozlaştırmış, Kur'an dışı bir alana taşımıştır. Bunun sonucu olarak, birileri okyanusları aşar, gökleri fethederken, müslüman kitleler su üstünde yürüyen, havada uçabilen, güzel rüyalar gören **'keramet sahipleri'** aramakla asırlarını harcamıştır. Oysaki Kur'an'ın insandan beklediği **keramet** deniz altlarını tünellerle aşmak, kıtaları jetlerle geçmek, Ay'a gidecek araçlar yapmak, kısacası yerin altını ve üstünü bilgi, düşünce, gayret fetihleriyle donatmaktı. İslam dünyasını tasallutu altına alan akıl düşmanı dincilik, Kur'an'ın istediği ve beklediği gerçek kerametleri gösterenleri **'gâvur, cehennemlik'** diye küçük gördü, böyle yaptığı için de kendi dünyasında

böylelerini asla yetiştiremedi.

Kur'an'ın aradığı keramet sahipleri, tarikat hokkabazları değil; kuduz aşısını, elektriği, telefonu, bilgisayarı, uzay nakil araçlarını, gen şifrelerini... bulan insanlardır.

Tarikat çevrelerinin dillerine doladığı keramet, tabiat kanunlarını etkisiz kılan birtakım meziyetlerden oluşur. Oysaki Kur'an, **sünnetullah** ve **kader** dediği tabiat kanunlarının hiçbir şekilde değişmeyeceğini, değiştirilemeyeceğini açıkça ve defalarca ifade etmektedir. Kur'an'ın bu ayetlerini dikkate alarak bırakın sıradan insanların övdükleri harikaları, peygamberlerin mucizelerinin bile tabiat kanunlarını tağyir ve tebdil ettiğini iddia etmek mümkün olmaz. Peygamber mucizelerinin de tabiat kanunlarını tebdil ve tağyir etmemek üzere bir açıklamaları olmalıdır ve vardır. İbn Teymiye tam bu noktada şu muhteşem tespiti yapıyor:

"Şeriat açısından bakarsak şunu söylemeniz gerekir: Peygamberler fıtratın tekmili (geliştirilmesi, kemale erdirilmesi) için gönderildiler, fıtratı tağyir ve tebdil için değil." (İbn Teymiye, ***er-Resâil ve'l-Mesâil***, 4/130: ***Mezhebü'l-İttihadiyyîn***)

Kur'ansal kerametin mahiyeti konusunda en muhteşem tespitlerden birini de Emevî ve Abbasî dinciliklerinin ağır kahırları altında şehit olan İmamı Âzam Ebu Hanîfe yapmıştır. ***'el-Âlim ve'l-Müteallim'*** adlı eserinde, yukarıdan beri anlattıklarımızın tümünü özetleyecek şekilde şöyle diyor:

"Eğer dünya ve âhirette Allah'ın velilerinden maksat bilginler değilse, Allah'ın velisi yok demektir."

İmamı Âzam, bir yerde de şöyle diyor:

"Öğrenmeye artık ihtiyacı kalmadığını sanan, kendi haline ağlasın.!" (İbn Hallikân, ***Vefeyâtü'l-A'yân***, 5/408)

VII
ANLAŞILMAK İÇİN OKUNAN KİTAP

"Tanrısal vahyin tamamı, Kur'an'da içerilmiş şekilde şu anda yeryüzündedir; ancak hâlâ uygulanmayı beklemektedir."
Mahmud Muhammed Tâha

OKUMAK, TELAFFUZ VE TEDEBBÜR

Kelam, ya sadece telaffuz edilerek okunur yahut da tedebbür edilerek. Birincisi, kelimelerin sadece seslerini çıkarmaktan ibarettir. Bu okuyuşta anlam ve anlamak amaçlanmaz. Başka bir deyişle, bu okuyuşa beyin ve akıl melekeleri katılmaz. Sadece dil devrededir, sözcüklerin seslerini çıkararak maksadı yerine getirir. Zaten **telaffuz**, sesleri ağızdan fırlatmak demektir.

Kur'an, kendisinin telaffuzundan hiç söz etmez. İlginçtir, telaffuz kelimesi Kur'an'da geçmez. Dahası var: **Kur'an, sırf telaffuzdan ibaret bir okuyuşu şeytanî eylem olarak görür ve lanetler.** Çünkü bu okuyuş, mânâdan gafletle malüldür. Mânâdan gaflet yani ümniye, şeytanın aldatmacasına teslimiyet olarak nitelenmiş ve Mâûn suresi 4-6. ayetlerde açıkça lanetlenmiştir.

Kur'an kendisinin tedebbüründen ısrarla söz eder. Ve bu söz edişte tedebbür kavramını daima fiil olarak kullanır. Bu demektir ki, **Kur'an, tedebbürü teorik bir kavram olarak değil,**

bir eylem olarak talep etmektedir.

Tedebbür:

"Tedebbür, bir maddenin serencamını mülahaza ve tefekkür eylemek mânâsındadır" diyor Kaamus mütercimi Âsım Efendi. Demek oluyor ki, **tedebbür,** sözün çıkış noktasından varış noktasına kadar bütün muhtevasını, inceliklerini, bağlamlarını, mesajını, delâlet ve işaretlerini derin derin düşünmek demektir.

Kur'an kendisinin okunmasını bir **tedebbür** olarak tanıtıyor ve istiyor. Tedebbür yoksa Kur'an okuyuş yok demektir. Tedebbür kökünden fiillerin kullanıldığı şu beyyinelere bakın:

"Kur'an'ı, iyice düşünerek okumuyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başka birinin katından gelseydi, elbette ki, onun içinde birçok ihtilaf bulacaklardı." (Nisa, 82)

"Sözü gereğince düşünmediler de ondan mı, yoksa kendilerine ilk atalarına gelmeyen bir şey geldi diye mi?" (Müminûn, 68)

"Kutsal/bereketli bir kitap bu; sana indirdik ki onu, ayetlerini derin derin düşünsünler ve öğüt alabilsin temiz özlüler." (Sâd, 29)

"Peki, bunlar, Kur'an'ın anlamını inceden inceye düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpler üzerinde o kalplerin kilitleri mi var?" (Muhammed, 24)

Arap asıllı olmayan müslümanlara asırlardır Kur'an okumak adına yaptırılan nedir? Sadece **telaffuz.** Tedebbürden söz etmek için, okuyanın okuduğunun anlamını bilmesi lazım. Bu demektir ki, Arapçayı bilmeyenlerin tedebbürü için onlara Kur'an'ın tercümesinin okutulması gerekir. Asırlardır yapı-

lan bunun tam aksidir. İşte Kur'an adına, din adına, kitlelere asırlardır reva görülen en büyük zulüm budur. Şimdi bu zulmü, Kur'an verilerini esas alarak biraz irdeleyelim.

KUR'AN'IN ÜMNİYEDEN NEFRETİ

Arapçılık ve Arapçacılığı dinleştirmek için tüm kayıt ve kuralları saf dışı eden zihniyetler, bu tutumun kendilerini şeytanın hapishanesine tıkadığının farkında olamıyorlar. Öylesine şaşırmış ve zıvanadan çıkmışlar ki, ekranlara kurulup milyonlarca müslümana şöyle hitap edebiliyorlar: **Neden Kur'an'ın tercümesini okuyasınız? Arapça okuyun! Anlamanız, anlamını bilmeniz gerekmiyor, hatta anlamını** bilmemeniz daha makbuldür.

Kur'an penceresinden baktığımızda bu söylem ve zihniyet, tam bir şeytancılıktır, şeytana teslimiyet belgesidir. Kur'an bize bildiriyor ki, şeytan, insanları saptırmada temel araç olarak ümniyeyi kullanacaktır. **Ümniyenin anlamlarından biri de ne dediğini anlamadan okumaktır.** Şeytan, insanı nasıl saptıracağını, hem de Cenabı Hakk'ın huzurunda ifadeye koyarken şöyle konuşuyor:

"Yemin olsun, onları mutlaka saptıracağım, kuruntulara/ hurafelere/ anlamını bilmeden okumaya iteceğim..." (Nisa, 119)

Kur'an'ın, ne dediğini anlamadan namaz kılanlara **"Veyl olsun!"** dediğini de unutmamalıyız! (bk. Mâûn suresi, 4-5)

Anlamadan okumanın bir şeytancılık olduğunu biz, '***Kur'an Açısından Şeytancılık***' adlı eserimizde ayrıntıladık.

Şeytancılığın en büyük silahlarından biri de ümniyedir. Kur'an, ümniye sözcüğünü, tekil ve çoğul halde defalarca kullanmakta ve insanı aldatma araçlarından biri olarak şeytan tarafından öne çıkarıldığını bildirmektedir. Çoğulu

emânî olan bu kelime bir yerde tekil (Hac, 52) beş yerde çoğul olarak geçmektedir. Fiil halinde kullanımı ise bunun iki katından fazladır.

Kur'an bu kavramı, kitap kavramına karşı bir olumsuzluğu ifade için kullanmaktadır. Karşıtlık şöyle verilmektedir: "**Kitabı bilmezler, sadece emânî bilirler...**" (Bakara, 78) Ehlikitap dediğimiz yahudi ve hristiyanlarla müslüman kitlelerin emanîsinden şikâyet edilmekte, sorunların bu emânîlerin hiçbirisiyle çözülemeyeceği belirtilmektedir. Çözüm, kitap-bilgi ve eylem ile olacaktır. (Nisa, 123)

Unutmayalım ki, şeytanın tarih içindeki en büyük saltanat dönemi olan **engizisyon** devrinin temel özelliklerinden biri de İncil'in halkın bildiği dillere tercümesinin yasaklanmasıdır. **Lâbis-i libas-ı katranî, hâmil-i asay-ı şeytanî, avene-i iblis-i küfranî** (katran rengi giysilerle donanmış, şeytanın değneğini taşıyan, Allah'a karşı nankörlük etmiş iblisin yardakçıları) papazlar tarafından... Yani **engizisyon**, bizzat Kur'an'm tanıklığıyla, bir '**anlamadan okuma musibeti**' olarak kayda geçirilmelidir.

Kitaba (yani bilgi ve kanıta) karşı konmuş bulunan **emânî, aslı-esası olmayan şey, yalan, sanı, ne dediğini anlamadan okumak anlamlarındaki ümniye kelimesinin çoğuludur.**

Kur'an'ın kitaba, bu demektir ki bilgi-düşünce-aydınlık üçlüsüne karşıt gösterdiği **emânî,** bizim '**hurafe, uydurma ve anlamadan okumak**' dediğimiz illetlerin ta kendisidir. Emânî hakkında bilgiler veren ölümsüz dil ustası **Isfahanlı Râgıb** (ölm. 502/1108) şunu da söylüyor: "**Şeytan, peygamberlerin ümniyelerine bir şeyler karıştırır**" mealindeki ayet (Hac, 52) bünyesinde kullanılan ümniye, okuyuş demektir. Kendini iyice vermeden okumak bu tehlikeyi taşıdığındandır ki Hz. Peygamber'e Kur'an okuyuşunda aceleden kaçınması emredilmiştir." (bk.Tâha, 114; Kıyame, 16)

Şeytanın insanı saptırışının esası da ümniyeye itmektir. Şey-

tan, tüm vaatlerinde ümniye kullanır. Yani, insanı, anlamını bilmeden sırf üfürük olsun diye okumaya ve aslı-esası olmayan şeylere inanıp bel bağlamaya iter. (bk. Nisa, 120)

Bu gerçeği gösteren ayet, ümniyelerle ayağına çalı dolandırılan kitlelerin, Allah'ı paravan yapanlarca aldatılıp perişan edileceğini de mucize bir biçimde gösteriyor.

Kitap (bilgi, düşünce, aydınlık, kanıt) **yerine anlamadan okuyup üfürme, asılsız gelenek ve kabullerin peşinden gitme, hurafelere saplanma gibi olumsuzluklara kucak açanlar şeytanın vaatlerinden başka hiçbir şeyle ödüllendirilmeyeceklerdir. Böyle bir sonuçla karşılaşmamak için dini-imanı, hurafelerle bilimdışılıklardan temizlemek ve dinin tanrısal kaynağını, anladığı dilde okumak kaçınılmazdır. Bunu yapmayanlar, kitabın yerine emânîyi geçirerek bunların işletilmesiyle saltanat sürenlere ve giderek şeytana teslim olur, yedek ilahlara kul-köle haline gelirler.**

Kur'an'ı telaffuz kitabı yapan ihanet Emevîler tarafından sergilendi. Bu ihanete bilerek veya bilmeyerek destek verenlerse işin gaflet yanını kotaranlardır. **Emevîler Kur'an'ı tedebbür konusu olmaktan çıkarıp telaffuz konusu yaptıkları için İslam'ı da namaz ve tespih dini olarak kayıtladılar. Bugün** İslam dünyasında, özellikle **Türkiye'de din adına yapılan da budur.**

VIII
MAKSADINI AYRINTILI OLARAK ANLATAN KİTAP

Kur'an, geleneksel dinciliğin iddiasının tam aksine, söylemek istediğini, mesajını, meramını en ayrıntılı şekilde anlatan kitaptır. Yani **Kur'an, geleneksel dinciliğin iddiasının aksine 'mücmel' değil, 'mufassal bir kitaptır.** Dahası, **'mufassal'** sözcüğü onun sıfatlarından biridir. Başka bir ifadeyle tafsîl (söylediği sözü ayrıntılamak), vahyin temel işlevlerinden biridir. Buna vahyin **tebyîn** (beyan etmek, açıklamak) işlevi de denir ki Kur'an'da enine boyuna anlatılmıştır.

Tafsîl:

Tafsîl, hükümleri ayrıntılı kılmak, herkesin anlayacağı şekilde ayrıntılı konuşmak demektir. İlmî dilde tafsîl, fasıllara, bölümlere ayırmak, bölümlemek anlamını taşır. Kur'an bu sözcükle, hem kendisinin **'ayrıntılı bir kitap'** olduğunu anlatmakta hem de **'ilmî bölümlemeye sahip'** bir kitap olduğuna vurgu yapmakta. Elbette ki bu fasıllandırma, Kur'an'da önümüze hazır olarak konmamıştır. İşin bu yanı, bunu yapacak mertebeye gelmiş ilim adamları tarafından yerine getirilecektir. Bu gerçek, yirminci yüzyılın büyük ilahiyatçı filozofu **Paul Tillich** (ölm. 1962) tarafından eşsiz bir vukufla ifadeye konmuştur:

"Vahiy bir sistem olarak verilmemiştir. Ama vahiy dağınık, tutarsız bir küme de değildir. O halde, sistematik dinbilimci, mümkün olan tüm sistemleri aşanı yani tanrısal sırların bizâtihi kendisini ifade edişini sistematik bir biçimde açıkla-

yabilmelidir." (Tillich, ***Systematich Theology***, 1/68)

İlginçtir, tafsîl sözcüğünün kullanıldığı ayetlerde, **'fasıllara ayırma'** tabiriyle, **'bilimden nasipli kılma'** tabiri hemen daima birlikte kullanılmıştır.

"Bilgiden nasipli bir topluluk için biz, ayetleri böyle ayrıntılı kılıyoruz/fasıl fasıl anlatıyoruz." (A'raf, 32)

Hatta, A'raf 52'de, 'ilme uygun biçimde fasıllara ayırma' tabiri kullanılmaktadır:

"Yemin olsun ki, biz onlara, ilme uygun biçimde ayrıntılı kıldığımız/fasıllara ayırdığımız bir kitap getirdik. İnanan bir topluluk için bir kılavuz, bir rahmettir o." (A'raf, 52)

Tafsîlin aslı olan **'fasl'** kökünden kelimeler, isim ve fiil olarak 40 küsur yerde geçer.

Fasl kavramıyla verilen en hayatî mesaj Kur'an'ın sıfatlarından biri olarak kullanılan **'mufassal'** kelimesinin içindedir. Kur'an, birçok niteliği yanında **'mufassal bir kitap'**tır. Yani söylemek istediğini, muhatabının anlayacağı şekilde ayrıntılayan kitap. **Mufassal Kitap**'ın şu hitabındaki, geleneksel zihniyete tokat gibi inen beyana bakın:

"Allah size kitabı ayrıntılı kılınmış/fasıllara ayrılmış bir halde indirmişken, Allah'ın dışında bir hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, onun, Rabbinden hak olarak indirildiğini biliyorlar. Sakın kuşkuya düşenlerden olma." (En'am, 114)

Mufassal Kitap, muhataplarına meramım öylesine ayrıntılı anlatabilen bir kelam harikasıdır ki, onun hükümlerini anlamak için başka bir hakem arayanlar kınanmaktadır. Ama siz bu mufassal kitabı bin küsur yıl, kitlelerin tedebbürüne kapatırsanız bin küsur yılın ardından kitabın mufassallığını anlatmaya kalkanların durumu gerçekten yürekler acısı olur. Bin yıl boyunca anlamak için değil, anlamamak için okudukları

bir kitabı, "Artık anlamak için okumanız gerekiyor" dediğinizde kıyametler kopmaktadır. Kitabın anlaşılmamasını isteyen Arapçı-Arapçacı çıkar simsarlarının, yuvalandıkları talan, haraç ve huruç izbelerinden sürekli biçimde şunu fısıldadığını unutmayalım:

"Allah'ın kelamını öyle herkes anlayabilir mi? Herkes anlayacak diye Kur'an tercüme edilebilir mi? Edilmelidir diyenler, Kur'an'ı ortadan kaldırmak isteyen sakalsız-bıyıksız reformistlerdir. Onlar dini yıkmak için böyle diyorlar. Eski, muteber, sarıklı-sakallı ulemamızdan böyle bir söz duyulmuş mudur? Bu reformcuları dinlerseniz ilhada düşer, dininizden olursunuz. Aman ha!!!"

Mufassal kitabı **mücmel, muğlak** ve **müşkil** kitaba dönüştürüp muhatabı olan insanlığın tedebbürüne kapatmak isteyen engizisyon simsarlarının tezgâhı asırlardır ve bugün işte böyle çalıştırılmaktadır.

VAHYİN TAFSÎL İŞLEVİ

Fasl kökünün tef'îl kalıbına aktarımı olan tafsîl, vahyin en hayatî işlevlerinden biridir. Tafsîli olmayan bir kelam vahyin ürünü olamadığı gibi, tafsîli olmayan bir tebliğ de vahyin mesajı olamaz.

Tafsîl, mutlaka olacaktır ve olmuştur ve mutlaka en ileri derecede olacaktır ve öyle olmuştur. İsra suresi 12. ayet, sözü, akledebilen her varlığın rahatça anlayacağı açıklıkta ve Kur'an'ı 'muğlak ve müşkil' ilan edenlerin suratına tokat vururcasına söylüyor:

"Biz, her şeyi, en ince noktalarına kadar ayrıntılı bir biçimde/ fasıllara ayrılmış olarak açıkladık." (İsra, 12)

Bu ayette sadece **'fassalnâ'** (ayrıntıladık) fiiliyle yetinilmemiş, bir de **'tafsîlen'** şeklinde **mefûl-i mutlak** eklenerek ayrıntılama eylemi pekiştirilmiştir. Bu demektir ki, ilahî ayetlerin muğlak

ve müşkil olduğunu değil açıkça, ima yoluyla bile söylemek katmerli bir küfürdür. İlahî ayetlerin, herkesin anlayacağı şekilde ayrıntılandığını kabul etmemek, zayıf akıllı veya cahil olmakla izah edilemez. Böyle bir iddiada bulunmak için ya kötü niyetli olmak lazımdır yahut da büsbütün eşek...

Tafsîl, her şeyden önce Cenabı Hakk'ın bizatihi faaliyetlerinden biridir. Ancak tafsîl, sadece **'Ben'in bir eylemi** olarak tanıtılmaz, **'biz'in eylemi** olarak da öne çıkarılır. Yani Yüce Tanrı, tafsîli, onurlandırmak için kendisiyle birlikte andığı diğer planların bir eylemi olarak da ifadeye koymaktadır. Her iki halde de hem geçmiş zaman hem de geniş zaman kipleri kullanılmıştır ve gösterilmiştir ki, tafsil sadece Kur'an döneminin değil, geçmiş zamanların da tanrısal bir eylemidir. Tafsîli 'biz'in eylemi olarak veren ayetler onun ilim, düşünce, akıl işletme nasibi olanlara hitap ettiğinin altını çizmektedir. Tafsîl, vahyin metinlerini, 'sevap almak' için telaffuz edenlere bir şey söylemez, onu tedebbür için okuyanlara bir şeyler verir. Şu beyyinelerdeki birkaç boyutlu ihtişama ve şu ilk ayetteki ilahî taahhüde bakın:

"Size ne oluyor da üzerine Allah'ın adı anılmış olanlardan yemiyorsunuz? Zorda kalışınız dışında üzerinize haram kıldığı şeyleri bizzat kendisi size ayrıntılı/fasıllara ayrılmış olarak açıklamıştır. Birçokları ilimsiz bir biçimde kendi keyiflerine uyarak halkı şaşırtıyorlar. Hiç kuşkusuz, senin Rabbin sınır tanımaz azgınları çok iyi bilmektedir." (En'am, 119)

Bu beyyinenin tartışmasız buyruğu şudur: **Dinde bir şeyin haramlığı sadece ve sadece Allah'ın tespitiyle belirlenir.** Ve o, haramlaştırmak istediklerini, kimsenin yorum ve aracılığına ihtiyaç bırakmayacak şekilde ayrıntılı biçimde bildirir. Kesin ve ayrıntılı yani açıkça anlaşılamayacak şekilde bildirilmemişse hiçbir şey haram ilan edilemez.

Bu ilahî tespit, sadece geleneksel dinci zihniyetin değil, geleneksel dindar zihniyetlerin de tuttuğu yolun tam aksini söylemektedir. O zihniyetler, birisi ifsat için, ikincisi ise iyi niyetle ama yanlış olarak, dini yapay haramlarla doldurmuş, bu ko-

nuda Hz. Peygamber'i de Allah'ın ortağı konumuna getirip ona da birçok haram koydurtmuştur. Ne yazık ki bu noktada, dindar zihniyetler de Allah'ın yanında yer alma başarısını gösterememiş, çeşitli saiklerle dinciliğin yanında yer almışlardır.

"Güneş'i ısı ve ışık kaynağı; Ay'ı, hesabı ve yılların sayısını bilesiniz diye bir nur yapıp ona evreler takdir eden O'dur! Allah bütün bunları, şaşmaz ölçülere bağlı olarak yaratmıştır. Bilgiyle donananlardan oluşan bir topluluk için ayetleri ayrıntılı kılıyor/fasıllara ayırarak anlatıyoruz." (Yunus, 5)

"Ayetleri ayrıntılı kılarak/fasıllara ayırarak birer birer gözler önüne serer ki, Rabbinize kavuşacağınıza açık seçik inanasınız." (Ra'd, 2)

Tafsîli, **'biz'in eylemi** olarak gösteren ayetleri de okuyalım:

"Bilgiden nasipli bir topluluk için ayetleri gerçekten ayrıntılı kılmışızdır/fasıllara ayırarak anlatmışızdır." (En'am, 97; A'raf, 32; Tevbe, 11; Yunus, 5)

"İyice araştırıp kavrayan bir topluluk için ayetleri biz tam bir biçimde ayrıntılı kıldık." (En'am, 98)

"Biz, öğüt alan bir topluluğa ayetleri ayrıntılı bir biçimde açıkladık." (En'am, 126)

"Derin derin düşünen bir topluluk için ayetleri böyle ayrıntılı olarak veriyoruz." (Yunus, 24)

"İşte biz, aklını işletecek bir topluluk için ayetleri böyle ayrıntılı olarak/fasıllara ayrılmış olarak sıralıyoruz." (Rum, 28)

Kur'an'ın bir **'Mufassal Kitap'** olduğunu biraz önce gördük. Onun bu vasfı üzerinde duran beyyine sadece En'am 114 değildir. Şu beyyineler de, Kur'an'ın 'kitap' karakterinin omurgasındaki değerlerin en önemlilerinden birinin tafsîl olduğunu bildiriyor:

"Hakîm ve Habîr olandan bir kitaptır ki bu, ayetleri önce muhkem kılınmış, sonra ayrıntılı hale getirilmiş/fasıl fasıl anlatılmıştır." (Hûd, 1)

"Bilgi ile donanmış bir toplum için, ayetleri, Arapça bir Kur'an halinde ayrıntılı kılınmış bir kitaptır bu! Muştulayıcı ve uyarıcı olarak indirilmedir. Onların pek çoğu yüz çevirdi; kulak verip dinlemezler onlar." (Fussılet, 3-4)

Mufassal kitaptaki mufassallık sıradan bir mufassallık değildir. Peki, nasıl bir mufassallıktır? A'raf 52. ayet, bu soruya verdiği cevapta, sadece tutarlı bilgilere sahip ayrıntılı bir kitabı değil, bilimsel-akademik anlamıyla da seçkin sınıflamalar sergileyen bir kitabı tanıtmaktadır ve o kitap Kur'an'ın ta kendisidir. O kitabın, indiği devir ve coğrafyadan çok, bilgi toplumunun kitabı olduğunu gösteren şu mucize beyyineye bakın:

"Yemin olsun ki, biz onlara, ilme uygun biçimde ayrıntılı kıldığımız/fasıllara ayırdığımız bir kitap getirdik. İnanan bir topluluk için bir kılavuz, bir rahmettir o." (A'raf, 52)

Kendisini böyle tanıtan bu kitabı, mezarlıklarda sadece kelimelerini telaffuz ederek 'sevap almak' için okuyan bir kitlenin, ikiyüz metreye bir cami yapmayı bu kitabın dinini ihya saymasının yaratacağı ibret, dehşet ve hüsranın takdirini vicdanı çürümemiş insanlara bırakıyoruz.

VAHYİN TEBYÎN İŞLEVİ

Tebyîn:

Ayrıntıları ve kanıtlarıyla bildirmek, sözü tam anlaşılır şekilde söylemek anlamlarındaki tebyîn tabirinin kökü olan beyandan doğan kelimeler Kur'an'da, isim ve fiil olarak 240 küsur yerde kullanılmıştır. Döküm şöyle verilebilir:

Beyan: Biraz sonra açıklanacaktır.

Tebeyyün: 18 kez kullanılmıştır. Beyan edilmiş olma durumu, apaçıklık. Bir şeyin beyan edilmiş olduğunun anlaşılması. Kur'an, mensuplarından her konuda tebeyyünü esas almalarını istemektedir. Tebeyyün, en kişisel fıkhî meselelerden en sosyal-kamusal meselelere kadar her alanda esas alınacaktır. (bk. 2/187; 4/94; 41/53; 49/6)

Tibyân: Aynı zamanda Kur'an'ın sıfatlarından biri olan (bk. 16/89) bu kelime, kuşku bırakmayacak şekilde açıklayan demektir.

İstibâne: Beyan edilmesini istemek, beyan edilmiş olduğunu görmek. İki kez kullanılmıştır. (bk. 6/55; 37/117)

Beyyine: Akıl veya duygu açısından apaçık kanıt demektir. (Râgıb, beyan mad.) 19 kez tekil, 52 kez çoğul olarak (beyyinât) kullanılmıştır.

Mübeyyin-mübeyyine: Beyana bağlanmış olan şey, beyyine ile belgelenmiş söz ve iddia, söz ve iddiâyı beyyineye bağlayan şey. Bütün iddia ve değerleri beyyineye dayalı tez ve iddia. Üç yerde tekil, üç yerde de çoğul (mübeyyinât) olarak kullanılmıştır. İlahî ayetlerin sıfatlarından biri de **'mübeyyin'**dir. (bk. 24/34, 36; 65/11)

Mübîn: Vahyin (bk. 6/59; 10/61; 11/6; 27/75, 79; 34/3; 36/12; 44/19; 51/38), Kur'an'ın, peygamberlerin (bk. 7/184; 11/25; 15/89; 22/49; 26/115; 29/59; 38/70; 43/29; 44/13; 46/9; 51/50; 67/26; 71/2;), tebliğin (bk. 5/92; 16/35, 82; 24/54; 29/18; 36/17; 64/12) temel sıfatlarından biridir. **Mübîn**, Kur'an'ın sıfatlarından biri olarak alındığında, ilahî kitabın bir başka sıfatı olan **'mufassal'** kavramıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Kur'an hem mufassal hem mübeyyin hem de mübîn kitaptır. Kur'an'ın mübîn sıfatı 11 yerde açıkça ifadeye konmuştur: 5/15; 12/1; 15/1; 16/103; 26/2, 195; 27/1; 28/2; 36/69; 43/2; 44/2) Bu kitap, söylemek istediğini, muhatabının rahat ve tam anlayacağı şekilde söyler; akıl ve duygu açılarından kanıta bağlı olarak söyler. Bunun içindir ki, söylediklerinin tümü **beyyine**

ve **mübeyyin** karakteri taşır. Başka bir deyişle, **Kur'an, sanıya dayalı söz söylemez.** Çünkü Kur'an, sanıyı, hak adına bir değer olarak kabul etmemektedir:

"Gerçek şu ki, sanı, hak adına hiçbir değer ifade etmez." (Necm, 28)

TANRISAL BİR FAALİYET OLARAK BEYAN VE TEBYÎN

Beyan:

Aynı zamanda Kur'an'ın adlarından biri olan beyan (bk. 3/138), bir şeyi apaçık kılmak, bir şeyin üstündeki örtüyü kaldırmak, iyice anlaşılır hale getirmek demektir. Kelama beyan denmesi, beyanın, kelamdaki anlamı açığa çıkarması yüzündendir. Kelamın müphem ve mücmelini açıklayan söze de beyan denmiştir. Bu anlamda Kur'an'ı beyan etmek hak ve yetkisi de Tanrı'nındır. **"Onun beyanı da bize düşer."** (Kıyame, 19) buyurulmuştur. (Râgıb, ***el-Müfredât***)

Varlık ve oluşta gerçek beyan sahibi Yaratıcı'dır. Yaratıcı, bu beyan gücünden insana da nasip vermiştir. Ve bu nasibi ona bizzat kendisi öğretmiştir. Şu beyyineye bakın:

"O rahman. Yarattı insanı. Öğretti ona beyanı." (Rahman, 4) İnsana beyan öğretilmiştir ama unutmayalım ki, Cenabı Hak, Kur'an'ın beyanını yani onu açıklama ve yorumlama işini kendisi üstlenmiştir. Kur'an adına şunu bilmek ve bildirmek zorundayız:

Allah, Kur'an'ın hem münzili (indiricisi) hem de mübeyyin (açıklayıcı) ve müfessiridir. Başka bir ifadeyle, Kur'an'ın en büyük müfessiri Allah'tır. İlk vahyedilen surenin ilk beş ayetinde okumak ve kalem arasında irtibat kurulurken, **'Allah'ın öğretmenliği'** daha ilk anda öne çıkarılmıştır:

"O'dur kalemle öğreten/kalemi kullanmayı öğreten O'dur! İnsana bilmediğini öğretti." (Alak, 4-5)

Allah'ın öğretmesi de dahil, öğretme ve öğrenmeyle kalem ve okuma arasında irtibat kurulmuştur. Rahman suresi 4. ayet de dikkate alındığında, **beyanla kalem ve okuma arasındaki irtibat** da belirginleşecektir.

Kur'an'ın bir adının **Beyan** olması, beyan meselesi üzerinde büyük bir hassasiyetle durulması, müslüman aydınları ilk günden itibaren, beyan konusunda çok yoğun bir düşünsel faaliyete sevk etmiştir. Her şeyden önce, beyan, edebiyattaki **belagat** ilminin en esaslı dalı olarak öne çıkmaktadır. Bu alanın ilk ve aşılmamış eseri, dâhi düşünür ve edip **el-Câhız** (ölm. 255/869) tarafından yazılmıştır ki, üzerinde olduğumuz konuda adı bile başlı başına bir mesajdır: ***'el-Beyan ve't-Tebyîn.'***

Beyanın Kur'ansal yapısı, onunla ilgili çalışmaların edebiyat alanıyla kayıtlı kalmamasını sağlamıştır. Kur'an'ı anlamaya yönelik bütün disiplinlerde beyan konusu bir biçimde ele alınmıştır. İlginçtir, fıkıh alanının anıt isimlerinden biri olan **İmam Şâfiî** (ölm. 204/820), fıkıh metodolojisinde kronolojik sıralamada ilk sayılan ünlü eseri ***er-Risâle***'de beyan konusuna geniş yer vermiştir. İmam Şâfiî'nin beyanla ilgili tespitleri, Hanefî fıkhının müfessir fakîhi **el-Cassâs** (ölm. 370/980) tarafından, ***el-Usûl fi'l-Fusûl*** adlı eserde ağır biçimde eleştirilmiştir. Tespitleri ne olursa olsun, fıkıh metodolojisiyle uğraşan hemen bütün müellifler, eserlerinde, beyan konusunu ciddi biçimde ele almışlardır.

Fıkıh metodolojisi (usûli fıkh) alanında yazılan eserlerde, Kur'an'daki beyanın (Kur'an'ın kendi kendisini açıklamaya yönelik verilerinin) beş başlık altında tespit edildiğini görmekteyiz:

*1. **Takrîr Beyanı:*** Sözün, mecaz anlamda kullanılması ihtimalini ortadan kaldıran beyandır. En'am suresi 38. ayette **"Kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki..."** ifadesi vardır. Bu ifade, ayette geçen kuşun mecazî anlamda kullanılmadığını kesinleştirmektedir. Hicr suresi 30. ayette, meleklerin Âdem'e secde etmelerinden bahsedilirken **"Bütün melekler hep birlikte secde ettiler"** denmektedir. Buradaki **'bütün'** ve **'hep**

birlikte' kelimeleri, bir kısım meleklerin secde etmedikleri ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. İşte bu tür beyanlara, takrîr beyanı denmiştir. Takrîr beyanı, sözdeki vurguyu tartışma üstü hale getiren beyandır.

2. Tağyir Beyanı: Genellik ifade eden sözlerde, istisna edilmesi gereken noktaları açıklayan beyanlardır. Mesela, Bakara suresi 275'te **"Allah, alışverişi helal kılmıştır"** deniyor. Bu bir genel ifadedir. Aynı ayet, **"Allah, ribayı haram kılmıştır"** beyanıyla ribayı istisna ederek helal alışverişler dışına atmıştır. Bu tür beyanlara tağyir (değiştirme) beyanı denmiştir.

3. Tefsir Beyanı: Kur'an'ın herhangi bir yerinde geçen bir ifade veya kelimenin, bir başka yerdeki ifade veya kelimeyle açıklanmasıdır. Bu durumda, açıklayan kelime veya ifadeye **müfessir**, açıklanan kelime veya ifadeye **müfesser** denmektedir.

Hırsızların cezalandırılmasını düzenleyen Mâide 38, elin kesilmesi gerektiğini ifade ederken **'kat'** (kesme) kökünden bir fiil kullanmaktadır. Buradaki **'kesme'**, tefsire muhtaçtır. Yani elin tamamı mı kesilecek yoksa bir kısmı mı? Yoksa, elin bir yeri çizilip işaretlenerek o kişinin hırsızlık yaptığına bir işaret mi bırakılacaktır? **Süyûtî**'nin de söylediği gibi, beyan, bu ihtimallerin tümüne müsaittir. Yani buradaki **kat'** sözcüğü yoruma muhtaç (müfesser) bir beyandır. Bu müfesser tabir, Kur'an'm bir başka yerinde tefsir edilmiştir: Hz. Yusuf'un serüvenini anlatılırken (Yusuf suresi, 31) bu **kat'** kelimesi, elin kanatılacak şekilde kesilmesi ama elin tümünün veya bir kısmının kesilip atılmaması anlamında kullanılarak hırsızlığın cezasını düzenleyen ayetteki kat'ın bir 'kanatıp çizerek işaretlemek' olması gerektiği gösterilmiştir. Yani Yusuf suresi 31. ayet, Mâide 38. ayeti tefsir etmiştir. Bu da bir tefsir beyanıdır.

İlk kez tarafımızdan gündeme getirilen iki örnek verelim.

Birinci örnek: Kur'an, şirkin kötülüğünü anlatırken müşriklerin affedilmeyecek büyük bir günah işlediklerini bildirmektedir. Öte yandan, iniş sırasıyla sondan ikinci sure olan **Tevbe** suresinin 114. ayetinde **Hz. İbrahim**'in müşrik babasından söz

edilirken onun **'Allah'ın düşmanı'** olduğu bildirilmiştir. Bu ayete dayanarak bütün müşriklerin Allah düşmanı olduğunu söyleyebiliyoruz. Çünkü Hz. İbrahim'in babası, müşrik olduğu için 'Allah'ın düşmanı' olarak nitelendirilmiştir. O halde, bu ayet, şirk ve müşrik kelimelerinin tümünün bir müfessiridir. Bu beyan da, bir tefsir beyanıdır.

İkinci örnek: Hz. İbrahim, müşrik babasına şöyle diyor:

"Babacığım, şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan Rahman'a isyan etmişti. Babacığım, ben sana Rahman'dan bir azap dokunmasından, böylece şeytanın dostu haline gelmenden korkuyorum!" (Meryem, 44-45)

Bu beyyineler, Hz. İbrahim'in müşrik babasının şahsında şirkin, aynı zamanda şeytana kulluk olduğunu ifadeye koymaktadır. O halde Meryem 44. ayet de bir müfessir ayettir ve bir tefsir beyanı taşımaktadır.

4. Zarûret Beyanı: Sözde, açıklanan kısımlardaki verilerden açıklanmayan noktalarm zorunlu olarak ortaya çıkmasıdır. Nisa 11. ayet şöyle der: **"Müteveffanın çocuğu yoksa ve ona anası ile babası mirasçı olmuşsa anasına üçte bir hisse düşer."** Bu ayetin verilerinden, böyle bir durumda babaya üçte iki hisse düşeceği zorunlu olarak anlaşılır.

5. Tebdil Beyanı: Bu tür beyanın terimsel adı **nesih**tir. Yani önceki bir beyanla getirilen hükmün daha sonraki bir beyanla geçersiz kılınması.

Tebyîn:

Tebyîn, beyanda bulunmak demektir. Bir adı da Beyan olan **Kur'an, aynı zamanda beyanlarının beyanını da getiren kitaptır.** Eğer, bizatihi Beyan olan Kur'an'ın bazı yerlerinde, bütün açıklığa rağmen anlaşılma zorluğu yaşanırsa o zorlukları aşmayı yine Kur'an sağlayacaktır. Kur'an'm mahbatı (indiği benlik) olan Hz. Peygamber bile bu zorluğu kendi kendine aşamaz.

Ona indirilen beyanın ikinci kez beyanı da Kur'an'la mümkündür ve Kur'an'la yapılmalıdır. Şu beyyine bu bakımdan çok ibret vericidir:

"Sana bu zikiri/Kur'an'ı vahyettik ki, kendilerine indirileni insanlara açık seçik beyan edesin de derin derin düşünebilsinler." (Nahl, 44, 64)

Bütün bunlar gösteriyor ki, **beyan, ulûhiyetin temel faaliyetlerinden biridir.** Bu temel faaliyet bazı ayetlerde doğrudan doğruya Cenabı Hakk'a izafe edilerek, bazı ayetlerde ise **'Biz'** çoğul öznesine izafe edilerek öne çıkarılmıştır.

Beyanın Zâtı İlahî'ye izafe edildiği ayetlerde şu ifade şekli kullanılmaktadır:

"Allah, ayetlerini işte böyle beyan eder." (Bakara, 187, 219, 221, 230, 242, 266; Âli İmran, 103; Nisa, 26, 176; Mâide, 89; Tevbe, 115; Nahl, 39, 92; Nur, 18, 58, 59, 61)

Beyanın **'Biz'** öznesine izafe edildiği ayetlerdeki ifade şekli ise şöyledir:

"Kuşkusuz, biz sizin için ayetleri açık bir biçimde bildirdik/beyan ettik" (Bakara, 118; Âli İmran, 118. Ayrıca bk. 5/75; 22/5; 6/105)

Beyanla amaçlanan **'apaçıklık'**, bir ulûhiyet faaliyeti olarak öylesine önemsenmiştir ki, bu bir yerde **'beyan'** ve **'tafsîl'** kelimeleri birlikte kullanılarak ifadeye konmuştur:

"İşte biz, ayetlerimizi bu şekilde ayrıntılı kılıyoruz ki, günaha sapmışların yolu açık seçik ortaya çıksın/günaha sapmışların yolunu açık seçik göresin!" (En'am, 55)

Ayette kullanılan **'nufassılu'** ve **'testebîne'** fiilleri, tafsîl ve beyan köklerinden türetilmiş fiillerdir. Birincisi **'tef'îl'**, ikincisi **'istif'al'** kalıbından. İlave edelim ki, fillerin **sülasî** (üçlü) kalıptan değil de **humasî** (beşli) ve **südasî** (altılı) **zâid** (fazla harfli)

kalıplardan kullanılması, tafsîl ve beyanda çok titiz davranıldığına bir kelam harikasıyla dikkat çekiştir. Çünkü fiil kalıplarında harf fazlalığı, anlamın zenginleştirilip kuvvetlendirildiğine delâlet eder. Özgün gramatik ifadesiyle, **"Ziyâdetü'l-hurûf tedüllü 'alâ ziyâdeti'l-ma'na."**

Tebyîn faaliyetinin bir ilahî faaliyet olması, onun, aynı zamanda bir nebevî faaliyet olmasını da gerekli kılmıştır. Bunun içindir ki, bütün nebiler **'mübîn'** (söylediğini apaçık söyleyen, tam anlaşılacak şekilde söyleyen) benliklerdir. Yukarıda, **'Mübîn'** alt başlığıyla gördük ki, nebilerin bu niteliğine 13 yerde temas edilmiştir.

Evet, **Tanrı ve onun vahyi,** mübîn olduğu gibi, bu vahyi insanlara ulaştıran peygamberler de mübîndir. Yine yukarıda gördük ki, tebliğin bizzat kendi malzemesi de mübîn kılınmıştır. Bunca mübînden sonra, nasıl oluyor da tanrısal kelam, hâşâ, **müşkil, muğlak, zor, anlaşılmaz, birileri araya girmeden kavranamaz** oluyor?! Kur'an müminlerinin, tarihi ve onu saray sofralarında yazanları sorgularken bu Kur'ansal gerçekleri unutmaması gerekir.

Peygamberler, mübîn Tanrı'nın mübîn vahyini insana mübîn kelam halinde tebliğ ederken mübîn elçiler olarak konuşurlar. Yani söyleyecekleri şeyi, apaçık, anlaşılır şekilde söylerler. Muhatabın onları anlaması için, aracılara, şefaatçılara, insanların ağızlarına tükürerek **'feyz bastıklarını'** söyleyip halkın keselerini ve kasalarını talan eden komisyonculara, haraç ve huruç çetelerine ihtiyaç yoktur. Yeter ki, muhatap, Allah'ın ilk fermanı ve farz yaptığı ilk ibadeti olan **"Oku!"** emrine hakkıyla riayet etmiş olsun!

IX
KOLAY ANLAŞILAN KİTAP

"Bugün bilinmeyen ama yarın bilinmesi mümkün olan şey sır değildir."
Paul Tillich

TAFSÎLİN AYRILMAZ PARÇASI: TEYSÎR

Teysîr ve teyessür, aynen teshîl ve tesehhül gibi, kolaylaştırmak anlamındadır. Teshîlin kökü olan **sühûlet Türkçe'de de özgün anlamında (kolaylık) kullanılmaktadır.**

Tanrısal faaliyetlerin en önemlilerinden biri tafsîl ise bir diğeri de teshîldir. Allah'ın hem kolaylık hem de ayrıntı istediğini Kur'an bize gösteriyor. Zorda bırakılarak haham zorbalıklarının, engizisyonun kahrı altında Allah'ın ne dediğini anlayıp öğrenmek uğruna **büyük acılar çeken, zulüm ve dehşet** yayan İdris suretinde iblislerin hegemonyasında hayatı cehenneme dönen kitlelerin can yakan feryatları Kur'an'ın elbette ki meçhulü değildi. Onun içindir ki, Kur'an, muhatapları zorda kalmasın, Allah ile aldatan ve kendilerini Tanrı-kul arası yakınlaştırıcı diye lanse eden şirk zebanilerinin lanetli ellerine düşmesin, haraç ve huruç çetelerine boyun eğmesin diye hem tafsîl edilmiş (ayrıntılanmış) hem de **teshîl** edilmiş (kolaylaştırılmıştır) bir kitap olarak vahyedildi. Bu, bizim yorumumuz veya bazı ayetlerin iması değil, Kur'an'ın onlarca ayetle önümüze koyduğu açık ve temel gerçeklerden biridir.

Söylediğini anlatamayan kitap mucize kitap veya kelam harikası falan olamaz. Kur'an ısrarla ifade eder ki, o, söylediğini muhataplarına anlatan ve onları düşünmeye sevk eden bir kitaptır. Geleneksel din anlayışı (daha doğrusu dinci anlayış) Kur'an'ın bu tezini tersine çevirerek Kur'an'a mal etmiştir. Geleneksel teze göre, Kur'an büyük kısmıyla anlaşılmayan bir kitaptır. Anlaşılabilen küçük bir kısmı ise **müşkil, mücmel** ve **muğlak** olduğu için sadece belli kişiler tarafından anlaşılabilir. Büyük kitlelerin ise Kur'an'm herhangi bir yerini anlamaları mümkün değildir. Böyle bir hevese kapılmaları onların imanlarında bir zaafın göstergesidir. Onlar, Kur'an'ı, anlamak için değil, kelimelerini telaffuz ederek 'sevap' almak için okurlar. Gerisi onları ilgilendirmez. Geleneksel zihniyete göre, kitlelerin Kur'an'dan nasibi sadece kelimelerin Arapçasını telaffuzdur. Ve böyle olunca da onlar için Kur'an okumak, Kur'an'ın kelimelerinin Arapça telaffuzunu yerine getirmekten ibarettir. Ne dediği onları asla ilgilendirmez, ilgilendirmemeli. İlgilendiriyorsa bu bir iman ve takva zaafıdır.

Teshîl (kolaylaştırmak) anlamındaki teysîr de Kur'an'm temel kavramlarından biridir. Teysîrin kökü olan **yüsr** ve türevleri 40 küsur yerde geçer. Bu kullanımların bir kısmında, teysîrin, aynen tafsîl gibi, Allah'ın faaliyetlerinden biri olduğuna vurgu yapılır. O vurgular, ürperticidir, sarsıcıdır. Geleneksel dinci anlayışın bu mucizeler mucizesi kitap hakkında ne büyük yalanlar söylediğinin, onun müminleri olan kuşakları nasıl aldattığının ve neticede, insanlığa nasıl bir kötülük ettiğinin aşılamaz kanıtlarıdır.

Yüce Tanrı, insanı yaratmış, onu donatmış ve onun önünde hayat yolunu kolaylaştırmıştır. Yani O'nun temel iradesi, temel vasfı ve temel tasarrufu kolaylaştırmaktır:

"Kahrolası insan, ne kadar da nankördür! Hangi şeyden yarattı onu? Bir spermden! Yarattı onu, ölçülendirip biçimlendirdi onu. Sonra, yolu kolaylaştırdı ona." (Abese, 17-20)

Bu temel tanrısal iradenin bir uzantısı olarak Kur'an da kolay-

lıştırılmıştır. Ve mesela, Kur'an'ın Arapça indirilmesi, onun muhatabı olan kuşakların tanrısal mesajı rahatça anlamaları içindir. Geleneksel dinci zebanilerin iddia ettikleri gibi, halk kitleleri ne söylendiğini anlamasın, sadece kelimeleri telaffuz edip sevap beklesinler diye değil:

"Biz o Kur'an'ı; senin dilinle kolaylaştırdık ki, sakınanları onunla müjdeleyesin, inatçı bir kavmi de onunla uyarasın." (Meryem, 97)

"Biz, o Kur'an'ı senin dilinle/senin diline kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alabilsinler." (Dühan, 58)

Evrensel-tarihsel gerçek bunu gerektirdiği, bu olduğu halde tanrısal metinler üzerinde hegemonya kurarak halkı sömürmek isteyen ve bunu din perdesiyle örten müfteri zebaniler, gerçeği sakladılar, gerçeği bildiren beyyineleri saptırdı veya unutturdular. Bunu ilk kez yapan haham zebanileriyle ikinci kez yapan ruhban simsarlarını çok iyi tanıyan Kur'an, pekiştirici ifadelerle, hatta yeminli ifadelerle insanlığın dikkatini bir kez daha çekti. Hem de özene bezene! Sarıklı zebanilerin aynı kötülüğü yeniden sahnelemelerini önlemek istedi. Öyle ki, Kur'an'ın kolaylaştırıldığını yeminle ifade eden aynı ayet bir surede tam dört kez tekrarlandı. Bir ayetin, kelimesi kelimesine tekrarının tek örneği biraz sonra vereceğimiz bu beyyinedir. Hem yeminin hem bir benzeri bulunmayan bir tekrarın kullanılması gösteriyor ki, tanrısal kitap, kendisinin 'anlaşılmaz' olduğu yolunda asırlık kanaatler yaratan melunluğa çok ağır bir öfke duymaktadır. Şimdi o dört kez tekrarlanan mucize beyyineyi okuyalım:

"Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!" (Kamer, 17, 22, 32, 40)

X
HEM DİKEY HEM DE YATAY OKUNMAYI İSTEYEN KİTAP

"Yol, Kur'an'dır ama o konuşmaz. İnsanlar onun için konuşmalıdır."
Mahmud Muhammed Tâha

Kur'an hem dikey okunmayı isteyen bir kitaptır hem de yatay okunmayı. Dikey okumanın çerçevesini veren Fâtiha nasıl **seb'u'l-mesânî** bir sure ise yatay okumanın çerçevesini veren Mâûn suresi de **seb'u'l-mesânî** bir suredir. İşte bu hikmetinin gereği olarak Fâtiha beşinci, Mâûn da 17. sure olarak indirildi. Elimizdeki mushaflarda Mâûn suresinin 107. sırada olması bu gerçeği değiştirmez. Önemli olan kelamın sahibinin esas aldığı sıradır.

Emevî zorbaları, Kur'an'ın dikey okunmasının çerçevesini veren Fâtiha suresini nitelikli bir sure olarak öne çıkarıp İslam'ı bir 'namaz dini' olarak dondurdu. Fâtiha gibi **'Seb'u'l-Mesânî'** bir sure olan Mâûn suresini ise devre dışı bırakarak dinin esas amacı olan toplumsal mesajları saf dışı etti.

Biz bu meseleyi, ***'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'*** adlı eserimizde genişçe inceledik. Buraya kısa bir özet alacağız.

'MESÂNÎDEN YEDİLİ' İKİ SURENİN BİRİ NEDEN UNUTTURULDU?

Anlamı ve mesajı dinciliği ağır biçimde sarstığı için üstü hep

örtülen Mâûn suresinin istisnaî ve mucizevî niteliklerinden biri de şudur: Kur'an, Mâûn suresini, aynen Fâtiha suresi gibi, **'özellikli, istisnaî bir sure'** olarak bizzat kendisi kayda geçirmiştir. Bu istisnaî nitelik, tefsir mirasmız içinde Fâtiha için tespit ve tescil edilmiş, uzun uzun anlatılmış ama Mâûn suresi için tek kelimeyle dile getirilmemiştir.

Şimdi bu istisnaî niteliği, kavramn kaynağı olan ayetin mealinden başlayarak görelim. Kaynak ayet olan **Hicr suresi 87**'de şöyle denmektedir:

"Yemin olsun ki, biz sana ikişerlerden/ikililerden/iç içe kıvrımlar halindeki çift mânâlılardan yedi taneyi/yediliyi ve şu büyük Kur'an'ı verdik."

Bu ayette geçen ve Kur'an'ın sıfatlarından biri olan temel sözcük **'mesânî'** sözcüğüdür.

Mesânî, genelde vahyin (bk. Zümer, 23), özel olarak da Kur'an'ın sıfatlarından biridir.

Hz. Peygamber'e Kur'an'ın yanı sıra verilen **'mesânîden yedili veya yedi'** nedir?

Fâtiha 7 ayettir. Yani **Mesânî** sıfatını taşıyan Kur'an bünyesinde bir **'yedili'**dir. Özgün ifadesiyle **'seb'an mine'l-mesânî'**dir. Ama farkında olarak veya olmayarak gözden uzak tutulan bir yedili daha vardır: Mâûn suresi.

Demek ki, Kur'an, **'mesânî'**den iki tane yedilinin altını çizmektedir: Bunların birincisi, ruhanî hayatın, insan-Allah münasebetinin manifestosu ve diyalog formulü olan Fâtiha, ikincisi de toplumsal hayatm, insanla insan münasebetlerinin manifestosunu ve diyalog şeklini veren Mâûn. Cenabı Hak, Fâtiha'yı özelleştirerek birey halinde insanla Tanrı arası ilişkilerin olması ve olmaması gerekenlerine dikkat çekerken, Mâûn'u özellikli ilan ederek de toplum halinde insanın hem kendisiyle hem de Tanrı ile ilişkilerinin olması ve olmaması

gerekenlerine dikkat çekmektedir.

Kur'an insanının yüzü bir şeyler isterken Allah'a, bir şeyler verirken insana dönük olacaktır. Fâtiha bu insanın birinci halini, Mâûn ikinci halini tablolaştırıyor.

Klasik müfessirler, değişik ifadelerle, haklı olarak şunu hep tekrar etmişlerdir: **"Fâtiha suresi Kur'an'ın hem özetidir hem de temel gayelerinin bir listesidir. Onun için Hicr suresi 87. ayetin beyanıyla istisnaî kılınmıştır."**

Bu tespit, Mâûn suresi için de geçerli olmak lazımdır. Çünkü Hicr 87'deki kıstaslara uyan ikinci sure Mâûn suresidir ve üçüncü bir sure de yoktur. Neden Fâtiha zikredilirken Mâûn görmezlikten geliniyor? Sebebin şu gerçekte yattığını düşünüyoruz:

Genelde dinler tarihinin, özel olarak da İslam tarihinin seyri, Mâûn suresindeki sarsıcı gerçekleri görmeyi değil, görmemeyi tercih yönünde bir şuuraltı ve bir genetik oluşturmuştur. Mâûn suresinin Hicr 87 bağlamında ele alınmasının gözden kaçmasına bu şuuraltı ve bu genetik sebep olmaktadır kanaatindeyiz. Şaşmaz ve tartışılmaz gerçeği Cenabı Hak bilir.

Yedili surelerde, Kur'an dininin iki ana direği verilmiş, tevhidin şirke kaymasını önlemek üzere de iki büyük set çekilmiştir:

1. Fâtiha engeli:

Fâtiha'da, ibadetin sadece ve sadece Allah'a yapılması gerektiğini ifade eden temel direk dikilmiş, **'sadece'** Allah'a yapılmayan bir ibadetin miktarı ne kadar çok olursa olsun, şirk dinine ait bir ibadet olacağı gösterilerek şirke gidişin önüne set çekilmiştir.

2. Mâûn engeli:

Mâûn'da, toplumcu bir paylaşım sistemi, Kur'an dininin te-

mel direklerinden biri olarak gösterilmiş, bu paylaşımı engelleyenlerin, namazlı-niyazlı olmalarına rağmen tevhitten koptuklarına vurgu yapılarak şirkin önüne bir büyük set daha çekilmiştir.

Fâtiha'daki ibadet anlayışının Kur'anî mihverinden çıkarılması şirke götürdüğü gibi, Mâûn'daki paylaşım anlayışının mihverinden çıkarılması da **şirke götürür.**

Kur'an'ı dikey okumanın çerçevesini veren Fâtiha nasıl **seb'u'l-mesânî** bir sure ise yatay okumanın çerçevesini veren Mâûn suresi de seb'u'l-mesânî bir suredir. Allah, işte bu hikmetinin bir uzantısı olarak Fâtiha'yı beşinci, Mâûn'u da 17. sure olarak indirdi. Elimizdeki mushaflarda Mâûn suresinin 107. sırada olması bu gerçeği değiştirmez. Önemli olan, kelamın sahibinin esas aldığı sıradır. Allah'ın esas aldığı sıraya dikkat etmeyenler, Mâûn'u, 'namaz suresi' ilan edip sevap için okunmasını istedikleri Fâtiha'nın kulvarında erittiler. Bu eritme Kur'an'ı bir tapınak kitabına dönüştürüp ölüler duası haline getirdi.

Ölüler kitabı, hayata yön veren kitap olamaz; sadece 'sevap' almak için telaffuz edilir.

XI
OKUMAYI TEMEL İBADET YAPAN KİTAP

"Oku!" emri Kur'an'ın hem ilk emridir hem de ilk ve temel ibadeti. Temel ibadetin namaz olduğu yolundaki iddia ve düzenleme Kur'an'a ve İslam'a iftiradır. İlk emir olarak "Oku" emri mutlaktır; hem Kur'an kitabını hem de evren ve insan kitaplarını okumayı gerektirir. Daha özel ve ibadet anlamında okumak ise ayrıca ve 'emir' kelimesi kullanılarak buyruklaştırılmıştır ki işte bu, İslam'ın temel ibadetinin 'Kur'an okumak' olduğunu tartışmasız biçimde ortaya koyar.

TEMEL EMİR VE İBADETİN ÜSTÜ NASIL ÖRTÜLDÜ?

Neml suresi 92. ayet, imandan sonraki temel şartın Kur'an okumak olduğunu bildiriyor. Bu demektir ki, **Kur'an okumak sadece İslam'ın şartlarının değil, imanın şartlarının da ikincisidir.** Kur'an'ın indiği benlik olan Son Peygamber'e şunu söylemesi emrediliyor:

"Ben, müslümanlardan olmakla emrolundum. Ve Kur'an'ı okumakla emrolundum. Artık kim yola gelirse kendi nefsi için gelir. Sapmışa gelince, böylesine de ki, 'Ben uyarıcılardan biriyim. Hepsi bu!"

'Müslüman olmakla emrolunmak' ifadesinin imanın birinci şartına dikkat çektiğinde kimsenin kuşkusu olamaz. Bu temel iman şartına bir **'atıf vavı'** ile bağlanan ikinci şart ise Kur'an

okumak olarak gösterilmiştir. Yani **Hz. Peygamber'e verilen ana emirler ikidir: Müslüman olmak yani iman, Kur'an okumak yani temel ibadet.** Ayet, bu buyruklaştırmayı o şekilde düzenlemiştir ki, Kur'an okumak hem iman şartı olmuştur hem de İslam şartı. Bu şartları İslam'ın ve imanın şartları bilmeyenler sapıklığa düşer.

Kur'an okumanın temel ibadet olduğunu gösteren emir, Kasas 85. ayette bir başka şekilde tekrarlanmıştır:

"Bu Kur'an'ı sana farz kılan, elbette ki, seni vaat edilen yere/belirlenen sona götürecektir. De ki, 'Hidayeti getireni de açık bir sapıklık içinde olanı da en iyi Rabbim bilir."

Görülüyor ki, genelde okumanın, özel olarak da Kur'an okumanın Allah'ın temel emri olduğu, Kur'an'ın bir şeyi buyruklaştıran beyan şekillerinin tümüyle emredilmiştir. Ve bütün bunlara rağmen bu emir devre dışı tutulup sadece **"Okursan sevap alırsın"** türünden, 'olsa da olur olmasa da' bir şekle getirilmiştir. Bu iftiradan daha beteri ise 'İslam'ın beş şartı' diye bir manifesto oluşturulup bunun başına namazın konmasıdır. Kimse çıkıp sormamıştır: **"İlk emir ve ilk ibadet olan okumak bu manifestonun içinde neden yoktur?"**

Vahyin geliş sırası da ibadetlerin emrediliş sırası da okumanın ilk ve en büyük emir olmasını gerekli kılmaktadır. O halde, **Kur'an'a ters düşmeyen bir İslam'dan söz edeceksek bunun 'şartları'nın başına okumayı koymak zorundayız.** Aksi halde Kur'an'a aykırı bir düzenlemeyi Kur'an dininin şartları olarak tanıtmak gibi bir yanlışa imza atmış oluruz.

Burada, geleneksel müdahalenin okumayı dışlamak ve onun yerine namazı oturtmak için oynadığı oyunlardan birine daha dikkat çekelim:

İsra suresi 79. ayetle, Hz. Peygamber'e şu emir verilmektedir:

"Sana özgü bir davranış olarak, gecenin bir kısmında, o Kur'an'la meşgul olmak üzere uyanık ol/uykudan uyan. Böylece Rabbinin seni övgüye layık bir konuma ulaştırması umulur."

Bu ayet, kendisine ve ümmetine Kur'an okumak bir iman ve İslam şartı olarak emredilen Hz. Muhammed'e, geceleyin de Kur'an'la meşgul olmak özel olarak emredilmektedir. Gündüz saatlerinde Kur'an okumak (Kur'an'la, Kur'an ilimleriyle, bu demektir ki Kur'an, insan ve evren kitaplarıyla meşgul olmak) bütün insanlara emredilmiştir ama bu emir özel yetileri ve misyonları olan kişilere geceleri de kapsayacak biçimde yöneltilmiştir.

Geleneksel müdahale, önce namazı Kur'an okuma emrinin yerine oturtmuş, ardından da geceleyin Kur'an'la meşgul olma emrini (teheccüdü) namaza dönüştürmüştür. İsra 79'un açık, tartışmasız ifadesine rağmen. Yani âdeta despotik bir müdahaleyle Kur'an buyruklarının mahiyeti değiştirilmiştir.

Teheccüd Ne Demektir?

Teheccüd, uyku anlamındaki 'hücûd' kökünden türemiş bir sözcük olup 'uykuyu gidermek, uyuduktan sonra uyanmak' demektir. Kur'an, Hz. Peygamber'e "Kur'an'la teheccüd et yani Kur'an'la uykusuz kal!" emrini veriyor. Bunun anlamı, gecenin bir kısmını bir şekilde Kur'an okuyarak, Kur'an'ı inceleyerek geçir demektir. Müzzemmil 2-3. ayetler bu tanrısal isteği ifadeye koyarken şöyle diyor:

"Geceleyin kalk! Kısa bir süre hariç, gecenin yarısını ayakta ol yahut bundan biraz eksilt! Yahut buna biraz ekle! Ve Kur'an'ı ağır ağır, düşüne düşüne oku!"

Kur'an ile uykuyu bölmek şu şekillerden biriyle olur:

1. Kur'an'ı okumak,
2. Kur'an'la ilgili araştırma, bilimsel çalışma yapmak,

3. Kur'an'la ilgili yazılmış eserleri okumak,
4. Kur'an'la ilgili sohbet etmek,
5. Kur'an okuyarak namaz kılmak.

Geleneksel anlayış, bu beş şıktan ilk dördünü yok saymış, hiç anmamış, sadece namaz kılmayı korumuştur. Bu kadarla da yetinmemiş, teheccüdü, namaz kılmakla dondurup kurallaştırmıştır. Öyle ki meallerde teheccüd, sadece gece namazı kılmak diye tercüme edilebilmiştir. Tam bir saptırmadır.

Bu saptırmayı fark eden İslam bilginleri elbette ki vardır ama ne hikmetse susmayı veya lafı dolandırmayı yeğlemişlerdir. Neyse ki, birkaç kişi olsun, genel anlamda bir eleştiri getirme insafını göstermiştir. Celaleddin Ebu Bekr es-Süyûtî (ölm. 911/1505), sonraki müdahalelerle dine sokulan uydurma ve saptırmaları sıraladığı eserinde şöyle diyor:

"Nevâfil (sevap kazanmak için) ibadetin ilimle uğraşmanın önüne geçirilmesi, büyük âfetlerin giriş sebebi olmuştur." (Süyûtî; ***el-Emru bi'l-İttiba'***, 84-87)

Süyûtî bunu söylüyor ama oynanan oyunu tüm çıplaklığıyla ortaya koymuyor; "Bundan ötesini de siz anlayın" demeye getiriyor.

Okumak emrinin, ilk vahyedilen 5 ayette iki kez tekrarlanmış olması, okumanın insan hayatı bakımından önemine ikinci bir dikkat çekiştir.

"Yaratan Rabbinin adıyla oku/çağır! Oku! Rabbin Ekrem'dir/ en büyük cömertliğin sahibidir." (Alak,1,3)

"Oku!" emrinin tümleçsiz verilmesi, yani neyin okunacağının gösterilmemesi tüm varlık ve oluşun okunması gerektiğini gösterir.

Kur'an'a göre, tüm varlık ve oluşlar Allah'ın ayetleridir ve bütün ayetler okunmalıdır. Bilimler arasında hiyerarşi yoktur.

Kutsal bilim-kutsal olmayan bilim ayrımı yoktur. Kur'an bir kitaptır; insan ve evren de birer kitaptır. **"Oku!"** emri bu üç kitabın okunmasını gerektirir.

Kur'an'ın ilk emrini yerine getirmeyenler onun sonraki emirlerini icra ederek bir yere varamazlar.

İslam dünyası bugün Kur'an'ı okumuyor, üfürüyor. **'Hatim'** ve **'sevap'** edebiyatının altını çizdiği gerçek, Kur'an'm, okunmak yerine üfürülmesinin din yapıldığıdır. Okunacak kitabı üfürmekle yetinenler, o kitabı hayata sokmamayı din yapmış olurlar. Kur'an'ı tebliğ eden Peygamber, en büyük mahkemede, mahşer meydanında, kendisine uyduğunu söyleyen 'ümmeti'nden şöyle şikâyetçi olacaktır:

"Resul diyecektir ki, 'Ey Rabbim, şu bir gerçek ki, benim toplumum bu Kur'an'ı, hayatın dışına itilmiş/dışlanmış halde tuttular." (Furkan, 30)

Okunacak kitabı üfürülecek kitap haline getirenlerin yaptıkları budur; sanığı olacakları şikâyet de budur. Bir sadet noktası daha vardır: **Okunacak kitabı, üfürülecek kitap haline getirmekten tam anlamıyla kurtulmak, o kitabın bağlılarına kendi ana dillerinde (o kitabın çevirisiyle) ibadet etme hakkını vermekle gerçekleşir.** Aksini dayatmak, engizisyon mantığıyla din yapmaya kalkmak ve kitleyi üfürükçülüğe talim ettirmektir. **'Kur'an öğretmek'** adı altında yıllarca Arap harflerinin gırtlak ve karından çıkış yerlerini gösteren ve bunun finansmanını halka yaptırmayı da **'cennet belgesi'** diye tanıtan sektörlerin, **'anadilde ibadet'** denince sövüp saymalarının gerçek sebebini iyi bilelim.

Büyük çoğunluk, kendisine, anadilinde yakarma imkânı vermeyen bir kitabı kendi dilindeki çevirisinden okumayı aklına getirmez, getirse de içine sindiremez. Sonuç, Kur'an'ın, Arapça bilmeyen büyük kitlelerin el süremeyeceği bir **'üfürük kitabı'** olarak kalmasıdır. Ve asırlardır böyle kalmıştır.

XII
AKIL VE İLİM REHBERLİĞİNDE OKUNAN KİTAP

"Duygu ve heyecan, aklî altyapıdan uzak kaldığında akıldışılığa dönüşmektedir. Ne doğa ne de tarih, akılla çelişen bir şey yaratabilir."

Paul Tillich

AKLIN EGEMENLİĞİNİ İLAN

Kur'an, aklın kullanımına en küçük bir sınır koymamıştır. Allah'a varışın akıldan çok aşk yoluyla olacağı mealindeki sûfî söylem de **'Aklın Kur'an ve sünnetle sınırlı olduğunu'** iddia eden genel teolojik söylem de Kur'an'a tamamen aykırıdır. Kur'an, aklm kullanımını sınırlamaktan ima yoluyla bile söz etmemiştir. Tam tersini söylemiş, **'aklını işletmeyenler üzerine pislik atılacağını' hükme bağlamıştır.** (Yunus, 100)

Geleneksel söylemin aklı prangalaması önce fıkıh alanmda gerçekleşti. İlk iki asırda fıkıh, aynı zamanda bugünkü ilmi kelamı da ifade ettiğinden, ilk pranganın da fıkıh ve ilmi kelama aynı anda vurulduğunu belirtmek zorundayız. İlginç olan şu ki, bu prangaya ilk karşı çıkış da fıkıh bünyesinde gerçekleşmiştir. İlmi kelam ve fıkıhta aklı bloke etmeye karşı çıkışın ilk mücadelesini veren **İmamı Âzam Ebu Hanîfe** (ölm. 150/767) oldu ve bu mücadelesinin faturasmı hayatıyla ödedi. Ama onun açtığı çığır, 11. yüzyıla kadar sürüp giden bir onurlu mücadelenin motoru olarak sürekli devrede oldu. Ta

Gazalî'nin talihsiz zuhuruna kadar...

Aklı tasavvuf alanında prangalamak fıkha nispetle daha sonraki bir zamanda vücut buldu. Akla pranga vurmanın tasavvufun nitelikleri arasına girmesi, İslam tarihinde aklı bloke etmenin öncülüğünü yapmış olan Gazalî'nin, ***el-Munkızü mine'd-Dalâl*** (Dalâletten Kurtaran) adlı ünlü ve talihsiz eseriyle gerçekleşti. Gazalî'nin kurtulduğundan söz ettiği **'dalâlet'**, ne yazık ki aklın rehberliğidir.

Günümüz **siyasal İslam'ı**, aklı mahkûm ederken, özellikle **laikliği itham** ederken 'Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenlerin, kâfir, zalim ve fasık oldukları' mealindeki Kur'an ayetlerine (Mâide, 44, 45, 47) yollama yapmaktadır. Yollama yapılan söz doğrudur ama o yollama ile murat edilen doğru değildir. Allah'ın indirdiğine atıf yapanlar bazı gerçekleri görememekte veya görmezlikten gelmekteler.

DİN DE AKLIN DENETİMİNE VERİLMİŞTİR

Allah'ın ilk indirdiği, akıldır. O halde, Allah'ın indirdiği ile hükmetme gayesi taşıyanların öncelikle teslim olacakları değer akıldır. Kur'an, işletilen aklı veya aklın işletilmesini (taakkul) istemektedir. Aklını işletmeyenler üzerine pislik iner. (Yunus, 100)

'Allah'ın indirdiği' başlığının altına ilk yazılacak olan akıldır. Çünkü o, peygamberlerin tebliğinden önce, o tebliğe muhatap olmamış olanlar da dahil, tüm insanlarda bulunan tanrısal bir cevherdir. Akıl, vahiyden daha önce, daha geneldir. Bu öylesine şaşmaz bir gerçektir ki, İslam bilginlerinin akılcı olmayanları bile, akıl ile vahyin çatışması (daha doğrusu çatışmış gibi görünmesi) durumunda aklın esas alınacağını söylemişlerdir. Bu söylem onlara, tanrısal kitabın **öğrettiği tartışmasız, tevilsiz bilgilerden biridir.**

İslam düşünce tarihinde aklın işletilmesinin ve onayının dinin

kabul edilebilirliğinin de ölçüsü olduğunu ilk dile getiren düşünür olarak gördüğümüz Mûtezile imamı **Kadı Abdülcebbar** (ölm. 415/1024), şaheseri ***el-Mûğnî***'de şu tespiti yapıyor:

"Akıl ve ilimle ispatı yapılamayan şey itikat konusu da olamaz. Böyle bir şeyin inkârı gerekir. Bunun içindir ki, Kur'an'ın kalpte olan bir mânâdan ibaret olduğunu, aklî-zarûrî delille ispatını istemenin söz konusu edilemeyeceğini söylemek Kur'an'ın reddedilmesini istemekle aynı anlama gelir." (Kadı Abdülcebbar, ***el-Muğnî***, Halku'l-Kur'an, 14-15) Dahi kadımız, aynı eserinde **'Mükellef, Yükümlü Tutulduğu Şeyin Mahiyetini Dinsel Nakillere İhtiyaç Duymadan Aklıyla da Bilebilir'** diye bir fasıl açmıştır. O fasılda söyledikleri başlıbaşına bir devrimdir:

"Nakillerin sıhhatini tespitte ihtiyaç duyulan aklın, kendi tespitlerinin sıhhatini belirlemede nakillere muhtaç olduğunu söylemek doğru değildir. Nakilden maksadın Kur'an ve sünnet olduğu bellidir. İşte bu ikisinin güvenilir olup olmadığını ancak ilimle tespit ederiz. Çünkü Allah hikmet sahibidir, çirkinlik ve abesle meşgul olmaz. Allah'ı bilmeye ulaşmanın yolu da aklın sağladığı delillerdir. Bu noktada nakillere ihtiyaç duyulmaz."

"Eğer aksini söylersek yani aklın yerine nakli koyarsak peygamberin her söylediğini bir başka peygamberle kanıtlamak gerekir. Ve bu durum bir teselsül ile ilk peygambere kadar gider. Peki, o ilk peygamberin söylediğini ne ile doğrulayacağız? Akılla. Yani, her hal ve şartta nakillerin doğruluğunu belirleyecek olan akıldır."

"O halde, aklını işleten bir varlığın akıl yoluyla bilinecek şeylerde nakle ihtiyacı olmaz. Mesela, zulmün kötülüğünü bilmek için nakle ihtiyaç yoktur." (Kadı Abdülcebbar, ***el-Muğnî,*** el-Aslah, 151-153)

Abdülcebbar'ın açtığı yoldan yürüyenlerin en önemlilerinden ve Kur'an dilinin ölümsüz ustalarından biri olan **Isfahanlı**

Râgıb (ölm. 502/1108), anıt eserlerinden biri olan *'ez-Zerîa ila Mekârimi'ş-Şerîa'*da **'Peygamberlerin ve Aklın İnsanları Gerçeğe ve Tanrı'ya** (Hakk'a) **İleten İki Kılavuz Oluşu'** başlığı altında şu muhteşem satırları yazmıştır:

"İzzet ve celal sahibi Allah'ın insanlara iki resulü vardır:

1. İçten dışa olan (bâtın) resul,
2. Dıştan içe olan (zâhir) resul.

"Bunların birincisi akıl, ikincisi peygamberdir. Hiçbir insan, bâtın resulden gereğince yararlanmayı öne almadan zâhir resule yol bulamaz. Bâtın resul (akıl), zâhir resulün çağrısının sağlık ve geçerliliğini bilmede esastır. Eğer bâtın resul olmazsa zâhir resulün sözünün kanıtlığı ve bağlayıcılığı olmaz. Bu böyle olduğu içindir ki, Allah, kendisinin birliğinde ve peygamberlerinin doğruluğunda kuşkuya düşenleri akla gönderir. Başka bir deyişle, onları peygamberlerinin söylediklerinin doğruluk ve tutarlılığı konusunda akla başvurmaya çağırır. Akıl komutandır, din asker. Akıl olmasa din geçerli ve kalıcı olamaz. Elbette ki, din olmayınca da akıl şaşkın halde kalır. Bu ikisinin birleşip kucaklaşması ise nur üzerine nurdur. Nur suresindeki 'nur üstüne nur' ifadesi işte bunu göstermektedir." (Râgıb; *ez-Zerî'a*, 207)

Büyük Râgıb'ın, bu satırların ardından attığı başlık ise şudur: ***'Akla Dayalı İlimlerle Donanmamış Olanların Peygamberlikten Kaynaklanan İlimleri Anlamada Yetersiz Olacakları'***. Râgıb'ın bu başlık altında yazdığı satırlardan birkaçını da verelim:

"Akla dayalı bilgi ve tespitlerde (el-ma'kûlat) cehalet, gözler üzerinde perde, kalp üzerinde örtü, kulaklarda işitmeye engel bir ağırlıktır. Ve Kur'ansal gerçekleri anlamak, işte bu perde, örtü ve ağırlıklardan arınmış olanların nasibidir. Aynen bunun gibi, akla dayalı bilgiler ve tespitler gözlere ve kulaklara vücut veren hayat gibidir. Kur'an ise görme ve işitme güçleriyle algılanan bir varlıktır. Ölünün görüp işitmesi imkân dışı olduğu gibi, akla dayalı bilgilerden yoksun olanın

dinsel gerçekleri kavraması da imkân dışıdır. *Allah'ın*, 'Sen, ölülere duyuramazsın, sağırlara da çağrıyı ulaştıramazsın' ayetiyle gösterdiği gerçek işte budur." (ez-Zerî'a, 209)

Abdülcebbar ve **Râgıb**'ın bu yaklaşımı, yine onlar çapında büyük bir fakîh olan **İzzuddin bin Abdüsselam** (ölm. 660/1262) tarafından da esas alınmış ve geliştirilerek tekrarlanmıştır. İzzuddin aynen şöyle diyor:

"Dünyada esas olan yararların (maslahatlar) ve bozgunların (mefsedetler) belirleyici olanları akılla bilinir. Bu belirleyiciler, dinlerde de esas olan belirleyicilerdir. Akıllı bir varlık için bu belirleyicilerin dinin bildiriminden önce keşfedilmesi inkâr edilemez." (İzzuddin bin Abdüsselam, ***Kavâidü'l-Ahkâm***, 6)

"Şunu bilmeliyiz ki, daha yararlı olanı daha az yararlı olana, daha az zararlı olanı daha çok zararlı olana tercih yetisi, Cenabı Hak tarafından insanın tabiatına yerleştirilmiştir. Ancak, âhirete ilişkin yararlar ve zararlar sadece nakille (dinsel verilerle) bilinir." (age. 7, 9)

İzzuddin, dünya ile ilgili meselelere, fıkıhtaki ifadesiyle muâmelâta (beşerî alanla ilgili işlere) **'mâkulü'l-mânâ'** (anlamı akılla bilinecek şeyler) demekte, akılla bilinmesi mümkün olmayan, Tanrı'nın vahyi ile bilinebilecek alana da **'tabbudî'** (iman ve ibadetle ilgili) alan demektedir. **Muamelât alanı ta'lîlî (illetleri, sebepleri irdelemeye dayalı) bir alandır.** Yani bu alanda akıl **'neden ve niçin?'** diye soru sorup ona göre yöntemler bulur, kurallar koyar. Taabbudî alan ise bunun gibi değildir; orada neden ve niçin mekanizması işletilemez. Çünkü bu soruların cevabını akıl bulamaz. Orada dinin vahye dayalı verilerini içtihatsız kabul edip uygulamaya koymak gerekir. (İzzuddin, age. 19)

Abdülcebbar, Râgıb ve **İzzuddin bin Abdüsselam**'ın Kur'an'dan hareketle yaptıkları bu tespitleri, din meselesine uygularsak şunu görürüz:

Akıldan uzaklaştırılan **iman** (sonuç olarak da din) sübjektifleşir, kişiselleşir, nefsanîleşir. Böyle olunca da gerçeğe ve genele sırt dönerek, kişinin egosuyla eşitlenir. Bu noktaya geldiğinizde iman, yapıcı-yaratıcı bir mutluluk kaynağı olmaktan çıkar, yıkıcı bir tahrip gücüne dönüşür.

Kur'an'ın, imanı sürekli bir biçimde akıl ve ilimle kucaklaştırması, insanı bu olumsuz sonuçtan korumaya yönelik en hayatî tedbirdir. Bu Kur'ansal tedbirin işlerlik kazanmasında **laiklik** birinci derece önem arz edecektir. Çünkü laiklik, tabulaştırılmış eski kuralların egemenliği yerine çağa, zamana ve ihtiyaçlara göre hukuk ve kural oluşturmanın bir numaralı sistemi ve normatif güvencesidir.

XIII
ÖĞRETMENİ ALLAH OLAN KİTAP

Kur'an kendisini **Allah'ın öğrettiği bir kitap** olarak tanıtmaktadır. Kullanılan sözcük, Türkçe'ye de geçmiş bulunan muallim (öğretmen) sözcüğünün fiil şeklidir: **Yuallimu.** Bu kelime, **'öğretmenlik eder, öğretir'** anlamındadır.

Kur'an ayetlerinden hareketle konuşacaksak Allah, 'varlığın baş öğretmeni'dir. Bu baş öğretmen, kime neleri öğretmiştir? Önce, birinci soruya cevap olan ayetlere, daha sonra da ikinci soruya cevap getiren ayetlere bakalım.

Yüce Tanrı'nın, **'muallim'** kelimesiyle aynı kökten bir fiilin kullanıldığı öğretme işlevi önce meleklere, daha sonra insan cinsine yöneliktir:

"Ve Tanrı, Âdem'e isimlerin tümünü öğretti. Sonra onları meleklere göstererek şöyle buyurdu: 'Hadi, haber verin bana şunların isimlerini, eğer doğru sözlüler iseniz.' Dediler: "Yücedir şanın senin! Bize öğretmiş olduğunun dışında bilgimiz yok bizim. Sen, yalnız sen Alîm'sin, her şeyi hakkıyla bilirsin; Hakîm'sin, her şeyin bütün hikmetlerine sahipsin." (Bakara, 31-32)

"Bir korku ve endişe duyarsanız yürüyerek veya binit üzerinde yerine getirin. Güvene kavuştuğunuzda bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Allah'ı zikredin." (Bakara, 239)

"Sana soruyorlar, onlar için helal kılınan ne? Şöyle söyle: 'Sizin için, bütün temiz/leziz/hoş nimetler helal kılınmıştır. Eğittiğiniz avcı kuşların tuttukları ile eğittiğiniz av köpeklerinin tuttukları da size helal kılındı. Siz bu hayvanlara, Allah'ın size öğrettiklerinden öğretiyorsunuz." (Mâide, 4)

"O'dur kalemle öğreten/kalemi kullanmayı öğreten O'dur! İnsana bilmediğini öğretti." (Alak, 4-5)

"O Rahman, O öğretti Kur'an'ı, O yarattı insanı, O öğretti ona beyanı." (Rahman, 1-4)

"Ey iman sahipleri! Belirli bir süre için birbirinize borç verdiğinizde onu yazın! Aranızda bir yazıcı adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, yazsın..." (Bakara, 282)

"Allah'tan sakının! Allah size öğretiyor. Allah, her şeyi en iyi bilendir." (Bakara, 282)

Tanrı'nın öğretmenliği konusunda **üçüncü** vurguya peygamberler bahsinde tanık olmaktayız:

"Hani, Allah şöyle demişti: 'Ey Meryem'in oğlu İsa! Senin ve annenin üzerindeki nimetimi hatırla. Seni Ruhulkudüs'le desteklemiştim, beşikte iken ve erginlik çağında insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretmiştim." (Mâide, 110)

"Meryem dedi ki, 'Rabbim, çocuğum nasıl olur benim? Bana hiçbir insan dokunmadı ki!' Allah cevap verdi: 'Allah dilediğini işte böyle yaratır! Bir iş ve oluşa karar verdiğinde sadece ona 'Ol!' der; ve o hemen oluverir.' Allah ona kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek." (Âli İmran, 47-48)

Hz. Yusuf'un yakarışında şu cümleler var:

"Rabbim, sen bana mülk ve saltanattan bir nasip verdin!

Olayların ve düşlerin yorumundan bana bir ilim öğrettin/ olayların ve düşlerin yorumu konusunda beni eğittin..." (Yusuf, 101)

"Yusuf dedi: 'Rızıklanacağınız herhangi bir yemek size gelmeden önce onun yorumunu ikinize mutlaka bildiririm.' Bu, Rabbimin bana öğrettiği şeylerdendir." (Yusuf, 37)

"İşte böyle! Rabbin seni seçip yüceltecek, olayların ve sözlerin tevilinden, sana bir şeyler öğretecek, hem senin hem Yakub soyunun üzerinde nimetini tamamlayacaktır." (Yusuf, 6)

Ve Hz. Yakup:

"Yakub, bizim ona öğretmemizden dolayı bilgi sahibi idi. Ama halkın çoğu bunu bilmezdi." (Yusuf, 68)

Ve ötekiler:

"Orada, kullarımızdan öyle bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş, lütfumuzdan bir ilim öğretmiştik." (Kehf, 65)

"Süleyman'a, sizi sizin şiddetinizden koruyacak olan zırh yapma sanatını öğrettik. Peki, siz şükrediyor musunuz?" (Enbiya, 80)

"Allah, Dâvud'a mülk/saltanat ve hikmet verdi. Ve ona dilediği şeylerden öğretti." (Bakara, 251)

Allah'ın peygamberlere öğretmenliği bahsinde Hz. Muhammed'e özel bir vurgu yapılmıştır. Şu hitap onadır:

"Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın senin üzerindeki lütfu çok büyüktür." (Nisa, 113)

Allah'ın Hz. Muhammed'e indirip öğrettiklerini Hz. Muhammed

de ümmetine aynen öğretecektir. Yani ikinci büyük öğretmen Hz. Muhammed'dir.

"Size aranızdan bir resul göndermişiz; size ayetlerimizi okuyor, sizi temizleyip arıtıyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor, size, daha önce bilmediklerinizi öğretiyor." (Bakara, 151)

Allah'ın öğretmenliği bahsinde ikinci soru şuydu: **Allah neyi veya neleri öğretiyor?** Kur'an bu soruya da açık cevaplar getirmiştir.

Yüce Yaratıcı, insanın bilmediği her şeyi ona **öğretiyor.** (bk. Bakara, 239) İlk vahyedilen surenin buyurduğuna göre, **Allah öncelikle, 'kalemle yazmayı' öğretiyor:**

"Yaratan Rabbinin adıyla oku/çağır! O'dur kalemle öğreten/kalemi kullanmayı öğreten O'dur!" (Alak, 1, 4)

Allah, özellikle Kur'an'ı öğretiyor. **Allah, Kur'an öğretmenliğinde Rahman, Hakîm ve Alîm sıfatlarını öne çıkarmaktadır.** Yani Yüce Tanrı'nın Kur'an öğretmenliği, bu üç isim-sıfatın egemenliğini taşımaktadır. Bunun zorunlu sonucu şudur: Her kim Kur'an'dan nasiplenirse Tanrı'nm bu üç isminden özellikle nasiplenecektir. Şu ayetleri dikkatle okuyalım:

"O Rahman, O öğretti Kur'an'ı, O yarattı insanı, O öğretti ona beyanı." (Rahman, 1-4)

"Emin ol ki, sen bu Kur'an'a Hakîm ve Alîm bir kudret tarafından muhatap kılınıyorsun." (Neml, 6)

Allah'ın Kur'an öğretmenliğine yapılan vurgunun öncelikle neyi dışta bırakmak istediğine de vurgu yapılmıştır: Kur'an, insanın öğrettiği, öğretebileceği bir kitap değildir. (bk. Nahl, 103-104)

XIV
ALLAH'IN TANIKLIĞINI TEMSİL EDEN KİTAP

Kur'an, Allah'ın yeryüzündeki elidir. Ve Allah'ın eli insanların ellerinin üstündedir:

"Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir." (Fetih, 10)

Allah'ın tanıklığını esas almak, Kur'an'ın tanıklığını esas almaktır:

"Sor: 'Tanıklık bakımından hangi şey daha büyüktür?' De ki, 'Benimle sizin aranızda Allah tanıktır. Bu Kur'an bana vahyolundu ki, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarayım. Siz gerçekten Allah'ın yanında başka ilahların bulunduğuna tanıklık ediyor musunuz?' De ki, 'Ben buna tanıklık etmiyorum.' De ki, 'O, sadece tek bir Tanrı'dır! Ve ben, sizin ortak tuttuğunuz şeylerden uzağım!" (En'am, 19)

Allah'ın tanıklığını işlevsel kılmak, Kur'an'la uyarı yapmaya bağlanmıştır:

"İşte bu Kur'an, onunla uyarılsınlar, Allah'ın tek ilah olduğunu bilsinler, aklı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara yöneltilmiş bir tebliğdir." (İbrahim, 52)

"Bu da bizim, kentlerin/medeniyetlerin anasını uyarman için indirdiğimiz bir kitaptır. Kutsal-bereketli, kendinden öncekini doğrulayıcı." (En'am, 92)

"Bir kitaptır bu; sana indirildi, onunla uyarıda bulunasın diye ve inananlar için bir öğüt ve düşündürme olarak. O halde, bundan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın. Rabbinizden size indirilene uyun; O'nun berisinden birtakım velilerin ardına düşmeyin. Siz ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!" (A'raf, 2-3)

"Biz onu; senin dilinle kolaylaştırdık ki, sakınanları onunla müjdeleyesin, inatçı bir kavmi de onunla uyarasın." (Meryem, 97)

"Yoksa 'Onu iftira yoluyla uydurdu' mu diyorlar?! Hayır, haktır o; senin Rabbindendir; senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı gelmemiş bir toplumu uyarman içindir. Umulur ki, doğruya ve güzele kılavuzlanırlar." (Secde, 3)

"Rablerinin huzurunda haşredileceklerinden korkanları, o vahiy ile/Kur'an ile uyar ki, korunabilsinler. Onların O'ndan başka ne bir dostu vardır ne de şefaatçısı." (En'am, 51)

"İşte böyle! Biz sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, ülke ve medeniyetlerin anasını ve çevresindekileri uyarasın. Ve toplama günü konusunda da uyarıda bulunasın." (Şûra, 7)

Uyarıya destek olacak belge, kanıt, mucize ve her türlü iz ve işaret sadece Allah'tan gelir, Allah'tan gelmelidir. Uyarıcı bu tür değerler üretemez, üretirse Allah'ın yetkilerine tecavüz etmiş olur. Uyarıcı sadece, Allah'tan gelen belge ve bilgilerle uyarı yapacaktır. Bunun aksini söyleyerek uyarıcıları ilahlaştırmak, yedek ilahlar mevkiine çıkarmak isteyen, Kur'an'ı yetersiz bulan eski ve yeni müşrik kafalara vurulan şu Kur'an tokatına bakın:

"Dediler: 'Ona Rabbinden mucizeler indirilseydi ya!' De ki, 'Mucizeler/ayetler Allah katındadır. Bana gelince, ben açıkça uyaran biriyim. Hepsi bu.' Karşılarında okunup duran bir kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan bir toplum için elbette ki bir rahmet ve bir

öğüt vardır." (Ankebût, 50-51)

Uyarının zalimlere özellikle yöneltilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir:

"Ondan önce, bir önder ve bir rahmet olarak Mûsa'nın kitabı var! Bu Kur'an da öncekileri tasdikleyen bir kitaptır. Zulmedenleri uyarsın, güzel davrananlara müjde olsun diye Arap dilindedir." (Ahkaf, 12)

Uyarı bahsinde zalimlere yöneltilen vuruş, biraz daha özellikli olarak mütreflere yani zulmün üreticisi mesabesindeki servet ve refahla azmışlara yöneltilmiştir:

"Biz, hangi ülkeye/medeniyete bir uyarıcı göndermişsek, onun servet ve refahla azıp firavunlaşmış kodamanları mutlaka şöyle demişlerdir: 'Biz, sizin elçilik yaptığınız şeyi inkâr ediyoruz!' Şunu da söylemişlerdir: 'Biz, malca da evlatça da sizden daha fazlayız! Azaba uğratılacak olanlar, bizler değiliz." (Sebe', 34-35)

Demek ki **Kur'an, Yüce Tanrı'nın hem elini hem de tanıklığını temsil etmektedir.** Bu temsile işlerlik kazandırmanın göstergesi ise uyarıyı Kur'an'la yapmak, uyarıcı kılınan öteki güç ve kişileri dışlamaktır. Uyarı vahiyle yapılacaktır:

"De ki, 'Ben sizi ancak vahiyle uyarıyorum.' Ama sağırlar, uyarıldıklarında çağrıyı işitmezler ki!" (Enbiya, 45)

Kur'an tanıklık belgesi olan uyarının kitabıdır. Hem bu gerçeğe hem de Kur'an'ın dirileri uyarmak için indiğine yani bir 'ölüler kitabı' olmadığına da vurgu yapılmıştır:

"Diri olanı uyarsın ve gerçeği örten nankörler/inkârcılar aleyhine söz hak olsun diye indirilmiştir." (Yasîn, 70)

Uyarının esası, Allah'tan başka ilah olmadığının, O'nun dışında kimseden korkulmaması gerektiğinin bildirilmesidir.

"Kullarından dilediğine melekleri, emrinden olan rûh ile 'Şöyle uyarın' diyerek indirir: 'Gerçek şu: Benden başka ilah yok, o halde benden sakının!" (Nahl, 2)

"İşte bu Kur'an, onunla uyarılsınlar, Allah'ın tek ilah olduğunu bilsinler, aklı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara yöneltilmiş bir tebliğdir." (İbrahim, 52)

Uyarı, Allah'ın ulûhiyetine gölge düşürüp peygamberleri ilahlık mertebesine çıkarıcı bir zemin yaratmamalıdır. Uyarının esası ve uyarıcının aslî görevi böyle bir gölge düşürme ihtimalini bertaraf etmek olmalıdır. Aksi halde uyarı adı altında şirk pazarlanmış olur:

"O halde, Allah'a kaçın/sığının! Ben size O'ndan gelmiş açıklayıcı bir uyarıcıyım. Allah'ın yanına başka bir ilah koymayın! Ben size O'ndan gelmiş açıklayıcı bir uyarıcıyım." (Zâriyât, 50-51)

"De ki, 'Ben, resuller içinden bir türedi değilim! Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Bana vahyedilenden başkasına da uymam! Ve ben, açıkça uyaran bir elçiden başkası da değilim." (Ahkaf, 9)

Bütün peygamberlerin aslî görevi işte bu uyarıdır. Yani her peygamber, her şeyden önce kendisinin ilahlık mertebesine çıkarılmaması gerektiğini bildirerek uyarı yapmaya başlar. Aksi halde yaptığı iş uyarı olmaz, yedek ilahlık ilanı olur:

"Biz o gönderilen elçileri, müjdeciler ve uyarıcılar olmaktan öte bir şey için göndermiyoruz." (En'am, 48; Kehf, 56. Ayrıca bk. 2/119; 11/2, 25; 17/105; 25/1, 56; 33/45; 34/28; 35/24; 48/8; 53/56; 71/2)

Daha da ilginci, bu uyarının, Cenabı Hakk'ın ve ilahî planların bir tür ortak işlevi olarak gösterilmesidir:

"Biz o Kur'an'ı kutlu/bereketli bir gecede indirdik. Hiç kuş-

kusuz, biz uyarıcılarız." (Dühan, 3)

Eski toplumların batış sebeplerinin başında gelen yanlış, bu uyarıya lakayt kalmaları veya ona karşı çıkmalarıdır:

"Biz, uyarıcıları olmayan hiçbir kenti/uygarlığı helâk etmemişizdir. Uyarı/hatırlatma olacak! Biz, zalimler değiliz." (Şuara, 208-209. Ayrıca bk. 10/73; 26/173; 27/58; 37/73, 177; 54/23, 33, 36, 41)

Tanrı'nın tanıklığı veya uyarısı, aklı dışlamaz, aklı takviye eder, işlerliğini kolaylaştırır. Dinler tarihi ve teolojinin ortak problemlerinden birinin düğümlendiği bu nokta, yüzyılımızın dâhi teolog-filozofu **Paul Tillich** tarafından çok güzel aydınlatılmıştır:

"Aklın akıl ötesine geçmesi aklın kendini inkârı değildir." (Tillich, ***Systematich Theology***, 1/112)

"Vahiy, realitenin, bilimsel ve tarihsel analizlerin yetersiz kaldığı bir boyutuna aittir. Vahiy, varlığın esasıyla aklın derinliğinin belirginleşmesidir. O, varoluşun sırlarıyla bizim nihaî ilgimize parmak basar. Vahiy, bilimin ve tarihin, içinde oluştukları şartlarla ilgili söylediklerinden bağımsızdır ve o, bilim ve tarihi kendine bağımlı kılamaz. Realitenin değişik boyutları arasında çatışma mümkün değildir. Akıl, vahyi vecd ve mucize yoluyla alır ama akıl, vahiy tarafından tahrip edilmez. Aynen bunun gibi, vahiy de akıl tarafından içi boşaltılmış hale getirilmez." (age. 1/117-118)

XV
İLMİ TEK ÜSTÜNLÜK ÖLÇÜSÜ YAPAN KİTAP

Kur'an, ilmin tek üstünlük ölçüsü olduğuna ilişkin yüzlerce ayet içermektedir ama geleneğin kullandığı anlamda bir kerametten tek kelimeyle söz edilmemiştir.

Kur'an'da ilim kökünden kelimeler 850 civarmda yerde geçmektedir. Bunların 400 küsuru fiil halde kullanımdır. Bu da gösterir ki ilim Kur'an tarafmdan bir faal değer olarak alınmaktadır. İsim kullanımların 200'ü aşkın kısmı Allah'ın isim-sıfatı olarak geçmektedir. Allah'ın isim-sıfatlarından biri olan **Alîm** kelimesi 162 kez kullanılmıştır. Bizatihi ilim sözcüğü 110 civarmda yerde geçiyor.

Kur'an'da ilim, geçtiği yere göre, **bilimsel bilgi, aklî bilgi, deneyime dayalı bilgi, vahyî bilgi** anlamlarından birini ifade etmektedir. İlmin karşıtı, cehalettir. Kur'an, kendisinden önceki dönemi, özellikle kendisine karşı çıkanların yaşadığı toplumun Kur'an öncesi dönemini **Cahiliye** diye anarak kendisinin esas amacının ve mesajındaki omurganın ilim olduğuna çok muhteşem bir vurgu yapmaktadır. Kur'an, kendisinin layıkıyla tanınmasını sağlayacak değerin de ilim olduğunu ifade etmektedir:

"Kendilerine ilim verilenler onun, senin Rabbinden bir hak olduğunu bilsinler, ona inansınlar da kalpleri ona saygı duysun diye böyle yapılmıştır." (Hac, 54)

Dil açısından baktığımızda, Kur'an dili lügatlerinin ilim kelimesinin anlam çerçevesi konusunda şunları kayda geçirdiklerini görüyoruz:

"İlim, bir şeyin hakikatini bilmektir. İlim şuur ve kavrayış yetisini de içerir. Bunun içindir ki, Allah'ın bilmesinden söz edilirken, 'ya'lemu' denir de 'ya'rifu' (irfan yoluyla bilir) denmez." (Fîrûzâbâdî, Kaamus)

"İlim bir şeyi hakikatiyle idraktir ki bu da iki şekilde olur:

1. Şeyin zâtını (gerçek kimliğini) bilmek,
2. Şeyin varlığına veya yokluğuna hükmetmek.

Bu hükmetmenin de iki şekli vardır: Birincisi, bir şey hakkında, kendisi için varolduğu şeyin vücuduyla hükmetmektir. İkincisi, olmayacağına delil olduğu şeyin yokluğuna dayanarak hüküm vermek." (Râgıb, el-*Müfredât*, ilm maddesi)

İlim, şuur anlamı da taşımaktadır ve Kur'an ilim sözcüğünü bu anlamda da kullanmıştır. Mesela, **Nisa 43.** ayette bu anlamdadır. Demek ki, ilim, şeylerin varolup olmadıklarına karar vermenin belirleyicisi olduğu gibi, varolan şeylerin yapılarının ve kimliklerinin mahiyetini bilmenin de tek yoludur.

İLİM İLE İRFANIN MÜNASEBET VE MUKAYESESİ

Arap dilinin anıt lügatleri ilimle irfanın mukayesesini yapmayı da ihmal etmemişlerdir. İlmin aksine, **"irfan, bir şeyi izinden, işaretinden hareketle tedebbür ve tefekkür ederek bilmektir. Allah'ı bilmeye ilim değil de mârifet (irfan) denmesi, beşerin onu ancak eserleri üzerinde düşünerek bilebileceği gerçeğine işaret içindir. Beşer, Allah'ı zâtıyla bilemez ki o bilmeye ilim densin. Ona irfan denir; çünkü irfan, noksan olan ilim (el-ilmü'l-kaasır) için kullanılır. Noksan bilgiye irfan dendiği içindir ki, ehlikitap, bildikleri şeyleri tasdik edici olarak gelmesine rağmen Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'i inkâr**

etmiştir. Bakara suresi, 89 ve 146. ayetler onların bu noksan bilme halini ifade için ilim kökünden değil de irfan kökünden kelimeler kullanmıştır. Çünkü onların o ilimleri noksan bir ilimdi ve nitekim, bu noksan ilim onları inkârdan kurtaramamıştır." (Râgıb el-Isfahanî, ***el-Müfredât***, irfan maddesi)

İlim ve irfan mukayesesi münasebetiyle verilen bu bilgiler, bir büyük gerçeği daha ortaya koyuyor, daha doğrusu bir büyük saptırmayı düzeltmemize yardımcı oluyor:

Tasavvuf-tarikat geleneği asırlardır şuna vurgu yapmıştır: İrfan ilimden üstündür, çünkü Allah irfan sayesinde bilinir ama ilim sayesinde bilinmez. Buna bağlı olarak, aynı gelenek, Allah'ı bilmeye **'mârifetullah'** der, **'ilmullah'** demez. Kendi üstadlarına da **'ârif'** der, **'âlim'** demez. Ve bunu kendi lehinde bir üstünlük olarak kayda geçirir.

Gerçek bunun tam tersidir: Allah'ı bilme konusunda ilim kelimesinin değil de irfan kelimesinin kullanılması, sûfî geleneğin söylediği gibi, ilmin yetersizliğinden değil, irfanın yetersizliğindendir. **'Bir şeyin hakikatini bilmek'** olan ilim, gerçek kimliği asla bilenemeyecek olan Allah'ı bilmeyi ifade etmek için, işte bu yüzden kullanılmaz. Ve Allah'ı gerçek mahiyetiyle bilmek mümkün olmadığı içindir ki, O'nu bilmekten söz edildiğinde **'noksan ilim'** olan irfan tercih edilir. Yani burada **üstünlük irfan lehine değil, ilim lehine kayda geçirilmelidir.** O halde, tarikat büyüklerinin **'ârif'** sıfatları, onları âlimlerin önüne geçirmez, arkasında sıraya dizer. Âlim sıfatı olmayan ve böyle bir sıfata sahip olmayı da istemeyen tarikat çevreleri, önderlerine verdikleri **'ârif'** unvanını, işte bunun için 'âlim' unvanının üstüne çıkarmak üzere oyunlar oynadılar. Gerçek ise onların söylediklerinin tam tersidir. Kur'an, Allah'ı bilmeye **'ilim'** denemeyeceği yolunda işaretler taşıyor. Öte yandan, Allah'tan hakkıyla korkabileceklerin de ilim sahipleri olduğunu söylüyor:

"Kulları içinde Allah'tan ancak bilginler ürperir." (Fâtır, 28)

Ârifin âlimden üstün olduğunu söyleyen anlayış, 'irfanî bilgi' veya **'bâtınî bilgi'** olarak gördüğü ilhamı da ilimden üstün görmektedir. **'İlhamî bilgi'** veya **'bâtınî bilgi'** tabirleri Kur'an dışıdır. Kur'an böyle bir ilim türünden söz etmemektedir. Bir kere, Kur'an, ilimden nasibi olmayanların kalplerinin mühürleneceğini açık seçik bildirmektedir:

"İlimden nasipsizlerin kalpleri üzerine Allah işte böyle mühür basıyor." (Rum, 59. Ayrıca bk. Tevbe, 93)

Hal böyle olunca, **'ilhamî bilgi'** veya **'kalp gözüyle elde edilen bilgi'** nasıl ve nereden elde edilecektir. Mühürlenmiş kalbin ilham ve irfan üretmesi mümkün müdür?

Kur'an, Allah'ın bilgi kudretini ifade etmede sadece ilim kökünden kelimeler kullanmış, irfan kökünden tek kelime kullanmamıştır. Bu da âlimin Allah'a yakınlık ve bilgi açısından ârifden üstün olduğunu gösterir. Allah'in isim-sıfatları içinde ilim kökünden türeyen 4 isim-sıfat vardır: **Âlim, A'lem Alîm, Allâm.** Bu sıfatların ilk **üçü**, onlarca kez geçmektedir. **Alîm 162 kez, A'lem 49 kez, Âlim 20 kez, Allâm 4 kez.**

Hz. Yusuf, olayların tevilini bildiği halde kendisini ilim üstü bir yetiyle donanmış, ârif, ilham sahibi vs. diye göstermiyor, ilimden nasipli biri (alîm) olarak gösteriyor:

"Ben, hafızası çok güçlü/emanetleri iyi koruyan, alîm/bildiğini çok iyi bilen biriyim." (Yusuf, 55)

Kur'an dilinin anıt lügatçilerinden biri, belki de en büyüğü olan **Ebu Mansûr Muhammed bin Ahmed el-Ezherî** (ölm. 370/980), bu gerçeği fark etmiş ve şöyle ifadeye koymuştur: **"Yusuf'un, olayları tevil yetisi onun bu 'âlim' yapısına dayanıyordu."** (Ezherî, *Tehzîbu'l-Lüga,* ilim mad.)

Yusuf'a verilen olayları tevil yetisi, öyle tarikatçı geleneğin söylediği gibi, keramet, doğaüstü yeti falan değil, tamamen bilgi ürünü bir yeti olarak tanıtılıyor. **'Ona olayların/haberle-**

rin yorumunu öğretmek'ten söz ediliyor. (Yusuf, 21) Bu eğitimin ifade edilişinde kullanılan kelime de ilim kökünden bir kelimedir. Yusuf'un olayların arka planını görme yetisinden söz eden tüm ayetlerde, ilim kökünden isim ve sıfatlar kullanılmaktadır. **Hz. Musa**'ya bazı özel bilgiler öğreten kişiden söz eden ayetlerde de hep ilim köklü kelimeler kullanılmıştır. (Kehf suresi, 65-83) Yani Kur'an, ilimden nasibi olmayan, ilimle bağı kopuk hiçbir keramet, sezgi veya ilhamı kabul etmemektedir. İlke son derece açık ve çok sert konmuştur:

"Allah, ilimden nasibi olmayanların kalpleri üstüne mühür basar." (Rum, 59; Tevbe, 93)

Kur'an, insan onurunu ilimle irtibatlandırdığı gibi, imanı da ilimle bağlantılı kılmıştır. Bir kere peygamberlere bu büyük vehbî yeti verilirken onlara bir şey daha verilmektedir: İlim. **Başka bir ifadeyle peygambere iki şey birden verilmektedir: Hüküm, ilim.** (bk. Yusuf, 22; Enbiya, 74; Neml, 15; Kasas, 14) Bu özellik sadece birkaç peygamber için geçerli değildir. Böyle bir iddianm öne sürülmesini önlemek için, hem de Enbiya (peygamberler) suresinde şöyle diyor Tanrısal kitap:

"Peygamberlerin her birine hükümdarlık ve ilim verdik. Dâvud'a dağları boyun eğdirdik. Kuşlarla beraber tespih ediyorlardı. Yapmak isteyince yapanlarız biz!" (Enbiya, 79)

Bunun içindir ki, nebilerin sonuncusuna bile şöyle dua etmesi emredilir:

"O'nun sana gönderilen vahyi tamamlanmadan önce, Kur'an hakkında aceleci olma. Şöyle de: 'Rabbim, ilmimi artır!" (Tâha, 114)

Kur'an'ın mucize devrimlerinden biri de şudur: Kur'an, ilim ve tabiatüstü bir gerçek olan vahyi bile, özellikle yeryüzüne indiği andan itibaren **'ilim'** diye nitelemekte ve böylece, vahyin yeryüzüne inişinden itibaren ondan yararlanmak isteyenlerin bunu ancak ilim sayesinde gerçekleştirebileceklerine

dikkat çekmektedir. Kur'an o esrarlı üslubuyla bu gerçeği şöyle ifadeye koyuyor:

"İlimden sana ulaşan nasipten sonra bunların boş ve iğreti arzularına uyarsan, Allah katından ne bir dostun/destekçin olur ne de bir yardımcın." (Bakara, 120)

"Eğer sen, ilimden nasibin sana geldikten sonra onların boş ve iğreti arzularına uyarsan, işte o zaman, kesinlikle zalimlerden olursun." (Bakara, 145. Ayrıca bk. Âli İmran, 19, 61; Ra'd, 37)

Kur'an dilinde peygamberlik **'ilimde genişlik ve üstünlük'** anlamı da taşır. (2/247) Peygamberler vasıtasıyla gelen ayetleri anlamak da ilimde derinleşmiş olanların nasibidir. Kur'an'ın yüzde doksanı aşan kısmını oluşturan **müteşâbih** (çok anlamlı, çok boyutlu) ayetleri anlamak, Allah ile, ilimde derinleşmiş olanların hakkı ve yetkisi içindedir:

"Onun tevilini bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar." (Âli İmran, 7)

Tanrı, kendisinin varlığına kanıt ve tanık olarak kendini, melekleri ve bir de ilim sahiplerini gösteriyor:

"Allah, kendisinden başka tanrı olmadığına tanıklık etmiştir. Meleklerle ilim sahipleri de adalet ölçüsüne sarılarak tanıklık etmişlerdir ki, o Azîz ve Hakîm olandan başka hiçbir ilah yoktur." (Âli İmran, 18)

İnsanlar arası ilişki ve çekişmelerde de iki tanık güvenilir kılınmıştır: Tanrı, ilim sahipleri:

"Küfre sapanlar, 'Sen gönderilmiş bir elçi değilsin!' diyorlar. De ki, 'Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah, bir de yanında kitaba dayalı ilim bulunanlar yeter!" (Ra'd, 43)

İlim, maddede ve ruhta ışık ve mürşit olduğu içindir ki ilmi-

ne sahip bulunmadığımız hiçbir şeyin peşi sıra gitmemeliyiz. İzlemek için, izlenen şeye iman gerekir ama iman için de ilim gerekir. Kur'an'ın dediği budur. O halde, hakkında ilim sahibi olmadığımız şeye inanmamalıyız. Esrarlı formül şöyle verilmiştir:

"Hakkında ilim sahibi olmadığın şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönlün hepsi bundan sorumlu tutulacaktır." (İsra, 36)

İlmine sahip olmadığınız şeyin ardınca gitmek, her şeyden önce ehliyetsizliğe teslim olmaktır ki, ziraattan sanayie, felsefeden ekonomiye, sanattan dine kadar tüm alanlarda felaket getirir.

Tanrı'nın **"Emanetleri ehil olanlara verin!"** (Nisa, 58) emrinin elle tutulur bir gerçek olabilmesi için tüm yürüyüşlerin ilimden nasibi olanlarca gerçekleştirilmesi gerekir. Ahlak alanında da, gıybetten iftiraya kadar bütün kötülükler, ilmine sahip olmadığımız şeyleri dilimize dolamamızın eseridir.

İlmine sahip olmadığımız şeyin ardına düşmenin en büyük yıkımı din alanında vücut bulmaktadır. Bu **yıkımın göstergesi, dinde taklit tutkusudur.** Müşriklerin, gerçeğin ölçüsü olarak atalarına atıf yaptıklarını bildiren ayetler, Kur'an üslubu içinde dolaylı yoldan bir taklit tanımıdır. Araştırmak ve ilmine sahip olmak yerine **"Ulema böyle dedi, efendilerimiz böyle buyurdu, ecdadımız böyle uyguladı..."** lakırdılarıyla ilimsizlik ve taklide teslimiyet kutsallaştırılmakta ve perişanlık asırlardır sürüp gitmektedir.

Kur'an, varlık katmanlarının da birer bilim konusu olduğunu ifade etmektedir. İlim kökünden türeyen ve varlık katmanlarını veya varlığın boyutlarını ifade için kullanılan **'âlem'** (çoğulu: âlemûn) sözcüğü 73 kez geçmektedir. Bu varlık katmanlarına, Kur'an'ın deyişiyle, **'göklerin ve yerin katmanlarına-tabakalarına nüfuz'** ancak **'sültan'** (hüccet) sayesinde mümkündür. Sültanın esas anlamı olan hüccet, **Isfahanlı Râgıb**'ın

ifadesiyle bilinmek istenen şeye kanıt olan beyyinedir. O halde, sültan kavramının esasını beyyine yani ilimden elde edilen kanıt oluşturur. Sültansız konuşmak, ilimsiz konuşmayla eşitlenmiştir:

"Allah çocuk edindi!' dediler. Hâşâ! Allah bundan arınmıştır! O Ganî'dir, hiçbir şeye muhtaç olmaz! Göklerdekiler de yerdekiler de O'nundur. Elinizde, söylediğinize ilişkin hiçbir kanıt yok. Allah hakkında ilmine sahip olmadığınız şeyi mi söylüyorsunuz?" (Yunus, 68)

Ayette kullanılan kelime **'sültan'** kelimesidir. Kur'an, göklerin ve yerin sırlarına, yapılarına nüfuzun bu sültan/hüccet sayesinde mümkün olacağını bildirmektedir:

"Ey cin ve insan topluluğu! Göklerin ve yerin bucaklarından/köşelerinden geçip gitmeye/göklerin ve yerin katmanlarına nüfuz etmeye gücünüz yeterse, hadi, geçin gidin/nüfuz edin! İlme dayanan hüccet dışında bir şeyle nüfuz edemezsiniz!" (Rahman, 33)

Kur'an, kendisine ve peygamberlere karşı savaşanların hüccetsiz savaştıklarını defalarca ifadeye koymuştur. (örnek olarak bk. İbrahim, 10; Ğâfir, 23, 35) Hayatın ve ölümün **beyyine** üzerine olmasını isteyen kitap, elbette ki, ilimsizliği körlük sayacaktır. Körlükse yolu sarpa sardırarak insanın önündeki tüm boyutları karartır:

"Bu dünyada kör olan, âhirette de kördür. Yolca da daha sapıktır o." (İsra, 72)

Kur'an'a göre, ilimle en büyük zıtlık şirk arasındadır. Yani akıl düşmanlığı ve geleneği ilahlaştırma arasında. Vahyin ve aklın temsilcileri, geleneğin ve akıldışılığın temsilcisi müşriklere son söz olarak şunu söylediler:

"Eğer doğru sözlü iseniz bana ilimle haber verin!" (En'am, 143; Ahkaf, 4)

Şirk çocukları ise vahyin ve aklın temsilcilerine şunu söyledi:

"Doğru sözlü iseniz atalarımızdan kanıt getirin!" (Dühan, 36; Câsiye, 35)

ÜÇ KİTAPTAN YARARLANMANIN TEK YOLU: İLİM

Tanrısal kitabın defalarca ve ısrarla altını çizdiği gerçeklerden biri de şudur: Kur'an'ın bahsettiği üç kitabın, yani evren, Kur'an ve insan kitaplarının ayetleri, ilimden nasibi olanlar için ayrıntılanmıştır:

"Bilgiden nasipli bir topluluk için ayetleri gerçekten ayrıntılı kılmışızdır." (En'am, 97; A'raf, 32)

"Ayetleri bu şekilde, çeşitli başlıklarla veriyoruz ki, 'Sen ders aldın!' desinler, biz de ilimden nasiplenen bir toplum için onu iyice açıklayalım." (En'am, 105)

"Biz ayetlerimizi, bilen bir topluluk için böyle açık seçik ortaya koyarız." (Tevbe, 11)

"Güneş'i ısı ve ışık kaynağı; Ay'ı, hesabı ve yılların sayısını bilesiniz diye bir nur yapıp ona evreler takdir eden O'dur! Allah bütün bunları, şaşmaz ölçülere bağlı olarak yaratmıştır. Bilgiyle donananlardan oluşan bir topluluk için ayetleri ayrıntılı kılıyor." (Yunus, 5)

Evren, Kur'an ve insan kitaplarının okunmasıyla elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi de âlimlerin yapacağı bir iştir. Yani hikmet elde etme ve elde edilmiş hikmeti değerlendirme de bir ilim işidir. Orada bile **ârif** denmemiş, ilim sahibi denmiştir:

"Bunlar bizim, insanlar için yapmakta olduğumuz öyle benzetmelerdir ki, ilim sahiplerinden başkası onlara akıl erdiremez." (Ankebût, 43)

Ayette hem **taakkul** (aklı işletme) hem de ilim kullanılmıştır. Ve böylece, akletme işinin de âlimler tarafından yapılabileceğine vurgu yapılmıştır. Yani **bir kitlenin aklını işleten kitle olabilmesi için eğitimli, bilgili kitle olması gerekmektedir.**

Üç kitabın orta kitabı Kur'an'dır. O, en büyük kitap olan evren kitabıyla en küçük kitap olan insan kitabının tam ortasında durur, o ikisinin layıkıyla okunması için rehberlik eder. Kur'an, öteki kitapların okunmasında isabetli yürümek için devrede tutulması gereken bir 'pusula kitap'tır. O yüzden adlarından biri **'Müheymin'** yani tashih edici, biri **'Furkan'** yani eğriyle doğruyu ayıran, biri de **'Nur'** yani ışık olmuştur. Orta kitap Kur'an, bütün bilgilerini, bütün sınıflamalarını ilim üzerine oturtmuştur:

"Yemin olsun ki, biz onlara, ilme uygun biçimde ayrıntılı kıldığımız bir kitap getirdik. İnanan bir topluluk için bir kılavuz, bir rahmettir o." (A'raf, 52)

Bizzat Tanrı tanıklık ediyor ki, Hz. Muhammed'e indirilen ilim üzere indirilmiştir:

"Allah, sana indirdiğini, kendi ilmiyle indirdiğine tanıklık eder. Melekler de tanıklık ediyorlar. Zaten tanık olarak Allah yeter." (Nisa, 166)

Kur'an, kendisini anlamanın ilim sahipleri için bir nasip olduğunu bildiriyor. (bk. Fussılet, 3)

XVI
MÜRŞİTLİĞİ SADECE İLME BAĞLAYAN KİTAP

"Öğrettiğiniz şu kitaba ve okuyup araştırdıklarınıza dayanarak benliklerini Allah'a adamış rabbânîler olun!"
Âli İmran, 79

Kur'an, irşat (aydınlatma, iyiye ve doğruya kılavuzlama) işinin sadece ilimle mümkün olacağını defalarca ifade etmiştir. Başlığın altına koyduğumuz ayet bu mesajın temel beyyinesidir. Bize gösteriyor ki, insanları Allah'a (aydınlığa, bilime, hidayete) götürme işi kitaba ve okuyup araştırmaya dayanacak, dayatılacaktır; ilham, rüya ve keramete değil.

Kur'an, hayatta bir tek mürşit tanır: İlim.

Peygamberlerin mürşitliği de ilim üzerine oturan bir yetidir. İlmi bir **'şeytanî yeti'** gibi gösteren bazı tarikat çevrelerinin dillerine doladıkları **'ârif'** tipin irşat ehli olduğuna işaret eden bir ima bile yoktur. Tam tersine, ilimden nasibi olmayanların yoluna asla ve asla uyulmaması buyurulmaktadır. Bu emir verilirken **yol** tabirinin kullanılması ayrıca mucize bir ihbardır:

"Dosdoğru ve dürüst biçimde yol alın ve bilgiden nasipsizlerin yolunu sakın izlemeyin." (Yunus, 89)

İlimsizliğin sevk ettiği yollar Allah'ın yolundan ayırır, parça-

lanma getirir. İhtar son derece sert ve net yapılmıştır:

"Bu benim dosdoğru yolumdur, onu izleyin; başka yolları izlemeyin! Yoksa bu hal sizi O'nun yolundan uzaklaştırıp parçalara böler. Sakınıp korunasınız diye O size bunu önermiştir." (En'am, 153)

İlimden nasipsizlerin çağıracağı şey, heva ve heves olur:

"Daha sonra seni, iş ve yönetimde bir şeriat/bir yol-yöntem üzerine koyduk. Artık ona uy! İlimden nasipli olmayanların-keyifleri ardınca gitme! Kuşkun olmasın ki, onlar, Allah karşısında sana hiçbir yarar sağlayamazlar/Allah'tan gelecek hiçbir şeyi senden uzaklaştıramazlar." (Câsiye, 18-19)

Heva ve heves, dürtüler, sübjektif bakış açıları demektir. Objektif değerlere ve gerçeğe ulaşmanın yolu ilimdir. İlim dışındaki değerlerin tümü, irfan ve iman dahil, sübjektiflikten kurtulamaz. Kur'an, yine mucize bir yaklaşımla, ilme hiçbir kötülük ve çirkinlik izafe etmemiştir ama imana etmiştir. **Bakara suresi 93.** ayet, yahudilerin sapmalarını eleştirirken esrarlı üslubuyla insanlığa muhteşem bir ders vermekte ve imanın çirkinliklere âlet edilebileceğine vurgu yapmaktadır:

"Hani, sizden şu yolda kesin söz almıştık da Tûr'u üzerinize kaldırmıştık: 'Size verdiğimizi kuvvetlice tutun ve dinleyin!' Şöyle demişlerdi: 'Dinledik ve isyan ettik.' İnkârları yüzünden gönüllerine buzağı içirildi. De ki, 'Eğer müminlerseniz, ne kötü şeydir size imanınızın emretmekte olduğu!"

Ayette, çirkinliğin izafe edildiği iki kelime var: **İman, mümin.** Şöyle bir sav ileri sürülemez: **"Çirkinliğin izafe edildiği iman yahudilerin imanıdır, mümin de yahudi müminidir. Bu eleştiri onlarla kayıtlıdır, başkalarını ilgilendirmez."** Böyle bir sav, **Kur'an'ın ruhuna ve üslubuna aykırıdır. Kur'an öncelikle bir kelam mucizesidir. Öyleyse kötülük izafe edilirken seçilen kelimelerin bizatihi kendilerinde mesaj vardır. İlim**

sahiplerinden de birçok bozuk insan çıkmıştır ama Kur'an hiçbir zaman cevher olarak ilme çirkinlik ve kötülük izafe etmemiştir.

Çünkü ilim objektifdir; daha doğrusu ilimden söz etmemiz için objektiflik şarttır. İmanın objektifliği söz konusu edilemez. İmanda aslolan sübjektivitedir. Bu olgu, çok iyi anlamlara kaynaklık edebileceği gibi çok kötü anlamlara da kaynaklık edebilir. Sübjektivite demek nefsin alanı demektir. Nefsin karıştığı şeyde genellikle hayır aranmaz. Hayır aranmayacak şeyin de ardından gidilmez.

Allah korkusunun temeline ilim konduğu için (Fâtır, 28) hiç kimse ilimden nasipsiz birtakım aşamların Allah adamı olduğunu iddia edemez. Bu iddiaların tümü, ilimden nasipli olma önşartına bağlıdır. O önşart yoksa gerisi sadece aldatmaca ve sahtekârlık olur. Böyle olduğu içindir ki, ilimsiz irşat konusu Kur'an'ın yakındığı konulardan biridir.

"İnsanlardan öylesi var ki, Allah uğrunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın mücadele eder." (Lokman, 20)

İlimsiz irşadın tehlikeli görünümlerinden biri de 'hadis eğlencesi satın alarak' insanları ilimsiz bir şekilde saptırmaktır. Bu noktaya parmak basan ayet, İslam tarihinin asırlık sıkıntılarından birine mucize bir biçimde dikkat çekmektedir:

"İnsanlardan öylesi vardır ki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için hadis/laf eğlencesi satın alır ve onu alay konusu edinir. İşte böylelerine rezil edici bir azap vardır." (Lokman, 6)

ŞİRK BİR İLİMSİZLİK İLLETİDİR

Kur'an'ın ana tezlerinden biri de şudur: **Küfür ve şirkin Kur'an vahyinden anlamsız talepleri de Kur'an'a itirazları**

da ilimsizliğin bir sonucudur. Bu talep ve itirazları ileri sürenler ya hiç bilmiyorlar yahut da ilimleri tam anlamalarına yetmiyor:

"Yahudiler, 'Hristiyanlar hiçbir şey üzerinde değil' dediler. Hristiyanlar da, 'Yahudiler hiçbir şey üzerinde değil' dediler. Ve bunlar kitabı da okuyup dururlar. İlimden nasibi olmayanlar da aynen onların sözleri gibi söz etti. Tartışmaya girdikleri şey hakkında, aralarında hükmü, kıyamet günü Allah verecektir." (Bakara, 113, 118; Enbiya, 24)

Kur'an vahyine karşı çıkanların hareket noktası atalarının kabulleri yani geleneğin kendilerine ezberlettikleridir. Kur'an'ın bu noktadaki tezi şudur: Ataların kabul ve inançlarını benimsemek için akıl ve ilimden onay almak gerekir. Aksi halde o kabuller reddedilir:

"Onlara, 'Allah'ın indirdiğine ve resule gelin' dendiğinde şöyle derler: 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter.' Peki, ataları hiçbir şey bilmiyor, doğru yolu bulamıyor idiyseler de mi?" (Mâide, 104)

Kur'an şunda ısrarlıdır: Kur'an'a karşı çıkanların ilimden herhangi bir dayanakları yoktur. Onların dayandığı tek şey, kendi zanlarıdır:

"Hayır, düşündükleri gibi değil! Onlar, ilmini kuşatamadıkları ve yorumu kendilerine hiç gelmemiş bir şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamıştı." (Yunus, 39)

"Bir de dediler ki, 'Rahman dileseydi, onlara tapınmazdık.' Bu konuda hiçbir ilme sahip değiller. Sadece saçmalıyorlar." (Zühruf, 20)

"Dediler: 'Şu dünya hayatımızdan başkası yok. Ölüyoruz, diriliyoruz. Bizi zamandan başkası helâk etmiyor.' Onların bu konuda herhangi bir ilmi yoktur. Sadece sanıda bulunuyorlar." (Câsiye, 24)

"Onların bu konuda herhangi bir ilmi yoktur. Yalnızca sanıya uyuyorlar. Sanı ise haktan hiçbir şey kazandırmaz." (Necm, 28, Ayrıca bk. Neml, 83-84)

Allah'a ortaklar, kızlar ve erkek çocuklar isnat eden şirkin bu yaptığı da ilimsizlik illetinin bir sonucudur. (En'am, 100)

Müşriklerin Allah'a sövüp saymaları da bir ilimsizlik tezahürüdür. (En'am, 108, 119) Şirkin icraatı, örneğin, kız çocuklarını diri diri gömmeleri de ilimsizlik ürünü sapmalardan başka bir şey değildir.

"Şu bir gerçek ki, ilimsizlik yüzünden öz evlatlarını beyinsizce katledenlerle Allah'ın kendilerine verdiği rızıkları, Allah'a iftira ederek haramlaştıranlar gerçekten hüsrana uğramışlardır. İnan olsun, sapıtmışlardır onlar; hiçbir zaman doğruyu ve güzeli bulamazlar." (En'am, 140)

Şuraya kadar söylediklerimizin kısa bir özetini çıkarmak istersek şunu söylememiz gerekecektir: İlimsizliğin egemen olduğu bir zihniyet ve toplum şirke teslim olmuş demektir.

KUR'AN'DAN ÇIKARILABİLECEK İLİMLER TASNİFİ

İslamî literatürün ilimleri tasnif eden **'mevzûatü'l-ulûm'** türü eserlerinde yer alan **'ilimler sınıflaması'** Kur'an'ın verilerine tam anlamıyla uymaz. Geleneksel İslamî metinlerdeki, özellikle ilk iki asırdaki 'ilim' kavramı, Kur'an'ın sözünü ettiği **'bilimsel bilgi'**den çok uzak bir kavramdır ve daha çok hadislere dayalı dinsel bilgileri ifade eder. **Montgomery Watt**, bu noktayı isabetle teşhis etmiş ve açıklamıştır. (Watt, ***İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri***, 76-77)

Gerçek şu ki, eski dönemin ilim anlayışı, ruhu itibariyle antiklasik olan Kur'an'ın bilgi toplumuna hitap eden mesajını anlamakta yetersiz kalmıştır. Bunu elbette mazur görmek gerekir. Elverir ki, geleneksel mirasın bu konudaki tespitle-

rinde ısrarlı olmayalım. Hicrî ilk yüz yılda ilim **'hadis ezberciliği'** anlamında kullanılmıştır. İkinci ve üçüncü yüz yılların bu anlayışa getirdiği değişim, 'ilim' kavramı içine fıkhın da sokulması kadar oldu. İmam Şâfiî (ölm. 204/ 820) gibi bir büyük fakîh bile ilmi, **fıkıh ve usul-i fıkıh** anlamında kullanır. (Şâfiî, ***Cimâu'l-İlm,*** bab: 2, s. 35-38) Kelam ilmi ve fıkıhta önemli bir otorite sayılan **Fahrülislam Pezdevî** (ölm. 483/1090), ünlü ***'Usûl***'ünde iki tür ilim olduğunu söylemektedir: **Tevhit ilmi, şeriat ilmi.**

Bu sınıflamalar Kur'an'ın verilerinin çok az bir kısmını içermektedir. Göklerin ve yerin katmanlarını, tarih kalıntılarını, gece ile gündüzün seyrini, Firavun mumyasının incelenmesini tevhit veya şeriat ilimleriyle nasıl yapacaksınız? Kur'an bunların da incelenmesini istiyor.

Tasavvuf-tarikat geleneğinin, ilmi, **'hal ilmi, kaal ilmi'** diye ikiye ayırması ve ilmi, **'içsel aydınlanma'** olarak tanıtan yaklaşımı da Kur'an'ın söylediğinin çok küçük bir kısmıdır. Tasavvuf-tarikat geleneğinin bu ilimler tasnifi, ilmin değil, olsa olsa irfanın tasnifi olabilir.

Kur'an, 'kutsal olan ilimler-kutsal olmayan ilimler' diye bir ayrıma da izin vermez. İlimler ve âlimler konusunda Kur'an adına bir kutsallıktan ve bir saygınlıktan söz edeceksek şunu söyleyeceğiz: İstisnasız bütün ilimler kutsal, istisnasız bütün âlimler saygındır.

Elinizdeki eser, bu konuyu daha fazla irdelemeye müsait değildir. Biz burada, teknik bir sınıflama yapmadan, **Kur'an'ın ilimler tasnifi** sayılabilecek bir tabloda mutlaka yer alması gereken unsurların çok önemlilerine işaret etmekle yetineceğiz.

1. Vahyin mahiyetine ilişkin ilim: Bu bilim dalı veya dalları vahyin mahiyetini, onu anlama yollarını ortaya koyacak ilim şubeleridir. (bk.Yusuf, 86, 96; Kehf, 65)

İlimle ilhamın münasebetine de değinmek yerinde olur:

İlham, sahibine bir bilgi kazandırırsa da bu, 'objektif-bağlayıcı' bir bilgi değildir. Sadece sahibi için anlam ifade eder. Nitekim, Kur'an, ilhamla aynı kökten bir tek kelime kullanmıştır, o da benliğe 'takvasının ve bozukluğunun ilhamıdır. (Şems, 7-8) Yani benliğin bizzat kendini ilgilendiren bir uyarmadır. Burada söz konusu olan, ilim olmadığı gibi sıradan bilgi bile değildir; bir vicdanî duygudur.

Gerçek şu ki, ilhamın ilim değeri yoktur. İslam din bilginleri bu gerçeği çok erken bir dönemde görmüş ve bunu İslam akidesinin manifestosu içine bir ilke olarak koymuşlardır. İslam toplumlarına asırlardır egemen olan tasavvuf-tarikat geleneğince işlemez hale getirilen bu ilke hemen bütün akait kitaplarında tekrarlanmıştır. Bu ilke, **Ebu Hafs Ömer en-Nesefî**'nin ***'Akaaid'*** adlı eseriyle onun **Sadeddin Teftezânî** (ölm. 791/1388) tarafından yapılan şerhindeki şekliyle şöyledir:

"İlham ve rüya ilim sebeplerinden değildir."

Yani ilham ve rüya yoluyla elde edilen sübjektif bilgiler, başkalarını bağlayan ilmî veriler türünden bilgiler değildir. Bu noktada hem din hemde akıl adına konması gereken ortak ölçüyü dâhiyane bir vukufla ortaya koyan çağdaş ilahiyatçı filozof **Paul Tillich** (ölm. 1962) şöyle yazıyor:

"Şiir, güzellik verebilir fakat gerçeği asla veremez. Ahlak, iyi bir hayat yaşamada bize yardımcı olabilir ama o da bizi gerçeğe götüremez. Din, derin heyecanlar yaratabilir ama din de gerçeğe sahip olduğunu iddia edemez. Bize gerçeği kazandıracak olan, sadece bilimdir. Sadece bilim bize, tabiatın çalışma tarzına, insanlık tarihinin kayıtlarına, insan aklının sırlarına nüfuz imkânı verir." (Tillich, ***The New Being***, 66)

2. Yaradılışa, özellikle ilk yaradılışa ilişkin ilimler: (bk. Vâkıa, 62)

3. Kıssaları değerlendirmeye ilişkin ilimler: (bk. A'raf, 7)

4. Tabiat olaylarının, sünnetullahın (tabiat kanunlarının) incelenmesine ilişkin ilimler.

5. Gök cisimlerinin seyrine, gök olaylarının izlenmesine, Ay ve Güneş'in menzillerini takdire, yılların gelip geçişiyle ilgili hesapların yapımına yarayan ilimler: (Yunus, 5; İsra, 12)

6. Silah ve savunma âletlerine ilişkin ilimler: (Enbiya, 80)

7. Kutsal metinler tarihine ilişkin ilimler.

Kutsal metinlere ilişkin ilimden habersiz olanlara ümmî diyor Kur'an. (Bakara, 78) Ümmî, okuma yazma bilmemekle ilgili bir kavram değildir, ehlikitapın elindeki kutsal metinler bilgisine sahip olmamakla ilgilidir. Kur'an bu anlamda bütün Arap Yarımadası **Cahiliye** toplumunu 'ümmî' diye nitelemektedir. (bk. Bakara, 78; Âli İmran, 20, 75; Cumua, 2) Oysaki onlar içinde birçok okuma yazma bilen insan vardı. Bakara 78 ile Âli İmran 20, ümmî sözcüğünün âdeta tanımını vermektedir: Birinciye göre ümmî, kitabı bilmeyenlerdir. İkinci ayetse **'kendilerine kitap verilenleri'** (ehlikitap ulemasını) ümmîlerin karşıt kavramı olarak kullanmakta, böylece ümmî sözcüğünün okuma yazma bilmeyen değil, ehlikitap ulemasının elindeki kitapları bilmeyen anlamına geldiğini dolaylı yoldan ifade etmektedir.

8. Kutsal metinlerin incelenmesine ilişkin ilimler.

9. Tanrı'nın koyduğu normları anlamaya yönelik ilimler:

Kur'an bu noktada **'dinde tefakkuh'** tabirini kullanmaktadır. (bk. Tevbe, 122) Ayetteki tefakkuh sözcüğü, bugün İslam din ilimlerinden en önemlisinin adı olan **'fıkıh'** kelimesinden türemiş bir sözcüktür ve **'fıkıhta derinleşmek'** anlamı da taşımaktadır. (Bakara, 230)

10. Eski medeniyetleri ve tarihsel kalıntıları inceleyen ilimler. (Neml, 52)

GASP EDİLEMEYEN TEK DEĞER: İLİM

İlim, zorbalıkla elde edilemediği gibi, aldatmayla da elde edilemez. İlim dışında hiçbir değerin, hiçbir servetin, hiçbir kudretin böyle bir niteliği yoktur. Yüce Yaratıcı bu niteliği, bu özelliği, bu seçkinliği sadece ilme vermiştir. Ve onun içindir ki ilim O'nun ikinci sıfatı olmuştur. Yüce Yaratıcı'nın en büyük hikmetlerinden biridir ki, akla gelebilecek bütün değerlere ve servetlere sahip insanları bir biçimde aldatabilirsiniz ama ilmi olan insanı aldatamazsınız. Bütün aldatmaların çaresi, panzehiri ilimdir. Onun içindir ki **Kur'an, ilimden başka mürşit kabul etmez.** Çünkü ilimden başka şeyler ve âlimden başka kişiler mürşit olduğunda insan hayatı kaosa yenik düşmektedir. Tek çare, ilim dışında herhangi bir değere mürşitlik vasfı vermemektir.

Ehlisünnet teoloji geleneği, Allah'ın **zâtî** (varlığına ilişkin) sıfatlarının birincisini **'hayat'** ikincisini ilim olarak belirlemiştir ki Kur'an'ın ilme yüklediği önemi ifade bakımından çok isabetli ve anlamlıdır. Bu tespiti ilk yapan düşünür, İslam fıkhının babası ve zulme karşı mücadelenin en büyük şehitlerinden biri olan İmamı Âzam Ebu Hanîfe (ölm. 150/767) oldu. ***el-Fıkhu'l-Ekber*** adlı eserinin daha ilk sayfasında bu konuya değinmekte ve Allah'ın sıfatlarını 'zâtî ve fiilî sıfatlar' olarak iki ana bölüme ayırdıktan sonra zâtî sıfatları şöyle sıralamaktadır: **Hayat, ilim, irade, kudret, sem'** (görme gücü), **basar** (işitme gücü), **kelam.** (Ayrıntılar için bk. Beyazîzade Ahmet, ***el-Usûlü'l-Münîfe li'l-İmam Ebî Hanîfe***)

Büyük İmam'ın bu tespiti, onun **Ahmed bin Hanbel** (ölm. 241/855), **Ebul Hasan el-Eş'arî** (ölm. 324/935), **Ebu Mansûr Matürîdî** (ölm. 333/944) gibi meslektaşları tarafından aynen korundu ve sonraki zamanlarda ortak kabule dönüştü. Bu büyük teologlar, anılan tespiti yaparken salt sayıyı yani bir isim-sıfatın Kur'an'daki tekerrürünü ölçüt olarak almamışlardır. Sayı çokluğu kriter alınsa, mesela **'Rab'** sıfatı **'ilim'** sıfatından çok önde olmak gerekir. Çünkü Rab sıfatı Allah'a 960 küsur yerde doğrudan nispet edilmektedir ve bu haliyle **'Allah'** is-

minden hemen sonraya konması gerekir. Ama böyle yapılmamış, sıralamada **'Hayat'** sıfatının hemen ardmdan **'İlim'** sıfatı devreye sokulmuştur. Dikkat çekilen varoluş gerçeği, özellikle **Ebu Hanîfe**'nin şahsiyet, iman ve dehasına yakışır kıvamdadır. Denmek istenen şudur:

Hayat, ilim üzerine oturur. Hayatsız ilim olamayacağı gibi, ilimsiz hayat da olmaz.

Müslüman teologlarm bu sıralamadaki isabetlerinin arka planını gösteren hayranlık verici noktalardan biri de şudur: Kur'an, **rab** kelimesinin, tanrılaştırılan Firavun başta olmak üzere **'dokunulmaz kılınmış'** bazı kişilere sıfat olarak kullanıldığını göstermektedir. Yani Rab sıfatı, **'Allah'ın şirk ve despotizm tarafından gasp edilmiş sıfatları'**ndan biridir. Halbuki hiçbir despotun, hiçbir putun, hiçbir tâğutun **'âlim'** sıfatıyla anıldığına tanık olamayız. Hayat buna izin vermemiştir.

Anlaşılan odur ki, Kur'an, ilim sıfatının gasp edilemeyeceğini, o sıfatın ancak hak edenler tarafından kullanılabileceğini öngörmekte ve düzenlemelerini buna göre yapmaktadır. Allah'ın hemen her sıfatı, ona ortaklık iddiasındaki kurum olan şirk tarafından gasp ve tecavüze uğramıştır. Tek istisna ilim sıfatıdır. Çünkü servet ve kudretin aksine, ilimde gasp yapılamıyor. İlmin kazandıracağı güç ve itibarı ya hak edersiniz ya da onlardan uzak kalırsınız. Bu gerçek, Allah'ın sıfatlarında da söz konusu olmaktadır. Mesela Allah'ın **'Veli'** sıfatı da, tıpkı rab sıfatı gibi, şirk tarafından gasp edilmiştir. Bizzat Kur'an bu **'müşrik gaspın yarattığı veliler'**den şikâyetlerle doludur. 'Şeytan Evliyası' tabirini kullanan, bizzat Kur'an'dır.

Kur'an, Allah'ın bazı isim-sıfatlarının gaspçılarıyla mücadele etmektedir. **Veli** sıfatının gaspçıları bunların başında gelir. **Rab** sıfatı bunu takip eden ikinci sıfattır. Hemen tüm sıfatlar, derece derece gasp edilmiştir. Mesela, kamunun mal ve haklarını gasp ederek fiilen münkir durumuna düşen (bk. Mâûn suresi) bazı riyakârlar ve nitelikli kâfirler, o çaldıkları

malların küçük bir kısmını ona buna dağıtarak, yarattıkları **'sadaka toplumu'** bünyesinde birer **'merhamet kahramanı'** gibi alkışlanabilmişlerdir. Bunların yaptığı, Allah'ın **Rahîm** ve **Rahman** sıfatlarını gasptır.

Bir yandan haram yiyip öte yandan halkı Allah ile aldatan bütün sahte 'lütufçular' Allah'ın Rahman, Rahîm, Latîf, Kerîm, Cevâd, Vahhâb gibi cömertlik ve bağış ifade eden sıfatlarını gasp etmiş alçaklardır. Ve bu yüzden bunların tümü bir biçimde müşriktir.

Allah ile aldatan ruhban-haham-hoca-şeyh taifesi tarafından aldatılan, despotizm ve zulüm üreten krallar-sultanlar-padişahlar, ağalar, efendiler, zorbalar tarafından ezilen kitleleri ve onları aldatanları bu gerçeklerin ışığı altında bir kez daha değerlendirmek gerekir.

Bu sayılan gaspçılardan herhangi birinin ilimden nasipli olduğunu göremezsiniz. İlimden nasiplendikleri anda bu kötülüklerden vazgeçerler. O zaman da şikâyete gerek kalmaz. Çünkü yönetimi ve servetleri ilimden nasipliler kontrol ettiklerinde ne zorbalık söz konusu olmaktadır ne Allah'a kafa tutmak ne de haklara tecavüz. Yani gasp ve zulüm, ilimsizliğin ürünüdür. Aynen, şirkin de bir ilimsizlik ürünü olduğu gibi. Biraz yukarıda da söylemiştik: Kur'an, ilme hiçbir kötülük izafe etmez ama imana eder. İlim, kötülüğün ve kötünün kirletemeyeceği tek değerdir.

İlmi taşıyanların kirlenebilmesini bu gerçekle karıştırmayalım. Orada söz konusu olan insandır, ilim değil.

'BİLİMİN İSLAMÎLEŞTİRİLMESİ' SAÇMALIĞI

İlim, bizatihi güç ve üstünlüktür. Kur'an, o esrarlı üslubuyla bu ayrımı yapmış, mümin olmayan kişilerin ilminin bile bir üstünlük sebebi olduğuna vurgu yapmıştır. Müslüman olmayan âlimin değersiz olduğunu, onun ilminin bir anlam ifade

etmediğini, çünkü ilmin nihayet şeytanda da bulunduğunu ifade eden söylem, tarikatların ilimden ürken çevrelerinde yaygınlaştırılmış Kur'an dışı bir bühtandır. **'Kutsal olan ilim-kutsal olmayan ilim'** ayrımı yapılmadığı gibi, **'Müslüman âlim-Müslüman olmayan âlim'** ayrımı da yapılamaz. Böyle ayrımlar ilmin Tanrı'dan kaynaklanan kudret ve itibarma gölge düşürür. Mücadile suresi 11. ayet bu Kur'anî inceliği vicdanlarımıza açmaktadır:

"Ey iman edenler! Size, 'Meclislerde yer açın!' dendiğinde, yer açın ki, Allah da sizin için genişlik sağlasın. 'Kalkın!' dendiğinde de kalkın ki, Allah, içinizden inananlarla kendilerine ilim verilmiş olanların derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Mücâdile, 11)

Ayet, inananlar yanında ilim sahibi olanları da saygıya layık görmektedir. İlim, inançlar üstü bir saygınlık sebebi olarak kayda geçirilmiştir. Çünkü **ilim, Allah'ın zâtına izafe edilmiş bir değerdir.** Hiçbir kayıt ve şarta bağlanmaksızın doğrudan doğruya Allah'a izafe edilen bir değer nasıl olur da **'islamî-gayrıislamî'** diye ayrılabilir.

Hüseyin Nasr, Nakîb el-Attas, İsmail Farûkî gibi yazarların **'İlmin İslamîleştirilmesi'**nden söz eden gülünç söylemleri yetmiyormuş gibi bir de **'aklın islamîleştirilmesi'**nden söz edenler var.

Kur'an'm bilime ve bilgine verdiği değerin gözden kaçmasına yol açan **saptırmaların en yenisi** budur. Batılı bazı çevrelerin sinsi ve alaycı bir oyunla müslümanlar arasına soktukları bu iddiaya göre, çağdaş bilim/bilimler; vahye, ruha, İslam'a aykırı bir konumdadır; bunların islamîleştirilmesi gerekir. Müslümanların kafasına haçlı emperyalizmin kurmayları tarafından sokulduğunda zerre kadar kuşkumuz bulunmayan bu şeytanî saçmalık, temelden Kur'an dışıdır. İlmin İslamîleştirilmesinden söz eden Batı, müslümanların camilerindeki minarelere bile tahammül edememektedir. Bu tahammülü gösteremeyenlerin 'ilmin bile İslamîleştirilmesini önermeleri, iyi niyet alameti

sayılabilir mi?

Eğer amaçlanan, bilimlerin kullanımındaki materyalist-egoist-emperyalist saptırmaya dikkat çekmekse bunu ifade etmek için '**bilimlerin kullanımının islamîleştirilmesi**' demek gerekecektir. Bu bir ahlaksal meseledir. O takdirde Batı bunu müslümanlara önermek yerine kendisi yerine getirmelidir. Çünkü bilimin kötü kullanımının öncüsü Batı'dır. Bilimin ahlak dışı kullanımı her devirde olmuştur, bugün de vardır, yarın da olacaktır. Bilimin islamîleştirilmesi deyimi ise bilimin üretilmesi, yapısı, varlığı ile ilgili bir deyimdir. Bu deyimin ifade ettiği kaygı ahlaksal bir kaygı olarak algılanamaz; tam tersine, bilim düşmanlığı görüntüsü verir.

İlimlerin islamîleştirilmesi hezeyanıyla müslümanlara musallat olan yıkımın anlamını, Mısırlı düşünür **Nasr Hâmid Ebu Zeyd**'in şu tespiti çok güzel vermektedir:

"İlimlerin, edebiyat ve sanat dallarının islamîleştirilmesi çabaları, dışı ferahlık, içi ise azap olan bir çağrıdan ibarettir." (Ebu Zeyd, ***Nakdü'l-Hitab ed-Dînî***, 176)

XVII
KENDİSİNİ YORUMA AÇAN KİTAP

Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Kişi, Kur'an'ın birçok yorumu olduğunu kabul etmedikçe tam anlamıyla fakîh olamaz." (Hadisin açıklanması ve kaynakları için bk. Zerkeşî, ***el-Bürhan***, 1/134. sayfa ve dipnotları)

Kur'an hem zaman hem de mekân bakımından evrensel kelam olduğu içindir ki en ileri boyutta çok anlamlıdır, yoruma en ileri boyutta açıktır. Dahası, Kur'an kendisinin yoruma açılmasına izin vermekle kalmaz, bunu emreder. Bundan ilerisi de vardır: Kur'an kendisinin yorumlanmasına bizzat kendisi öncülük ve örneklik etmektedir. İnsana beyan öğretilmiştir ama unutmayalım ki, **Cenabı Hak, Kur'an'ın beyanını yani Kur'an'ı birinci dereceden açıklama ve yorumlama işini kendisi üstlenmiştir.** Hz. Peygamber'e hitap eden şu beyinelere bakın:

"Onu aceleye getiresin diye dilini onunla hareketlendirme! Onu toplamak ve okumak bize düşer. O halde, biz onu okuduğumuzda, sen onun okunuşunu izle. Sonra onu açıklamak da bizim işimiz olacaktır." (Kıyame, 16-19)

O halde, Kur'an adına şunu bilmek ve bildirmek zorundayız:

Allah Kur'an'ın hem münzili (indiricisi) hem câmii (toplayıcısı) hem de mübeyyin (açıklayıcı) ve müfessiridir. Başka

bir ifadeyle, Kur'an'ın en büyük müfessiri Allah'tır. Bu böyle olduğu içindir ki, Kur'an'ın ayetlerinin bir kısmı **müfesser** (yorumlanan) ayetlerdir; bir kısım ayetleri ise **müfessir** (yorum getirici) ayetlerdir. Bu özellik, Kur'an dışında bir dinsel-felsefî metinde böylesine belirgin değildir.

Kur'an'ın kendisini yoruma açan kitap oluşunun göstergeleri ve kanıtları olarak üç kavram öne çıkmaktadır: **Muhkem, Müteşâbih ve Mesânî.** Şimdi bu kavramları irdeleyelim.

MUHKEM

Kur'an'da biri tekil, biri çoğul (muhkemât) olmak üzere 2 yerde (bk. 3/7; 47/20) geçen muhkem kelimesinin kökü olan **h.k.m.**'den türeyen kelimelerin 200'den fazla yerde kullanıldığını görüyoruz. Kur'an bünyesinde önemli yer tutan **hüküm, hükmetmek, tahakküm, ihkâm, tehâküm, hakem, hâkim, hikmet, hakîm kelimelerinin hepsi bu köktendir.**

Kur'an'ın tartışma, yorum ve felsefe yapma dışı tutulan temel dayanakları, aksiyomları ve postülatları diye ifade edebileceğimiz muhkem, **'lafız ve anlam yönünden kuşkuya ve tartışmaya yer bırakmayan söz'** diye tanımlanmaktadır.

Kur'an, içerdiği ayetleri iki ana kısma ayırıyor: **Muhkem, müteşâbih.** Bunların ilki; tartışmasız, kesinleşmiş yaradılış kanunları ile din buyruklarını çerçeveleyen alan, diğeri ise henüz çözülmemiş, birden çok anlam boyutları olan, mecazî beyan ve işaretlerle yüklü alandır. **Muhkemler, tanrısal kitabın izafiyet üstü yönlerini, müteşâbihler ise izafiyet konusu olan yanlarını çerçeveler.** (Aynı anlamda bir yaklaşım için bk. İzutsu; ***Kur'an'da Allah***, 21-25) **Yoruma ve değişik anlamlar kazanmaya sürekli açık olan müteşâbihleri** gerektiği gibi anlamak, Kur'an'ın yapıtaşları durumundaki muhkemleri bilmek ve onlara tartışmasız iman etmekle mümkün olur:

"Kitabı sana indiren O'dur. Onun ayetlerinden bir kısmı

muhkemlerdir ki; onlar kitabın anasıdır. Diğer ayetlerse müteşâbihlerdir. Şu var ki, kalplerinde bir eğrilik/bozukluk bulunanlar, fitne aramak, onun teviline öncelik tanımak için kitabın sadece müteşâbih kısmının ardına düşerler. Onun tevilini ise bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar. Bunlar, 'Ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır' derler. Gönül ve akıl sahiplerinden başkası gereğince düşünemez." (Âli İmran, 7)

Ayet, muhkemleri bilmeden ve onlara tartışmasız iman etmeden müteşâbihleri yorumlamaya kalkmanın, kalbinde eğrilik taşıyanların tavrı olacağını söylemektedir. Kur'an'ın bu kabulünü şu şekilde de ifadeye koyabiliriz:

Kur'an'a ters düşmemek için müteşâbihleri muhkemin ışığında değerlendirmek yolunu seçmeliyiz. Bunun aksini yaparak, muhkemleri müteşâbihlere uydurmaya kalkarsak çıkmaza girer ve Kur'an'sal kavramları yozlaştırırız.

Kavrama kaynaklık eden ayette, muhkemlerin ayrıntılarına girilmemiştir. Ancak Kur'an'm genel tetkiki ve Hz. Peygamber'in tavır ve beyanları, müfessirlerin muhkem başlığı altına girecek kavram ve konuları yakalamalarına imkân vermiştir. Bunlar **helal, haram, geçmiş ümmetlerin hayatları** ile ilgili beyanlar, **temel iman ve amel konuları** olarak sıralanagelmiştir. Şunun da altını çizmeliyiz:

Muhkemlerin varlıkları bir iman konusu olarak muhkem, nasıllıkları ise müteşâbih alanına girebilmektedir. İslam bilginleri burada **'bir yönden muhkem, bir yönden müteşâbih'** deyimini kullanırlar. Mesela **Allah'ın birliğine iman muhkem, Allah'ın nasıllığı, sıfatları vs. müteşâbihtir. Ahirete, cennete, cehenneme, hesaba iman muhkem, bunların nasıllığı müteşâbihtir.** Kur'an'm istediği, bu muhkem yanları iman konusu olarak kabul edip tartışma dışı tutmaktır. Burada yapılan, şuna benzemektedir: Matematik yapmak için çarpım cetvelini, sıfırlı sistemi, geometri yapmak için **pi** sayısını tartışma dışı tutmak nasıl gerekliyse, Kur'an'ı anlamak için

de muhkemleri tartışma dışı tutmak zorunludur. Allah'ın bir ve tek olup olmadığını, ölümden sonra bir hesabın varlığını tartışmaya açmak, din gerçeğini anlamaya giden yolu baştan tıkamak olur. Kur'an, bu temel kabulleri tanrısal kitabın **değişmez yapı taşları** olarak koymakta ve onlardan birkaç kat fazla yer tutan müteşâbihleri insanoğlundan yorum yapması ve fikir üretmesi için açık bulundurmaktadır.

Burada iki tehlikeye dikkat çekilmelidir:

1. Müteşâbihleri değerlendirirken, muhkemleri görmezlikten gelerek Kur'an'ı kişisel tevillere teslim etmek.

Bâtınî felsefelerin ve o felsefelerin bir uzantısı olan sünnî tarikatların **'bâtınî mânâ'** adıyla ortaya sürdükleri sübjektif tevil ve yorumların tamamına yakını bu türdendir. Bu mânâların bilim ve akılla kontrolü mümkün olmadığından bunların hiçbirini Kur'an'a mal edemeyiz. Çünkü Kur'an, akıl ve ilimden onay almayan hiçbir tevil ve yorumu kabul etmez. Bizzat Kur'an'ın ifadesiyle, **"Allah, ilimden nasibi olmayanların kalplerine mühür basmıştır."** O halde, yorum ve tevil, ya ilime teslim olacaktır yahut da Kur'andışılığı kabul edecektir.

2. Kur'an'ın büyük çoğunluğunu (yaklaşık yüzde doksanbeş) oluşturan ve tanrısal kitabın zamanüstülüğünü sağlayan müteşâbih ayetleri, "Bunları Allah'tan başka kimse anlayamaz" diyerek olduğu gibi bırakıp kenara çekilmek.

Bu ikinci yola gidilmesi halinde Kur'an birkaç yüz ayetlik bir dogmalar kitabı olur ve yaklaşık yüzde doksanbeşi anlam ifade etmez hale gelir. Bu, aynı zamanda Allah'a abes ve boş laf izafe etmek gibi tehlikeli bir tavırdır.

Müteşâbihler de, zamanı gelince çözülecek mânâlarıyla ayrı birer muhkemdirler. Çünkü son tahlilde Kur'an'ın tümü muhkemdir. Yani Kur'an'ın tümü kuşku, çelişme, tutarsızlık ve abesten uzaktır. Müteşâbihlerin müteşâbihliği, anlamları fark edilinceye kadardır.

MÜTEŞÂBİH

Kur'an'da çoğul ve tekil halde 6 yerde geçen ve tanrısal kitabın sıfatlarından biri olan bu terimin kökü, **şibh** ve **şebeh**'tir. Kökünün anlamı benzerlik, benzeme olan müteşâbih, bir terim olarak şöyle tanımlanabilir:

"Lafız ve anlam yönünden bir başkasına benzediği için anlamını ortaya çıkarmakta zorluk çekilen söz veya ayet."

Müteşâbih, anlamını ortaya çıkarmak kolay olmayan ama mümkün olan sözdür. Geleneksel dincilik bu **'kolay olmama'**yı, **'mümkün olmama'**ya çevirerek Kur'an mesajına çok ağır bir darbe indirmiştir. 'Kolay olmama'nın sebebi, müteşâbihi gündem yapan ayette açıkça gösterilmiştir: İlimde derinlikten yoksunluk halinde müteşâbihi anlayamazsınız. İşte bunun için müteşâbihi anlamak kolay değildir. **Müteşâbih sözün son anlamını belirlemenin zorluğu da buradan kaynaklanmaktadır.**

Kur'an terminolojisi üzerine henüz aşılmamış bir eser vücuda getiren **Râgıb el-Isfahanî** (ölm. 502/1108), müteşâbih kavramıyla ilgili belirleyici açıklamalar yapıyor. Özetleyelim:

Fakîhlere göre müteşâbih lafız, öz anlamını ilk bakışta ortaya koymayan sözdür. Bu tespitin esası şudur: Kur'an ayetleri anlam ilişkileri açısından üç kısma ayrılır. **Mutlak sûrette muhkem olanlar, mutlak sûrette müteşâbih olanlar, bir yönden muhkem, bir yönden müteşâbih olanlar.**

Müteşâbihler de genel olarak üç kısımdır: Yalnız lafız yönünden müteşâbih olanlar, yalnız anlam yönünden müteşâbih olanlar, hem lafız hem de anlam yönünden müteşâbih olanlar. Lafız yönünden müteşâbih olanlar da iki kısımdır: Müteşâbih kelimeler, müteşâbih cümleler.

Müteşâbih kelimelerin zorluğu, kelimenin garipliğinden yahut birden çok anlama delâlet etmesinden gelir. Cümlelerdeki

teşâbüh ise kelamın ayrıntılı olmamasından veya kullanılan edatların çıkardığı zorluktan kaynaklanır.

Anlam yönünden müteşâbih, söz konusu edilen kavramın soyutluğundan kaynaklanır. Allah'ın sıfatları, kıyamet gününün nitelikleri bu cümledendir. Çünkü biz bu nitelikleri fark edebilecek güçlere sahip değiliz. Üçüncü kısım olan hem lafız hem anlam yönünden müteşâbih de kendi içinde 5'e ayrılır: **1) Nicelik yönünden, 2) Nitelik yönünden, 3) Zaman yönünden, 4) Mekân ve iniş sebebi yönünden, 5) Sözde yer alan konunun bağlı olduğu şartlar yönünden.**

İnsan tarafından anlamının yakalanmasını esas alarak baktığımızda müteşâbihler yine 3'e ayrılır:

1. İnsanoğlu tarafından çözülmesi mümkün olmayanlar: Kıyamet vakti, Dabbetül Arz'ın çıkış zamanı, mahiyeti vs.

2. İnsanoğlunun çözmesi mümkün olanlar: Bazı garip kelimeler (gramatik ve filolojik zorluk arz eden kelimeler), karmaşık hukuksal hükümler vs.

3. Çözülmesi ihtimal dahilinde olanlar.

Râgıb'ın teknik terimlerle çatısını verdiği müteşâbih konusunu biraz daha irdelersek şunu görmekteyiz:

Cenabı Hak; vahyi, bizzat Kur'an'ın ifadesiyle **'iç içe anlam boyutları ihtiva eden** (mesânî) **müteşâbih bir kitap' olarak indirmiştir. Geniş anlamda müteşâbih** budur. Tanrısal vahiy, özellikle Kur'an, insanoğluna sadece belirli bir zaman çerçevesini esas alarak hitap etmiyor. Belirli zaman çerçevesiyle sınırlı hitaplar elbette vardır ama Kur'an'ın getirdiği anlam boyutları büyük kısmıyla sınırsızdır. Bu sınırsız boyutların hepsine ışık tutacak bir söz mucizesi ortaya koymak, ancak müteşâbih kelam yoluyla mümkün olmaktadır. Kelama ileri derecede **hermenötik bir yapı** kazandırılmıştır ki, her devir ve o devirdeki muhtelif anlayışlar kelamdan nasiplerini ra-

hatlıkla alabilsinler. İnsanlık, geldiği tekâmül çizgisine ışık tutarak tanrısal işareti bu yolla yakalayabilecektir.

Tam bu noktada, sembol kavramını irdelememiz gerekiyor. **Semboller** kullandığınız zaman olan şudur: Her seviyede insan, gerçeği, kendi seviye, yetenek ve bakış açısına hitap edecek şekilde kavrıyor. Yani sembolleri, bulunduğu seviyeye göre çözüp değerlendiriyor. Bu yüzden **bir bilim dili olduğu gibi, bir de din dili vardır.** Bu inceliği kabullenmeden dini anlamaya kalkmak, içinden çıkılmaz hatalara sürükler. Ne yazık ki elimizde henüz bilim dilinin terimlerinin din dilindeki karşılıklarını verecek ve gerçeğe değişik pencerelerden bakan bu iki disiplinin temelde kucaklaştıklarını ortaya koyacak yeterli sayıda çalışma yoktur.

Kısacası, **"İnsan için son gerçek sembollerle açıklanabilir. Çünkü bu gerçeği ancak sembollerin dili ifadeye koyabilir. Semboller, kendilerinin ötesinde bir şeyleri anlatmak bakımından, işaretlere benzerler. Şu var ki, işaretlerin aksine, semboller dikkat çektikleri hakikate iştirak ederler. İç dünyamızda, sembollerin aracılığı olmadan fark edemeyeceğimiz boyutlar vardır. Tıpkı melodi ve ritm olmadan müziği fark edemeyeceğimiz gibi..."** (Tillich; ***Dynamics of Faith***, 41-42)

Kur'an, vahyin en son ürünlerini toplayan kitaptır. Böyle olunca Kur'an'da, çağlar boyu sürmüş olay, vahiy verilerinin birçok sembolü, çözüme ulaşmış halde verilmiş olacaktır. Ve öyle olmuştur. Öte yandan, Kur'an nübüvvet kurumunun son bulduğunu ilan ettiği için, insanlığın vahiy adına başvuracağı son kaynaktır. Bu demektir ki, insanlığa, gelecek çağlar içinde çözüme ulaşacak birçok nokta ve sır Kur'an'da sembollerle verilmiştir.

Müteşâbih alan, insanoğlunun gelecek zamanlar boyunca yeni fark edişlerle Kur'an mesajına katılımını da sağlar. Müfessir **Seyyid Ahmed Hüsameddin** (ölm. 1925), **"Müteşâbih, insa-nın kalbine taalluk eden ayetler olup içtihat ile alakalıdır"** (***Mezâhiru'l-Vücûd***, 3) derken bu gerçeğe çok güzel parmak basmıştır.

Müteşâbihler, insanın yeni tekâmül aşamalarına göre yeni değerlendirmeler yapabileceği alanlardır. Bu değerlendirmeler hem dahilî yani İslam içi kültürü kullanmak sûretiyle yapılır hem de evrensel planda yani diğer kültürleri kullanmak sûretiyle. Bir başka ifadeyle, müteşâbihleri mânâlandırmada hem din hem de diğer disiplinler kullanılacaktır. Çünkü Kur'an, vahiy kitabı yanında insan ve evren kitaplarının da okunmasını/değerlendirilmesini istemektedir.

Müteşâbihlerin çerçevelediği alana Kur'an **gayb** demektedir. Ve kendisine inananları **'gayba inananlar'** olarak tanıtmaktadır. Kur'an, müteşâbihlerin değerlendirilmesinde iki esasın korunmasını istemektedir: Muhkemleri göz ardı etmemek, ilimde derinlik. Bu konuya değinen ayet (3/7) muhkemleri **'Kitabın anası'** olarak gösteriyor. Müteşâbihi değerlendirecek **'ilimde derinleşmiş kişiler'**, kitabın analarını dikkate almadan veya onları zedeleyerek yorum yapmayacaklardır.

Muhkem-müteşâbih ayrımı ortaya bir sonuç daha çıkarmaktadır: Kur'an'ı sürekli yorumlamak için ilim, fikir ve sanat faaliyetini sürdürmek anlamındaki **içtihadı sürekli çalıştırmak**. Anlaşılan odur ki, müteşâbihlerle ilgili söz söyleme, yorum yapma hak ve yetkisi, muhkemlere inanmış olmak ve yeterli bilimsel kudrete sahip bulunmak şartlarına bağlanmıştır. (bk. 3/7)

Öte yandan, Hz. Peygamber'in, sahabî **İbn Abbas**'ı kucaklayarak "Allah'ım! Buna tevil ilmini (Kur'an'ı yorumlama bilgisi) öğret!" diye dua ettiğini biliyoruz. Bu **İbn Abbas** müteşâbihlerle ilgili ayeti değerlendirirken şöyle demiştir: **"Müteşâbihleri Allah ve bir de ilimde derinleşmiş olanlar anlar. Ve ben de onlardan biriyim."**

Demek oluyor ki, **geleneksel anlayışın "Müteşabihleri Allah'tan başkası bilemez" iddia ve dayatmasını Kur'an'a maletmek için Âli İmran 7. ayette gerçekleştirdiği kısıtlayıcı noktalama operasyonu, Kur'an'a, kıraat imamlarını araç yapan açık bir müdahaledir. Bu müdahale Kur'an bünyesinden süratle**

çıkarılmalı ve özgün Kur'an metnine dönüş sağlanmalıdır. Aksi halde, müslüman kuşaklar, Kur'an'ın yaklaşık yüzde 90'lık kısmına vücut veren müteşâbih ayetlerden yararlanma imkânını gölgelemiş olacaklardır.

Kur'an'ı, geleneksel prangayı kırıp özgün metni esas alarak okursak, Âli İmran 7. ayetin anlamı şudur:

"Kitabı sana indiren O'dur. Onun ayetlerinden bir kısmı muhkemlerdir ki, onlar kitabın anasıdır. Diğer ayetlerse müteşâbihlerdir. Şu var ki, kalplerinde bir eğrilik ve bozukluk bulunanlar, fitne aramak, onun teviline öncelik tanımak için kitabın sadece müteşâbih kısmının ardına düşerler. Onun tevilini ise bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar. Bunlar, 'Ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır' derler. Gönül ve akıl sahiplerinden başkası, gereğince düşünemez."

MESÂNÎ

Mesânî sözcüğü, genelde vahyin (bk. Hicr 87), özelde de Kur'an'ın bir sıfatı olarak (bk. Zümer 23) kullanılmıştır.

Hz. Muhammed'e, mesânî olan vahiyden özellikli sureler olan yedililer (Fâtiha ve Mâûn) ve büyük Kur'an (Kur'an'ın tümü) verilmiştir:

"Yemin olsun ki, biz sana ikişerlerden/ikililerden/iç içe kıvrımlar halindeki çift mânâlılardan yedi taneliyi ve şu büyük Kur'an'ı verdik." (Hicr, 87)

Ve Kur'an, sözün en güzeli olarak müteşâbih ve mesânî bir kelam halinde indirilmiştir:

"Allah, sözün/hadisin en güzelini, birbirine benzer iç içe ikili mânâlar ifade eden bir kitap halinde indirmiştir. Rablerinden korkanların ondan derileri ürperir. Sonra da

hem derileri hem de kalpleri, Allah'ın zikri/Kur'an'ı karşısında yumuşar. Bu, Allah'ın kılavuzudur ki, onunla dilediğini/dileyeni hidayete erdirir. Allah'ın saptırdığına gelince, ona kılavuzluk edecek yoktur." (Zümer, 23)

Mesânî, müfessir üstadımız **Elmalılı Hamdi Yazır** tarafından çok güzel ayrıntılanmıştır. İsteyenler üstadımızın tefsirine bakabilirler.

Bir mesânî kelam olan Kur'an'ın mesajları, bizzat kendisi başta olmak üzere diğer kitaplar, zaman ve insan tarafından yorumlanarak ortaya çıkarılmalıdır, çıkarılacaktır. Kur'an, kendisinin bu şekilde yorumlanmasını bizzat isteyen kitaptır. Böyle olduğu içindir ki, sıfatları arasına müteşâbih ve mesânî sıfatlarını kendisi koymuştur.

XVIII
MENSUPLARININ HEM ZİKRİ HEM ŞEREFİ OLAN KİTAP

Kur'an'ın adlarından ve en önemli kavramlarından biri olan zikir, türevleriyle birlikte 260 küsur yerde geçmektedir. Sadece zikir kelimesi 90 küsur yerde kullanılmıştır. Zikir kökünden türeyen ve yine Kur'an'ın adlarından olan **'tezkire'** sözcüğü 9 yerde (6 yerde Kur'an'ın adı olarak) , **Zikrâ** sözcüğü ise 21 yerde (6 yerde Kur'an'ın adı olarak) geçmektedir.

Kelime anlamıyla zikir, **'unutulan bir şeyi hatırlamak ve bir şeyi unutmamak için sürekli hatırda tutmak, şeref, öğüt, düşündürücü'** demektir. **Âsım Efendi** bunu, **'anmak ve yâd etmek'** diye çeviriyor. Kur'an ilimleri tarihinin büyük otoritesi Zerkeşî, zikir sözcüğünün esas anlamının şeref olduğunu yazıyor ve bu beyanının arkasından Enbiya suresi 10. ayeti kayda geçiriyor.

Zikir, aynı zamanda Kur'an'ın adlarından biridir. (bk. 3/58; 7/63; 12/104; 15/6, 9; 16/44; 21/50; 36/69; 38/49; 68/51, 52) Yani Kur'an, aynı zamanda 'zikirle dolu' (**zü'z-zikr**) bir kitaptır. (bk. 38/1)

Bu gerçekler dikkate alındığında, zikir kökünden türetilmiş ve Kur'an'dan söz eden tüm kelimelerde merkez ve mihver kavram Kur'an olmalı ve bu gerçek, Kur'an tercümelerine yansıtılmalıdır. Örneğin, Kur'an'da defalarca geçen **'zikrullah'** (Allah'ın zikri) tabiri, aynı zamanda Kur'an demek olur. Çünkü zikir, Kur'an'm adlarından biri olduğuna göre, 'zik-

rullah' tamlamasında, zikir sözcüğünün yerine Kur'an sözcüğünü koymak yanlış olmamakla kalmaz, gerekli de olur. Nitekim, biz, ***Kur'an Meali***'mizde bu inceliğe hep dikkat ettik.

Tam bu noktada, tasavvuf tarihinin ciddî sapmalarından birini ele almak gerekiyor. **'Allah'ı zikretmek'** anlamında zikir, tarikatların asırlık şartlandırmaları yüzünden, belli tarikat virdlerini tekrar tekrar okumak anlamında dondurulmuştur. Oysaki Kur'an'ın söylediği bu değildir. Allah'ı zikrin en yüksek ve etkili şekli, hatta Kur'an'a göre tek şekli, Allah'ı Kur'an okuyarak zikretmektir. Dahası, **zikretmek, Kur'an okumakla eşanlamlıdır.** Kur'an'a bakıldığında ilk emir **"Oku!"** olduğu gibi, **ilk ibadet de Kur'an okumaktır. Namaz, Kur'an okuma emir ve ibadetinden daha sonra vahyedilmiştir.**

İş bu kadarla da bitmez: Kur'an, namazla Zikrullah'ın yani Kur'an'm karşılaştırmasını da yapmış ve sonucu müminlerine bildirmiştir. Kur'an bildirmiştir ama ne yazık ki müminleri asırlardır bu emrin gereğini yapmamışlardır. Kur'an şöyle diyor:

"Kitaptan sana vahyedileni oku! Namazı da yerine getir! Çünkü namaz, çirkinliklerden ve kötülüklerden alıkoyar. Allah'ın zikri/Kur'an'ı ise elbette ki daha büyüktür! Allah, neler yaptığınızı biliyor." (Ankebût, 45)

Ayette, iki emir var: **1. Kur'an okumak, 2. Namaz kılmak.** Birinci sıraya Kur'an okuma emri konmuş, namaz ikinci sıraya alınmıştır. Bununla da yetinilmemiş, Kur'an'la namazın mukayesesi de yapılmıştır. Mukayesenin sonucu şu: **"Allah'ın zikri/ Kur'an'ı elbette ki daha büyüktür!"** Ankebût 45'teki sıralama, Fâtır 29'da da aynen yapılmıştır:

"Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı/duayı yerine getirenler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık infak edenler, asla batmayacak bir ticaret umabilirler." (Fâtır, 29)

Nur suresi 37. ayet de namazla Zikrullah'ı yani Kur'an'ı yan

yana koymuş, ama Zikrullah'a birinci sırada yer vermiştir.

Kur'an, yeni zamanlar için çok hayatî pencereler açacak bir tespit daha yapıyor: **'Cuma** namazı ile **'zikrullah'** (Kur'an) eşitlenmiştir. Ayet şöyle diyor:

"Ey inananlar! Cuma günü, namaz için çağrı yapıldığında, Allah'ın zikrine/Allah'ın Kur'an'ına koşun! Alışverişi bırakın! Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır." (Cumua, 9)

Bu ayetin bize bildirdiği gerçek şudur: **Bir mümin, Kur'an'ın emrettiği Cuma vakti ibadeti için isterse cemaatin oluştuğu bir yerde (cami, ev, mescit vs.) cuma namazı kılar, isterse cuma namazı vakti süresi kadar Kur'an okur veya Kur'anî bilgilerle meşgul olur.**

Bu eşitlemede şaşılacak bir yan yok. Kur'an, salâtın (namazın) esas amacının **'Allah'ı zikir'** olduğunu zaten bildirmiştir:

"Bana ibadet et ve namazını, benim zikrim için/beni hatırlayıp anmak için yerine getir." (Tâha, 14)

Allah'ı zikrin en yücesi de Kur'an olduğuna göre, Kur'an okuyan (Kur'an'ı tilavet eden veya Kur'an ilimleriyle meşgul olan), salâtın en yücesini yapmış olur. Böyle birisinin, bir mescitte icra edilen bir namaza katılımı veya Kur'an'la meşguliyeti bırakmak pahasına kalkıp namaza durması bir tercih meselesidir; bir emir veya kazanç değil.

Bu gerçeklerin geleneksel dayatmalarla dışlanmış olması, art arda yıkımlar getirmiştir. Kur'an emrinin arkaya atılıp onun tersinin dinleştirilmesinin sonucu ne olmuştur? Kur'an, bunun cevabını, çok açık biçimde veriyor. Hem de adı olan **Zikir** sözcüğünü kullanarak:

"Kim Rahman'ın Zikri'ni/Kur'an'ı görmezlikten gelip ondan uzaklaşırsa biz ona bir şeytanı musallat ederiz de o ona

can yoldaşı olur. Bunlar onları yoldan tamamen saptırırlar. Onlarsa kendilerinin hâlâ hidayet üzere olduklarını sanırlar. Sonunda bize geldiğinde, şeytan, yoldaşına şöyle der: 'Keşke aramızda iki doğu arası kadar uzaklık olsaydı. Ne kötü yoldaşmışsın sen!" (Zühruf, 36-38)

Kur'an zikrine sırt dönenlerin şeytanla birlikteliğe itileceklerı, başka vesilelerle de ve yine **Zikir** kelimesi kullanılarak ifade edilmiştir. Bir örnek daha:

"Şeytan onları kuşattı da Allah'ın zikrini/Kur'an'ını onlara unutturdu. İşte bunlar şeytanın hizbidir. Dikkat edin! Şeytanın hizbi, hüsrana uğrayanların ta kendileridir." (Mücâdile, 19)

Aynı gerçeğe parmak basan birkaç beyyine daha:

"Kim Rabbinin zikrinden/Kur'an'dan yüz çevirirse Rabbi onu, gittikçe yükselen bir azaba sokar." (Cin, 17)

"Kim benim zikrimden/Kur'anımdan yüz çevirirse onun için zor, sıkıcı bir hayat şekli/dar bir geçim vardır; kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz. O der ki, 'Rabbim, beni neden kör haşrettin, ben gören biri idim?' Allah buyurur: 'Ayetlerimiz sana geldiğinde sen böyle unutmuştun; bugün de sen aynı şekilde unutuluyorsun." (Tâha, 124-126)

Kur'an'a sırt dönüp yaşadığı dini Kur'an'ın dini olmaktan çıkarmış olan İslam dünyasının sürünüş tablosunu, görünüşü ve gerekçeleriyle bundan daha etkili biçimde anlatacak bir beyan bulunamaz. Kur'an'ın gerçek iman kitleleri için ne olduğunu, ne anlama geldiğini, tanrısal kitaba sırt dönmenin ise hangi hüsranlara yol açabileceğini, yine **Zikir** kelimesini kullanarak yine Kur'an vermiştir:

"Yemin olsun, size bir kitap gönderdik ki, öğüt ve uyarınız/zikriniz/şerefiniz yalnız ondadır. Hâlâ aklınızı çalıştırmayacak mısınız?" (Enbiya, 10)

Kur'an, tebliğcisi olan Hz. Muhammed'i bir **'müzekkir'** olarak nitelemekte ve görevlendirmektedir. Bunun anlamı tüm Kur'an müminlerinin **'müzekkir'** olması gerektiğidir. Nedir müzekkir?

Zikir kökünden türeyen bu kelime, yalın haliyle **'hatırlatan, öğüt veren, düşündüren'** demektir. Ancak, Kur'an'ın adı olan zikir kökünden geldiğine göre, kelimedeki terimsel anlamı Kur'an ile irtibatlandırmak kaçınılmazdır; çıplak sözlük anlamıyla yetinmek eksiklik olur. Şimdi bu inceliği dikkate alarak müzekkir kelimesinin geçtiği ayeti anlamlandıralım:

"Artık Kur'an ile uyar/düşündür! Çünkü sen, Kur'an ile uyaran/düşündüren birisin. Üzerlerine musallat bir despot değilsin." (Ğâşiye, 21)

Tasavvuf-tarikat tarihinde bu Kur'ansal gerçeği, hem de tasavvuf ve tarikatler adına ilk kez gündeme getirip telaffuz eden ve bir sûfî rehber olarak uygulamasıyla hayata geçiren müceddit-bilgin, Türk sûfî düşünürü **Kuşadalı İbrahim Halvetî** (ölm.1845) olmuştur. Zikretmenin Kur'an okumak olması gerektiğini, bunun için de Kur'an dışı vird ve zikirlerin tasavvuf-tarikat bünyesinden çıkarılması lüzumunu ilk kez ilan eden **Kuşadalı,** bu düşüncesiyle İslam tarihinde başlı başına ve çok büyük bir devrimin temsilcisidir. Kuşadalı, tekkelerin artık devrini doldurduğunu, çünkü bu mekânların meyhane ve kerhaneye döndürülüp yozlaştırıldığını, Allah'a varışın artık, Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi, tüm yeryüzünü mabet olarak algılayıp çalışmakla gerçekleşeceğini söyleyen ve Anadolu ve Balkanlara yayılan onlarca halifesi aracılığıyla bunun gereğini yapan büyük önderdir.

Atatürk'ün doğumundan 30 küsur yıl önce ölen Kuşadalı, bu düşüncelerinden bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Türk aydınlanma devriminin mimarı büyük Atatürk'ün müjdecisi ve fikirlerini din adına hayata geçiren ilk din bilginidir. Bu bakımdan biz, Atatürk-din bağlamlı bir çalışmanın Kuşadalı'yı ihmal etmesini çok büyük bir kayıp

sayarız. Ve deriz ki, **Atatürk'ün ne yaptığını ve niçin yaptığını anlamanın İslamî anahtarlarından biri de, Kuşadalı'nın fikir dünyasını tanımaktır.** (Kuşadalı ve düşünceleri için bizim, ***Kuşadalı İbrahim Halvetî*** adlı eserimize bakılmalıdır.)

Kur'an en üstün zikir olduğu gibi, Allah'ı anmanın en üstün şekli de Kur'an'dadır. Kur'an'la zikir, Kur'an'ın metnini, anlamını bilmeden sadece bir tür **'mantra'** olarak okumak değildir. Kur'an bu anlayışa giden yolları tıkamıştır. Kur'an'ı zikir olarak okumak, Kur'an'ı anlayarak okumak, bu anlamanın gerektirdiği tüm koşulları yerine getirerek okumaktır. Bunun anlamı ise Kur'an'ı akıl ve bilim verileriyle anlamaya çalışmak, bu veriler ışığında sürekli yorumlamaktır. Kur'an, kendisini bu anlamda zikir yapanların işlerini kolaylaştırmayı da kendi işlevleri arasında saymaktadır. Şu ifade dört yerde geçmektedir:

"Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı zikir/öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!" (Kamer, 17, 22, 32, 40)

Kur'an, Allah'ı yalnız Kur'an'daki anılış şekliyle anmayı tevhidin kaçınılmazlarından biri olarak tescil eder ve müşrik zihniyeti en çok rahatsız eden şeylerden birinin de Allah'ın Kur'an'daki şekliyle anılması olduğunu kayda geçirir:

"Rabbini yalnız Kur'an'da andığın zaman/Kur'an'da yalnız Rabbini andığın zaman, nefretle kıçlarına doğru geriye dönerler." (İsra, 46)

Bu ayette vurgu yapılan gerçeği daha iyi anlamak için Zümer suresinin 45. ayetini de akılda tutmak gerekiyor:

"Allah yalnız başına anıldığında, ahirete inanmayanların kalpleri nefretle ürperir; O'nun berisindeki, ilahlaştırılmış kişilerle birlikte anıldığında ise hemen müjdelenmiş gibi sevinirler."

Dinin Kur'an'a teslim edilmesi ve Allah'ın, Kur'an'da tanıtıl-

dığı şekilde algılanması, şirke bulaşmış zihniyetleri rahatsız eden temel olgulardan biridir. Bu rahatsızlığın belirgin görüntülerini, gizli şirke batık hurafe dincisi ekiplerde izlemekteyiz. Allah, bu ekipler için, ancak kendi efendileriyle birlikte ve kendi efendileri bağlamında anıldığında bir anlam ifade etmektedir. Hatta bu şirk şaibeli zihin sahiplerinin bazıları, din bahsinde yapılacak müzakere ve tartışmalarda, kendi efendilerinin ve zübürlerinin dışında referans istememektedir.

Anlaşılan o ki, bunlar için Allah, kendi efendileri yani şürekâları bağlamında anılmadığı takdirde, sıradan bir kelimeden başka şey değildir. Kur'an, İslam ve din görünümü altındaki bu dehşetli şirk maskesini, daha ilk günde düşürmüştür.

XIX
RİYAKÂRLIĞI EN TEHLİKELİ ŞİRK İLAN EDEN KİTAP

"Tanrı'ya yakın olmak için bir şeyler göstermeye ihtiyacımız yok. Onun tarafından kabul edilmeye açık olmamız yeter, gösteri konusu olacak bir şeylere sahip bulunmamız gerekmiyor."

Paul Tillich

Bir **'şirk üretimi sınıfı'** olan din sınıfı, dini, riyakârları kurtarmaya uyarlamıştır; oysaki Tanrı, dinin günahkârları kurtarmaya uyarlanmasını istemektedir. Çünkü günahkâr, hatalı, eksikli olsa da riyasız adamdır. Riyakârsa alçaklık ve aldatmacılığına Tanrı'yı âlet etmek gibi bir namussuzluğun da mümessilidir. Tanrı, kurtarıcı ve rahîm iradesini günahkârlar, gazap ve azap iradesini ise riyakârlar için kullanmaktadır. Bu meselenin İslam düşünce tarihinde en dirayetli ve doyurucu tahlilini yapan eser, şu an itibariyle, bizim ***"Mâûn Suresi Böyle Buyurdu"*** adlı eserimizdir.

Din gerçeğinin ve dinler tarihinin bu yüzyılda en yaratıcı ve dâhiyane okunuşunu gerçekleştirenlerden biri olan Protestan ilahiyatçı **Paul Tillich**, tam bu noktada şu muhteşem satırları yazıyor:

"Dinbilimciler, takva sahipleri için din öğrettiler, günahkârlar için değil. Oysaki Tanrı'yı sevmenin anlamını, affedilmiş günahkârlar bilir. Ve hayatı benimseyip sevenler de Tanrı'yı

sevenlerdir." (Tillich, *The New Being*, 11)

"Hepimiz; Tanrı'yı mutlu etmenin araçları olarak hep dinsel kuralları, duaları, ibadetleri, erdem ve takva ifade eden davranışları denedik ve denemekteyiz. Bu yolu denedikçe, Tanrı'yı hoşnut edecek bir şeyler verme yolunu seçtikçe başarısız olacağız. Bu yol yeterli değildir. Tanrı'yı tatmin gibi bir yolda asla başarılı olamayız. Çünkü Tanrı sonsuzdur; o halde O'na vereceklerimiz de sonsuz olmalıdır. Bu durumda biz O'nu bir şeyler vererek hoşnut edemeyiz." (age. 20)

Kur'an'ın tanıttığı Allah günahkârları affetmeyi, riyakârları ise mahvetmeyi esas almaktadır. **Kur'an'ın dininde ebedî hüsran günahların karşılığı değildir, riyakârlığın karşılığıdır.** Kur'an, bu tavrıyla da bir mucize devrim yaratmıştır.

EN ZARARLI, EN SİNSİ VE EN BÜYÜK ŞİRK: RİYA

"Riyanın her türlüsü şirktir" diyor İbnül Kayyım ve **Hz. Ömer**'in şöyle dua ettiğini kayda geçiriyor: **"Allahım! İbadetlerimin tümünü yalnız senin rızana yönelik temiz ve samimi amellerden kıl. İbadetlerimde senden başka birine ait hiçbir şey bırakma."** (İbnül Kayyım, *ed-Dâu ve'd-Devâ'*, 234)

İslam Peygamberi'nin ifadesiyle, riya, **'gizli-maskeli** şirktir. Ve şirk, Kur'an'ın temel düşmanıdır.

Açık putperestliği tarih sahnesinden silen İslam'ın tedirgin olduğu amansız düşman **riya**, felaketlerin en acımasızı olarak, Kur'an bağlılarının tarih boyunca uykularını kaçırmıştır. Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in savaşı şirke karşı verildi. Şirkin bir çeşidi de riyakârlık olduğuna göre, Son Peygamberi, hayatını, riyanın saltanatını yıkmaya adamış bir evrensel ruh olarak tanıtmak, abartma olmayacaktır.

Riya, İbadetleri Şirk Aracına Dönüştürebilir:

Riyakârlığın, din bahsinde en yıkıcı görünümü, ibadetler alanındadır. Yaratıcı'nın rızası dışında maddî ve manevî herhangi bir hesap veya çıkarı ibadetler için gaye haline getirmek, kulun bütün gayretlerini sonuçsuz bırakır. Hz. Peygamber bu noktada şu evrensel ilkeyi koymuştur:

"Allah rızası dışında bir gaye gözetenin bekleyeceği hiçbir karşılık olamaz." (İbn Mübarek, ***Kitabü'z-Zühd***, 49)

Riya, dini çıkar aracı yapar ve nefs putunun beslediği egoizmin tezgâhtarlığı haline getirir. Bu egoizme gönül kapılarını aralamış kitleler, secdenin yüzlere dolduracağı tanrısal aydınlık yerine öfke ve doymazlığın musallat edeceği karanlığı seyretmek bahtsızlığıyla karşı karşıya kalırlar. Secde, böyleleri için, ruhun miracı olmaktan çıkar, başkalarına üstünlük ve ruhsal despotizm aracı haline gelir. **Mâûn suresi**, işte bu secdelerin yer aldığı namazları kılanları lanetliyor.

Kur'an, şirkin, insanın bütün üretimlerini, ibadetlerini işe yaramaz hale getireceğini bildirmektedir. Riya da bir şirk türü olarak aynı sonucu doğuran bir beladır. Bunun içindir ki, muvahhit İslam bilginler, Kur'an'dan aldıkları ilham ile riyayı, **'helâk edici kötülüklerin en büyükleri'** (kebâirü'l-mühlikât) arasında görmektedirler.

"Gerçek şu ki, riya, amelleri mahveden, Allah katında gazaba, lanete, kovulmaya sebep oluşturan bir beladır. Çünkü riya, helâka götüren kötülüklerin en büyüklerinden biridir." (Heytemî, ***ez-Zevâcir***, 1/79)

Riya, Mâûn suresinin açık beyanına göre, örtülü bir din inkârı, yani dinsizliktir. Ve en kötü dinsizliktir. Çünkü riya, sinsi ve kahpe bir tahripçidir. İnkârın en kuduz şubesi münafıklık, münafıklığın en zehirli yanı riyadır. Bu yüzden riya, son Peygamber tarafından **gizli şirk** olarak adlandırılmıştır. Gizli şirkin ne olduğu sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

"Gizli şirkin temel görünümü, riyakârlıktır."

RİYA, ALLAH'A OYUN OYNAMAKTIR

Hz. Peygamber'in bir soru üzerine yaptığı bir riya tanıtımı vardır ki, insanı çıldırtacak kadar sarsıcıdır. Sahabîsi soruyor: **"Yarın, kurtuluş nasıl olacaktır, ey Tanrı Elçisi?"** Tanrı Elçisi cevap veriyor:

"Kurtuluşu hak etmek için, Allah'a hile yapıp oyun oynamaktan vazgeçmek gerekir."

Sahabî, dehşet içinde tekrar soruyor: **"Allah'a oyun oynamak nasıl olur, ey Tanrı Elçisi?"** Cevap veriyor Yüce Peygamber: **"Görünüşte Allah ve Elçisi'nin emrettiğini yapar ama içinden başka şeyler peşinde olursan Allah'a oyun oynamış olursun. Riyadan sakının, çünkü o Allah'a şirk koşmaktır."** (Heytemî, 1/68)

RİYAKÂRLAR MÜŞRİK VE MELUNDUR

Kur'an, günah işleyenleri, mesela, namaz kılmayanları hiçbir yerde lanetlememiştir ama namazına riya bulaştıranları yani namaz kılarak halkı aldatanları lanetlemiştir. **Günahkârlar sadece günahkârdır ama riyakârlar müşrik ve melundur.**

Dahası var: Günahkâr sadece günahkârdır ama riyakâr Allah düşmanıdır. Allah, günahkâra, kendisine sığınan hatalı insan muamelesi yaparken, şirkin en namert şeklini temsil eden riyakâra düşman muamelesi yapmaktadır.

Riyakârın namazı, gerçek namazların aksine, Allah'ın öfkesine ve lanetine sebep olmaktadır. Bu namazları kılanlar, kıldıkça batmakta, rezil olmaktadır. Ve bunun içindir ki riyakâr dinciliğini egemen kılmış kitleler, cami sayısını artırdıkça Allah da onların bela ve musibetlerini artırmaktadır.

Günahkârlar kurtulur ama riyakârlar asla kurtulamaz. Çünkü riyakâr müşriktir. Ve Kur'an, müşriklere kurtuluş kapısı açmamaktadır. Tanrısal kitap çok açık konuşuyor:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını affetmez ama bunun dışında kalanı/bundan az olanı dilediği kişi için affeder. Allah'a şirk koşan, dönüşü olmayan bir sapıklığa dalıp gitmiştir." (Nisa, 116)

RİYANIN TAHRİBİ

Kur'an, şirkin, bütün üretimleri, ibadetleri işe yaramaz hale getireceğini bildirmektedir. İlke şöyle konmuştur:

"Eğer onlar şirke bulaşsalardı çalışıp ürettikleri kendilerine yararsız hale gelirdi." (En'am, 88)

"Yemin olsun, sana da senden öncekilere de şu vahyedilmiştir: Eğer şirke saparsan eylemin/üretimin/ibadetin kesinlikle boşa çıkar ve mutlaka hüsrana düşenlerden olursun." (Zümer, 65)

RİYA KONUSUNUN KUTSAL METİNLERDEKİ ÖRNEĞİ: SALÂT

Kutsal metinler riyakârlık bahsinde şaşmaz örnek olarak daima salâtı (namazı/ibadeti) kullanmaktadır. Hem Kur'an hem de Hz. Peygamber, riya konusunu örneklendirmede sürekli salâtı seçmekteler. Neden?

Bilindiği gibi, **salât,** müslümanın hayatında en sık ve yoğun biçimde yer alan bir ibadettir. Böyle olunca **vitrinlenme ihtiyacı duyan riyakâr ruhun en verimli istismar metaı salât olacaktır.** Riyaya yakasını kaptırmış kitlelerin din adına durmadan mabet duvarı dikmelerinin sırrı da budur. Bu insanlar **hep cami yaparlar ama o camilerin insan yaptığını göremezsiniz.**

Ne ilginçtir ki, Hz. Muhammed, mabet süslemeyi ümmetler için çöküş alâmeti gösteriyor. Bunun sebebi, işte şurada izaha çalıştığımız olgudur. Salâtın bütün erdiriciliği reklam aracı yapılmamasında yatıyor. Farzlar dışındaki tüm namazların cami dışında kılınmasının sünnet oluşu ve gece namazının üstünlüğü de bunu gösterir.

Sahabîlerden **Ebu Umâme** mescitte secde edip ağlayan birini gördüğünde ona şu dersi vermiştir: **"Eğer bunu halkın içinde değil de evinde yapmış olsaydın seni takdir ederdim."** (Abdullah bin Mübarek, age. 50)

Kur'an, **riya** konusunu örneklendirirken namazı bir sure ile ele alıyor: **Mâûn suresi.** Bu sure, **"Dini yalan sayanı gördün mü?"** sorusuyla başlıyor ve namazına şu iki hastalığı bulaştıranları açıkça lanetliyor:

1. Ne dediğini anlamadan namaz kılmak,
2. Namaza riya bulaştırmak.

XX
BİLGİ TOPLUMUNUN ANLAYACAĞI KİTAP

"Müslümanlar, 20. yüzyılın problemlerinin 7. yüzyılın problemlerini çözen hukuksal mevzuatla çözülebileceğini düşünmeye devam etmektedir. Bu durum, açıkçası, akıldışıdır."

Mahmud Muhammed Tâha

Kur'an'ın yarattığı devrimlerin her biri bu devrimlerin yapılışından yıllar, bazen asırlar sonra fark edilebilmiştir. Kur'ansal devrimlere **'mucize'** karakterini veren de bu olgudur.

Kur'ansal devrimlerden bir tanesi var ki, insanlık onu yeni yeni anlamaya başlamıştır. Bu devrim, bilgi toplumunun önemine değişik başlıklar altında vurgu yapılmasıdır. Bir vicdan borcu olarak söylemek zorundayız ki, bu devrim, Kur'an'm onu gerçekleştirdiği zamandan bin küsur yıl sonra kavranabilmiştir. Ve ekleyelim ki, bu kavrayış zamanı, aydınlanmayı gerçekleştiren Batı toplumları açısındandır. Müslüman Doğu bu devrimi henüz kavrayamamıştır. Dahası: Kavrama noktasına yaklaştığına ilişkin bir işaret de verememektedir.

Alışılagelmiş bir söylem vardır: **Kur'an, geldiği zamanın ve toplumun insanı olan bedevîlerin idrakine hitap etmiştir.** Bu söylem, genelde, Kur'an'ı **'bedevîlerin kitabı'** olarak göstermek isteyen Batılıların işine geldiği için, müslümanlar arasında ise Emevî zihniyetini dinleştiren Arapçı müslümanlara

destek sağladığı için altı çizile çizile gündem yapılmıştır. Bu söylemin insanlığı götürdüğü yer şudur: Müslüman olmak için önce bedevî olacaksın; en azından bir miktar bedevî olacaksın.

Bir kitabın bedevîlerin kitabı olması/sadece bedevîlere hitap etmesi başka bir şeydir, bir kitabın ne dediğini anlamak için bedevînin diline vakıf olmak ayrı bir şeydir. Aynen bunun gibi, bedevînin diline vakıf olmak ayrı bir şeydir, bedevînin dilini kutsallaştırmak ayrı bir şeydir. Bu ikisi daima birbirine karıştırılarak su bulandırılmıştır. Bulandırılan suda avlananlar ise İslam düşmanı haçlılarla, Arapçılığı dinleştiren İslam içi dinciler olmuştur. Yani geleneksel söylem, insanlığın da müslümanlarm da aleyhine sonuç vermiştir.

Gerçek, bu söylemin tam aksidir. **Kur'an, büyük kısmıyla bedevînin idrakine hitap etmemektedir. Sadece bedevî idrakine hitap eden ayetler, Kur'an'da parmakla sayılacak kadar azdır ve tamamına yakını tarihseldir; yani bütün zamanları bağlamaz.**

Bu söylemimizden maksat bedevîyi küçük görmek değil, Kur'an'ın, özellikle indiği dönemdeki bedevî idrakine sığmayacak kadar büyük olduğunu ifade etmektir. Bu ifadeden, eğer Kur'an imanı taşıyorsa, hiçbir bedevî rahatsız olmaz. Çünkü anlatılmak istenen onun iman kitabının ihtişam ve büyüklüğüdür, bedevînin küçüklüğü değil.

Geleneksel mirastaki **'Kur'an'ın anlaşılmasının müşkil olduğu'** anlamındaki söylemse Kur'an'ın, anlaşılması zor bir kitap olduğu merkezinde bir fikri değil, Kur'an'ın, indiği zamandan çok, sonraki zamanların idrakine hitap eden ayetlerinin çoğunlukta olduğu merkezinde bir anlayışı ifade etmelidir. Aksini söylemek, Allah'a ve Kur'an'a noksanlık izafe etmek olur. Çünkü Allah, hitap ettiği topluma meramını anlatmakta güçlük çekmekten münezzehtir. Eğer muhatap, meramı anlamakta zorluk çekiyorsa, bunun anlamı, hâşâ, Allah'ın aczi değil, söyleneni anlaması beklenen muhatabın o andaki muhatap olmadığıdır.

Rüzgârların dölleyici olduklarını, bu gerçeğin keşfinden bin küsur yıl önce söyleyen bir kitabın bu beyanını o günkü insan nasıl anlayacaktı? Anlayamayınca bu, Kur'an'ın anlaşılmaz kitap olduğuna mı kanıt sayılacaktır yoksa daha sonraki zamanlara hitap eden ayetler içerdiğine mi?

KUR'AN'IN BİLGİ TOPLUMU TALEBİ

Kur'an'ı iyi inceleyenler, onun, insanlığın yeni yeni tanıştığı bilgi toplumuna ilişkin talepler taşıdığını kolaylıkla fark ederler. Bu fark edişin sahipleri, Kur'an'dan gereğince yararlanmanın tarım ve sanayi toplumlarının ölçütleriyle yapılan yorumlardan sıyrılmakla mümkün olduğunu anlamakta da gecikmezler.

Kur'an'da elbette ki tarım ve sanayi toplumlarının beklentilerine cevap getiren veriler de vardır. Ancak bunlar sınırlıdır. Kur'an'ın talepleri, büyük kısmıyla bilgi toplumu insanının fark edeceği, yararlanacağı taleplerdir.

Bunun içindir ki, Kur'an, tarım toplumunun paradigmalarıyla anlaşılamaz. Sanayi toplumu ve daha önemlisi bilgi toplumu paradigmaları ve o paradigmaları ustalıkla kullanacak beyinler lazımdır. Ne yazık ki, İslam dünyası bu paradigmaların ne üretilmesine izin vermiştir ne de iş görmesine.

Geleneksel mirastaki çoğu kutsanan, dokunulmaz kılınan yorumların en yenileri bile, nihayet tarım toplumunun ölçütleriyle ve bu toplumun taleplerine cevap vermek üzere geliştirilmiş yorumlardır. Geleneksel yorumların büyük kısmı ilkel toplumun beklentilerine cevap getirebilecek yorumlardır. Klasik yorumcuların tamamına yakınının yorumları bu türdendir. Ve onlar bunu yapmakta mazurdurlar. Mazur sayılmayanlar, eski yorumlarla bağımlı kalan ve bu yorumları tabulaştırarak bilgi toplumuna geçişe karşı çıkan sonraki zümrelerdir.

Üzülerek söyleyelim ki, elimizdeki tefsir ve hatta meal mi-

rasının henüz tarım toplumu açısından bile eksik yanları mevcuttur. Önce bunlar aşılmalı, ikinci aşamada sanayi toplumu açısından gereken yorumlar boyutuna çıkılmalı, ardından da bilgi toplumu penceresinden bakıldığında önümüze çıkan fark edişler ortaya konmalıdır.

İlkel toplum ve tarım toplumu dönemi yorumcuları, tamamen haklı olarak, sanayi ve bilgi toplumları döneminde fark edilebilecek incelikleri **"Allahu a'lem bi's-savâb"**(doğruyu en iyi Allah bilir) diyerek **'müteşâbihler'** alanına atmışlardır. Doğruyu elbette Allah bilir; ancak Allah'ın ilk emri **"Oku!"** olduğuna göre, Allah, Kur'an'la gönderdiği mesajları onu okuyanların anlayacağına hükmetmiş demektir. Aksi halde, Allah'ı abesle iştigal eden bir kuvvet olarak algılıyor oluruz.

Geleneğin sarıklı zorbaları; Kur'an'ın, **"Müteşâbihlerin yorumunu Allah ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir"** (Âli İmran, 7) ayetini **'tecvit'** oyunlarından biriyle **"Müteşâbihleri ancak Allah bilir"** şekline dönüştürüp (ve aksini söylemeyi din dışı ilan ederek) gelecek kuşakların ruh ve beyinlerini prangalamış, onlara, eski yorumları tekrar dışında bir iş bırakmamışlardır. Eski yorumların olduğu gibi kalmasında sayısız çıkarı bulunan siyaset ve yönetim çevreleri ise işlerine gelen bu anlayışı kutsallaştırmış, aksine söz söyleyenleri de bir biçimde **'fitneci, reformcu, din dışı, zındık'** ilan etmiştir.

Sonuçta, İslam dünyasına, kala kala, ilkel dönemin veya tarım döneminin din ve insanla ilgili kabul ve dayatmalarını din diye sırtında taşımak kalmıştır. Bu hale getirilmiş veya kendisini bu hale getirmiş İslam dünyasının, açıktır ki, tüm para, servet ve iddialarına rağmen ileri gitmesi mümkün değildi; olsa olsa bugünkü yere gelebilirdi. Ve ancak oraya gelmiştir. Bu yer, bilgi toplumuna ulaşmış insanlık kervanının en arkalarında atık toplama yeridir. Yani ezilmişlik, dışlanmışlık, tutsaklık, hizmetçilik, teslim olmak, verilenle yetinmek ve zaman zaman da cezalandırılmak. Bugünkü İslam dünyası işte bunlara muhatap oluyor.

Anılan yanlışlarla bu yanlışları çıkarları yönünde kutsallaştıran zihniyetleri aşarak, tanrısal kitaptaki bilgi toplumu taleplerini öne çıkarıp yeni yorumlar getirmek müslüman aydınların hem kendi dindaşlarına hem de insanlık dünyasına verebilecekleri en onurlu, en ölümsüz hediye olacaktır.

Ne yazık ki İslam dünyasını cenderelerine sıkıştırmış despot yönetimlerle mevcut durumun sürmesini sömürgeci-emperyalist emelleri için en uygun yol olduğunu bilen Batılılar gereken diriliş ve değişimin vücut bulmasını engellemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Birlikte ve dayanışma içinde... Müslüman kitlelere kalan ise bir metre kumaşa takılı 'başörtüsü' kavgası ile her semte birkaç tane inşa edilmiş minarelerden makine cızırtılarıyla ruhundan uzaklaştırılmış ezanları dinleyip avunmak oluyor. Biz şunu açık ve tevilsiz söylemek zorundayız:

Kur'an'ın bilgi toplumu zihniyetiyle yorumlanması kaçınılmazdır. Aksi halde Kur'an, kimsenin hiçbir işine yaramaz. Sadece mezarlıkta okunup üflenir.

Bu noktada gerekeni yapmamak, sadece İslam dünyasına kötülük etmek değildir; bilgiye, Yaratan'a da karşı çıkmaktır. Çünkü **Kur'an'da bilgi toplumunun taleplerine cevap getirecek pek çok veri mevcuttur. Bu verilerin insanlığın yararına açılmaması büyük bir insanlık suçu oluşturmaktadır.** Bu suçun failleri, ne yazık ki Kur'an'a inandığını söyleyen kitlelerin bizzat kendileridir. Suça azmettirenler (en azından seyirci kalanlar) ise Hristiyan Batı'nın sömürgeci, emperyalist politikacılarıdır.

Bilgi toplumu kıstaslarıyla baktığımızda dikkatimizi çeken neler var Kur'an'da? Şimdi bunları görelim.

XXI
KÜLTÜR YERİNE UYGARLIĞI ÖNE ÇIKARAN KİTAP

Bilindiği gibi, 18. yüzyılda gerçekleşen aydınlamaya kadar kültür ve uygarlık birbirinin yerine kullanılan kavramlardı. Aydınlanma felsefesi, tarihsel ilerleme ve akla dayalı olma gibi ölçütleri öne çıkararak, değişime, akıl ve ilerlemeye kapalı olan kültürün uygarlıktan ayrı olarak ele alınmasını sağladı.

Kültür bir iç olgudur, yereldir; oysaki uygarlık bir dış olgudur, geneldir; varlık ve evren üzerindeki fetihlerin toplamından vücut bulur. **Kur'an, duygusalın yerine bilimseli, yerelin yerine evrenseli geçirmekteki ısrarıyla, aydınlanmanın bilgi toplumuna açılışına katkı vermektedir.** Kur'an'ın akla ve bilgiye yaptığı yollamaların bağlamlarını irdelediğinizde, bilgi toplumunun taleplerine cevap veren ayetlerin ihtişamı gözünüzü kamaştırmaktadır.

Kur'an, akıl ve bilim temelli bir dünya görüşünü açık ifadelerle ortaya koymaktadır. Bilim eksenli dünya görüşünü ortaya koyan ayetler, bunu yerel-kültürel-örfî değerlere karşı bir anlayış olarak öne çıkarmaktadır. Bilim eksenli dünya görüşü daima yerel-örfî değerlerle çekiştirilir. Burada yapılan, korumacı-tutucu değerlere karşı değişimci-yenilikçi değerlerin benimsenmesi ve önerilmesidir.

Bilim eksenli dünya görüşü, peygamberlerin taraf olduğu görüş olarak dikkat çekmektedir. Bunun karşısında konumlan-

dırılan **muhafazakâr-örfî görüş ise müşriklerin** dünya görüşü olarak tanıtılır. Şirk eksenli tutucu-örfî dünya görüşünün temel tezi, müşriklerin dilinden şöyle verilmektedir:

"Ayetlerimiz karşılarında açık seçik kanıtlar halinde okunduğunda, onların kanıtları sadece şöyle demek olmuştur: 'Doğru sözlüler iseniz atalarımızı kanıt gösterin" (Câsiye, 25; Dühan, 36)

"Biz, ilk atalarımız arasında böyle bir şey duymadık." (Müminûn, 24; Kasas, 36)

Kur'an'ın cevabı şudur:

"Bu konuda ne onların ne de atalarının her hangi bir ilmi vardır." (Kehf, 5)

"Eğer doğru sözlülerseniz, bana ilimle haber verin." (En'am, 143)

Geleneksel toplumdan bilim toplumuna sıçrama yaptırmayı esas alan Kur'an, akıl ve bilimi öne çıkarmakta, bilim dışındaki dayanakları sadece **zan ve oyalanma** olarak görmektedir. Bunun anlamı, insanlığın **mitos**tan **taakkul** (aklı işletme) ve bilime yükseltilmesidir. Bunun içindir ki Kur'an, eski din metinlerinden farklı olarak, varlık ve oluştaki mucizeyi yakalamak için varlık ve evrenin inceden inceye araştırılmasını emreder. Bu araştırmalar, yine Kur'an'ın beyanıyla, üç kitaba yayılmış olarak yapılacaktır: **Evren kitabı, insan kitabı** ve **Kur'an kitabı.**

Üç kitap alanı, **ilkel mucizeler** alanı değil, **modern mucizeler** yani değişmez yasalar ve nedensellik alanıdır. Kur'an'da **sünnetullah** (Yaratıcı'nın yasaları) veya **'kader'** (değişmez ölçüler) alanı olarak sık sık geçen alan işte bu alandır. Kur'an bu alanın değişmezliğine ısrarla vurgu yapmaktadır. (Bu konuda ayrıntılar için bk. YN. Öztürk; ***İslam Nasıl Yozlaştırıldı,*** Kader maddesi)

Aklı ve bilimi işleterek üç kitabı okumak yerine zan ve oyalanmalara takılanlar, sonunda yardımsız ve desteksiz kalmaya mahkûm olurlar; hüsrana, zulme, azgınlık ve aldanışa yenik düşerler. (bk. 2/120, 145; 4/158; 6/119)

Geleneksel tarım toplumunun bir özelliği de yönetimlerin mutlak krallıklarda oluşudur. Kur'an, bilgi toplumunun yolunu açan bir kitap olarak, kralları, kendilerini ilahlaştıran sapıklar, krallıkları da zulüm ve bozgun yönetimleri olarak suçlar. (bk. 2/258; 27/34)

Batı'da **Aydınlanma** felsefesinin öncüsü olan **Kant** (ölm.1804) şöyle diyordu:

"Aklınızı kullanma cesaretini gösterin. Aklını kullanmayan, insan olamaz; başkalarının parçası olur."

Kur'an ise Kant'tan yaklaşık 1200 yıl önce çok daha çarpıcı ve sert bir uyarı yapıyordu:

"Allah, aklını işletmeyenler üstüne pislik atar." (Yunus, 100)

Kur'an'm uyarısı Kant'ınkinden çok daha eski, çok daha etkilidir. Ne var ki, Kur'an'a inandığını söyleyenlerin tarihinde kitlelerin kaderini, Kur'an'ın dediği değil, despotlarla onların yardakçısı **'ulema'** belirlemiştir. Kant'ın toplumu dinlediğinin gereğini yapmış, Kur'an'm muhatapları yapmamıştır.

XXII
ANAHTAR ADRESLERE GÖNDEREN KİTAP

Yirminci yüzyılın büyük müslüman düşünürlerinden biri olan **Mûsa Cârullah** (ölm.1949) İslam milletlerinin kaderini karartan anlam kaydırmalarından birine zemin yapılan **'hâkimiyet kavramı**'na değinirken şu muhteşem tespiti yapmıştır:

"Allah Rabbul Âlemîn 'Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler zalim-kâfirdir' demişse Allah'ın indirdiği ile, Tenvîrlerde, Bezzâziyelerde, Câmiu'r-Rumûzlarda (hurafelerle dolu bazı fıkıh kitapları) **yazılmış hükümleri kastetmemiştir."** (Mûsa Cârullah; ***Rahmet-i İlahiye Burhanları***, 84)

Yüzyılımızın, bize göre, en büyük ilahiyatçı filozofu olan Alman asıllı Amerika'lı bilge **Paul Tillich, Musa Cârullah**'m altını çizdiği gerçeği, şu muhteşem satırlarla ifadeye koymuştur:

"Vahyedilmiş herhangi bir doktrinden söz edilemez; vahye aracılık yapmış ve doktrinal terimlerle açıklanabilecek olaylar ve durumlardan söz edilebilir. 'Tanrı sözü', ne vahyedilmiş bir direktif ne de vahyedilmiş bir doktrin içerir; 'Tanrı sözü', vahye aracılık yapmış olan duruma eşlik eder ve onu açıklar." (Tillich, ***Systematich Teology***, 1/125)

Allah'ın indirdiği, geleneksel fıkıh kitaplarındaki yorumlar olmadığı gibi sadece din buyrukları da değildir. **Allah'ın esas indirdiği, aklın hükümleridir. Din buyrukları ondan sonra**

gelir. İslam fıkıh tarihinin onur burçlarından biri olan Kadı Abdülcebbar (ölm. 415/1025) ünlü eseri ***el-Muğnî***'de, akıl ile vahiy ilişkisinin dayandığı ilkeyi belirliyor:

"Akıl ile vahyin kaynağı birdir, Allah'tır; dolayısıyla bu ikisi çelişip çatışmaz. Eğer çatışır gibi görünürlerse akıl esas alınır, vahyin verileri akla uygun hale getirilmek üzere tevil edilir." (Kadı Abdülcebbar; ***el-Muğnî***, 8/280)

Abdülcebbar bu temel ilkeden çıkacak pratik sonuçlara da dikkat çekmiştir. Şöyle diyor:

"Akıl ile zaten bilinebilecek hükümleri dine izafe etmek gerekmez. Vahiy olmasaydı bilinemeyecek hükümler olan ibadetler ise akla havale edilmez." (Aynı eser, 15/26, 17/-102)

Bu anlayışın zorunlu sonucu olarak Abdülcebbar dinsel deliller sıralamasında ilk sıraya aklı koymaktadır. Kur'an ikinci sırada, sünnet ise üçüncü sırada yer alıyor. Abdülcebbar'a göre, aklî alanda yani muamelât alanında peygamberi/peygamberleri örnek almak gerekmez. Hatta böyle bir şey isabetli, sağlıklı olmaz. (aynı eser, 17/270)

Dahası var: **Abdülcebbar'a göre, iman ve ibadet alanı dışındaki konularda aklın verileriyle Kur'an ayetleri hükümden düşürülebilir.** Ekleyelim ki bu konuda Abdülcebbar'ın kendisinden yaklaşık yüz yıl önce ölmüş bulunan bir selefi vardır: Ehlisünnet imamlarından **Ebu Mansûr Mâtürîdî** (ölm. 33/944). Mâtürîdî, ***Te'vilatü'l-Kur'an*** adlı eserinde, Kur'an'ın muamelât hükümlerinin içtihat ile neshedilebileceğini söylemekte ve örnek olarak da Halife Ömer'in, **Müellefetü'l-Kulûb**'a (kalpleri İslam'a ısıtılanlara) zekâttan pay verilmesini emreden Kur'an ayetini "Bugün böyle bir şeye ihtiyaç yoktur" diyerek askıya almasını göstermektedir.

Bu akılcı yaklaşımlar, Matürîdî ve Abdülcebbar'dan üç yüz küsur yıl sonra gelecek olan Mâlikî fakîhi **Necmuddin et-Tûfî** (ölm. 716/1316) tarafından bir fıkıh ekolüne dönüştürülerek,

ünlü **'maslahat'** (kamu yararı) felsefesinin şu söylemiyle doruk noktasına ulaştırılacaktır:

"Muamelâtta hükümler maslahata (kamu menfaatine) göre belirlenir. Bu alanda dinin verileri sadece birer örnektir, tüm zamanları bağlamaz."

BEŞ TEMEL ADRES

Kur'an bize gösteriyor ki, **'Allah'ın indirdiği ile hükmetmek, Allah'ın hâkimiyeti'** veya **'Kur'an'ı hakem yapmak'** veya **'vahyi egemen kılmak'** tabir ve söylemlerinin Kur'anî anlamı, şu değerlerin oluşturduğu ilkelerle hükmetmektir. Başka bir deyişle, bu söylemlerin gerçek anlamı, Kur'an'ın altını ısrarla çizdiği şu temel adreslere gitmektir:

1. Allah'ın, işletilmesini ısrarla emrettiği ve evrenin sırlarını çözücü kıldığı akıl,

2. Kur'an'ın bizzat kendisi,

3. Varlık, hayat ve insana egemen olan yaratılış kanunları (sünnetullah veya kader),

4. Bilim,

5. Mâruf yani ortak-evrensel insanlık değerleri.

Eğer Allah adına, O'nun dini adına konuşmak gibi bir hak ve ödevden söz edeceksek bilmeliyiz ki, bu hak öncelikle aklın ve varlık kanunlarının hakkını verenlerindir. Akla ve o kanunlara tersliği dinleştirmiş benliklerin **"Allah, aklını işletmeyenler üzerine pislik atar"** (Yunus, 100) diyen bir kitabın dini adına avukatlık yapma cüretleri ve yüzleri olmamak gerekir.

XXIII
DİNLER TARİHİNİ ELEŞTİREN KİTAP

"Tanrısal ateş, hayat ürettiği gibi kül de üretir."

Paul Tillich

Bir Kur'an Mucizesi, Bakara 213:

Bakara 213, insanlığın kavga ve çekişmelerinin sebebi olarak dini temsil edenlerin '**bağy**'ını göstermektedir. Ayetteki devrim mesajın omurgasını oluşturan ve terörist anlamına da gelen **bâğî** kelimesinin kökü olan **bağy**, Kur'an'da en hayatî mesajların verilmesinde kullanılan sözcüklerden biridir. Ayet şöyle diyor:

"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, peygamberleri müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Onlarla beraber, anlaşmazlığa düştükleri konularda, insanlar arasında hükmetsinler diye gerçeği taşıyan kitabı hak olarak indirdi. O kitapta anlaşmazlığa düşenler, o kitap kendilerine verilmiş olanlardan başkaları değildi. Bunlar, kendilerine açık kanıtlar geldikten sonra sırf aralarındaki kıskançlık/doymazlık/azgınlık/denge noktasından sapma/yalancılık/zulüm/kibir/zinakârlık yüzünden, çekişmeye girmiştir. Sonra Allah kendi izniyle, inananları, üzerinde tartışmaya girdikleri gerçeğe tekrar ulaştırdı. Allah, dilediği kişiyi/dileyeni dosdoğru yola iletir."

Demek olur ki, başlangıçta tek ve mutlu bir topluluk olan in-

sanlığın daha iyiye ve kemale gitmesi için gönderilen din, onu temsil etme görevini üstlenenlerin tutulduğu **'bağy'** denen bir illet yüzünden insanlığın perişanlığına kaynaklık eden bir zulüm ve dehşet kurumuna dönüştü.

Nedir bağy?

Kıskançlık, doymazlık, azgınlık, dengesizlik, yalancılık, kibir, zulüm, zinakârlık gibi anlamlar taşıyan bağy, din sömürüsü yapan insan tipinin tüm özelliklerini tek kelimeyle vermiştir. Bu bir söz mucizesidir. Kur'an, bu ayetteki söylemini, **ehlikitap** din adamlarının yaptıklarını anlatırken yine **bağy** sözcüğünü kullanarak bir kez daha tekrarlıyor:

"Allah katında din İslam'dır/barış ve esenlik için Allah'a teslim olmaktır. Kitap verilmiş olanlara gelince onlar, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık/doymazlık/azgınlık/denge noktasından sapma/yalancılık/zulüm/kibir/zinakârlık yüzünden ihtilafa düştü. Kim Allah'ın ayetlerine nankörlük ederse Allah, hesabı çabucak görecektir." (Âli İmran, 19)

XXIV
DİNİ KOLAYLAŞTIRAN KİTAP

Bu başlık altında din, Kur'an'ın şu ayetlerindeki anlamlarda kullanılmıştır:

"Gözünüzü açıp kendinize gelin! Arı duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır! O'nun yanında birilerini daha veliler edinerek, 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk etmiyoruz' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir." (Zümer, 3)

"Allah katında din İslam'dır/barış ve esenlik için Allah'a teslim olmaktır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık/doymazlık/azgınlık/denge noktasından sapma/yalancılık/zulüm/kibir/zinakârlık yüzünden ihtilafa düştü." (Âli İmran, 19)

"Hâlâ Allah'ın dininden gayrısını mı arıyorlar? Oysaki göklerdeki şuurlular da, yerdekiler de ister istemez O'na teslim olmuşlardır ve yalnız O'na döndürüleceklerdir." (Âli İmran, 83)

"Kim İslam'dan/Allah'a teslim olmaktan gayrı bir din ararsa artık o, ondan asla kabul edilmeyecektir. Ve o, âhirette hüsrana düşenlerdendir." (Âli İmran, 85)

"Güzel düşünüp güzellikler sergileyerek ve özü sözü doğru

bir halde İbrahim'in milletine uyarak yüzünü Allah'a teslim edenden daha güzel dinli kim olabilir?! Allah, İbrahim'i dost edinmişti." (Nisa, 125)

"O, resulünü hidayet ve hak dinle gönderdi ki, müşrikler hoşlanmasa da o dini, dinin bütününün üstüne çıkarsın." (Tevbe, 33)

"Şu da emredildi: **'Yüzünü, bir hanîf olarak dine çevir. Sakın müşriklerden olma!"** (Yunus, 105; Rum, 30; Beyyine, 5)

"O'nun yanında; sizin ve atalarınızın belirlediği birtakım isimlerden başkasına ibadet/kulluk etmiyorsunuz. Onlar hakkında Allah, hiçbir kanıt indirmemiştir. Hüküm yalnız Allah'ındır. O, yalnız ve yalnız kendisine ibadet etmenizi emretti. Eskimez ve pörsümez din işte budur. Ama insanların çokları bilmiyorlar." (Yusuf, 40)

"Gördün mü o, dini yalan sayanı? İşte odur yetimi itip kakan; yoksulu doyurmayı özendirmez o. Lanet olsun o namaz kılanlara/dua edenlere ki, namazlarından/dualarından gaflet içindedir onlar! Riyaya sapandır onlar/gösteriş yaparlar. Ve onlar, kamu hakkının yerine ulaşmasına/zekâta/yardıma/iyiliğe engel olurlar." (Mâûn suresi)

"De ki, 'Siz Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysaki Allah, gökte ne var, yerde ne var hepsini bilir. Allah her şeyi çok iyi bilmektedir." (Hucurât, 16)

"Dinlerini parça parça edip fırkalara/hiziplere bölünenler var ya, senin onlarla hiçbir ilişiğin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara, yapıp ettiklerini haber verecektir." (En'am, 159)

"O'na yönelmiş kişiler olarak O'ndan sakının! Namazı/duayı yerine getirin ve sakın şirke sapanlardan olmayın; onlardan ki, dinlerini parçalayıp hizipler/fırkalar haline geldiler. Her hizip kendi elindekiyle sevinip övünür." (Rum, 31-32)

"De ki, 'Ey insanlar, benim dinimden kuşkuda iseniz, ben sizin Allah'ın berisinden ibadet ettiklerinize ibadet etmeyeceğim! Tam aksine, ben, sizin canınızı alacak olan Allah'a ibadet edeceğim. Bana, müminlerden olmam emredildi." (Yunus, 104)

Bu nitelikleri taşıyan **'Hakkın dini'**, Kur'an'la tamamlanmıştır ve Yaratıcı tarafından insanlığın dini olarak seçilip onaylanmıştır:

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim." (Mâide, 3)

Kur'an'la tamamlanan bu dinin karşısmda, genel anlamıyla bir tek din vardır: Şirk dini veya 'melikin/kralın dini'. Yusuf suresi 76. ayette anılan bu din, aynı surenin 39. ayetinde deşifre edilmiştir. Melikin dini, parçalara bölünmüş, fırkalaşmış sürülerin rableri tarafından kotarılan bir dindir. Kur'an hem bu dini deşifre etmek hem de insanlığı kendine getirmek için şu sarsıcı soruyu soruyor:

"Parçalara bölünüp fırkalaşmış rabler mi daha hayırlıdır, Vâhid ve Kahhâr olan Allah mı?" (Yusuf, 39)

DİNİN KOLAYLAŞTIRILMASININ MAHİYETİ

'Allah'ın dini' veya **'Hakkın dini'**, kolaylaştırılmış dindir. Bu kolaylaştırılmışlık, din bahsinin en hayatî faaliyetlerinden biridir. Kur'an verilerinden hareket ettiğimizde bu noktada, **Yaratıcı kudretin irade ve icraatından** söz edebiliriz.

Kolaylaştırma Konusunda Yaratıcı İrade:

Hafifletme iradesi:

"Kahrolası insan, ne kadar da nankördür! Hangi şeyden ya-

rattı onu? Bir spermden! Yarattı onu, ölçülendirip biçimlendirdi onu. Sonra, yolu kolaylaştırdı ona." (Abese, 17-20)

"Allah sizin için kolaylık ister; O sizin için zorluk istemez." (Bakara, 185)

"Allah sizin tövbenizi kabul etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlarsa sizin büyük bir sapışla sapmanızı isterler. Allah size hafiflik getirmek istiyor. Çünkü insan çok zayıf yaratılmıştır." (Nisa, 27-28)

Dikkat edilirse Nisa 27-28. ayetler, tövbeyi de Allah'ın hafifletme iradesinin bir uzantısı (veya başlangıcı) olarak gösteriyor. Dini zorlaştıran engizisyon iradesinin, din hayatının dışına attığı kavramlardan biri de tövbedir. Kur'an, Allah'ın temel isim-sıfatlarından birini de **Tevvâb** (tövbeleri cömertçe kabul eden) olarak belirlemek sûretiyle, dinde kolaylaştırmanın en hayatî yollarından birini daha açmıştır. (Tövbe konusunda ayrıntılar için bizim ***'Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf'*** ile ***'Kur'an'ın Temel Kavramları'*** adlı eserlerimize bakılabilir.)

Zorluğu kaldırma iradesi:

"Allah size zorluk çıkarmak istemiyor. Ancak sizi temizlemek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor ki, şükredebilesiniz." (Mâide, 6)

"Allah uğrunda O'na yaraşır bir gayretle didinin! O sizi seçmiş ve dinde size hiçbir güçlük çıkarmamıştır." (Hac, 78)

Zorluğu kaldırma iradesi, ıztırar (zorluğun yasakları mubah hale getirmesi) ilkesi olarak dinin günlük hayattaki yaşanışına yansıtılmıştır.

Kolaylık ilkesinin Kur'an bünyesindeki temel görünümlerinden biri **'güç yetirilemeyecek şeyin teklif edilmemesi'**, bir diğeri de, tanrısal buyrukların zora sürmek, ezmek yerine ha-

yata ve insana yarar sağlamak üzere düzenlenmesidir. İslam bilginleri burada söz birliğiyle şu tespiti yaparlar: Dinin gelişi, ilahî emirlerin ve yasakların gönderiliş amaçları (makaasıd eş-şerîa) üçtür:

1. Bir yararın elde edilişi,
2. Bir zararın önlenmesi,
3. Bir zorluğun hafifletilmesi.

Kur'an, emir ve yasakları koyan ayetlerde bu gerekçeleri bizzat kendisi gösterir. Buna **fıkıh** dilinde **'hükmün hikmeti** veya **maksadı'** (hikmeti teşriiyye) denir. Mesela, namazı emreden ayet bunun hikmetini **'açık ve gizli kötülüklerden alıkonmak'** (29/45), zekâtı emreden ayet bunun hikmetini temizlenip arınma, malı bereketlendirme (9/103), içki ve kumar yasağı getiren ayet bunun hikmetinin, şeytanın vücut vereceği pislik, öfke ve düşmanlıktan uzak kalmak (5/90-91) olduğunu bildiriyor. (Bu konuda bk. Hallâf; ***Masaadıru't-Teşrî' el-İslamî***, 48-50)

Kolaylık ilkesinin, Hz. Peygamber tarafından hayata maledilişi başlıbaşına bir rahmet eseridir. **"Allah, dini, kolaylık ve hoşgörü olarak gönderdi"** buyuran odur. Ve o, biri zorluk, biri kolaylık arz eden seçeneklerin daima kolaylık arz edenini seçmeyi ilke edinmiştir. Ne yazık ki onun bu temel ilkesi, kendisinden bir süre sonra tersine çevrilerek din, zorluk üreten bir kuruma dönüştürüldü. Bütün bunlar bizi şu noktaları tespite götürüyor:

Kur'an dininde insan ve hayatla çatışan hiçbir emir ve yasak yoktur:

Allah, altından kalkamayacağı hiçbir yükü insanoğluna yüklememiştir. Kur'an bu noktada şu ilkeyi defalarca öne çıkarmaktadır:

"Allah, hiçbir benliğe, gücünün yeteceğinden daha azını yükleme dışında bir teklifte bulunmaz." (Bakara, 286; En'am,

152; A'raf, 42)

Demek ki, **Cenabı Hak, bırakın gücümüzü aşan tekliflerde bulunmayı, gücümüzün taşıyacağı tekliflerde bile bulunmaz; daha hafif yükümlülükler gönderir.** Kur'an dini, insanı yokuşa süren, zorlayan, insan için hayatı işkenceye çeviren disiplinler içermez ve böyle disiplinleri kendi bünyesinin dışında sayar. **Evlenmeme,** yiyip içmeme, dünya nimetlerinden el çekme, gülüp eğlenmeme, çalışıp kazanmama vs. gibi insan yaratılışına ters düşen tavırlar asla benimsenmemiştir. **İbadetler,** bir işkence, bir sıkıntı değil; bir iç ferahlığı ve Yaratıcı'yla huzur verici bir yakınlık olduğu sürece anlam taşırlar.

İkrahın Din Dışı İlan Edilmesi:

Hafifletme ve zorluğu kaldırma iradesinin temel belirişi, ikrahın din dışı ilan edilmesidir. Bu ne demektir?

İKRAH

Zorlama, baskı, hoşlanmadığı şeyi kabul ettirmek, tiksindirmek anlamlarına gelen ikrah, din ve insan hayatından kovulan en tehlikeli ve zehirli kötülüklerden biridir. İnsanı, **hürriyet** içinde Allah'a ulaştırmayı esas alan ve hürriyeti Allah'a kulluğun kemali sayan Kur'an, ikraha karşı çok kararlı ve ısrarlı bir karşı çıkış sergilemektedir. Ana kural, şöyle konuyor:

"Dinde baskı-zorlama-tiksindirme yoktur. Doğru bilgiye dayalı eriş, bozuk bilgiye dayalı sapıştan açık bir biçimde ayrılmıştır. Her kim tâguta sırt dönüp Allah'a inanırsa hiç kuşkusuz sapasağlam bir kulpa yapışmış olur. Kopup parçalanması yoktur o kulpun. Allah, hakkıyla işiten, en iyi biçimde bilendir." (Bakara, 256)

Bu kural o kadar kesindir ki, Peygamber bile bunu zedeleyen bir tutum içine giremez:

"Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündeki insanların hepsi toptan iman ederdi. Hal böyle iken, mümin olmaları için insanları sen mi zorlayacaksın?!" (Yunus, 99)

"Yüz çevirirlerse, biz seni onlar üzerine bekçi göndermemişiz. Sana düşen, tebliğden başkası değildir." (Şûra, 48)

İkrah, insanın özünü zedeler, Yaratıcı'yı rahatsız eder. Bunun içindir ki, Tanrı, ikrah altında kendisine kötü sözlerle dil uzatmak zorunda kalanların imanlarını koruyor ve bu çirkin sözleri yüzünden onlara öfkelenmiyor. (bk.16/106)

İKRAH YASAĞININ İKİ GÖRÜNÜMÜ

İkrah yasağmm biri İslam'ın dışında, biri de içinde işleyen iki görünümü vardır. Bunu şu şekilde de ifade edebiliriz: **İkrah yasağının biri imana, biri de ibadete ilişkin olmak üzere iki görünümü vardır.**

Dışta işleyen, başka bir deyişle imana ilişkin olan görünüm, diğer din mensuplarına baskı ve şiddet uygulanmamasını gerektirir. İsteyen inanır, istemeyen inanmaz. Bunun aksi yapılarak **'ilan'** edilmiş bir iman, zaten iman kavramının yapısına terstir. Biraz önce verdiğimiz Yunus 99 ve Şûra 48 bu yasağı ifadeye koyan Kur'an ayetlerinden örneklerdi.

Kur'an ayrıca **tasayturu** yani tasallut, despotluk ve teftişçiliği de yasaklamaktadır. Ğâşiye suresi 22. ayet bizzat Peygamber'i **musaytır** (despot, musallat, teftişçi) olmaması için uyarmaktadır. Uyarıyı yapan ayetler kümesinde **tasayturun** yerine neyin istendiği de açıkça gösterilerek tasallutun birtakım oyunlarla saklanmasına da engel olunmaktadır. Şöyle deniyor:

"Artık uyar/düşündür! Çünkü sen bir uyarıcı/düşündürücüsün. Üzerlerine musallat bir despot değilsin. Tersine giden, nankörlük eden başka. Allah, böylesine en büyük azapla azap edecektir. Hiç kuşkusuz, onların dönüşleri bizedir. Bunun ardından, hesapları da bizim elimizde olacaktır."

(Ğâşiye, 21-26)

Anlaşılan odur ki, **insan hakları çiğnenmediği sürece, yapılan yanlışın, işlenen günahın hesabı ve eğer varsa azabı Allah'ın tekelindedir. Kula, bu alana müdahale hak ve yetkisi verilmemiştir. İnsan, sadece ve sadece insana zulüm söz konusu olduğunda müdahale edebilir:**

"Zulme uğratılışı ardından kendini savunana gelince, böyleleri aleyhine yol aranamaz. Aleyhlerine yol aranacak olanlar şu kişilerdir ki, insanlara zulmederler ve yeryüzünde haksız yere saldırılarda bulunurlar. İşte böyleleri için acıklı bir azap vardır." (Şûra, 41-42)

İkrahın **din içi işleyişine** gelince, **Bakara 256. ayetin esas amacı olan bu işleyiş dindeki ibadet alanına ilişkin ve dinin kendi mensuplarına yönelik bir işleyiştir.** Unutmayalım, ayette kullanılan 'fî' edatı, **içindelik (zarf) edatıdır.** Buna göre şu tespiti yapmak gerekmektedir:

Bakara 256. ayet, ikrahı, dinin içinden temizlemeye yönelik bir buyruktur. Dinin mensupları dışındakilere ikrah uygulanmaması, bu ayetle değil, daha önce verdiğimiz ayetlerle buyruklaştırılmıştır.

Dinin içinde ikrah olmaması, hukuksal yükümlülükler alanında söz konusu değildir. Çünkü orası kamu alanıdır, insan hakları alanıdır. O alanda hoşgörü, bağış ve birinin hatırı için ötekini iltimas açık bir zulüm olur. Kur'an buna izin vermez.

Buyruğun hem tanrı-insan ilişkisine hem de insanla insan ilişkisine giren iki yanı varsa, bu durumda ikinci yanı yaptırıma konu olur. Örnek olarak **zekât** emriyle **zina** yasağını verebiliriz. Hiç kimse "Ben zekât vermeyeceğim, bana baskı uygulamayın, ben zina işleyeceğim bana zorluk çıkarmayın!" diyemez. Çünkü bu alanların Allah ile ilgili yanlarına ek olarak kamu ile ilgili yanları vardır. Ve bu ikinci yanlarıyla onlar yaptırımın uygulanabileceği alanlardır.

İkrahın din içi işleyiş alanı ibadetler alanıdır. Bunun içindir ki Kur'an ibadetlerin savsaklanmasını maddî yaptırımla cezalandırmamıştır. Bunun aksini ifade eden 'hadis' patentli rivayetlerin tümü uydurmadır. Namaz, oruç, hac, vs gibi Allah-kul arası içsel ilişkilerde emri yerine getirmeyenlere hiçbir maddî yaptırım öngörülmemektedir. Çünkü bu alanda maddî yaptırım uygulamak, insanı riyakârlık illetinin kucağına atmak olur. Riya ise, bizzat Peygamber'in ifadesiyle 'sinsi-maskeli bir şirktir' Ve yine Peygamber'in beyanıyla, Muhammed ümmetinin en korkulu belası da bu gizli şirktir. O halde, "İnsanlara ibadet yaptıracağız" teranesiyle onları şirkin kucağına atmak, din adına bir samimiyet ve basiret olarak öne çıkarılamaz. Bu olsa olsa lanetlenebilecek bir tavır olur. Nitekim, Mâûn suresi, namazlarına riya bulaştıranları açıkça lanetlemiştir. Oysaki namaz kılmayanlar hiçbir beyyinede lanetlenmemiştir. (Bu mucize tavrın ayrıntıları için bizim ***'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'*** adlı eserimiz okunmalıdır.)

İslam'ın tüm zamanlarda en zararlı tahripçisi olarak gördüğümüz **saltanat ve siyaset dinciliği**, kitleler üzerinde egemenlik kurup engizisyon baskılarıyla siyasal başarı elde etmek için birçok Kur'an ayetini makyavelist bir yoruma maruz bıraktı. Bunlardan biri de Bakara 256. ayettir.

Makyavelist saltanat dinciliği bu ayeti şöyle anlatmaya kalkmıştır: **"İkrah, dinin dışındakilere uygulanmaz ama dinin içindekilere uygulanır. Dine girdiniz mi onun buyruklarını yerine getirmeye mecbursunuz. Bu mecburiyeti denetleme işi de bizim olacaktır."**

Saltanat dinciliğinin bu savı tam bir bühtandır; Kur'an'a açık bir iftiradır. **Bakara 256. ayet, tartışmasız ve tevilsiz, dinin içindeki ikrahı temizlemek istemektedir.** Dinin dışında ikrahın olmadığını gösteren onlarca ayet vardır. Bakara'nın anılan ayeti, dinin içindeki baskı ve zorlamaları silmeye yönelen bir buyruktur.

Kur'an diğer din mensupları için söz konusu olacak "İmana gir!" baskısına karşı çıktığı gibi, mensuplarına yönelik "İbadet edeceksin!" baskısına da karşı çıkmaktadır. İman da özgür irade ve serbest seçimle olmalıdır, ibadet de. Kur'an'ın yolu ve tarzı budur. Ve bu yol, mutlu bir dünyanın kurulması için muhtaç olduğumuz temel reçetelerden birini barındıran yoldur.

Kur'an'm verdiği eğitim ve ilhamla şunu öğrenmiş bulunuyoruz: **Nefs ve siyaset çıkarları uğruna, Kur'an'ın açtığı 'özgür irade ve hür benlik yolu'nu dikenleyerek İslam'a zillet ve itham kapısı açanların Allah'a verecekleri hesap, ibadet etmemekten kaynaklanan hesaptan çok daha büyük ve zorlu olacaktır.**

İkrah yasağının en önemli kozmik gerekçelerinden biri, Câsiye suresi 14. ayette verilmiştir. Orada şöyle deniyor:

"İman edenlere söyle, Allah'ın günlerini ummayanları affetsinler ki O, bir toplumu kazandıklarıyla cezalandırsın!"

İman adamı, baskı kullanır, eksikleri ve günahları olanları cezalandırma yönüne giderse Allah'ın ceza vermesi için sebep kalmaz. Bir tek suç için iki hesap ve iki ceza olmaz; böyle bir şey tanrısal adalete aykırıdır.

Hesap ve ceza, hak ihlali eğer kula ilişkinse, kullar tarafından verilebilir. Kamusal haklar alanı böyle bir alandır. Eğer ihlal edilen hak Allah'a aitse kul asla hesap soramaz, ceza uygulayamaz. Bu alanda hesap da azap da Allah'ın tekelindedir:

"Hiç kuşkusuz onların dönüşleri bizedir. Bunun ardından, hesapları da bizim elimizde olacaktır." (Ğâşiye, 25-26)

Dinde zorlama yoktur ilkesinin de iki anlamı vardır. Din, zorlaştırıcı hiçbir hüküm içermez ve din adına zorluk çıkarma, baskı ve şiddete gitme tanrısal iradeye aykırıdır.

İki Seçeneğin En Kolay Olanını Tercih Esastır:

Hz. Peygamber'in hoşgörü ve kolaylıkla gönderilmesinin anlamı, eşi Âişe'nin şu sözünde apaçık görülmektedir: **"Yüce Peygamber, biri daha kolay, biri daha zor iki seçenek karşısında kaldığı her zamanda, mutlaka kolay olanı seçmiştir."** (İbn Sa'd, *Tabakaat,* 1/369) Allah'ın koyduğu ölçülere dokunulamaz. Bir meselede Allah'ın koyduğu kesin bir ölçü yoksa başka bir deyimle, mesele **mubahlar** alanına giriyorsa, o noktada en kolayı seçip zordan kaçınmak, İslam Peygamberi'nin şaşmaz tavrıdır.

Kolaylaştırma (veya zorluğu kaldırma) iradesi, Kur'an'ın okunuşuna, anlatım ve anlaşılmasına da egemen kılınmıştır:

"Bir kitaptır bu; sana indirildi, onunla uyarıda bulunasın diye ve inananlar için bir öğüt ve düşündürme olarak. O halde, bundan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın." (A'raf, 2)

"Biz onu; senin dilinle kolaylaştırdık ki, sakınanları onunla müjdeleyesin, inatçı bir kavmi de onunla uyarasın." (Meryem, 97)

"Biz bu Kur'an'ı sana, zahmet çekesin/bedbaht olasın/zorluk ve şiddet sergileyesin diye indirmedik; saygıyla ürperene bir hatırlatma/düşündürme/öğüt verme olsun diye indirdik." (Tâha, 2-3)

"Biz, o Kur'an'ı senin dilinle/senin diline kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alabilsinler." (Dühan, 58)

"Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!" (Kamer, 17, 22, 32, 40)

"Kur'an'dan, kolay geleni okuyun. Sizden hastalar olacağını bildi. Bir kısmının yeryüzünde dolaşıp Allah'ın lütfundan bir şeyler isteyeceklerini, diğer bir kısmının da Allah yolunda çarpışacaklarını bildi. O halde, Kur'an'dan, kolay geleni

okuyun!" (Müzzemmil, 20)

KOLAYLAŞTIRMAYA İLİŞKİN TANRISAL İCRAAT

Dinde kolaylaştırmaya ilişkin tanrısal iradenin bir uzantısı olarak tanrısal icraat da vardır. Bu icraatı şu başlıklar altında verebiliriz:

Ruhban Sınıfının, Din Kisvesinin Yok Edilmesi:

Ruhban ve din sınıfı şer ve şirk üreten bir musibet sınıfıdır ki Kur'an bu sınıfı ağır biçimde eleştirmiş ve onu din hayatından kaldırıp atmıştır. Ayrıntılar, bundan sonraki iki fasılda verilmiştir.

Dünyevîleşmenin İstenmesi:

Kur'an, laikliği sadece hoş gören bir kitap değil, isteyen bir kitaptır. **Laiklik, sekülarite** (dünyevîleşme) ve **laisite** (hukuk hayatının akıl ve ihtiyaçlara göre kotarılması) anlamlarının ikisiyle de istenmektedir. Bu konunun bilimsel tahlili, bizim ***'Kur'an Açısından Laiklik'*** adlı eserimizde vardır. Meselenin özet bir tahlili ise bu eserin XXXV ve XXXVI. fasıllarında yapılmıştır.

XXV
DİN SINIFINI YIKAN KİTAP

"Putperestlik, gerçek vahyin saptırılmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, putperestlik, vahyin vasıtasını bizzat vahyin sahip olduğu payeye çıkarma olayıdır. Beniisrail nebileri, sahte peygamberle onların ruhbanî destekçilerince savunulan bu tür bir putperestlikle aralıksız savaştılar. Bu savaş, vahyin tarihindeki dinamik güçtür. Reformasyonda, nebevî ruh, şeytanca saptırmanın bir ürünü olan bu ruhbanî sisteme saldırdı."
Paul Tillich

Dahî ilahiyatçı **Paul Tillich**'in, şaheseri, "*Systematic Theology*"de (bk. 1/133) değindiği **ruhbanî-müşrik saptırma**, Kur'an ve Hz. Muhammed'in beyanlarına göre de, din sınıfının sergilediği bir saptırmadır.

Din maskeli ve gerekçeli bütün zulüm ve ahlaksızlıklar, dini temsil durumundaki zümre, özellikle din sınıfı tarafından sergilenmekte ve din, bunların kötülükleri yüzünden kin, kavga ve kan kurumuna dönüşmektedir.

Din temsilcilerinin **bağy**i (şiddetçilik ve şirretliği), dinde **gulüv** (azma, aşırılık) denen illetle de irtibatlandırılmaktadır. **Bağy, esas anlamıyla denge noktasından sapma** olduğuna

göre, dini temsil edenlerin sergiledikleri tüm olumsuzlukların özünde bir sapma vardır. Bu sapma, denge noktasmdan sağa veya sola, iyi niyet veya kötü niyetle sergilenmiş olabilir. Değişmez gerçek şudur: **Sapma, mutlaka ve muhakkak kötülükle sonuçlanır.** Niyetin iyi, kısa vadeli sonucun bazı çıkarlara yaramış olması bağydeki sapmayı meşru kılmaz.

Tanrı elçileri olan peygamberleri Tanrı'nın oğulları veya ortakları konumuna getirip tevhidi şirkle katranlayanlar, bu melanetlerini 'peygamberleri övmek, onları yüceltmek' adı altında yapmadılar mı? İsa Peygamber'e 'Allah'ın oğlu' diyenler, İsa'yı yüceltmekten başka neyi amaçlıyorlardı? Ama onların bu iyi niyetleri İsa'nın tevhidini şirke bulaştırmalarına engel olmadı.

Din temsilcilerinin bağyı haksızlık, azma, haset, zulüm, yalan, kibir gibi açıkça kötülük sergileyen sapmalar olabileceği gibi, dindeki farzlardan (olması gereken asgarilerden) daha iyiye, daha sevaba gitme niyetiyle sergilenen ama dengeleri bozduğu için sonuçta yine insanın sıkıntısına sebep olan '**görünüşte iyi**' sapmalar şeklinde de olabilmektedir.

Din hayatındaki uzun vadeli tahripler işte bu ikinci kısımdan yani '**görünüşte iyi**' sapmalardan kaynaklanmaktadır. Çünkü bir farzı yerine getirmeyi yeterli görmeyip daha ileri gidenler zaman içinde bunların aynen o farz gibi dinleşmesine engel olamamaktadırlar. En azından, o farzla yetinenlerin '**ikinci sınıf dindar**' ilan edilmesine engel olamamaktadırlar. Bir gün geliyor, toplumda en zehirli bölücülük türü olan "**En iyi dindar benim**" bölücülüğü başlıyor.

Dengeyi bozmanın nerede duracağı belli değildir. Bir örnek verelim: Kişinin istediğinde evinde tek başına kılabileceği dörtbeş dakikalık bir '**nafile namaz' olan teravih namazı, Peygamberimizin "Camilere sokmayın, evinizde kılın!"** buyruğuna rağmen, hem camiye sokulmuş hem de bir ila iki saatlik bir zaman alan ve Peygamber'in hayatmda bir benzeri olmayan '**örfî bir merasim**'e dönüşmüştür. Müslümanların

din hayatında bunun onlarca örneği vardır. İşte birkaçı:

1. **Abdestte ayakların meshini** isteyen Kur'an'ın bu emri "Her seferinde yıkasa daha iyi olur" diye başlayan bir uygulamayla ortadan kaldırılmış ve ayakları her seferinde yıkamak abdestin farzlarından biri haline getirilmiştir.

2. Zorunlu hallerde (su yokluğu veya sağlık gerekçesi ile) **abdest** veya **guslün** (boy abdestinin) yerine geçecek olan **teyemmüm, "Allah için hasta olsan ne olur, su biraz soğuksa ne olur"** teranesiyle kullanılmaz hale getirilmiştir. İslam coğrafyalarının soğuk bölgelerinde, bu mantığı işlettiği için buz gibi sularla boy abdesti alıp zatüreye, giderek vereme yakalanan nice insan biliriz.

3. İki rekâtlık **cuma namazı**, "Farzdan sonra birkaç rekât daha kılınsa daha iyi olur, garanti olur" lakırdısıyla birkaç katına çıkarılmış, örneğin Türkiye'de **16 rekât** olmuştur.

4. Sahur vaktini belirlemede, **'ihtiyat payı'** adıyla birkaç dakika erkene alınan **'sahur bitişi'**, zamanla bu ihtiyat payları büyütüle büyütüle yarı gecelere çekilmiş ve halk, **"Daha sevap olur"** teranesiyle normalinden bir, bir buçuk saat daha fazla oruçlu kalmaya zorlanmıştır.

5. Yolculuk halinde oruç tutmama ruhsatı, **"Tutsan daha iyi olmaz mı, arslan gibi adamsın, tut ki daha çok sevap alasın"** baskılarıyla âdeta dinden çıkarılmıştır. Sağlığı icabı oruç tutmaması gereken birçok insan, bu **bağy sevapçılığı** yüzünden kendini zorlayarak oruç tutmakta ısrar ederek midesini delmekte, hastalığını azdırmakta veya hasta olmaktadır.

Kısacası, bağyın, o **'iyi niyetli'** denen sapmaları bile insanlara çok ağır faturalar ödetmekte, dini bir rahmet ve kolaylık kurumu olmaktan çıkarıp bir zahmet ve işkence kurumuna dönüştürmektedir. Bu sapmalar bir süre sonra dinleşip kurallaştığı için normalini yapmaya kalkanlar **ikinci sınıf dindar** gibi görülmekte, sapmayı eleştirenler ise **'dinde reform yapan zındıklar'** şeklinde itham ve iftiraya maruz bırakılmaktadır.

Bağyın 'çirkin' sapmalarına gelince, onların hangi zulüm ve kahır facialarına yol açtığını anlamak için **'dinler tarihinin kutsala fatura edilen cinayet, ihanet ve fesatları'**na bakmak gerekir. Bir örnek olarak, **James A. Haught**'un ***'Kutsal Dehşet'*** adıyla Türkçeleştirilen **'Holy Horrors'** adlı kitabını okuyabiliriz. İslam'la ilgili bölümlerinde isabetsiz saptamalar olmakla birlikte, din temsilcilerinin **bağy** kaynaklı zulüm ve dehşetlerini tanımada önemli bir el kitabıdır.

Özetlersek, Bakara suresi 213 göstermektedir ki, din kaynaklı şiddet ve yozlaşmaların öncüleri ve sebepleri, **'daha iyi dindar, daha çok sevap'** gibi söylemlerle dini zorlaştıran ve kitleyi nefrete, isyana, sonunda da dehşete ve şiddete iten din temsilcileridir. İşte bunun içindir ki Kur'an, tarih boyunca Allah'a vekâleten konuşan ve Allah'ın kullarını perişan eden din adamı tipinin tüm dokunulmazlıklarını kaldırmış, din adamları sınıfının tüm üstünlük ve egemenliğini yok etmiştir. Bu üstünlük ve egemenliği yeniden kurmaya kalkanlar, Kur'an'ın getirdiği dinin mümini olmayı reddetmek zorundadırlar. Şunu da unutmayalım:

Kur'an, bu din sınıfına karşı çıkarak dinin pratiklerini hayatın dışına iten ama Allah'a imanlarını bu din sınıfının pisliklerine rağmen koruyan deistlerin sadece bu imanlarını onların ebedî kurtuluşları için yeterli bulmaktadır. Kur'an'ın bu tavrı, riyakârlığın gayyasına batmış din sınıfının rezilliklerine karşı çıkanların ödüllendirilmesinden başka bir şey değildir.

ALLAH İLE KUL ARASINA GİRENLER ŞİRK PUTUDUR

Kur'an, tebliğcisi olan Hz. Muhammed'e ve onun aracılığıyla tüm insanlara şunu söylüyor:

"Benimle, yarattığım kişiyi baş başa bırak!" (Müddessir, 11; Müzzemmil, 11)

Buyruğun, Müzzemmil suresindeki şekli şöyledir:

"Benimle, o nimete boğulmuş yalancıları baş başa bırak!"

Kur'an'ın tanıttığı Allah, insana şah damarından daha yakındır. (Kaf, 16) Bunun akla gelen ilk iki anlamı şudur:

1. Hiç kimse bir başkasını Allah'a yaklaştırmaktan söz edemez.

İnsana Allah'tan daha yakın hiçbir varlık yoktur. **"Ben sizi Allah'a yaklaştırıyorum"** sözü, eğer dil sürçmesi değilse küfürdür. **Tebliğ ve irşat adamı, insanı Allah'a yaklaştıran değil, Allah'ın insana en yakın varlık olduğunu duyuran, belleten adamdır.**

2. Hiç kimsenin Allah ile kul arasında jandarmalık, bekçilik, vekillik yapma hak ve yetkisi yoktur.

Bu zorunluluğu ifade eden birçok emir, Hz. Peygamber'e bile yöneltilmiştir.

Kur'an, din hayatının omurga noktalarından biri olan bu inceliği daha ilk buyruklarında gündeme getirerek insanlığı dikkatli olmaya çağırmıştır. Çünkü bu emrin çiğnenmesi dini saltanat aracı yapan bir sınıf doğurarak engizisyona kapı açar. **Engizisyon,** Allah ile kul arasına girmeyi meslek edinen ve bunu 'din' diye pazarlayan zihniyetlerin ürünüdür ve insanlığa, tarihin en kanlı zulümlerini musallat etmiştir. **Engizisyon,** şirkin saltanat aracı yapılmasının sonucudur.

Bu zehirli saltanat süreci, önce küçük komisyonculuklarla başlar: Birisi için dua etmek, ölülere sevap için mezarda okumak, günah işleyenler için af dilemek, ölülere rahmet aracılığı yapmak, Allah'a yaklaştırma işlevleri üstlenmek... Bu pis kokuların arkasından engizisyonun kanlı suratı belirir.

DİN ADAMI DENİNCE

Kur'an, engizisyona giden yolları tıkamıştır. Her şeyden önce,

din sınıfı ve ruhbaniyet kabul etmez. Ruhbaniyet, Tanrı adına bir uydurmadır. (Hadîd, 27)

Din sınıfı olmayınca, **din kisvesi de yoktur.** Vahyin muhatabı olan Hz. Muhammed, hitap ettiği insanların herhangi birisi gibi giyinmiştir. İslam'ın istediği, setri avrete (belirlenen yerlerin örtülmesine) riayettir. Bunun şeklini, rengini, desenini, kalınlık ve inceliğini, iklim ve zaman belirler. Nijerya'daki müslüman ile Sibirya'daki müslümanın, setri avreti yerine getirirken uyacakları şekil ve tip, elbette farklı olacaktır. Bu gerçek, **Seyyid Kutup** gibi gelenekçilik kulvarında yer aldığı kabul edilen bir düşünür tarafından bile çok net biçimde kabul ve itiraf edilmiştir. Tarafımızdan Türkçeleştirilen sarsıcı eseri ***'İslam-Kapitalizm Çatışması'***nda şu satırları yazıyor:

"İslamî kıyafet-İslamî olmayan kıyafet diye bir şey yoktur. İslam, insanlara belli giysiler tayin etmemiştir. Giyiniş, iklim ve tarihsel geleneklerle ilgilidir. Hz. Peygamber ne cübbe giymiştir ne kaftan. Kavuk da örtmemiştir. O, çağının ve toplumunun giydiği neyse onu giymiştir. Müslümanlar da öyle yapmalıdır. İranlı İran giysisini, Mısırlı Mısır giysisini giyecektir. Birtakım insanlar neden elbiseleriyle ötekilere üstün olacakmış!? İslam dininde ne din adamları vardır ne de aracılıklarıyla ibadet edilen ruhbanlar."

"Din hizmetlerine gelince, mesela imamlık için devlet hazinesinden maaş ödenemez. İmamın ders okutmak, temizlik, bekçilik gibi imamlığa ek bir görevi varsa o ayrı. Bir kere, namaz kıldırmak belli bir kişiye tahsis edilemez. Namaz için toplananların en ehil olanı kimse imamlık ona verilir. Cuma namazı hariç herkes ibadetini tek başına yapabilir." (Seyyid Kutup, ***İslam-Kapitalizm Çatışması***, 101-102)

Engizisyona giden yolların tıkanması, burada da noktalanmaz. **Kur'an, resmî mabet kavramına da yer vermemektedir.** Yaratılanın Yaratan'a secde ettiği her yer mabet, mescittir. Ve Kur'an'ın tebliğcisi Hz. Peygamber **"Bütün yeryüzü bana mabet yapılmıştır"** diyerek bu ilkeyi ölümsüzleştirmektedir.

Kur'an'a göre, bütün meşru fiiller (salih ameller) ibadettir. Hz. Peygamber'in ifadesiyle **"Kişinin, dostunun yüzüne tebessümü bile ibadettir."**

İbadet için özel yere ihtiyaç olmadığı gibi, bir lidere de ihtiyaç yoktur. Resmî imam, geleneğin bir kabulüdür, dinin emri değil. İbadet için toplananlardan biri imamlığı üstlenir veya herkes ibadetini tek başına yapar.

Üzerinde olduğumuz konuda en hayatî ve belirleyici ilke şudur: **Kur'an, manevî hizmet veya irşat olayını ücretsiz-karşılıksız bir faaliyet olarak görür.** Bu faaliyet, belli bir sınıfın tekelinde değildir. Her mümin, bilgi ve imkânları ölçüsünde bu hizmete katılır ve katılmalıdır. Ücret isteyenler manevî önder olamazlar, onlardan doğruya ve güzele kılavuzluk beklenemez. (Yasîn, 21) Kur'an, manevî önderlikten karşılık beklemeyi **"Allah'ın ayetlerini basit bir ücret mukabili satmak"** (Bakara, 41) diye nitelendirir. Bunu yapanlar, **"İnsanlara doğruyu ve güzeli buyurup kendi benliklerinizi unutur musunuz?"** (Bakara, 44) şeklinde azarlanır. Bu azarlananların 'din adamları' olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Muazzez İslam Peygamberi, bir kıyafet ve sınıf sömürüsü ile Allah'ın dinine musallat olanlardan şöyle bahsediyor:

"Mahşer günü Allah'ın en şiddetli azabına uğrayacak olanlar, giysileri peygamber giysisi, fiilleri ise saldırgan ve zalim (cebâbire) davranışı olan kişilerdir."

Kur'an, toplumda üstünlük sebebi olarak sadece ilme yollama yapmaktadır. Takva bile sadece Allah ile insan arasında üstünlük ölçüsüdür; insanla insan arasında değil. Kur'an, insanlar arasında üstünlük ölçüsü olarak **'ehliyet ve liyakat'**i esas almıştır. İlim, **ehliyet ve liyakat** değerlerinin başında gelir. Dindarlık, ehliyet ve liyakat ifade etmez. Çünkü dindarlığa riya bulaşabilir. Riyanın devreye girdiği alanlar, ehliyet ve liyakat alanları değildir.

Ehil olan iş yapmalı ve ehil olan ödüllendirilmelidir. Takvayı insanların insanlar tarafından ödüllendirmesi için gerekçe sayan geleneği Kur'an yıkmıştır. Takvayı sadece ve sadece Allah ödüllendirecektir.

İslam tarihinde, yaratıcı devre bitip miras yeme süreci başlayınca, kıyafeti sömürmek üzere bir 'kutsal sınıf, din sınıfı' oluşturma ihtiyacı, daha doğrusu illeti ortaya çıktı. **Yaratıcılığı olanlar kutsallaştırılmaya ihtiyaç duymazlar.** Çünkü onlar ürettikleri eserler ve değerlerle zaten önde gider, takdir görürler. Kutsallık maskesine ihtiyaç duyanlar, riyayı saltanat aracı, halkın sırtından geçinmeyi de hayat tarzı yapanlardır.

Din sınıfı 'namertlik sınıfları'nın önde gelenidir.

Bu yapay sınıf, yeni fikirler üretmek ve yaratıcı hamleler ortaya koymak yerine politikayla, vakıflarla, saltanatla koklaşarak İslam'ın ruhuna ters bir gelişmeye vücut verdi. Yozlaşma ve bilgisizlik arttıkça, bu kemirici illet de büyüdü. Ve günümüze geldik...

Üstünlük ölçüsü olan hizmet ve ilimden uzak kalmış insanlar, yapay üstünlük yolları aramaya başlamış ve kendilerine sunulan şu namert slogana sığınmışlardır: **"İlim ve araştırma önemli değil, dava adamı olmak esastır."** Bu sloganın ruhlara akıttığı zehir, kendisini **"Oku"** emri üzerine oturtan bir kitabın bağlılarından bazılarını neredeyse, okumaya ve düşünmeye düşman hale getirdi. Böylece onlar, çağlar öncesinin gayretlerine dayanan ürünleri, olduğu gibi tekrar etmeyi, hatta putlaştırmayı Allah'ın emri gibi sunmaya başladılar. Bunun aksini yapmak çalışmayı, çile çekmeyi gerektiriyordu. Böyle bir çileyi üstlenmeye ne kendilerinin niyeti vardı ne de onları kullananların.

DİN SINIFI, ŞİRK ÜRETEN BİR SINIFTIR

Din sınıfı (din bilginleri değil), zulüm ve şirk üreten bir sınıftır

ve tarih boyunca böyle gelmiştir, böyle gitmektedir. Din sınıfı veya din adamları denen zümrenin birer şirk üretici olduğunu Kur'an ve Peygamber'den öğreniyoruz. Bunun içindir ki, Kur'an'ın böyle bir sınıfa sıcak bakması aklın apaçıklık ilkelerine aykırı olurdu. O yüzdendir ki İslam ne din sınıfına izin verir ne de din adamlığı diye bir mesleğe. Bu tabirler vahyî metinler içinde kelime olarak bile geçmemektedir.

Örtülü şirkin dini istila etmesinde en çok işleyen yol, din temsilcisi sayılan kişilerin (haham, rahip, sahabî, imam, şeyh, mürşit, üstad, efendi, ahunt, seyyid vs.) rabler haline getirilmesidir. Kur'an, tam bu noktada, tevhidi şirk bataklığına çeken ehlikitap kitleleri örnek göstererek insanlığı dikkatli olmaya çağırıyor:

"Hahamlarını ve rahiplerini Allah'ın yanına yöresine konan rabler edindiler. Meryem oğlu Mesih'i de öyle. Oysa kendilerine, biricik Tanrı olan Allah'a ibadet etmeleri emredilmişti. Allah yoktur O'ndan başka. Onların koştukları ortaklardan beridir O." (Tevbe, 31)

Geleneksel idarei maslahatçı zihniyetler bu ayette korkunç bir anlam kaydırması yaparak şöyle bir meal yaratmaktalar:

"Allah'ı bırakıp da.....rabler edindiler..."

Böyle bir çeviri doğru değildir.

Kur'an asla böyle söylemiyor. Kur'anda çokça geçen ve şirkin tanıtımını yapan ayetlerde omurga kavram olan **'min dûnillah'** tamlamasının, geleneksel meallerde kullanıldığı gibi **'Allah'ı bırakmak'** diye bir anlamı asla yoktur. Tam tersine, Kur'an bu tabiri kullanarak, şirk çocuklarının Allah'ı inkâr gibi bir tutumlarının olmadığı gerçeğine (ki bu gerçek Kur'an tarafından defalarca ifade edilmiştir) vurgu yapmaktadır. Müşriklerin yaptığı, Allah'ı inkâr ve ret değil, Allah'ın yanına yöresine birtakım yedek ilahlar koymaktır. Zaten, **'dûn'** edatı, yanında yöresinde, berisinde demektir.

Müşrikler Allah'ı bırakmadılar, O'nu asla inkâr etmediler. Yaptıkları, Allah'ı tepeye oturtup O'nun altına yedek ilahlardan bir panteon yerleştirmekti. Ve işin bam teli de buradadır. Şirkin zulüm ve yıkımı buradan kaynaklanmaktadır. Din adına istismar ve aldatmaların omurgasında da bu vardır. Bu böyle olduğu içindir ki, Kur'an'ın din anlayışı adına şunu rahatlıkla söyleyebiliriz:

Açık ve katıksız bir ateizm veya dinsizlik, şirke bulaşmış sahte bir dinden daha iyidir, daha az tehlikelidir. Çünkü:

1. Böyle bir ateizmin din adına kimseyi aldatmak gibi bir namertliği de yoktur şansı da,

2. Böyle bir ateizm, gerçek dine dönüş ümidini yok etmemektedir.

Kur'an, din temsilcilerinin rabler edinilmesindeki hesapçılığın maskesini düşürmekle kalmamış, bu hesapçılığın 'Allah ve cennet' yazılı pankartının sakladığı egoizmi de ortaya çıkarmıştır. Az önceki beyyinenin iki ayet sonrasında yer alan şu uyarıya bakın:

"Ey iman sahipleri! Şu bir gerçek ki, hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını sahte gerekçelerle tıka basa yerler de halkı Allah'ın yolundan geri çevirirler."

Nihayet Kur'an, din ve dindarlık adına söz söyleyen tüm kitleleri, örtülü bir şirkin pençesine düşmemeleri için saf ve berrak tevhide çağırıyor. Çağrının temel hedeflerinden biri de **'insanın insanı rab edinmesinin önlenmesi'**dir. İnsanlığa on beş asır önce iletilen şu birlik çağrısına bakın:

"Ey yahudiler ve hristiyanlar! Bizim ve sizin aranızda aynı olan bir gerçeğe gelin: Yalnız Allah'a tapalım, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım, birbirimizi Allah'ın berisinden rabler edinmeyelim." (Âli İmran, 64)

Bütün tefsir ve hadis kaynaklarının ortak beyanına göre, bu ayetin inişi üzerine, Peygamberimize, **"İnsanları Rabler edinmek nasıl olur?"** diye sormuşlardı. Cevap, üzerinde olduğumuz konu bakımından tam bir mucizedir:

"İnsanları rab edinmek, din adamlarının sözlerini Allah'ın sözleri gibi kabul etmekle vücut bulur."

Bu ayetin indiği sıralarda müslüman olmuş hristiyanlardan biri, Hz. Peygamber'in az önceki yorumu üzerine ona ince bir itirazda bulunarak şöyle diyor: **"Biz o din adamlarını nasıl rab edinmiş oluruz?! Biz onlara ibadet etmiyorduk."** Peygamber'in cevabı, şirk bahsinin en hayatî noktalarından birini aydınlatıyor. Şöyle buyuruyor Yüce Peygamber:

"Onlar size birtakım şeyleri helal, birtakım şeyleri de haram ediyordu, siz de buna uyuyordunuz, değil mi?"

Soruyu soran, "Evet, öyle yapıyorduk" deyince Hz. Peygamber son noktayı koyuyor:

"İşte, onların o yaptığı ve sizin o kabulünüz şirkin ta kendisidir ve benim anlatmak istediğim de odur."

XXVI
DİN KİSVESİNİ YIRTAN KİTAP

Kur'an, din sınıfını yıkışının bir uzantısı olarak din kisvesini de yırtmıştır. Çünkü bunların biri ötekini davet eder, besler. Ya hiçbiri olmayacaktır ya da ikisi birden olacaktır. Nitekim din sınıfının olmaması gerektiği yolundaki açık talebe karşı çıkamayan gelenek, bu sınıfı resmî olarak oluşturamamıştır ama Arap örflerinden yürüyerek yarattığı yapay din kisvesini kullanarak yapay bir din sınıfı yaratmaya muvaffak olmuştur.

Başa Oturtulan Putlar:

Giysiyi, özellikle başa giyilen şeyleri putlaştırmanın tarihi çok eskidir. Başa giyilenin putlaştırılması tutkusundan büyük acı çeken kitlelerden biri de Türkler'dir. Burada, önce **sarık**, sonra **fes**, sonra da **türban** üzerinde durmak gerekir. Biz burada, konumuz gereği sarık üzerinde duracağız.

"Sarık Arap'ın alametidir" diyor **Hz. Ali**. Ne yazık ki, sarığı İslam'ı Araplaştırmanın bir aracı olarak asırlarca kullananlar, bu Arap'ın alametini İslam'm alameti yaparak evrensel İslam'ı yerel ve yöresel bir Arap ideolojisine dönüştürdüler. **Sarık-fes** (daha sonra fes-şapka ve türban) tartışma ve dalaşmasının arka planında işte bu Araplaştırma gayretinin yarattığı **fetişist tutku** yatmaktadır.

Sarık, İslam'dan asırlarca önce Arap'ın başına giydiği başlıktı. Arap Yarımadası'nın iklim koşulları ve çevre şartlarının

zorunlu kıldığı bir giysiydi. Onu İslam getirmediği gibi, önceki dinlerden biri de getirmemişti. Getiremezdi. Din evrensel-zaman üstü ilkeleri getirir; yöresel ve yerel gelenekleri değil. Özellikle Kur'an, yöresel ve yerel geleneklerin dinleştirilmesini 'şirk' olarak göstermektedir. Ve İslam, din sınıfı ve din kisvesi kabul etmemektedir.

Sarık, tıpkı diğer Arap gelenek ve kabulleri gibi, İslam'ı Arap ideolojisine dönüştürmenin bir aracı olarak kullanıldı. Bu kullanımı dinleştirmek için, benzeri konularda olduğu gibi, hadis uydurma yoluna gidildi. **'Yüzyılımızın Hadis Allâmesi'** olarak adlandırılan **Nâsıruddin el-Elbanî** (ölm. 1999) bu konuda uydurulan hadis patentli sözleri eşsiz bir vukufla deşifre etmiş, bunun, hadis literatüründeki belgelerini de ayrıntılarıyla önümüze koymuştur. Elbanî'nin sarık konusunda içyüzünü ortaya koyduğu beş uydurma şunlardır:

1. "Sarıkla kılınan bir namaz sarıksız kılınan yirmi beş namaza bedeldir. Sarıkla kılınan bir Cuma sarıksız kılınan yedi cumaya bedeldir. Melekler, Cuma'nın kılınışına sarıklı olarak tanıklık ederler ve güneş batıncaya kadar, sarıkla Cuma kılanlara salât ederler." (Uydurma için bk. Elbanî, ***el-Ahadîs ez-Zaîfa ve'l-Mevzûa,*** 1/249, no:127)

Elbanî'nin bu uydurmayla ilgili açıklamalarını kısmen özetleyerek verelim:

"Bu söz uydurmadır. Hadis bilgini Hafız İbn Hacer, *'Lisânü'l-Mîzan'* adlı eserinde bu uydurmayla ilgili şöyle demektedir: 'Uydurma bir hadistir. Bu âfetin nereden kaynaklandığını tespit edemedim. Süyûtî (ölm. 911/1505) **bu sözü *'Uydurma Hadislere Zeyl'* adlı eserinde zikretmiştir. Ne yazık ki Süyûtî bu sözü daha sonra *'el-Câmiu's-Sağîr'*inde uydurma değilmiş gibi kayda almıştır. Mevzu hadisler konusunda yazan Ali el-Kaarî** (ölm. 1014/1605) **de onu *'Uydurma Hadisler'* adlı eserinde zikretmektedir. Ve şunu eklemektedir: 'Batıl bir sözdür.' Bu söz öylesine bir batıldır ki, onun uydurmalığı konusunda uzun uzun konuşmaya gerek bile duymam. Bu sözün**

orada burada hadis diye geçmiş olması seni aldatmasın. Bize düşen, kişileri hakka göre değerlendirmektir, hakkı kişilere göre değerlendirmek değil."

2. Sarıkla kılınan iki rekât namaz sarıksız kılınan yetmiş rekâttan daha üstündür." (Elbanî, aynı yer, no: 128, 12/446-448, no: 5699)

Elbanî'nin bu uydurmayla ilgili açıklaması:

"Uydurmadır. Süyûtî bunu, *'el-Câmiu's-Sağîr'*inde zikretmiştir. Hakka uygun olan, onu 'Uydurma Hadisler'e ayırdığı eserinde zikretmesiydi. Bundan önceki hadisin uydurma olduğunu kayda geçirdikten sonra bunu geçirmemesi şaşırtıcıdır. Çünkü bu söz, uydurulmuş olma niteliklerine ötekinden çok daha uygundur. Ahmed bin Hanbel, Muhammed bin Nuaym'a sordu: 'Ebu Hureyre'nin sarıkla namazın üstünlüğüne ilişkin rivayeti hakkında ne dersin?' Muhammed bin Nuaym şu cevabı verdi: 'Ebu Hureyre tam bir yalancıdır, rivayet ettiği o söz de batıldır."

Elbanî, bu sözün bir versiyonunu eserinin 12. cildinde değerlendirirken rivayet eden şahıs hakkında şu kaydı düşüyor:

"Risalelerini incelediğimde anladım ki, bu adam kinci, hasetçi, aşırı iftiracı bir sûfîdir." (Elbanî, anılan eser, 12/447)

3. Sarıkla kılınan bir namaz, öteki namazlara on bin sevap farkla üstün gelir." (Elbanî, anılan eser, 1/253-255)

Allâme üstadın bu uydurma ile ilgili açıklamasının özeti de şu:

"Uydurmadır. Süyûtî de bunu *'Mevzû Hadisler'* ile ilgili eserinde zikretmiştir. İbn Irak da *'Tenzîhu'ş-Şerîa'* adlı eserinde Süyûtî'yi izlemiştir. Hafız es-Sehâvî de, hocası İbn Hacer'i izleyerek bu sözün uydurma olduğuna hükmetmiştir. Menûfî ise bu sözün 'batıl bir söz' olduğunu kayda geçirmiştir. Ali

el-Kaarî de'Mevzûat'ında aynı şeyi yapmıştır. Bu ve bundan önceki iki hadisin bâtıl birer uydurma olduğunda hiçbir kuşku yoktur."

"Dini gönderen kudret, işleri sıratı müstakîm ölçüleriyle değerlendirmektedir. O'nun, sarıklı birinin namazını sarıksız onlarca insanın namazından üstün kılması akla aykırıdır. Sarık, nihayet 'âdet' anlamında bir sünnet, yani bir müstahap (örfün hoş gördüğü şey) olabilir. Hikmeti ve ilmi sınırsız olan Cenabı Hakk sarıklı diye, bir adamın namazını koca bir topluluğun namazından üstün nasıl kılar?! İbn Hacer, bu sözün uydurmalığına hükmederken aynen bizim gerekçelerimizi kaydetmiştir. Bu uydurma sözün itişiyledir ki, birileri camiye girerken başına bir mendil sarmakla sevabın en büyüğünü alacağı vehmine kapılmış, işin iç dünyayı temizlemeye yönelik yanına hiç aldırış etmemiştir." (Elbanî, aynı eser, 1/253-254)

4. "Allah ve melekleri Cuma günleri sarıklı kişilere salât ederler."

"Uydurmadır. İbnül-Cevzî de *'Uydurma Hadisler'* ile ilgili eserinde aynı kanaati sergilemiştir. İbn Adî, bu sözün münker (reddedilmesi gerekli) olduğunu üç yoldan tespit etmiştir." (Elbanî, aynı eser, 1/295, no: 159)

5. Allah'ın, Cuma günleri cami kapılarında görevlendirilmiş birtakım melekleri vardır ki bunlar beyaz sarıklı kişiler için Allah'tan af dilerler." (Uydurma ve şeceresi için bk. Elbanî, aynı eser, 1/570-571, no: 395; ayrıca bk. 2/119, no: 669)

Sarığın bir din alameti olarak kullanımı, Arap olmayan toplumlarda giderek, bir putperest-fetişist tutku ve alışkanlık yarattı. Öyle ki, Osmanlı döneminde sarık, askerin başından gittiğinde onun yerine gelen fes de sarık gibi kutsallaştırıldı. Çünkü şirk, şuuraltına yerleşmişti. O, gerekçesi ne olursa olsun, bir biçimde bir yerlerden bir yol bulup satha çıkacaktı. Bu marazî sızıntı, marazlı bilinçaltının bir tür kaderi gibidir.

Türk toplumu; Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak, Cumhuriyet devri boyunca ve bugün (türban aracılığıyla) bu kaderin yansımalarını bütün dehşetiyle yaşamaktadır.

Şapka getirildiğinde onu dinsizlik alameti ilan edip fesi isteyenler, fesin 'müslümanların alameti' olduğunu söylüyorlardı. Oysaki fes, Yunanlılardan alınmıştı ve İkinci Mahmut tarafından alındığında fesi küfür alameti, Mahmud'u da **'kâfir'** ilan etmişlerdi. Şimdi o fes, İslam'ın ve müslümanların bir simgesi olarak kutsallaştırılıyordu. Arabın sarık putu yerine şimdi yunanın fes putu geçmişti. Fransız yazar **Paul Gentizon** bu ibret verici putperest tavrı çok ilginç satırlarla ifadeye koymuştur:

"İkinci Mahmut, dinsel görev yapanlar dışında bütün Türklere kavuk/sarık giymeyi yasaklıyordu. Ama bu yenileme işi çetin önyargılarla karşılaştı. O devrin tutucu müslümanları için kavuk-sarık, peygamberlerin baş giysisinin simgesi olarak ayrı bir değer taşımaktaydı. Bu nedenle onun kaldırılması fanatikleri son derece öfkelendirdi."

"Hocalar, halkı direnmeye teşvik ettiler. Arnavutluk'ta, Bosna'da, Bağdat'ta isyanlar başladı. Hatta İstanbul'da bile ayaklanmalar oldu. O kadar ileri gidildi ki, caddelerde görülen Sultan, halk tarafından taşlandı. Anlatılanlara göre, bir gün, İkinci Mahmut, İstanbul'u Galata'ya bağlayan köprüyü atla geçerken halk tarafından çok saygı gören ve Saçlı Şeyh diye bilinen bir derviş hemen atının dizginini yakalamış ve ona, 'Gâvur padişah! Alçaklığa karnın hâlâ doymadı mı? Bu günahının hesabını Allah senden soracak. Müslümanlığı yıkıyorsun. Peygamberin lanetini hepimizin üzerine çekiyorsun!' diye saldırdı. Sultan, 'Bu deli galiba' dedi. Ama derviş öfke içinde ona şöyle cevap verdi: 'Deli ha! Hayır, ben deli falan değilim. Deli olan, senin gibi gâvur padişah ile alçak yardımcılarındır. Allah benim dilimle size sesleniyor. Ona uymaktan ve gerçeği söylemekten başka bir şey yapmıyorum. O, beni şehitlik mertebesine ermekle ödüllendirecektir.' Dervişin dileği yerine geldi: Götürüldü ve boynu

vuruldu. İkinci Mahmut çizdiği yolda cesaretle yürümekten çekinmedi. Kavuğu kaldırdı ve fesi getirdi. Bu, sarık altında, daha doğrusu başa sarıkla tespit edilen, keçeden ya da kaba bir kumaştan yapılmış külahtan ibaretti. Roy gemileri bu malı bütün doğu ülkelerine taşıyordu. Hatta o zamanlarda 'Fransız başlığı' diye tanınmaya başlamıştı."

"Başlangıçta kötü görülen fes, bir süre sonra gerçek bir prestij aracı oldu. Moda ona yavaş yavaş benimsenen bir görünüş vermekteydi. İlkel biçimde, kafaya sıkıca geçirilen külah, Mahmut reformuyla kalktı; basık, yuvarlak ve mavi ipekten kocaman bir püskülü olan kenarsız bir başlık haline dönüştü. Bunların püskülleri elbisenin yakasına kadar düşerdi. Abdülhamit zamanında biraz daha yükseği moda oldu. Tersine çevrilmiş bir çanak gibi kesik bir koni biçimine dönüştü. Sonra Jön Türkler döneminde tamamen silindirik bir biçim aldı. Zamanla püskülün boyu ve boyutu küçüldü. Ama kırmızı rengi hiçbir zaman değişmedi."

"İşin asıl garibi, başlangıçta Avrupa'dan, yani mümin olmayanlardan sosyal devrim programından esinlenerek alınmış olduğu için gerçek müminlerce hor görülen bu baş giysisi, yavaş yavaş sağlanan alışkanlıkla tam tersine bir anlam kazandı. Âdeta, öncelerin dinsel ve millî-ananevî esprisini simgeleyen sarığın yerini aldı. 1830'da halkın çoğunluğunca nefret edilen bir eşya, İmparatorluğun son zamanında tutucu müslümanlar için aksine bir bağlılık, bir bayrak anlamı kazandı. Abdülhamit devrinde Türk, fesi dinsel bağlılığın bir amblemi gibi görmeye başlamıştı. Bundan ayrılmak âdeta Kur'an inancına saldırı sayılırdı. Tıpkı sarık zamanında olduğu gibi, din ile fes arasında bağlantı kurulmuştu. Öte yandan, 1908 devrimine kadar fes, sultanın tüm tebaasıyla, onu kullanmayan ve bu nedenle de müslüman olmayan halk arasında bir ayrım işareti oldu. Nihayet, 1830'larda fese karşı ortaya çıkan dinsel tutuculuk bu kez de şapkaya karşı duyulmaya başlandı. Atalarının sarık-kavuk için fesin karşısına çıktıkları gibi, bu kez de tüm müslüman Türkler fes lehine, şapkaya karşı ayaklandılar." (Gentizon, 88-93)

XXVII
RESMÎ MABEDİ YIKAN KİTAP

"Bugün tüm engeller yıkıldı ve insanlığın Rabbi, kabilenin yıkık mabedinin kapısına geldi"

Paul Tillich

Anıt ilahiyatçı-filozof **Paul Tillich**, mabet meselesine parmak basarken, şu muhteşem tarihî tespitin altını çiziyor:

"Tanrı'nın mabedi, hıristiyan mabedlerinin sürekli ihanetine uğramıştır." (Tillich, ***The New Being***, 23)

Bütün dinlerin gerçek mabetleri, dinci riyakârlığın ürettiği riya mabetlerinin ihanetine uğramıştır. Ve uğramaya devam etmektedir.

Mabet başkadır resmî mabet başka. Resmî mabet, görevlendirilmiş birinin yönettiği mabettir. Bunun anlamı şudur:

Resmî mabet, din sınıfının kotardığı mabettir.

Din sınıfının kotardığı mabet var oldukça gerçek din hayata giremez ve Allah ile aldatma sona ermez. Sûfî düşüncenin anıt isimlerinden biri olan **Ebu Saîd İbn Ebil Hayr** (ölm. 440/1048) bu gerçeği ölümsüz bir söyleme dönüştürerek şöyle demiştir:

"Havralar, kiliseler ve camiler yerle bir edilmedikçe Allah'ın dini tecelli etmez."

"İslam din sınıfı kabul etmez" demiştik. Din sınıfı yoksa resmî mabet de olmayacaktır. **Din sınıfı, din kisvesi, resmî mabet dincilik hegemonyası sacayağının üç ayağıdır.** Bu ayakların üçü birden kırılmalıdır. Aksi halde sağlam kalan bir veya iki ayak üstüne diklenmeyi başaran dincilik hegemonyası kısa bir süre sonra engizisyonunu kurar. Bu böyle olduğu içindir ki, Kur'an, dinci hegemonya sacayağının üç ayağını da kırmıştır.

Cami Allah'ın Evi mi?

Mabetsiz din olmaz. Ama Kur'an penceresinden baktığınızda bunun kadar önemli bir gerçek daha var: **Resmî mabedi olan bir din Allah'ın dini olmaz. Ve tüm hayatı bir büyük ibadete dönüştüremeyenler de Allah'ın gerçek kulu olamaz.**

Resmî mabet, bir yafta ve tescil işi değil, bir işlev meselesidir. Bir dinde resmî mabet varsa o dinin mensupları ibadetlerini yalnız o mabette yapabilirler. Mabetlerin varlığı resmî mabedin varlığına kanıt değildir. Resmî mabedin varlığına kanıt, dindarın Allah ile diyalogunu belirli duvarlar arasında gerçekleşeceğinin açık veya örtülü bir biçimde kabul ettirilmesidir. Bu kabule göre, ibadet (en azından iyi ve mükemmel ibadet) mabet adı verilmiş belirli binalarda yapılır. O binaların dışında yapılan ibadetler ya hiç ibadet sayılmaz yahut da tam ibadet sayılmaz. Bu kabulün oluştuğunun en büyük göstergesi ise bu belirli duvarlara (cami, kilise, havra vs.) **'Allah'ın evi'** unvanının verilmesidir. **"Allah'ın evi mi olur, behey gafil?"** diye sorduğunuzda birilerinin rahatsız olması ise resmî mabedin kurumlaştığının kanıtıdır.

İslam'm büyük vicdanlarından **Bistamlı Bâyezid** (ölm. 261/875), **"Kâbe'yi ziyarete neden gitmiyorsun?"** sorusuna muhatap olduğunda elini kalbinin üstüne koyarak şu muhteşem cevabı vermiştir:

"Tanrı, o sizin dediğiniz eve, yapıldığı günden beri hiç girmedi; ama bendeki şu evden, yapıldığı günden beri hiç çıkmadı. Siz esas bu evi kutsal tutun!"

Kur'an, **"Allah, insana şahdamarından daha yakındır"** (Kaf, 16) diyor. Öyleyse, Allah'ın ta içinde yer aldığı kalp evinin harap edildiği bir dünyada adına **'Allah'ın evi'** denmiş duvarların imar ve ihyasıyla nereye gidilebilir? Allah ile aldatan zihniyet ve ekipler **"Mabetsiz din olmaz"** gerçeğini, **"Resmî mabedi olan bir din Allah'ın dini olmaz"** gerçeğini örtmek için sürekli istismar ederler. Sebep açıktır:

Allah ile aldatma oyununun sonuç vermesi için, aldatılmak istenenlerin organize bir biçimde belirli mekânlarda toplanıp telkin ve denetim altına alınmaları gerekir.

Emevî kodamanları bunu iyi bildikleri için, Cuma namazını belgeli camilerde kılmanın gerekliliğini, Cuma'nın şartlarından biri olarak fıkıh bünyesine koydular. Onlar ayrıca Peygamberimiz tarafından namazdan sonra okunan hutbeyi de namazın önüne alarak sahabe neslini kendilerini dinlemeye mecbur bıraktılar. Çünkü Cuma namazını kılmak için bu hutbeyi dinlemek kaçınılmaz oluyordu.

Büyük çoğunluğu Emevî despotizminin bilinçli veya bilinçsiz ajanı olan imamların okuduğu o hutbelerde, sadece beyinler yıkanmıyor, Peygamber evladına da lanet okunuyordu. Yaklaşık seksen yıl bu zulüm devam ettirildi. Yine bir Emevî olan halife **Ömer bin Abdülaziz** (ölm. 101/719) bu zulmü yıkıp minberden okunan laneti kaldırdığında ise İslam ümmetine ibret olması gereken şu itham ve yaygara koparıldı:

"Ömer bin Abdülaziz sünnete aykırı davrandı."

Günümüzdeki **'Allah ile aldatma odakları'**nın, birçok insanı **'sünnet karşıtı'** diye eleştirirken dayandıkları zihniyet ve tarih zemini işte bu lanet ve fesat zeminidir.

Kur'an, bütün yeryüzünü mabet kabul etmiştir:

"Doğu da batı da Allah'ındır; yüzünüzü nereye dönerseniz Allah oradadır." (Bakara, 115)

Hz. Peygamber bu Kur'ansal ilkeye dayanarak insanlığa şunu duyuruyor:

"Bütün yeryüzü benim ümmetim için mescit ve temiz kılınmıştır."

Kur'an mesajının gelişiyle tüm yeryüzü bir büyük mabede dönüştürülmüştür. Bu büyük mabette toprak post, Allah dosttur. Bu büyük mabette aracısız, lidersiz, haraçsız ve huruçsuz ibadet edilir.

Tüm yeryüzü mabetse tüm meşru fiiller de ibadettir.

Allah ile aldatanlar, belirli duvarların arasını mabet yaptıkları için ibadeti de belirli davranışlardan ibaret görmüşlerdir. Oysaki ilmihal kitaplarının ibadet dedikleri, ibadetlerin sadece küçük bir bölümüdür. Eskiler onlara **ibadât-i mersûme** (görüntüleriyle ibadet olan ibadetler) demişlerdir. Bir de **ibadât-i hakîkiyye** (özü ve içeriğiyle ibadet olan ibadetler) vardır ki onun içine tüm meşru fiiller girer. Bu anlamda **hayatın tümü ibadettir. Elverir ki o hayat, insana yaraşır temizlik ve güzellikte yaşansın.**

Allah'ın istediği açıktır: O, Mâbud'u Yaratıcı Kudret olan büyük evren mabedinin öne çıkarılmasını istiyor. Bunun içindir ki, Kur'an, Allah ile aldatanların aksine, sadece din kitaplarını değil, evreni ve insanı da okunması gereken ayetlerle dolu kitaplar olarak görüyor.

Büyük mabedin büyük ibadetleri, evren ve insan kitabı okunarak yapılacaktır. Minber köşesinde tarikat zübürü mırıldanan sözde dervişin nefes tüketmesi ibadet oluyor da yerin üç kat altında oksijen tüpüyle nefes alarak kalp ameliyatı

yapan doktorun ter dökmesi ibadet olmuyor mu?!

Tüm fiilleri ibadete dönüştürmek... Büyük mabedin müminlerinin işi budur. Güç iştir bu, güçlü iştir. Birkaç metrelik duvarlı alana sığabilen benlikler büyük mabette ibadet edemiyorlar. Büyük mabedin engin ufkunu fark eden yaratıcı benlikse küçük mabede sığmıyor. O benliklerden biri olan ölümsüz **İkbal,** bu gerçeği ifade ederken şöyle diyor:

"Benim niyazım iki rekât namaza sığmaz."

Büyük ruhun niyazı bütün bir ömrü bir tek namaza dönüştürmek ister.

Girdiğimiz milenyumda, insanlığın en büyük erişinin, tüm yeryüzünün mabet, tüm meşru fiillerin ibadet olduğunu kavrayıp hayata geçirmek olacağına inanıyorum.

Yeni milenyumda insanlık Yaratıcısıyla kucaklaşmak için Allah ile aldatan haraç ve huruç odaklarına komisyon vermek zorunda kalmamalıdır ve umuyoruz kalmayacaktır. Aracılar, yaklaştırıcılar, şefaat bezirgânları ortadan çekilecek ve insan, kendisine '**şahdamarından daha yakın olan**' ile kopmaz bir beraberliğin bilincine ulaşacaktır.

MESCİTLER ALLAH İÇİNDİR

Ara başlığımız, Kur'an'ın Cin suresi 18. ayetinden alınmıştır. Ayetin tamamı şöyledir:

"Mescitler Allah içindir. O halde, oralarda, Allah'ın yanında bir başkasına çağırıp yakarmayın."

Aynı surenin 20. ayetinde ise şu emir verilmektedir:

"De ki, 'Ben ancak rabbime ibadet ederim ve hiçbir kimseyi rabbime ortak yapmam."

Kur'an'ın, İslam mabedini şirk kalıntılarından temizlemeyi ilkeye bağlayan ayetleri bunlardır. Peygamberimizin ve gerçek sahabîlerin mabetlerinde bu Kur'ansal ilkelere titizlikle uyulmuştu. Sonraki zamanlarda bu ilkelerin yavaş yavaş örselendiğini görmekteyiz. Bugün ise müslüman mabetler (camiler, mescitler) yukarıda verdiğimiz ayetlere tamamen ters bir tutumla, şirke bulaştırılmış ve Allah'ın yanında bir yığın **'kutsallaştırılmış isim ve eşya'**, Allah'ın âdeta yardımcıları, vekilleri gibi mabedin bağrına sokulmuştur. **"Peygamber'in sakalına saygı"** adı altında müminlere **'kıla tapma talimi'** yaptırılmaktadır.

İBADETTE LİDERLİK DE DİN DIŞIDIR

Resmi mabet yoksa ibadetleri yerine getirmek için atanmış bir kişiye (**imam, papaz, haham** vs.) de gerek yoktur. Resmî mabet ve din kıyafeti olmasın ama ibadetlerde bir lider bulunsun demek, resmî mabedi örtülü biçimde kurmak demektir. Nitekim resmî mabedi olmayan bir dinin hem de **laik** sisteme geçmiş ülkesi olan Türkiye'de böyle dendiği içindir ki katrilyonluk bir **Diyanet İşleri** bütçesiyle beslenen doksan bin kişilik kendine özgü bir din sınıfı yaratılmıştır.

ZARAR VEREN MESCİTLER'DE İBADET YAPILAMAZ

'Zarar veren mescit' (dırar mescidi) kavramı, Kur'an'ın en hayatî kavramlarından biridir.

Bu kavramı, usta bir Emevî oyunuyla, inişine sebep olan özel olaya bağlayıp zaman üstü anlamını boğmak müslüman toplumlara çok pahalıya mal oldu. Oysaki İslam din bilginlerinin söz birliği ile denmiştir ki, **"Sebebin hususiyeti nassın umûmiyetine engel değildir."** Yani bir ayetin şu veya bu özel sebeple inmiş olması, ondaki anlamın ve hükmün genelliğine engel değildir.

Dırar mescidi, insanlara zarar verme aracına dönüştürülmüş veya o maksatla inşa edilmiş mescit demektir. Kur'an, bir mescidin bu niteliğe bürünmüş bir mescit olabilmesi için hangi şartların gerektiğini ayrıntılı biçimde vermiştir. Tevbe 107-109, Cin 18. ayetler bu şartları ifade eden ayetlerdir. Bu ayetlerden anlıyoruz ki, aşağıdaki illetlere ve eşyaya bulaştırılmış mescitler, tevhit açısından bozulmuş ve secdegâh olma niteliğini yitirmiş mekânlardır. Anılan niteliği yitiren mekânlar, ibadet için girilmemesi gereken mekânlardır. Kur'an şöyle diyor:

"Bir de şunlar var: Tutup bir mescit edinmişler: Zarar vermek için, nankörlük için, inananları fırkalara bölmek için, daha önceden Allah ve Resulü ile savaşmış kişiye gözetleme yeri kurmak için. 'İyilik ve güzellikten başka bir şey istemiş değiliz' diye gerile gerile yemin de edeceklerdir. Allah tanıktır ki onlar kesinlikle yalancılardır. Böyle bir mescitte asla namaza durma! Daha ilk gününde takva üzerine kurulan bir mescit, içinde namaz kılman için çok daha uygundur. Temizlenmek arzusu taşıyan erler vardır o mescitte. Allah, temizlenenleri sever. Peki, binasını Allah'tan gelen bir sakınma duygusu ve Allah rızası üzerine kuran mı hayırlıdır, yoksa binasını sel artıklarının ucundaki yarın kenarına kurup da onunla cehenneme yuvarlanan mı?" (Tevbe, 107-109)

"Hiç kuşkusuz, mescitler Allah içindir. O halde, oralarda, Allah ile birlikte bir başkasına yalvarmayın/Allah'ın yanında bir başkası için çağrıda bulunmayın." (Cin, 18)

Bu ayetlere dayanarak mescitleri girilebilir secdegâhlar olmaktan çıkaran şirk unsurlarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Mescidin insanlara bir biçimde zarar verir hale gelmesi:

Mescidin zarar verme niyetiyle yapılmış olması şart değildir. Ayet, burada, yapmak ve kurmak anlamında bir kelime kullanmamış, '**ittihaz**: edinme' kelimesini kullanmıştır. Bu de-

mektir ki **bir mescidin zarar vermesinden söz etmek için, daha yapılırken o niyetle yapılmış olması şartı aranmaz.** Bir mescit, ilk zamanda, hatta yüzyıllarca iyi hizmetler verdiği halde günün birinde '**zarar veren mescit**'e dönüşebilir. **Din, insana zarar verme aracı yapılamaz. Bunun başlangıç noktası da mabedin zarar aracı olmaktan çıkarılmasıdır.**

Gasp edilen veya kandırmak sûretiyle alınan arazilere yapılan camiler de zarar veren mescit cümlesindendir. **Politik rakipleri yenik düşürmek için gösteriş kabiliyeti yüksek yerlere cami yapmak da bu cümledendir. Çünkü bunda da esas maksat ibadet değil, rakiplere üstünlük sağlamaktır.**

Şu bir gerçek ki, Allah'a ibadet, insanı tâciz ve insan haklarına tecavüz aracı yapılamaz. Hiç kimse, kişisel mertebesini yükseltme ve sağlamlaştırma aracı olan ibadetini toplumun rahatsızlığı ve kamu haklarının ihlali pahasına yerine getiremez. Çünkü Kur'an, takvanın (dindarlığın) insanlar arası ilişkilerde bir üstünlük ölçüsü yapılmasına izin vermez. Takva, insanla Tanrı arasında işleyen bir değer ölçüsüdür. (Hucurât, 13)

Mescitler, insan haklarına ve kamunun tâcizine sebep oluşturacak bir konum ve durumda iseler ibadet mahalli olma özelliklerini yitirirler. Bu noktada bizim için önemli olan ilkesel nokta şudur: **Mescit inşası için insan hakları çiğnenemez.**

Mescitte oraya devam etmeyenlerden alınan paralarla hizmet verilmesi de mescidi, dırar mescidine çevirir. Bugün Türkiye'de camileri dırar mescidine çeviren bir numaralı sebep budur. Tüm toplumun verdiği paralardan maaş alan insanlar mescitlere gelen bazı insanlara hizmet vermekte ve bu, o mescitleri bazı insanlara zarar veren mescide dönüştürmektedir. Oralarda yapılan ibadetler İslam fıkhına göre fasittir.

2. Nankörlük Anlamına Gelen Niyetlerle Mescit Yapmak:

Ayetin bu kısmında '**küfren**' kelimesi kullanılmaktadır. Bu

kelime Kur'an'da hem inkâr anlamında hem de nankörlük anlamındadır. Bahsimiz olan ayette inkâr anlamında alınamaz. Çünkü inkâr için mescit yapılmasından söz etmek tutarsızdır. O halde, **'küfren'** sözcüğü burada ancak nankörlük anlamında kullanılmış olabilir.

Nankörlük için yapılan mescit türüne en güzel örnekler Türkiye'de bulunabilir kanısındayız. Nimet ve imkânlarından alabildiğine yararlanılan ülkenin, rejimini ve devletini zora sokmak için **'kâfir, zındık devlet'** sloganı kullanılmakta ve devletle mücadelede camiler karargâha dönüştürülmektedir. Türkiye'de son yıllarda akıl almaz rakamlarda cami inşa edilmesinin arkasında yatan gerçeklerden biri de budur. Allah rızası için cami yapan bir zihniyet, bir caminin yapıldığı semte en az birkaç sağlık ocağı, birkaç düşünce kulübü, birkaç okuma salonu kurar. Oysaki birçok caminin yer aldığı gece kondu semtlerinde çoğu kez o saydıklarımızdan bir tanesine rastlamak bile mümkün olmuyor.

3. Müminleri Fırkalara Bölmek İçin Cami Yapmak veya Yapılmış Bulunan Camileri Bu Maksatla Kullanmak:

Mabedin toplumu fırkalara bölmek ve o yolla din sömürüsü yapmak için kullanımı dinler tarihi kadar eskidir. Burada ayrıntılara girmeden günümüze, özellikle de Türkiye'ye ve Türk insanının yaşadığı bazı dış ülkelere bakacağız.

Türkiye'de, **tefrika** (bölüp parçalama, bölücülük, bölünme) illetinden arınmış camilerin sayısı günden güne azalmaktadır. Son çeyrek yüzyılda, Türkiye'nin başına açılan en kahırlı bela bu **'mabet kaynaklı tefrika'**dır. **Parti propagandası, Cumhuriyet düşmanlığı, laiklik aleyhtarı nutuklar ve nihayet vakit namazlarını kılamayıp sadece Cuma'ya veya bayrama gelenlere yapılan ağır hakaretler camileri birer bölücülük ve kavga ocağına dönüştürmüştür.**

Dış ülkelerdeki Türk semtlerinde görülen duruma gelince,

hemen her tefrika ekibinin kendine has bir camii vardır ve bu camilerde toplananların hiçbiri öteki camidekilere müslüman gözüyle bakmaz. Hepsi birbirinin gıybetini eder. Dahası, her biri, yaptığının cihat olduğunu söyler, Allah'a giden tek yolun kendi yolları olduğunu iddia eder.

4. Caminin, Daha Önce Açık İslam Düşmanı İken, Şartların Değişmesi Yüzünden Dini Kullanmak İhtiyacını Duyan İkiyüzlülere Barınak Yapılması:

Senelerce kahır ve zulüm altında inlettikleri müslümanların; mabetlerini, onları sömürmek, kontrol etmek ve birbirine düşürmek için kullanma alçaklığının İslam tarihinde ilk temsilcileri Emevî kodamanlarıdır. Zamanımızda aynı zulmü, ***Ilımlı İslam*** adıyla bir emperyalist irtidat dini dayatan **ABD** yapmaktadır. Emevîler, İslam'm zaferi önünde eğilmek zorunda kaldıklarında, müslüman kanı damlayan kılıçlarını kınlarına soktular ve o kılıçlarla dize getiremedikleri müslümanları, musallat oldukları mabetlerinde vurdular. Bu öyle bir vuruştu ki, en büyük kahrını, dinin tebliğcisi Peygamber'in evladını katlederek gerçekleştirdi. Onları zehir ve kılıçla yok etmekle yetinmedi, tevhidin mabedinden yaklaşık bir asır boyunca Resul evladına hutbelerden lanet okuyarak o Peygamber'in ümmetine 'amin' çektirdi.

Dahası, **Ömer bin Abdülaziz** (ölm.102/720), Resul evladına okunan bu laneti camilerden kaldırdığında onu şu şekilde itham edebildiler: **"Sünnete muhalefet ediyor."**

Camileri, önceki zamanların din düşmanlarına fesat alanı olarak açma günahının işlendiği coğrafyalardan biri de Türkiye'dir. İdeolojiler devrinde, Allah diyenlere ilkel muamelesi yapan birtakım ideoloji sapıkları, **Berlin Duvarı**'mn yıkılışından sonra, fesatlarını din yoluyla yürütmek için mabede musallat olmuştur. Biz şunu açık bir biçimde gözlemlemiş bulunuyoruz: 1990'lı yılların en hararetli 'şeriat' demagogları içinde, eski yılların en hızlı ateist-komünistleri de vardır. Ha-

reket noktaları Türkiye düşmanlığı olan bu bölücülerin attıkları **şeriat** maskeli sloganların, Türkiye'yi güçsüz bırakmak isteyen Avrupalı siyasetçilerin ajanlığını yapan oryantalistler tarafından listelendiğini de biliyoruz

Türkiye'de camiler, Türkiye Cumhuriyeti düşmanı siyasetlerin çıkarları için, işte bu zihniyetlerin **'rasathanesi'** (tabir Kur'an'ındır) haline getirilmiştir. Ve Kur'an mucizesi bir kez daha tecelli etmiştir.

5. Cami Yapımında, Allah Rızasından Başka Herhangi Bir Kaygının Rol Oynaması:

Mescit yapımına takva kaygısı dışında bir unsurun eşlik etmesi, yapılacak mescidi müslüman secdegâhı olmaktan çıkarır. Kişisel menfaat, şöhret hırsı, parti çıkarı, ekonomik çıkar vs. bu cümledendir.

6. Mescitlerde, Allah Dışında Herhangi Bir Kişiye Sığınılması, Yakarılması, Herhangi Bir Kişinin Allah İle Kul Arasında Vasıta Yapılması:

Tüm bunlar, tanrılığa ait niteliklerin Tanrı dışında bir varlığa verilmesini ifade ettiği için şirktir. Bu maskeli şirkin en belirgin görünümü dualara sokulan şu tip cümlelerdir:

"Falancanın, filan yerin, falan gecenin, filan dağın vs. hürmetine dualarımızı kabul eyle!"

Cin suresi ayet 18, işte bu maskeli tehlikeyi tanıtmaktadır.

7. Allah Dışında Kişiler İçin Çağrıda Bulunulması, Övgüler Dizilmesi, Propaganda, Reklam Yapılması:

Bu tür faaliyetler de **Cin 18**'e çarpar. Bu çağrıların politik çıkar, para toplamak veya mezhep, tarikat liderlerini övmek

maksadıyla yapılması arasında hiçbir fark yoktur. Hepsi, **'Allah dışında birileri için çağrı'** kapsamına girer.

Şunu da hatırlatalım: Şeyhulislam **İbn Teymiye** (ölm. 728/1328), **Cin 18'**deki ilkeyi işleterek şunu teklif edebilmiştir: **Medine'deki Mescid-i Nebevî** (Peygamber Mescidi), Peygamberimizin kabriyle bitişiktir; bu doğru değildir. Mescidin, Resul kabrinin uzağında bir yere götürülmesi gerekir. (İbn Teymiye; ***Resâil,*** 5/96-97) İbn Teymiye'ye göre, **tevhit mabedi olan bir mekânda, peygamber de olsa, bir beşerin mezarının yer alması Cin suresi 18'e aykırıdır.** "Çünkü, diyor, İbn Teymiye, böyle bir şey şirke doğru yol aldıran bir uygulamadır." Büyük bilgin, bu uygulamayı, **A'raf suresi ayet 29**'a da aykırı bulmaktadır.

İslam'ın temel kabullerine zıt unsurların sokulduğu mescitlerde namaz kılmak dinen caiz değildir. Gerçek muvahhit bir mümin, bu unsurlardan birini gördüğü camide namaz kılmamalı, bununla da yetinmeyerek durumu protesto etmelidir. Olabilir ki bu protestosu ona, kılacağı namazdan daha fazla sevap kazandırır.

Bu tür davranışların ilginç örnekleri İslam tarihinde mevcuttur. Sahabe ve onları izleyen neslin, özellikle **Emevî** yönetimine teslim olmayanları bu konuda çok titiz davranırlardı. Onların bazıları, örneğin, bir camide vaaz veren kişinin halkı heyecanlandırmak için hikâye anlattığını gördüklerinde, kılınacak namaz Cuma bile olsa camiyi terk edip giderlerdi. Hadis âlimi **İbn Hemmam** (ölm. 211/826) çok ilginç örnekler vermektedir. (bk. İbn Hemmam; ***el-Musannef***, 3/219 - 223)

XXVIII
ALLAH İLE ALDATMAK KAVRAMINI DİN DİLİNE SOKAN KİTAP

"Eğer insanlar yanlışlığı uzunca bir süre yaşamışlarsa yanlışı hakikat olarak kabul etmeye başlarlar"
Mahmud Muhammed Tâha

Hem kendisini 'Allah'ın kitabı' diye tanıtan hem de mensuplarına "Allah ile aldatılmayın" emrini veren tek kitap, Kur'an'dır. Bu nasıl oluyor? Kısaca görelim ve ayrıntılar için bizim ***'Allah ile Aldatmak'*** adlı eserimizin okunmasını önerelim.

Kur'an, **"Allah ile aldatılmayın!"** diyor. Neden? Çünkü Allah ile aldatılanların en büyük sorunu, aldatıldıklarının farkında olma imkânından büyük ölçüde yoksun bulunmalarıdır. Derinden inandıkları ve içtenlikle teslim oldukları bir değer kendilerinin aleyhinde kullanılıyor. Bunu fark etmeleri kolay değildir.

Allah ile aldatılmanın yıkımına dikkat çeken Kur'an, bu tuzağa düşülmemesi ve bu belanın aşılması için gerekli olan iki hayatî donanıma daha dikkat çekmiştir:

1. Aklın işletilmesi,

2. Takvanın yani dindarlığın insanlar arasında bir üstünlük ölçüsü olmaktan çıkarılması.

Bu iki destek buyruk göz ardı edildiğinde "Allah ile aldatılmayın" emrinin sonuç vermesi imkânsız olmaktadır. Akıl işleyecek, dindarlık insanlar arasında üstünlük ölçüsü olmaktan çıkarılacaktır ki kitleler Allah ile aldatma tezgâhlarının maskesini düşürebilsin, arka planını görebilsin.

Kur'an, **"Allah, aklını işletmeyenler üzerine pislik indirir"** (Yunus, 100) diyerek Allah ile aldatılma duygusallığının aşılması için, işletilen aklın kaçınılmaz olduğunu insanlığın vicdanına iletmiştir. Başka hiçbir kanıt olmasa, sade bu olgu bile laikliğin Kur'an'ın temel taleplerinden biri olduğunu göstermeye yeter. **Özellikle günümüz dünyasında** aklın devrede olması ve işletilmesi için **laiklik** temel şarttır. Aksi halde, duygu egemen kılınmak sûretiyle din, aklın önünü kesme aracı olarak kullanılır, yani kitle Allah ile aldatılır.

NASIL BİR ZULÜM KARŞISINDAYIZ!?

Yirminci yüzyılın en büyük teololog filozofu olan Protestan ilahiyatçı **Paul Tillich** (ölm. 1962), Kur'an'ın "Allah ile aldatılmayın" emrinin önemine dikkat çekercesine şöyle diyor:

"Dinler tarihi, insanın, tanrısal güce katılmaya ve onu beşerî amaçlar için kullanmaya yönelik girişimleriyle doludur." (Paul Tillich, ***Systematic Theology,*** 1/213)

Demek ki, insanlık camiası olarak, bizzat Kur'an'ın, 'Allah ile aldatmak' diye andığı bir büyük zulüm karşısındayız. **Bu** zulmün küresel düzeyde en dikkat çekici göstergesi, süper zulümlerin imparatorluğu olan **ABD**'nin dünyayı talan aracı olarak kullandığı doların üstündeki o bilinen sözdür:

"In God we trust!" yani "Allah'a güvenip dayanırız biz!"

Evet, süper bir devletin parasının üstündeki bu söz, bazılarınca dindarlığın, Tanrı'ya saygının bir göstergesi gibi tanıtılır. Kur'an açısından baktığımızda gerçek bunun tam tersidir.

Kur'an, dindarlık belge ve ifadelerinin insanlar arasında bir değer ölçüsü olmasını yasaklamakta, dindarlığın (takvanın) sadece Tanrı ile insan arasında bir değer ölçüsü olması gerektiğini bildirmektedir. Takvanın kimde olduğunu da sadece ve sadece Allah bilir.

O halde, en masum niyetlerle de olsa, dindarlığın 'insanlar arası değer belirleyici' olarak öne çıkarılması, Kur'an'a göre bir insanlık suçudur; dine, imana hakarettir. Allah ile aldatmanın en şerir şeklidir. Süper sömürgeci güç bu şerri dünyanın gözünün içine baka baka yaymaktadır. ABD parasının üstündeki sözün, Kur'anî ve İslamî vicdanla değerlendirilmesi şöyle yapılabilir: ABD, parasının üstündeki bu ifadeyle demek istemektedir ki, ben insanları, dünyayı, sömürdüklerimi iki şeyle aldatırım: Para, Tanrı.

Kur'an, Mâûn suresinde bize gösteriyor ki, **Allah ile aldatanların gerçek Tanrısı paradır, maldır, dünyalıktır.** Allah ile aldatma zihniyetinin paranın üstüne konan bir sloganla ifadesi bu bakımdan çok anlamlıdır.

Aynı zamanda bir matematikçi olan, fakat tarihe bir mistik olarak geçen ve dinler tarihinin en ünlü mistik dindarlarından biri olan Fransız bilgin-düşünürü **Blaise Pascal** (ölm.1662), tarihin derinliklerinden insanlığa şunu duyuruyor:

"Dinsel inançlara sığınmadıkça, insan, kötülüğü büyük bir zevkle ve acımasızca asla yapamaz." (James A. Haught; ***Kutsal Dehşet***, 3)

MESELENİN ÖNEMİ

Tarihin vicdan kulağımıza ve aklımıza ilettiği gerçeklerden biri de şu: İnsanlığın akıttığı kanların hemen tamamı din adına, dine fatura edilen kanlardır. Yani dinler bir anlamda kan dökmenin özendirildiği, zaman zaman, yer yer ibadete dönüştürüldüğü birer şiddet ve dehşet ocağı olarak da kay-

da geçmiş bulunuyor. Tarihin en büyük savaşları 'Tanrı için' tabelası altmda yapılan savaşlardır. Bunun anlamlarının ilki şudur: Kanı en rahat ve en bol akıtmanın yolu onun Tanrı için aktığını iddia etmek ve bu kanı akıtacakları bu iddiaya inandırmaktır.

O halde, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Dine dayandırılabilecek bütün olumsuzlukların aşılmasında başarıya götürecek tek reçete, '**Allah ile aldatılmayı bertaraf etmek**'tir. Din hayatının, Allah ile aldatma zulüm ve hıyanetine bulaşmasını engelleyemeyen toplumların din kaynaklı zulümlere, o arada, din kaynaklı terör kahrına uğramayacaklarını düşünmek, varlık yasalarını tersine işletmeye kalkmak kadar abestir.

Terör gibi bir can ve kan meselesinde bile, finansmandan intiharcı terörist sağlanmasına kadar tüm aşamalarda Allah ile aldatma kullanılır. New York kulelerine yapılan intihar dalışını, Allah ile aldatmanın dışında hiçbir araçla yaptıramazsınız. Olayın siyasal arka planında kimin olduğu ikinci meseledir. Siyasal arkaplanda müslüman nüfus kağıdı olabileceği gibi İslam'a tamamen karşı kimlikler de olabilir.

Kur'an demek istiyor ki, aldatış ve aldanışları etkisiz kılmanın temel dayanağı olan Tanrı, tam tersi bir işlevle hayata sokulur, tam tersi bir amacın aracı yapılırsa din de kendisinden beklenenin tam tersini üretmeye başlar. Sevgi yerine kin, şefkat yerine öfke, merhamet yerine zulüm, paylaşım yerine sömürü, özgür irade yerine despotizm ve hegemonya...

Allah ile aldatılan toplumlarda, mutlu bir dünya için yeryüzünde Allah'ın iyileri kullanması engellenir, mutsuz bir dünya için kötülerin Allah'ı kullanması yürürlük kazanır. Bu gerçeği iyi bilenlerden biri ve Engizisyon kahrı çekmiş bir coğrafyanın çocuğu olan İtalyan düşünür **Giordano Bruno** (ölm.1600) ne güzel söylemiş:

"Tanrı, iradesini hâkim kılmak için yeryüzündeki iyi insanları kullanır; yeryüzündeki kötü insanlar ise kendi iradeleri-

ni hâkim kılmak için Allah'ı kullanırlar."

Bu, şu demektir: **Din eksenli bir toplumda kitle, ana başlık olarak üç tip insandan oluşuyor:**

1. Allah ve din adına hegemonya peşinde koşmadıkları (hatta Allah adına hiçbir iddiada bulunmadıkları) **halde sürekli iyilik ve güzellik üretenler,**

2. Tüm iddiaları Allah adına olduğu halde sürekli kötülük ve haksızlık üretenler,

3. Hiçbir şey üretmeden yiyip içerek gün geçiren ot takımı.

Bruno bunları elbette biliyordu. Uğraşını, öncelikle 2. gruptaki '**kötülük üretenler**'i tanıtmaya ve mümkün olursa uyarmaya adamıştı. Uğraşının ona kazandırdığı onur ve sonsuzluğun faturasını çok ağır ödedi: **Kiliseyi ve din adamlarını eleştirdiği gerekçesiyle Roma'da diri diri yakıldı.** Onu yakan zihniyetin çocukları ileriki zamanlarda küllerini törenle gömerek adına anıt mezar yaptılar. Neye yarar!

Allah ile aldatılmayı önlemenin tek çaresi, Allah ile aldatmaya giden yolları tıkamaktır. Bu ana çareyi biraz ayrıntılarsak karşımıza şu üç alt başlık çıkar:

1. Dinin gerçeğini öğrenmek, sahte dini dinsizliklerin en kötüsü bilmek, bildirmek. Sahte dini yaşamaktansa ona uzak durmanın yeğlenmesi gerektiğini önemle ve ısrarla anlatıp belletmek.

2. Dinin saltanat ve siyaset aracı yapılmasını durdurmak, yani laikliği esas almak,

3. Allah-insan arası bir değer ölçüsü olması gereken dindarlığı insanlar arasında bir üstünlük ölçüsü olmaktan çıkarmak.

Günümüzde, Allah ile aldatma zulmünün birinci derecede sergilendiği dünya İslam dünyasıdır. Her ırk, renk ve dilden müslümanlar olarak **yüzyıllardır Allah ile aldatılıyoruz.**

ALLAH İLE ALDATMANIN AFOROZ MEKANİZMASI

Allah ile aldatan zihniyet, eleştiri kabul etmez. İddiası akıl ve din dışı da olsa o, ısrarla dinin temsilcisi olarak kendini öne çıkarır.

Allah ile aldatanları eleştirdiğiniz anda din dışı ilan edilirsiniz. Din dilinde buna 'aforoz' denir. İslam'da din sınıfı olmadığı için aforoz da yoktur. Ancak bu, işin nazarî yanıdır. Gerçekte, İslam ülkelerinde aforozun en kahırlısı işletilmektedir. İslam dünyasında aforoz kurumunu Allah ile aldatanlar işletmektedir. Siyasal İslam dedikleri haçlı güdümlü kurum da bu yapay aforoz sistemine destek vermektedir.

Aforozculuğun kurumsallaşmasına çağımızda entegrizm denir. Ünlü Fransız düşünür, siyaset ve bilim adamı **Roger Garaudy** (Roje Garodi), İslam dünyasında entegrizmi en iyi inceleyen düşünce adamı oldu. **Garaudy,** bir zamanlar iman ve kültür kimliğini taşıdığı Batı'yı acımasızca eleştirdiği gibi, seksenli yıllardan sonra iman ve kültür kimliğini taşıdığı müslüman dünyayı da aynı mertlik ve cesaretle eleştirmiştir. Bu iki eleştiriyi birleştirdiği eseri ise ***'L'Integrismes'*** adını taşıyor.

Entegrizm, Allah ile aldatanların tutuldukları temel hastalıklardan biridir.

Yobazlık, inat, dışa kapalılık ve dar kafalılığın kanserleşmesi olarak tanıtabileceğimiz **entegrizm,** Garaudy'ye göre bir kültürel intihardır.

Bir imanın mensupları, entegrizme gittikleri takdirde, kendi imanlarını içten ve sessizce ölüme götürürler. Ve ne yazık ki bunu, o imana hizmet olarak ortaya sürmek gibi bir fenalığı işlemekten de geri kalmazlar. Örnek olarak Garaudy'nin

'**Suut Entegrizmi**'ni anlatan satırları okunabilir. (bk. Garaudy; ***Entegrizm***, 72-79)

ALLAH İLE ALDATMANIN EN YIKICI ARAÇLARI: ARAPÇILIK VE ARAPÇACILIK

Arap Gururunun İslamdışılığı:

Arap ırkının üstün ırk olduğuna inanmak, Arap için her şeyin üstündedir. Kendisi dışındakilere '**acem**' yani '**ötekiler-yabancılar**' der ve onları '**köleler veya âzadlı köleler**' anlamındaki '**mevâlî**' sıfatıyla anar. Bir mevâlînin hiçbir meziyeti onu, herhangi bir Arap'la eşit duruma getiremez. Düşünülsün ki, İslam din bilimlerinin tümünde kaynak, İslam ahlak ve irfanında prototip kişilerden biri sayılan ve Hz. Peygamber'in hanımlarından süt emmek gibi bir üstünlükle anılan **Hasan el-Basrî** (ölm. 110/728) başta olmak üzere o devrin bilgin ve düşünür tüm mevalîsi horlanmış, Arap kızlarıyla evlenmelerine izin verilmemiştir.

Fıkıh kaynaklarına kadar sokulmuş bulunan şu insanlık dışı tespiti de anımsayalım: Araplara ve onların oluşturduğu Kur'an dışı fıkha göre, Arapça okuma ve yazma bilmeyen herkes '**ümmî**' sayılır. Yani böyle birisi birkaç dili bilse, okuyup yazsa bile o ümmîdir. Yani okuma yazma bilmeyen biridir.

Arapların ve Arapçanın üstünlüğü ve kutsallığı yolundaki Kur'an, akıl ve insanlık dışı bu iddia, ne yazık ki yüce Peygamber âlet edilerek sahnelenmiştir. Bu iddia sahiplerine göre, mademki Hz. Peygamber en son ve en büyük peygamberdir, o halde onun mensup olduğu ırk da en yüce ırktır.

Kur'an, herhangi bir ırkın üstünlüğünü ileri sürmeye asla izin vermez. Söz konusu ırktan bir nebi gelmiş olması bu ölçüyü değiştirmenin gerekçesi yapılamaz. Üstünlük, niyet ve gayret iledir. (Kur'an'ın Araplara bakışı konusunda ayrıntılar için bizim ***'Kur'an'ın Temel Kavramları'*** adlı eserimizin **Araplar** maddesine bakılmalıdır.)

Kur'an'ın beyanlarına göre, içinden nebi gelmemiş hiçbir ırk yoktur. Allah, en büyük lütuflarından biri olan peygamber göndermeyi, kulları arasında âdil bir biçimde paylaştırmıştır. Eğer bir ırktan nebi gelmesi bir üstünlük vesilesi ise bilinmelidir ki, tüm ırklardan bir veya birkaç nebi gelmiştir. Arap ırkı bu bakımdan tek değildir.

Kur'an, peygamberleri şu veya bu ırka mal etmeye olanak tanımaz. Peygamberlerin ırkı, boyu soyu, coğrafyası, iklimi, rengi ve bölgesi hiçbir önem taşımaz. Çünkü peygamberlik kesbî (kazanılarak elde edilen) bir kurum değildir ki madde ölçüleri ile değer veya mertebe kazansın. **Peygamberlik Allah'ın verdiği bir imkân ve bir unvandır.** Allah bunu verirken ırkın, kanın olanaklarını öne çıkarmamıştır.

Dine saygı ve bunun oluşturduğu duygusal zemini, Arapların üstünlüğüne basamak yapan aldatma, Arapları sevmenin bir din emri olduğunu da iddia etmiştir. Arapları sevmeyi bir din emri haline getirmek Kur'an'dan hareketle mümkün olmadığına göre, Allah ile aldatma pazarının başka bir çare bulması gerekiyordu. Bulmuştur. Benzeri durumlarda başvurduğu **'hadis uydurma yolu**'na gitmiştir. **'Allah'ın Elçisi'** sıfatını taşıyan bir benliğin bu sözleri söylemesini akıl ve idrak mümkün görmez. İslam'a ve Hz. Muhammed'e bundan daha büyük bir iftira olamaz.

Araplarla ilgili olarak Hz. Muhammed'e isnat edilmiş uydurmaların en çirkinlerinden biri de şudur:

"Ümmetimden ilk şefaat edeceklerim, beni görüp iman ederek beni tasdikleyen Araplardır. Onların ardından da Arapların beni görmeden bana iman edip beni görmek arzusu taşıyanlarına şefaat edeceğim."

Görüldüğü gibi, bu şefaat dağıtımında Araplardan başkasına bir şey vaat edilmemiştir. Resulü göreni görmeyeni ile ne varsa Araplarındır. Kur'an, Araplarla ilgili olarak uydurulan bu sözlerin tümünden münezzehtir.

Allah İle Aldatmanın Arapçacılık Ayağı:

Allah ile aldatmanın bu ayağı Arap dilini kutsal ilan etmek için dini kullanma şeklinde yürütülen bir zulümdür. Arap dilini Allah'ın dili ilan edilip onsuz ibadet yapılamayacağı dayatması dinleştirilmiştir. Üstelik dinde dokunulmaz kılınan birçok fakîhin aksini söylemesine rağmen. Yani **Arapça'yı kutsallaştırma yoluyla yürütülen Arap kültür emperyalizmi, önünde hiçbir engele yaşama hakkı tanımamıştır.**

Engizisyon mantığıyla yürütülen bu zulüm, kendisini **'bütün insanlığın, bütün zamanların dini'** olarak tanıtan İslam'ı sadece Arapların dini haline getiren vahim zulümlerden biridir ve Allah ile aldatanlar tarafından asırlarca din diye yutturulmuştur. Bu zulümden en büyük zararı gören kitle ise Anadolu halkı olmuştur.

Tarihin en büyük insanlık suçlarından biri olan bu zulüm, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin sekiz bakanlık bütçesi kadar parayla beslenen **Diyanet İşleri** tarafından hâlâ yaşatılmaktadır. Bu din ve akıl dışı dayatmayı aşmak için bu satırların yazarı tarafından verilen mücadele Türk halkının belleklerinde hâlâ canlı olsa gerektir. Bu mücadelede en büyük kahrı Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal din kurumu olan **Diyanet İşleri Başkanlığı**'ndan çektik. Daha ibret verici olanı, aynı Diyanet, bu tavrını birkaç yıl sürdürdükten sonra 2002 yılında **Tarabya**'da topladığı bir şûrasında, Kur'an'ı Türkçe okuyarak da namaz kılınabileceğini hükme bağladı. (Herkesin kendi diliyle ibadet etmesinin İslam'a uygun olduğu konusunda, bk. Öztürk; *Ana Dilde İbadet Meselesi*)

Şimdi gelelim işin esasına: Kur'an'ın açıkça bildirdiğine göre, her peygamber, hitap ettiği toplumun diliyle konuşmuş, vahiy almıştır. Bunun sebebi, peygamberin getirdiği mesajın, hitap ettiği toplum tarafından rahatça anlaşılmasını mümkün kılmaktır. (İbrahim, 4) Yine Kur'an'a göre, istisnasız tüm toplumlara bir peygamber gönderilmiştir. Bunun din bahsinde zorunlu sonucu şudur: **Hiçbir dil dinsel anlamda, öteki-**

ne göre daha kutsal veya daha üstün değildir. Kutsal olan, Allah'ın gönderdiği buyruklar, vahyettiği gerçeklerdir. Dil, bu gerçekleri iletmenin bir aracıdır. Bu anlamda tüm diller Allah'ın ayetleri cümlesindendir ve hepsi eşittir. (Rum, 22)

İslam Peygamberi, aslen Arap ırkından olmamakla birlikte (dedesi Hz. İbrahim aslen **Sümerli** idi. Araplar böylelerine 'Araplaşmış Arap: **Arab müsta'rebe'** derler), aldığı tanrısal vahyi, çekirdek toplum ve ilk muhatap olarak Arapça konuşan insanlara iletti. Bu yüzden, biraz önce gördüğümüz Kur'ansal gerçeğe uygun olarak Arapça vahiy aldı ve muhataplarına Arapça hitap etti.

Kur'an'ın açıkça bildirdiğine göre, Hz. Muhammed'in aldığı Kur'an vahyinin Arapça indirilişinin hikmetleri şunlardır:

1. Taakkul, yani gelen vahiyleri okuyanların bunları anlayıp taşıdıkları mesaj üzerinde akıllarını işletmeleri, (Yusuf, 2; Zühruf, 3)

2. İnzâr, yani gelen vahiylerle okuyanların uyarılmaları, başkalarını uyarmaları. Eğer Kur'an, toplumun dili olan Arapça dışında bir dille gelseydi, onu anlamayacaklar ve bu uyarı işlevi askıda kalacaktı. Bu kez muhataplar, bilmedikleri bir dille vahiy gelişini kınayacak, çeşitli savsaklamaların gerekçesi yapacaklardı. (Şuara, 195; Ahkaf, 12; Fussılet, 44)

3. Tedebbür, yani okunan metinlerin anlaşılması ve anlamları üzerinde derin derin düşünülmesi.

Bu **tedebbür** kavramı altı ısrarla çizilen bir kavramdır. Öyle ki, Kur'an'a göre, **Kur'an okumak, esas anlamıyla tedebbür etmektir. Tedebbür** yoksa Kur'an okumaktan söz edilemez. **Tedebbür** için, okunan metnin dilini bilmek ilk şart olduğuna göre, Arapça bilmeyen bir müslümanın, tedebbür emrini yerine getirmesi için, Kur'an'ı anladığı dildeki çevirisinden okuması kaçınılmazdır. Kur'an, **tedebbür** ilkesinin, müslümanların temel ibadetleri olan namazda da korunmasını is-

temektedir. Bunun içindir ki, **ne dediğini anlamadan namaz kılmak yasaklanmış** (Nisa, 43), **ne dediğini anlamadan namaz kılanlar lanetlenmiştir.** (Mâûn, 4-5)

O halde, namazlarında Kur'an'dan bazı bölümler veya ayetler okuyacak kişilerin, bunları anladıkları dilde okumaları Kur'an'ın emridir.

Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra İslam dışı bir krallık sistemiyle yönetimi ele geçiren Arap Emevî hanedanı, önlerindeki en büyük engel gördükleri **Hz. Ali** evladını öldürüp ortadan kaldırdıktan sonra, Arap olmayan müslümanları sindirme ve bastırma hareketine girişti. Arap olmayan müslümanlara **'mevâlî'** yani köleler kitlesi diyen Emevî krallığı, tüm İslam bilgi ve düşünce mirasını Araplaştıracak, Arapların ve Arapça'nın üstünlüğünü dinleştirecek büyük bir operasyona girdi. Arapça okuma yazma bilmeyen tüm insanları **'ümmî'** kabul edecek kadar zalimleşen bu anlayış, Allah ile aldatan tezgâhın Arapçı takımı tarafından fıkıh kitaplarında hâlâ yaşatılmaktadır.

Bu akıl ve din dışı savların geçerli kılınması için yüzlerce hadis uyduruldu. Bu uydurma hadislerle, Emevî hanedanlığının yönetimini ve Arap ırkının üstünlüğünü kutsallaştırıp kökleştirecek hemen her şey yapıldı. **Bugünkü İslam bilgi mirasının, özellikle fıkıh ve kelam (İslam teolojisi) kaynaklarının hemen hepsi bu yozlaştırma ve Araplaştırmanın ürünleriyle doludur.** Kur'an'ı değil de bu ürünleri din olarak kutsal tutmak isteyen zihniyetler, akıl almaz oyunlar sergileyerek kitleleri aldatmakta ve sömürmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu da, görünüşte Arapları yönetiminde tutmasına rağmen, bu kutsallaştırılmış Arabizmin kültür hegemonyası altında, farkında olmadan Arap esaretine girdi. **Osmanlı, kendine âdeta bir selfemperyalizm uygulamıştır. Kendilerine kutsal ırk diye hizmet ettiğimiz Araplar Türkleri emperyalist olarak suçlarken Türkler onların kültürlerinin, dillerinin köleleri oldu. Bu köleliğin yaşatılması**

için hep yozlaştırılan din kullanıldı. Bu durum, dini ve kutsal duyguları sömürülerine araç yapmak isteyen zihniyetlerin de işine geldiği için, onlar da Kur'an'ın büyük halk kitlelerince okunmaması yolunda gayret sarf ettiler.

Arapça bilmeyenlerin Kur'an'a el süremez hale gelmesi, sömürücülerin din üzerinde kurdukları baskıyı kutsallaştırmış ve müslüman kitleyi onlara teslim olmaya mecbur ve mahkûm hale getirmiştir. Din onların elinde, istediklerini istedikleri kalıba dökmek, istediklerini almak, istediklerini engellemek için dokunulmaz bir araç olmuştur.

DİL Mİ KUTSAL, MESAJ MI?

Din meselesinin en ciddi sorularından biri de budur. Dil mi kutsal, mesaj mı?

Allah ile aldatanlar, hesapları öyle elverdiği için, sürekli olarak dili kutsal göstermiş, mesaja özgü kutsallık ve yüceliği sürekli dile vermişlerdir. Eğer dil kutsal sayılırsa bu kutsallığa bağlı olarak o dilin toplumu, ırkı, coğrafyası, kültürü art arda kutsallaştırılır. Bunca kutsallığın altında dilin taşıdığı mesaj ezilir, unutulur veya ikincil duruma düşer. En azından, dilin coğrafyası, milleti, kültürü dinin verileriyle karışır, dinleşir. Dilin kutsallaştırılması halinde mesaj kaçınılmaz bir biçimde kenara itilir.

Dini, Allah ile aldatmanın aracı yapan zihniyetler, tarih boyunca hep dili kutsal kıldılar. Mesaj sürekli ikinci plana itildi. Bunun en görkemli örneği, engizisyon papazlığının İncil'i tercümeye izin vermemesidir. Engizisyon papazlığına göre, dil kutsaldı. O halde İncil başka bir dile çevrilemezdi. O şekliyle anlayanlar anlardı, anlamayanlar kelimeleri telaffuz edebildikleri kadar eder, sevap kazanırlardı.

İncil'in ne dediğini anlamaya gelince, onun için kiliseye, ruhban sınıfına başvurmak gerekiyordu. Ve işin püf noktası da

buydu. İncil'in ne dediğini merak edenler onu anlama yetenek ve şansına sahip bulunan 'kutsal Tanrı adamları'na başvuracak, İncil adına onları dinleyeceklerdi. Böyle diyerek kitleleri yüzyıllarca dinlerinin kitabından habersiz koyup papaz hegemonyasının tasarruf ve tasallutuna mahkûm ettiler.

Allah ile aldatan zihniyet, dilin değil mesajın kutsal olduğunu asla söylemez. Çünkü bu onun işinin bitmesi anlamına gelmektedir. Dil kutsal ve dokunulmaz olacaktır ki kitleler, mesajı anlamak için 'kutsala âşina olan' kutsal ve dokunulmaz kişiler (!) önünde eğilmek ve onlara haraç ödemek zorunda kalsın. Sistem son derece dahice kurulmuştur: Ya haracı ödesinler yahut da din bilmez cahiller olmaya devam etsinler.

Haracı ödemeyen, hurûçla (karşı çıkış, baş kaldırış) suçlanır. Hurûç, sistemli bir biçimde 'Allah'a ve dine karşı çıkış' olarak tanıtılır. Faturanın ağırlığını düşünün! Kim kalkar da birkaç kuruşluk haracı vermesin diye başını böylesine büyük bir derde sokar!?

Dilin kutsallaştırılması Allah ile aldatanlar egemenliğine iki başlı bir yarar sağlamaktadır:

1. Mesajı öğrenmek için egemenliğin temsilcilerine muhtaç hale gelen halkın ödediği haraçlar,

2. Sadece sözcüklerini telaffuzla sevap kazanacakları dilin kelime telaffuzundan ibaret öğretimi için toplanacak paralar.

Böylesi kutsal bir hizmeti (!) verdikleri için 'kutsal ve dokunulmaz kişiler'e gösterilecek derin saygı da cabası. Allah ile aldatanlar, dilin değil mesajın kutsal olduğunu söyledikleri anda bu iki kapının ikisi de yüzlerine kapanır. Buna izin vermezler.

Müslüman coğrafyalardaki sarıklı engizisyonun bu noktadaki şansı haçlı engizisyondan çok daha yüksektir. Çünkü İslam'da

namaz diye bir ibadet vardır ve namazda Kur'an'dan belli bir miktar okumak şart tutulmuştur. Bu şartın yerine getirilmesi ise okunan Kur'an parçalarının Arapça olması şeklinde ikinci bir şarta bağlı kılınmıştır.

Çevirisi yapılmayan veya yapılamayan bir kitabın, büyük Atatürk'ün söylediği gibi, 'anlamı yok demektir.' **Atatürk**'ün bu tezi, **İmamı Âzam**'ın bu konudaki teziyle tıpa tıp aynıdır. İmamı Âzam'a göre de, Kur'an her dile çevrilir ve o çevirilerle namaz kılınır. Kur'an, esasında bir mânâdır. O mânâ tarih boyunca tüm peygamberlere değişik dillerde gelmiştir. Bunun aksini söylemek Allah'ın anlamsız söz vahyettiğini söylemekle eşanlamlıdır.

Çeviri yapılamaz veya yapılmazsa kitleler mesajı okuyup anlayamaz. Böyle olunca da **Âli İmran 19**'da değinilen **"Kur'an'la hem seni dinleyenleri hem de onun ulaştığı herkesi uyar!"** emri anlamsızlaşır.

Tanrısal kitap özgün şekliyle korunur, uzmanlaşmış kişilerce özgün şekliyle okunur ama kitleler için her dile çevrilir ve halkın yararlanmasına açılır. Aksini iddia etmek dine değil, dinsizliğe hizmettir.

XXIX
TAKVAYI İNSANLAR ARASINDA ÜSTÜNLÜK ÖLÇÜSÜ OLMAKTAN ÇIKARAN KİTAP

"Günahkârlar, sanıldığı gibi günahkâr değildir. Takva sahipleri de, kendilerinin ve başkalarının sandığı gibi takva sahibi değildir."

Paul Tillich

Allah ile aldatanların araç yaptıkları kavramlardan biri de takva kavramıdır. Takva kavramının istismarının mimarı ve kurumsallaştırıcısı ise Emevî saltanatıdır. Mısırlı düşünür **Nasr Hâmid Ebu Zeyd**'in de eserinde (el-İtticâhu'l-Aklî fi't-Tefsîr, 1-46) maharetle tespit ettiği gibi, Emevîler bir yandan Hz. Peygamber'in torunlarını katledip Ehlibeyt ocağını yerle bir ederken öte yandan, kitlenin takvaya saygısını şeytanî bir maharetle kendi saltanatlarının savunmasında kullanmayı başardılar. İmamı Âzam'ın da mensup bulunduğu **Mürcie felsefesi**, ameli imanın bir parçası olmaktan çıkarırken ne yaptığını gayet iyi bildiği gibi, Mürcie'yi baş düşmanlarından biri ilan eden Emevî de ne yaptığını çok iyi biliyordu. Mürcie, ibadeti imanın bir parçası saymayan görüşüyle, tamamına yakını sefih ve sarhoş olan Emevî halifelerine destek vermiş gibi görünse de, büyük kitle nezdinde 'takvayı-dindarlığı' kullanma imkânını onların elinden alıyordu. Emevî, bu imkânın yitirilmesiyle doğan zararın, sefih halifelerin savunulabilmesinden doğan yarara nispetle büyük olduğunu gördü ve Mürcie'ye cephe aldı.

Baştan başa zulüm ve sömürü üzerine oturan Emevî despotizmi, yarattığı ve yaşattığı dinsel tasavvurları, gücünü tahkim için ustalıkla kullanmıştır. Takvanın insanlar arası ilişkilerde bir üstünlük ölçüsü olamayacağını söyleyen Kur'an'ın bu hayatî buyruğundan habersiz hale getirilmiş topluma şunu söylüyordu Emevî yönetimi:

"Bu âlemde ne varsa Allah'ın kudret ve iradesine boyun eğmiştir. İnsanî iradenin bu tanrısal güce sınır koyması söz konusu edilemez."

Emevîler bu yumuşak ve duygusal noktayı yakaladıktan sonra buna karşı çıkış ifade eden fıkhî, felsefî bütün görüşleri din dışı ilan etmek üzere güdümlerindeki ulemayı meydana sürdüler. Bu ulemanın, en saygın isimleri bile etkisiz kılmadaki şeytanî eylemlerinin nasıl yürütüldüğünü ve nasıl etkili olduğunu anlamak için sadece İmamı Âzam'ın hayat ve mücadelesini izlemek bile yeter. İş o hale getirilmişti ki, Emevînin icraatını tenkit, Allah'ın irade ve kudretini tenkit gibi algılanıyordu. Emevî yandaşı ulema diyordu ki, **"Kederin bizim tarafımızdan belirlenmiş anlamını inkâr, ümmet içine sonradan sokulmuş bir zındık fikirdir."** Emevîlere karşı olanlar ise kader kavramının Emevî zulümlerini meşrulaştırmak için yozlaştırıldığını ve esas zındıklığın bu olduğunu söylüyorlardı. Bu fikri temsil edenlerin başında, öyle bazı Emevî meddahlarının iddia ettiği gibi, **Mâbed el-Cühenî** (ölm. 83/702) veya **Gaylân ed-Dımaşkî** (ölm. 120/738) değil, tabiûn neslinin her alanda ilim ve hikmet önderi sayılan **Hasan el-Basrî** (ölm. 110/728) vardı. Hasan el-Basrî, Emevîlerin kader kavramını kendilerini savunmak üzere tefsire tabi tutmalarını değerlendirirken aynen şunu söylüyordu:

"Allah'ın düşmanları yalan söylüyorlar."

Emevîler, bu fikrin öncülerinden biri olan **Mâbed el-Cühenî**'yi katlettikleri halde Hasan'a neden dokunmadılar? Bilinmektedir ki, **"Hasan, kaderle ilgili fikrini çağdaşı Mâbed'in felsefesi üzerine oturtmakta tereddüt etmemiştir."** (Nasr Hâmid Ebu

Zeyd, *el-İtticâhu'l-Aklî*, 30) Cevap şudur: Dokunmadılar değil, dokunamadılar. **"Mâbed el-Cühenî'yi öldüren Abdülmelik bin Mervân, Hasan'ı da onun yanına göndermeden rahat edemiyordu ama Hasan, şahsiyet ve zahitliğiyle kamu nezdinde öylesine büyük bir itibara sahipti ki halife, düşündüğünü gerçekleştirmeye cesaret edemedi."** (Nasr Hâmid Ebu Zeyd, age. 31)

Mısırlı bilgin Ebu Zeyd, Emevîlerin, şuraya kadar anlattıklarımızla oynadıkları oyunun anlamını da tespit ediyor: **"Emevîlerin bütün zulümleri, 'kaderi inkâr etmeme' adı altında ilahî iradeye fatura ediliyordu."** (Ebu Zeyd, age. 20).

Kur'an'ın açık beyanına göre, **'takva'** (dindarlık veya daha dindar olmak), kişileri Allah katında öne çıkarır. (bk. Hucurât, 13) Bu demektir ki **ibadet ile elde edildiği varsayılan takvanın, insanlar arası ilişkilerde bir üstünlük ve öncelik ölçüsü yapılması Kur'an'a aykırıdır.** İlke son derece açıktır:

"Allah katında en değerliniz, takvada en ileri olanınızdır." (Hucurât, 13)

Kur'an, bu anlayışını, Zühruf suresi 35. ayetle bir kez daha teyit ve tekrar etmiştir:

"Rabbinin katındaki ahiret, takva sahipleri içindir."

Takva, Rabbin katında ölçü olduğu içindir ki, takvanın karşılığı da **'Rabbin katındaki'**dir, Allah ile aldatılan halktan talan edilen paralar değildir.

Takva konusundaki bu belirleyici ayetler, tarih boyunca din üzerinden itibar ve üstünlük sağlamak isteyen çevrelerin baskı ve yönlendirmesiyle, Kur'an'daki anlamının ve amacının tam tersine çekilmiş ve şöyle bir Kur'an dışı ilke oluşturulmuştur: **"En üstün insan, takvada en ileri olan insandır."** Oysaki Kur'an, bunun tam tersini söylüyor; daha doğrusu tarihin bu zulüm kaynağı anlayışını kökünden yıkıyor.

İnsanlar arası ilişkiler alanı, namıdiğer **kamusal alan dindarlığın sergileneceği bir alan olmamalıdır.** Kur'an, eğer konuyu böyle düşünmeseydi, ilkeyi getiren ayet şöyle derdi: **"En asil ve en üstününüz takvada en ileri olanınızdır."** Öyle dememiştir. **'Allah katında' kaydını koyarak insan hakları ve dünyevî alanı ayrı tutmuş,** takvanın insan hakları alanında bir üstünlük ölçüsü yapılmasını engellemiştir. Aksini yapsaydı, Allah ile aldatmaya bizzat kendisi yol açmış olurdu. Tam bu noktada, Hanbelî mezhebinin kurucusu olan **Ahmed bin Hanbel** (ölm. 241/855) bize muhteşem bir Kur'an dersi vermektedir. Ahmed bin Hanbel'e sordular: **"İki adamımız var: Biri takva sahibi ama zayıf, öteki günahkâr ama güçlü. Hangisiyle gazaya çıkalım?"** İmam şöyle dedi:

"Takvası değil, gücü fazla olanla yola çıkın! Takvası fazla olanın takvası kendine, zayıflığı müslümanlara mal olur. Gücü fazla, takvası az olanın ise günahı kendine, gücü müslümanlara mal olur!"

İnsanlar arası ilişkilerde üstünlük ölçüsü veya ölçüleri nedir? Kur'an bunun cevabını çok açık şekilde vermiştir. Bu ilişkilerde üstünlük ölçüsü şu üç değerdir:

1. Liyakat,
2. Adalet,
3. Gayret.

İşte temel buyruklar:

"Şu bir gerçek ki, Allah size, emanetleri, onlara ehil olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah size bu şekilde ne güzel öğüt veriyor." (Nisa, 58)

"Gerçek şu ki, insan için çalışıp didindiğinden başkası yoktur. Ve onun çalışıp didinmesi yakında görülecektir. Sonra, karşılığı kendisine hiç eksiksiz verilecektir." (Necm, 39-41)

"Her benlik kendi kazandığının bir karşılığıdır." (Müddessir, 38)

Ahmed bin Hanbel'in yukarıda naklettiğimiz tavrı, çağdaş müfessir **Seyyid Kutup** (ölm. 1966) tarafından İslam adına yeniden söyleme dönüştürülmüştür. İslam-Kapitalizm Çatışması adıyla Türkçeye çevirdiğimiz eserinde şunu yazıyor:

"İslam'a göre, bir işte görev almaya en layık kişi o işi en iyi bilendir. İşteki ihtisas yerine kişinin fıkıh bilgisi öne alınamaz. Hatta İslam insanlar arasında biricik üstünlük ölçüsü saydığı takvayı bile böyle durumlarda ölçü kabul etmez. Sahabenin, İslam ruhunu en iyi kavrayanı olarak bilinen Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin, 'ümmetin emini' diye andığı Ebu Ubeyde'ye, halife sıfatıyla şöyle bir emir göndermiştir: "Halid bin Velîd'i Şam'daki savaşta çarpışması için kumandan seçtim. Ona muhalefet etme. Sözlerini dinle, emirlerini yerine getir. Ben onu sana emir tayin etmekle birlikte takvada senin ondan üstün olduğunu biliyorum. Fakat onda harbi yönetecek öyle bir kabiliyet vardır ki sen bundan yoksunsun." (Seyyid Kutup, ***İslam-Kapitalizm Çatışması***, 103)

Takvaya gerçekten sahip olan, ehliyet ve gayret alanında kendini ispat edip insanlar arasında bu ispata dayalı olarak saygınlık kazanacaktır. Bundan kimsenin şikâyeti olamaz. Ancak daha baştan, ölçüyü takva diye koyarsanız, ehliyet ve gayreti devreye sokmak zorlaşır. Hatta belki de ehliyet ve gayret birçokları tarafından tamamen dışlanır. Çünkü takva alanı, ehliyet ve gayretin aksine, riyakârlık ve istismara en müsait alandır. Ehliyet, liyakat ve gayret ise riyakârlıkla kotarılamaz. Onlar ya gerçekten vardır veya yoktur.

Bir adam abdestsiz namaz kılıp insanlara takva gösterisi yapabilir. Hatta hiç inanmadığı halde namaz kılabilir, hacca gidebilir. Bugün birçoklarının gittiği ve bu ziyaretlerini boy boy gazete ilanlarıyla reklam ettikleri gibi. Ama aynı adam, ehliyeti olmadan şoförlük, doktorluk, mühendislik yapamaz. Belirli saatlerde iş yerine gitmeden maaş alamaz. Çek ve senedini ödemeden borcundan kurtulamaz. Sahtekârlık yaparsa üç

gün sonra yakayı ele verir, faturasını çok ağır biçimde öder. Oysaki takva adıyla sergilenen riyakârlık ve sahtekârlığın, cezalandırılmasını şöyle koyun, fark edilmesi bile yıllar, hatta asırlar gerektirmektedir. Bu bekleyiş sürecinde nesiller, toplumlar, medeniyetler çürüyüp yıkılmaktadır.

İbadetler insanlar arası ilişkilerde bir biçimde üstünlük ve dokunulmazlık ölçüsü yapılırsa ibadet adına her türlü hak ihlali ve insan tâcizi başını alıp gider. Bu gidiş, önce **din istismarını**, daha sonra din adma baskı ve **şiddeti**, bir adım ilerde de din adına **terörü**, kısacası **engizisyonu** getirir. İslam, tüm bu olumsuzlukların doğmasını önlemek üzere çok radikal tedbirler almıştır. Bunların belli başlıları şöyle sıralanabilir:

1. "Allah ile aldatılmayın!" emrinin verilmesi,

2. Din kıyafeti, din sınıfı, din adamı, resmi mabet gibi kabul ve uygulamaların dinin bünyesinden çıkarılması,

3. Dinde baskı-zorlamanın (ikrahın) yasaklanması,

4. Allah adına yönetme devrinin kapatılıp yönetimin halktan alınacak vekâlet (bîat) ve halkla danışma usulü (şûra) ile yürütülmesinin ilkeleştirilmesi,

5. Hakların ancak sahipleri tarafından bağışlanabileceğinin ilkeleştirilmesi; böylece herhangi bir insanın hakkının Allah tarafından bir başka insana bağışlanmasının mümkün olmaktan çıkarılması.

Ne yazık ki bu tedbirler, tarihin her döneminde, dini sömürü ve aldatma aracı yapanlarca ya tamamen yok edilmiş yahut da çeşitli oyunlarla işlemez hale getirilmiştir. Günümüzde de durum ne yazık ki böyledir.

XXX
ŞEYTAN EVLİYASINI DEŞİFRE EDEN KİTAP

İslam içi şeytancılığın, Kur'an tarafından altı çizilen omurga kavramlarından biri de **'evliyau'ş-şeytan'** (şeytan evliyası) tabiridir. Bu tabiri, Allah'ın berisinden evliya edinip onlara sığınmanın karadul cinsi zehirli örümceğin ağına düşmekle eşanlamı olduğunun belirtilmesi izlemektedir.

50 civarında ayet, Allah'ın berisinden birilerinin veli edinilmesinin yaratacağı kötü sonuçlara dikkat çeker. Bu ayetlerin hiç biri "**Allah'ı bırakıp da başka veliler edinmek**"ten söz etmez; "**Allah'ın berisinden, yanından yöresinden veliler edinmek**" tabiri kullanılır. Kullanılan edat '**min dûnillah**'tır. Bunu, geleneksel kabuller rahatsız olmasın diye, '**min ğayrillah**': Allah'ın dışında' şeklinde tercüme etmişlerdir; yanlıştır. Anlamı kaydırmaktır ki bu da ayrı bir şeytancılık belgesidir.

Allah'ın şikâyetçi olduğu '**veliler edinme**', Allah'ı bırakıp da sapılan bir yol değildir; tam aksine, bu evliya, Allah bütün varlığıyla korunduğu ve kabul edildiği halde onun yanına-yöresine ilave edilen yarı ilah destekçilerdir.

Allah dışındakilerin veli edinilmesi, şirkin en yıkıcı görünümlerinden biri olarak tanıtılmakta ve bu yapılırken de veli sözcüğünün çoğulu olan 'evliya' kelimesi kullanılmaktadır. Kur'an böylece bir kelam mucizesi sergileyerek İslam toplumlarında tarih boyunca yıkım sebebi olmuş ve yerleşmiş bulunan evliya inancına dikkat çekmektedir.

Bu evliya, şeytandan ve insandan üretilmiş bir tür şirk panteonudur ki görünüşte insanı Allah'a götürmede vasıta yapılır, gerçekte ise insanı Allah'tan uzaklaştırır.

Şeytan evliyası, Rahman evliyasına karşı iş gören bir ekiptir. Rahman evliyasının tanımını veren Kur'an, bu tanımdaki unsurların dışında evliya alâmeti belirleyen ve bu tanımdaki amaçların dışında amaç güden evliyayı şeytan evliyası bilmemizin yolunu açmıştır. Şeytan evliyasının tanımı verilmiyor; Rahman evliyasının tanımı veriliyor. Bunun anlamı, Rahman evliyası tanımı dışında kalanların şeytanın evliyası olduğudur.

Bu iki evliya tipi arasındaki farkları gösteren çalışmalar vardır. Bunların ikisine dikkat çekeceğiz: **İbnül-Cevzî**'nin eseri, **İbn Teymiye**'nin eseri. İbnül-Cevzî (ölm. 597/1200), eserine şeytana dikkat çeken bir isim vermiştir: ***'Telbîsü İblis'*** Yani 'İblisin Kirletmesi, Karmaşaya İtmesi.'

Telbîs, "Bâtılı, hak görüntüsüyle ortaya sürmektir." (bk. Telbîsü İblis, 47) O halde, iblisin telbîsi, esas anlamıyla, bir aldatmadır. Bu telbîsin tuzağına düşenlerse aldananlardır. En yıkıcı aldatma, Allah'ın araç yapıldığı aldatma türüdür. Kur'an açıkça uyarıyor: **"Aldatan sakın sizi Allah ile aldatmasın!"**(Lukman, 33; Fâtır, 5; Hadîd, 14) Çünkü Allah ile aldatılanların aldandıklarını fark etmeleri bile asırlar alır...

Kronolojik sırayla ikinci eser, İbn Teymiye'nin eseridir ki, adı bile başlı başına bir mesajdır: ***'el-Furkan beyne Evliyai'r-Rahman ve Evliyai'ş-Şeytan'*** (Rahman Evliyası ile Şeytan Evliyasının Farkını Gösteren Kitap) İbn Teymiye (ölm. 728/1327), bu eserinde Rahman evliyası ile şeytan evliyasınm özelliklerini ve farklarını, o usta kalemiyle vahyin ışığında yazıya geçirmiştir. Eserinin ilk bölümünde, Rahman evliyasınm tanımını veren Yunus 62-63. ayetleri esas alarak bu evliyanın niteliklerini açıklamaktadır.

İbn Teymiye, şeytan evliyasının belirgin niteliğini Kur'an dı-

şına çıkmak, Kur'an'a sırt dönmek olarak gösteriyor. İbn Teymiye aynen bizim gibi düşünüyor veya biz aynen İbn Teymiye gibi düşünüyoruz. Her iki halde de gerçek şudur: Bu şeytan evliyası, kendi zikirlerinden kopanları sapıklıkla suçlarlar da Allah'ın, bir adını da '**Zikir**' koyduğu Kur'an'dan uzaklaşmayı hiç mesele yapmazlar... (İbn Teymiye; ***el-Furkan***, 18-19)

EVLİYA KÜLTÜNÜN YARATTIĞI ŞEYTANCI DEHŞET

Şirk konusunda en büyük tehlike, evliya kültüdür. Yani Allah'a vardırıcı vasıtalar halinde birilerini bir tür yedek ilah gibi Allah ile kul arasına sokmak... Kur'an burada ilk iş olarak bir evliya tanımı verip mensuplarını bilgilendirmekte, donatmaktadır. Kendilerine güven duyacağımız evliya, Yunus suresi 62-64. ayetlerde tanıtılmaktadır:

"Gözünüzü açın! Allah'ın evliyası için korku yoktur, onlar tasalanmazlar da. Onlar iman eden ve sakınan kullardır. Onlar için hem dünya hayatında hem de ahirette muştular vardır."

Bu tanımdan anlaşılır ki güvenilir evliya, iman ve amelde sadık, dürüst, insanlığa hizmeti öne çıkaran, fedakâr, hoş görülü, sevgi dolu insanlardır. Gerçek dindarlar, gerçek Muhammedîlerdir bunlar... Birbirlerinin iman kardeşleridir, iman dostlarıdır bunlar... (bk. Hucurât,13; Tevbe, 71) Bunlar, iman kardeşliğinin yerine yapay "**klik, mezhep, tarikat ihvanlığı**" koyarak tevhidi parça parça etmezler.

Anlaşılmaktadır ki, iman ve takva dışında bir evliya alameti yoktur; işin omurga noktası da budur. İmanda ve takvada savsaklama ve yozlaşma işaretlerinin görüldüğü yerde Rahman evliyası yok, şeytan evliyası vardır. Yani Allah ile aldatma ve çıkar sağlama fırkacılığı...

Evliyanın lüzumlu olduğuna ilişkin şirk savunması da Kur'an'da gündeme getirilmekte ve tevhit insanı bu şeytanî savunmaya

karşı da donatılmaktadır. Bu mesele, tevhit ilkelerinin en muhteşem şekilde ortaya konduğu **Zümer suresi**nde ele alınmaktadır. Surenin 3. ayeti, Allah'ın berisinden evliya edinerek onlardan hayır bekleyen şirk çocuklarının bunu yaparken sığındıkları savunmayı gözler önüne koymaktadır. Şöyle deniyor:

"Kendinize gelin! Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır. Onun yanında birilerini daha veliler edinerek 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk-kölelik etmiyoruz.' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir. Şu bir gerçek ki Allah, yalancı ve nankör kişiyi iyiye ve güzele kılavuzlamaz."

Bu ayet, şirkin evliya kültü yoluyla yürüyen yıkımına karşı müminleri donatan temel beyyinedir. Evliya maskeli şirkin savunucuları bu yedek ilahlarını "**Allah ile bizim aramızda yakınlaştırıcı ve şefaatçı**" diye pazarlamaktadırlar.(bk. Zümer, 3; Yunus,18) Kur'an bunun bir şirk oyunu olduğunu söylemekte ve Kaf suresi 16.ayet ile Zümer 44. ayette bu iddianın dayanağını temelden yıkmaktadır. O ayetlere göre:

1. Allah, insana şahdamarından daha yakındır,
2. Şefaat, tümden ve sadece Allah'ın elindedir.

Böyle olunca, Allah ile kul arasmda herhangi bir mesafeden söz edilemez ki yaklaştırıcıya ve şefaatçıya ihtiyaç duyulsun. Şirkin '**yaklaştırma**' iddiası, temelden tutarsız olduğu gibi, bizzat kendisi bir şirk itirafıdır. Çünkü Allah'ın kulundan ayrı ve uzak olduğunu iddia etmek de Kur'an'a aykırıdır. Kaldı ki böyle bir ayrılık var sayılsa bile, Kur'an, şirkin bu varsayımdan yararlanma yollarını da kapatmıştır.

"Benimle yarattığımı baş başa bırak!"(Müddessir,11) emri verilerek Allah ile kul arasına girmeye kalkmanın hiçbir gerekçesi olamayacağı ilan edilmiştir.

Kur'an, Hz. Muhammed'e sorulan sorulardan bahseder. Bun-

lardan biri de insanların Allah'a ilişkin sorularıdır. O soru ve cevabı çok sarsıcı bir mesaj taşıyor:

"Kullarım sana benden sorarlarsa ben, Karîb'im, gerçekten çok yakınım. Dua edenin çağrısına, bana çağırıp yakardığı anda cevap veririm. Hadi, onlar da bana karşılık versinler, bana inansınlar ki, doğruyu ve iyiyi bulabilsinler." (Bakara, 186)

Bu beyyine, Allah'a ilişkin sorunun cevabına, Allah ile insan arasında yaklaştırıcıların olmaması gerektiğini ifade eden mesajı koyarak şirkin iddialarına yıkıcı bir darbe indirmektedir.

İslam dünyasında, evliya adıyla bir sınıfın doğduğu, bu sınıfın bir tür tezkiye, vaftiz ve aforoz sınıfı olarak yetki kullandığı inkâr edilemez bir gerçektir. Kur'an'dan baktığımızda bir şeytan ordusu oluşturan bu Kur'an dışı yapay sınıf, kendisine özgü tevil sanatını kullanarak istediği şeyi mubah (serbest), istemediği şeyi yasak hale getirebilmektedir. Akıl almaz haramlar işleyebilmekte ve bunları **"Zahir ehlinin bilmediği ibret ve hikmetleri vardır"** sloganıyla meşrulaştırmaktadır. Tasavvuf-tarikat tarihi bunun yüzlerce örneğiyle doludur. Halbuki Allah'ın velileri asla sınıf oluşturmaz, mümin kardeşlerinden farklı kıyafetler yaratmazlar. Masumluk, hatasızlık, günahsızlık gibi iddialara asla yer vermezler.

Kur'an, vesayet ve vekâlet altında bir kulluğun söz konusu edildiği sistemleri şirk ve zulüm sistemi olarak damgalamaktadır. Toprak post, Allah dost olacaktır. **Tüm yeryüzü mabet, tüm meşru fiiller ibadet haline getirilmiştir.** Böyle bir anlayışın şekillendirdiği dünyada aracılara, komisyonculara, kutsallaştırılmış **haraç ve huruç çetelerine ihtiyaç yoktur.** Gerçek evliya tanımına uyanlar bile yardım ve şefaat aracı yapılmamalıdır. O halde ilk adım, evliya denen kişilerin hiç kimseye bir şey vermek, kazandırmak imkânına sahip olmadıklarını, aklamak ve kurtarmak gibi bir yetkilerinin de bulunmadığını bilmektir. (Yunus,18; Ra'd,16)

Evliya, dalâletten kurtarıcı bir kuvvet olarak da algılanamaz. A'raf suresi 3. ayet bu kuruntuya yenik düşme ihtimali olanları uyarmaktadır:

"Rabbinizden size indirilene uyun, onun yanından yöresinden edinilmiş evliyaya uymayın!"

Dikkat edilirse ayet, hidayet önderliğini kişilere değil, ilkelere (Rabden indirilenlere) bağlamıştır. Çünkü kişilerin hidayet önderliği devri, nübüvvetin bitirilmesiyle yani Hz. Muhammed'in bu âlemden ayrılışı ile ebediyyen kapatılmıştır.

Hidayet yalnız Allah'tan gelir, bunun kaynağı ise kişiler değil, tanrısal kitaptır. Bunu unutarak evliyadan hidayet bekleyenlerin sonu hüsrandır. Bu hüsran, Rahman'ın kulluğunun yitirilmesiyle şeytanın kulluğuna geçiştir. (bk. **İsra, 97**)

KARADUL İHANETİ

Ankebût suresi 41. ayet, **'Allah'ın berisinden evliya edinenler'**in yani şeytan evliyasına tutulanların korkunç bir ihanetle yüz yüze kalacaklarını bildirmektedir:

"Allah'ın berisinden evliya edinenlerin durumu, bir ev edinen dişi örümceğin durumuna benzer. Ve evlerin en güvensizi/en zayıfı elbette ki dişi örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!"

Şeytan evliyasını dost ve destekçi edinenler, karadul diye adlandırılan dişi örümceğe sığınanlara benzetiliyor. Bu karadulun tipik özelliklerinden biri şudur: Büyük bir istek ve çekici cilvelerle çiftleşmeye çağırdığı erkek örümceği, çiftleşmenin ardından zehirleyip öldürür.

Şeytan evliyasının karadul denen örümceğe benzetilmesinin hikmeti üzerinde iyi durmalıyız. Ve şunu unutmamalıyız:

Tarihin en büyük zulümlerine imza atmış olan engizisyon-ruhban saltanatı bir karadullar saltanatıdır.

Karadul tehlikesine dikkat çeken tek tanrısal kitap Kur'an'dır.

Karadul ihanetine dikkat çeken Ankebût 41. ayetin amacı, örümcek evinin zayıflığını göstermek şeklinde düşünülmüş ve orada kalınmıştır. Oysaki ayetin vermek istediği sadece bu değildir. Evin zayıflığından daha çok, ev sahibinin kahpeliğine dikkat çekilmiştir. Karadul, tip bir zehirlidir. Çiftleştiği örümceği, çiftleşme biter bitmez zehirleyip katleder. Kendisine güvenip misafir olmuş, zevk ve safa bulmasına hizmet etmiş birine ihanet edenin kahpeliği söz konusudur burada. Tanrısal beyyine, işte bu kahpeliğe karşı insanı uyarıyor. Neden? Karadula benzettiği ve **evliya** diye andığı insan karadullarından uzak durmamız için...

Kur'an'ın en kahırlı musibetlerden biri olarak yüzlerce ayette gündeme getirip insanı sakındırdığı evliyacılık illeti, Allah'ın en dinmez öfkeyle cezalandıracağı şirk zulmünün temel görünümlerinden biridir. Bu illeti insanlık bünyesinden Kur'an temizledi ama ne yazık ki Kur'an dışı dincilik onu müslümanların hayatına bir '**kurtarıcı**' yaftasıyla soktu...

Karadul evliyasının özellikleri, belirtileri, tavrı-tarzı yüzlerce ayette gösterilmektedir. Şimdi biz tüm bu ayetleri göz önünde tutarak hangi sakatlıkları taşıyanların karadul evliyası sayılması gerektiğini gösterelim:

1. Dini Kur'an'ın dışına çekmek,

2. Kur'an dışından haram ve helaller edinmek,

3. Kur'an dışında tenkit edilmez, eleştirilmez kitaplar (zübür) kabullenmek,

4. Hz. Muhammed dışında eleştirilmez kişiler kabul etmek,

5. Kendilerini veya bazı kişileri Allah ile insanlar arasında yakınlaştırıcı veya şefaatçı görmek, göstermek,

6. Allah ve din adına yaklaştığı veya çağırdığı insanlardan 'hediye' adı altında veya 'dine hizmet, cihat, maneviyatçılık, muhafazakârlık' vs. yaftalarıyla sürekli dünyalık toplamak,

7. Tebliğ ve fikir mücadelelerinde, kendisi dışındakileri 'kâfir, zındık, fasık, reformist' gibi, tarih boyunca tüm din sömürücülerinin kullandığı ithamlarla karalamak.

Şeytan evliyasının tüm bu Kur'andışılıkları örtmek için kullandığı tek şey vardır: **Halkın bilgisizliğini sömürmek.**

Karadullar, işini-aşını, emeğini-ekmeğini, sevgisini-itibarını sömürüp köleler gibi kullandıkları insanları tarih önünde rezil ettiler. Müslüman kitlelerin insanlık kervanında öncü rolünden çıkıp atık toplayıcı durumuna geçmesinin esas sebebi, Kur'an tevhidini kirleten bu karadulların şirk zihniyetleridir. Bunlar, müslüman dünyayı bu âlemde rezil etmekle kalmayacaklar, karadulluklarını öteki âlemde de gösterecekler. (bk. Enbiya suresi, 98-99)

Bunun nasıl gerçekleşeceğini gelin Kur'an'dan öğrenelim: İnsanlardan Allah'ın huzurunda, hiç utanmadan şikâyetçi olacaklar, kendilerine canla başla hizmet etmiş kurbanlarını suçlayarak büyük mahkemenin yargısından sıyrılmaya çalışacaklar. Diyecekler ki, şu bizim elimizi-ayağımızı öpüp önümüzde yerlere kapananlar var ya, bunlar bize teslim olarak kendilerini mahvetmekle kalmadılar, bizi de mahvettiler. Eğer bize karşı çıksalardı biz de kendimize gelir, perişanlıktan kurtulurduk... (bk. Saffat, 28-36; Kasas, 63-64; Rum,13-14; İbrahim, 22;Yunus, 29; Nahl, 86-87; Mümin, 73-74; Fussılet, 47-48)

Bunların bu tavırlarında şaşacak bir yan yoktur. Çünkü bunlar şeytan evliyasıdır. Ve bu evliyanın başbuğu olan şeytanın özelliklerinden biri de iş bitip insan hüsranla karşılaşınca insanı alaya almak ve ona şunu söylemektir:

"İşi bitirildiğinde şeytan onlara şöyle dedi: 'Allah size hak bir vaatle vaatte bulundu, ben ise vaat ettim ama vaadimden caydım. Benim sizin üzerinizde bir sultam yoktu. Sizi davet ettim, siz de bana uydunuz. Hepsi bu. Şimdi beni kınamayı bırakın da öz benliklerinizi kınayın! Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz! Aslında, ben sizin, daha önceden beni şirk aracı yapmanıza karşı çıkmıştım. Zalimler için acıklı bir azap öngörülmüştür." (İbrahim, 22)

İSTİÂZENİN (EÛZÜ BİLLAHİ ÇEKMENİN) ANLAMI

Şu emir Kur'an'mdır:

"Kur'an'ı okuduğun zaman, o kovulup taşlanmış şeytandan Allah'a sığın! Şu bir gerçek ki, şeytanın elinde, iman edip yalnız Rablerine dayananlar aleyhine hiçbir sulta/hiçbir kanıt yoktur. Onun sultası, sadece onu dost edinenlerle/onu yönetici yapanlarla onun yüzünden müşrikler haline gelenler üstündedir." (Nahl, 98-100)

Kur'an okuyanın şeytandan Allah'a sığınması, geleneksel din anlayışında **"Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım"** cümlesini okumakla eşitlenmiştir. Kur'an'ın söylediği bu olamaz. Bu cümleyi okumak elbette ki anlamsız değildir ama o cümleyi okumak esas anlamı hatırlatan, o anlam yönünde şuur yaratan bir cümle olduğu için anlamlıdır. Beyyinenin söylediği, o cümlenin sadece telaffuzu değil, tedebbürüdür.

İstiâzenin esas anlamı, Kur'an'ı okuyanın şeytan ve evliyasının, şeytanın avene ve hizbinin tasallutundan Kur'an'a sığınma, evliyacılık kültünü ve evliyaperestliği terk etmektir. Kur'an, istiâzenin bu anlamı ifade ettiğini başka beyyineleriyle teyit ve tevsik etmiştir:

"Şeytan onları kuşattı da Allah'ın zikrini/Kur'an'ını onlara unutturdu. İşte bunlar şeytanın hizbidir. Dikkat edin, şeytanın hizbi, hüsrana uğrayanların ta kendileridir!" (Mücâdile, 19)

"Kim Rahman'ın Zikri'ni/Kur'an'ı görmezlikten gelip ondan uzaklaşırsa biz ona bir şeytanı musallat ederiz de o ona can yoldaşı olur. Bunlar, onları yoldan tamamen saptırırlar. Onlarsa kendilerinin hâlâ hidayet üzere olduklarını sanırlar. Sonunda bize geldiğinde, şeytan, yoldaşına şöyle der: 'Keşke aramızda iki doğu arası kadar uzaklık olsaydı! Ne kötü yoldaşmışsın sen!" (Zühruf, 36-38)

Öte yandan, **Meryem 44.** ayet bize gösteriyor ki, **müşrik olmak, şeytana kullukla eşanlamlıdır.** Anılan beyyine bunu, Hz. İbrahim gibi bir peygamberin müşrik babasını örnek göstererek ifadeye koyuyor. Hz. İbrahim, müşrik babası Âzer'e şöyle diyor:

"Ey babacığım, şeytana ibadet/kulluk etme!"

Şirk konusunun müfessir ayetlerinden biri olan bu son beyyineyi, Kur'an'a sırtını dönenlerin şeytanın yoldaşı olacağını gösteren beyyinelerle birlikte değerlendirirsek şu sonuca varmamız kaçınılmaz olmaktadır: **Şeytan evliyasına sığınanlar şeytanın kulu haline gelmiş müşriklerdir.** Unutmayalım, Kur'an, kendisinin telkin ettiği imandan kopanların şeytanın evliyası konumuna düşeceklerini açıkça bildirmiştir:

"Bir kısmını iyiye ve güzele kılavuzladı, bir kısmının üzerine de sapıklık hak oldu. Onlar, Allah'ın berisinden, şeytanları evliya edinmişlerdi. Bir de kendilerinin hidayet üzere olduklarını sanırlar." (A'raf, 30)

Şirkin bir şeytancılık, şeytancılığın da bir şirk olduğunu ifadeye koyan beyyinelerden biri de **Nahl 100.** ayettir:

"Şeytanın sultası, sadece onu dost edinenlerle/onu yönetici yapanlarla onun yüzünden müşrikler haline gelenler üstündedir."

O halde, şeytan evliyasma kapılananlar sadece şeytanın değil, şeytanın kulu olan şeytan evliyasının da kulu olmuşlardır.

Beyyine gösteriyor ki, şirk gayyasına batmış bu **şeytan evliyası köleleri**, hidayeti kendilerinin temsil ettiğini iddiadan asla geri kalmazlar.

Özetleyelim: **Kur'an'ı okumaya başlayanın istiâzesinin anlamı, benliğini, şeytan evliyası olan şeytan kullarının bütün telvis ve telbislerinden, bütün vesvese ve lakırdılarından, bütün iddia ve rivayetlerinden, bütün vaat ve tekliflerinden uzaklaştırıp arındırmak zorundadır:**

"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, size rahmet edilsin." (A'raf, 204)

Kur'an, istiâzenin sadece telaffuzuyla yetinen birine hiçbir şey vermeyecektir. Böyle birisi, istiâzenin telaffuzu gibi Kur'an'ın da telaffuzuyla yetinmek zorunda kalacak yani ümniye bataklığına gömülüp gidecektir. Zaten ümniye de şeytanın oyun ve aldatmalarından biri değil midir?

XXXI
TEK DÜŞMANI ZULÜM OLAN KİTAP

ZULÜM

Kur'an-ı Kerim'in en önemli kavramlarından biridir. Türevleri ile birlikte 300'e yakın yerde geçer. Kelimenin kökdaşı olan ve karanlık mânâsına gelen **zulmet** kelimesini de eklersek, bu rakam yaklaşık 350 olur.

Işıksızlık anlamındaki zulmetle aynı kökten gelen **zulüm** kelimesi Kur'an bünyesinde küfür, şirk, kötülük, baskı, işkence, haksızlık anlamlarında kullanılmıştır. Dil bilginleri ve müfessirlerin büyük çoğunluğu zulmün Kur'an terminolojisindeki anlamını şöyle vermektedirler: **"Bir şeyi ait olduğu yerin dışında bir yere koymak"** (Râgıp, zulüm mad.) Bundan da anlaşılır ki zulüm, varlık düzeninde yozlaşma ve yabancılaşmaya sebep olmaktadır. Ve bu anlamda **en büyük** zalim, insandır. Çünkü yaradılış düzenini ve tabiattaki denge ve ahengi bozan tek varlık, insandır. Nitekim, Kur'an, insanın kötülüklerinden şikâyetçi olan melekleri konuştururken onun iki tipik kötülüğüne parmak bastırır: **Bozgunculuk, kan dökücülük.** (2/30). Ahzâb suresi 72. ayette ise insanın iki tipik noksanlığı olarak bilgisizlik ve zalimliğe yer verilir.

Kur'an açık bir şekilde göstermektedir ki, **bütün zulümler insan elinin ürünüdür.** Allah en küçük anlamda bile zulmetmez. (bk. 4/40; 10/44; 18/49) Yaratıcı düzen korunduğu sürece zulüm asla söz konusu olmaz. (bk. 14/34; 3/182; 8/51; 22/10; 50/29)

Zulmün **karşıtı adalet**tir ki, o da 'her şeyi yerli yerinde yapmak, yerli yerine koymak' anlamındadır. Kur'an, şirki de büyük bir zulüm olarak tamtmaktadır:

"Şu bir gerçek ki, şirk, çok büyük bir zulümdür." (Lukman, 13).

Zulmün Üç Başı:

Kur'an'daki zulüm kavramı aynı anda üç olumsuzluk ifade etmektedir:

1.Yönetimde despotizm,
2. Emperyalizm (sömürü ve istila),
3. Cehalet (akıl ve ilim düşmanlığı).

Zulmün kelime anlamında hem despotizm hem istila hem de karanlık var. **Karanlık**, Kur'an dilinde cehaletin öteki adıdır. Kur'an'ın kelam mucizesi, onun bütün düşmanlarını bir tek kelimeyle ifade etmesine imkân vermiştir. O kelime zulümdür. Zulüm hem akıl düşmanlığının hem de hak ve adalet düşmanlığının adıdır. Bu olguyla ilgili ayrıntılar için, ***'Kur'an'ın Yarattığı Mucize Devrimler'*** adlı kitabımızdan birkaç satır iktibas edeceğiz:

Kur'an, bir din kitabı olarak bilinmekle birlikte, tek düşman olarak dinsizliği veya ateizmi değil, zulmü hedeflemiştir. Bu, tarihin, din alanındaki en muhteşem devrimlerinden biri, belki de en muhteşemidir. Ve bu satırların yazarına göre, bu, peygamberler tarihinin en büyük mucizesidir. Bir din kaynağının, düşmanlık kıstası olarak sadece zulmü esas alması, tarihin tanıdığı en sarsıcı tespittir. Kur'an, bir tek insan tipine düşmanlığa izin vermektedir: Zalim.

"Zulme sapanlardan başkasına düşmanlık edilmez." (Bakara, 193)

Zulme düşmanlık, zulme karşı savaşmak hakkını verir. Zulme karşı savaş, zulme uğrayanların müslümanlığı kaydına bağlanmamıştır. Kayıt, bizzat Kur'an tarafından 'insan' diye konmuştur. Hangi dinden, ırktan, bölgeden ve renkten olursa olsun, insan. Nisa suresi 75. ayet bu gerçeğin temel beyyinesidir. İkinci sırayı, Şûra suresi 39-42. ayetler almaktadır:

"Size ne oluyor da Allah yolunda ve 'Ey Rabbimiz bizi, halkı zulme sapmış şu kentten çıkar; katından bize bir dost gönder, katından bize bir yardımcı gönder!' diye yakaran mazlum ve çaresiz erkekler, kadınlar, yavrular için savaşmıyorsunuz!" (Nisa, 75)

"Kendilerine zulüm ve haksızlık gelip çattığında, yardımlaşırlar/kendilerini savunurlar. Bir kötülüğün cezası, tıpkısı bir kötülüktür. Fakat affedip barışmayı esas alanın ücretini bizzat Allah verir. O, zalimleri hiç sevmez. Zulme uğratılışı ardından kendini savunana gelince, böyleleri aleyhine yol aranamaz. Aleyhlerine yol aranacak olan şu kişilerdir ki, insanlara zulmederler ve yeryüzünde haksız yere saldırılarda bulunurlar. İşte böyleleri için acıklı bir azap vardır." (Şûra, 39-42)

Kur'an'ın zulüm dışında bir düşmanı yoktur.

Şirk de zulüm başlığı altına girdiği için düşman hedeftir. Zulüm dışındaki diğer düşmanlar, ana başlık olan zulmün alt bölümleridir.

Çok ilginçtir, **Kur'an, ateizmden söz etmez.** Hayat ve ölümün Tanrı'nın değil, zamanın bir eylemi olduğunu söyleyen **'dehrîler'**, (bk. Câsiye, 24), tanrıtanımazlar değil, zamanı Tanrı'nın yerine koyanlar, daha doğrusu zamanı tanrılaştıranlardır. Kur'an'da ateizm kavramı yoktur. Çünkü insan, doğası gereği ateist olamaz; sadece gerçek Tanrı yerine sahte ilahlar koyar.

Şirk ne ateizmdir ne de dinsizlik, şirk bir dindir ama Allah'ın

yanına yöresine yedek ilahlar koyan bir dindir. Kur'an, savaşını bu yedek ilahlı dine karşı vermektedir, ateizme karşı değil. (Şirk konusunda ayrıntılar için bizim ***'Maskeli Allah Düşmanlığı: Şirk'*** adlı eserimiz okunmalıdır.)

Zulüm başlığı altına girmeyen günahlar, düşman hedef belirlemede yeterli sebep değildir. Sadece bu bile, Kur'an'ın asırlar öncesinden **'hukuk devleti'** gerçeğini öne çıkardığının kanıtıdır.

ZALİMLERE EĞİLİM GÖSTERMEYİN!

Kur'an, açık zulme dikkat çektiği gibi örtülü, maskeli, pasif zulme de dikkat çekmektedir. Bu ikinci tür zulüm, zalime seyirci kalmak şeklinde sergilenen zulümdür ki zulmün en kahpe türüdür. Bu kahpe tür, zalime, yaptığı işin normal hatta iyi olduğu kanaatini verir. **Pasif zulüm**, zalim üreten bir zulümdür. Zulme meşruiyet kazandıran bir namertliktir:

"Zulmedenlere eğilim göstermeyin! Yoksa ateş sizi sarmalar. Allah'tan başka dostlarınız kalmaz, size yardım da edilmez." (Hûd, 113. Ayrıca bk. Bakara, 193, Nisa, 105)

Zulme dolaylı destek daha çok **aydınlar ve servet kodamanları** tarafından verilmektedir. Bu iki zümre, itibar görmek, daha çok kazanmak için, imkânları elinde tutan zalim odaklara, 'susarak' destek verirler. Onlar için her zaman **"Söz gümüşse sükût altındır."** Aydınlar susunca, zulüm kökleşir! Bir coğrafyada vücut bulan tüm zulümlerde o coğrafyanın aydınlarının tartışmasız payı vardır. Aydının uyarı görevini yaptığı toplumlarda zulüm bulunabilir ama egemen olamaz.

Kur'an, bu noktada, **'birikim sahipleri'**nden söz etmektedir. Aydınlarda bilgi birikimi vardır, servet sahiplerinde mal ve imkân birikimi. Birikim sahiplerinin susması, zulmü kader haline getirir ve bu kader, ülkeleri de uygarlıkları da çökertir:

"Sizden önceki kuşakların söz ve eser/birikim sahibi olanları, yeryüzünde bozgunculuktan alıkoymalı değiller miydi? Ama içlerinden kurtarmış olduklarımızın az bir kısmı dışında hiçbiri bunu yapmadı. Zulme sapanlar ise içine itildikleri servet şımarıklığının ardına düşüp suçlular haline geldiler. Halkı iyilik ve barış için gayret gösterenler olsaydı, Rabbin o kentleri/medeniyetleri zulümle helâk edecek değildi ya!" (Hûd, 116-117)

Zulüm her toplumda olmuştur, olacaktır; ama zulmün egemenliği başka bir kavramdır. **Aydınlar susunca zulüm sadece 'olmaz', egemen olur.**

'DÂRULHARP', İSLAMSIZLIK DEĞİL, HUKUKSUZLUK ÜLKESİDİR

Geleneksel fıkhı ve onun tutucu yorumlarını dokunulmaz kılan **siyaset dinciliği**, geleneksel fıkıhtaki **'savaş alanı'** (darulharb) kavramını müslümanların egemen olmadıkları tüm topraklar için kullanmaktadır. Bu bir saptırmadır.

Kur'an, inanç farklılığının değil, hukuk devleti yokluğunun üstüne yürümektedir. İslam fakîhlerinin 'dâru'l-islam-dâru'l-harb' (barış yurdu-savaş yurdu) ayrımlarındaki 'dâru'l-islam', son tahlilde inanç yurdu değil, barış yurdu demektir. 'Dâru'l-İslam', hukukun egemen olduğu devletin adıdır. Bunu bir 'inanç yurdu' olarak göstermekse ya konuyu gereğince incelemeden konuşmanın yahut da bir saptırmanın ürünüdür. Onun içindir ki, biz, 'dâru'l-islam' tabirindeki 'islam' sözcüğünü küçük harfle yazmaktayız. Çünkü o sözcük orada bir dini değil, barış kavramını ifade ediyor.

Klasik kaynaklar dikkatle incelendiğinde görülür ki, **dârulharbin tespitinde omurga nokta, din patenti değil, müslümanların kahır ve zulüm altında inlemeleri ve dinlerine ait hükümlerin hiçbir yürürlük imkânı bulamamasıdır.** Son tahlilde, küfürden maksat budur; yönetenlerin müslüman

inancı taşımamaları değil. Klasik fıkıhçılar bu noktada ilginç bir yaklaşımla, darulharp sayılan toprakları **'dâru'l-kahr'** (Serahsî; ***el-Mebsût***, 30/33) veya **'dâru'l-kahr ve'l-galebe'** (Cürcânî; ***Şerh's- Sirâciye***, 82) olarak adlandırmışlardır ki zulüm ve despotizmin egemen olduğu ülke demektir. O halde, İslamî hükümlerin eksik uygulanması ve inanç farklılığı bir ülkeyi darulharp yapmaz.

Bugün için **dârulislam, hukuk devleti niteliği taşıyan her yönetimdir**. Dini-imanı ne olursa olsun. Dârülharp ise hukuk devleti olmayan, hukukun üstünlüğüne yer vermeyen yönetimlerin yürürlükte olduğu coğrafyalardır. Aksi olsaydı, **Almanya** başta olmak üzere, Batı ülkelerinde çalışan on milyonu aşkın müslüman cuma kılamaz, oruç tutamaz, nikâh kıyamaz, hatta şehadet getiremezdi. Bu noktadan hareket eden **Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre** (ölm. 2008), bize göre de isabetli bir yaklaşımla, Hristiyan Batı ülkelerinin dârulharp sayılamayacağını savunmaktadır. (Özemre; ***İslamda Aklın Önemi ve Sınırı***, 181-185)

Özemre'nin vardığı sonuç, onun gibi bir atom fiziği profesörü değil, **'yüzyılımızın hadis allâmesi'** unvanını almış bir din bilgini olan **Nâsıruddin el-Elbanî** tarafından da kabul edilmektedir.

TEK SAVAŞ GEREKÇESİ ZULÜMDÜR

Kur'an, dinler tarihinde savaşa izin veren belki de tek kutsal kitaptır. Kur'an'ın izin verdiği savaşın meşruiyeti için zulme uğramış olmak şarttır.

Kur'an saldırı savaşına izin vermez. Din yaymak için savaşa da izin verilmemiştir. Tek gerekçe zulümdür, zulme uğramaktır. Zulüm varsa savaş, bir insanlık borcu haline gelir. Bu insanlık borcundan kaçılmaz. Kaçanlar onursuz olur. Savaşla ilgili temel ilkeyi koyan ve bu konunun ilk inen ayetlerinden ikisi olan ayetler şöyledir:

"Kendilerine savaş açılanlara savaşma izni verilmiştir. Çünkü onlar zulme uğratıldılar. Allah onlara yardıma elbette kadirdir. Onlar sırf, 'Rabbimiz Allah'tır!' dedikleri için yurtlarından haksız yere çıkarıldılar." (Hac, 39-40)

Savaşın gerekçesini ve sınırlarını gösterdiği kadar, meşruiyeti doğmuş bir savaşta dikkat edilecek en önemli hassasiyeti de gösteren bir beyyine de Bakara 190. ayettir:

"Sizinle çarpışmaya girenlerle Allah yolunda siz de çarpışın. Ama haksız yere saldırmayın/çarpışmada zulme sapmayın. Çünkü Allah, sınır tanımaz azgınları sevmez."

Demek ki, savaş savunma savaşı da olsa o savaşta zulme sapılmayacak, o savaş da evrensel değerler uğruna ve o değerler korunarak verilecektir. Bu üç ayet savaş konusunda nazil olan ilk ayetlerdir. (Zerkeşî, ***el-Bürhan***, 1/75) Bu ayetler, hem bütün zamanların savaş gerekçelerini bildiriyor hem de Hz. Muhammed'in Arap putperestleriyle savaşlarının gerekçelerini gösteriyor.

Ayet, zulme uğratılanlara savaşma izni verildiğini söylediğine göre, Kur'an, meşru bir savaşın ancak savunma savaşı olacağını kabul etmektedir. Ayet ayrıca; zulme uğratılmanın, topraklara yani vatana tasallut ile imana tasallut yani özgürlüklere saldırı olduğunu göstermektedir. **Savunma savaşı, vatan ve özgürlük değerlerine saldırıya karşı, saldırı savaşı ise bu değerlere tasallut için yapılır.**

Saldırı savaşı cinayettir.

Savaşın bir cinayet olmaktan çıkması için savaşanın zulme uğramış ve bu sebeple Yaratıcı'dan **'izin'** almış olması gerekir. Bu izin çıktığında, hiçbir ikiyüzlülüğe kaçılmadan, insan onuru için savaşılacaktır.

Kur'an, meşruluğu belirlenmiş bir savaşla ilgili taktikler de vermektedir. Bu taktikleri veren ayetleri bağlamlarından ko-

pararak tek başlarına değerlendirenler, Kur'an'ı bir saldırı kitabı gibi gösterme yoluna gidebilmektedirler. Oysaki Kur'an, meşruluğu kesinleşmiş bir savaşla ilgili taktikler vermektedir. Bunun garipsenecek bir yanı olamaz. Bir kitap, meşruiyeti doğmuş bir savaşa izin veriyorsa o savaşın başarılı olması için elbette taktikler de verecektir. Bundan daha makul, daha gerçekçi ve dürüst ne olabilir?!

Hz. Peygamber'in savaşlarının tümü savunma savaşıdır. Çünkü o, doğup büyüdüğü Mekke'den hicret ettiği günden itibaren sürekli saldırı altında olmuş, bunun için de sürekli savaş halinde bulunmuştur. Peygamber'den sonraki savaşlara gelince onların çok az bir kısmı bu niteliktedir. Muaviye'nin despot bir **Emevî kralı** olarak idareyi ele aldığı günden itibaren ise savaşlar İslamî-Muhammedî niteliklerini yitirmiş, toprak gaspı ve tagallüp savaşma dönüşmüştür.

Emevîlerin yönetimindeki müslüman coğrafyalarda meşruiyeti doğmuş olan tek savaş, Emevî yönetimine karşı savaştı.

İMAMI ÂZAM'IN ZULME KARŞI SAVAŞ RUHU

Emevîlere bu gözle bakan düşünürlerin başını İmamı Âzam Ebu Hanîfe (ölm. 150/767) çekmektedir. O, bu anlayış ve imanla verdiği büyük mücadelenin faturasını hayatıyla ödemiştir ama tarihe Kur'an imanı adına ölümsüz bir mesaj ve hatıra bırakmıştır. Biz onun bu ölümsüz hatırasını insanlığa tanıtmak için *'Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Âzam Ebu Hanîfe'* adlı eserimizi yazdık.

İmamı Âzam'ın İslam felsefesi bakımından mensup olduğu **Mürcie** mezhebinin büyük çoğunluğunun savunduğu fikirlerden biri de, zalim devlet başkanı ve yönetime silahla karşı çıkmanın gerekliliğidir. (Eş'arî, *Makaalât,* 451) İmamı Âzam'ın 'Mürcieliği'nin Arapçı iktidarları rahatsız etmesinin gerçek sebebi işte bu **'zulme karşı çıkış'** fikridir. İmamı Âzam'a saldırının arka planındaki temel gerçek de budur.

İmamı Âzam, zulme silahla karşı çıkış fikrini bir kelamcı-fakîh düşünür olarak savunmakla kalmamış, bu fikre bağlı olarak sergilenen isyan eylemlerinin hemen hemen tümüne maddeten de destek vermiştir. Çünkü ona göre, despotizme karşı çıkıp hakkı ayakta tutmak, imanın en belirgin niteliklerinden biri ve ibadetlerin en yücesidir. Bu karşı çıkış öylesine yücedir ki, bu yolda **'bir gaza, elli hacdan üstündür.'**

ZALİMLER ARASI YARDIMLAŞMALAR

En'am 128'de, zulüm meselesinin belki de en ürpertici yanına dikkat çeken şu tespit önümüze konuyor:

"İşte biz, zalimlerin bir kısmını bir kısmına, kazanır oldukları şeyler yüzünden bu şekilde dost/yardımcı/yönetici/önder yaparız." (En'am, 129)

Bu beyyine göstermektedir ki, zalimlerle zalimlerin ve bu ikisine uşaklık edenlerin ilişkisi daima bir çıkar ilişkisidir; hiçbir iman ve gerçek kaygısına dayanmaz. **Zalimleri yaratan sürüleşmiş halk yığınları da, büyük zalim zağarların yedikleri haramlardan birer kırıntı kapabiliriz diye onlara destek veren fino köpeklere benzerler.** Bu finoluğu bir başarı, bir beceri, bir kurnazlık sayarlar. Zavallı finolar, önlerine atılan ufak kırıntılar karşılığında kendilerinin ve çocuklarının yarınlarını mahvettiklerini bir türlü anlamazlar, anlamak istemezler. Anlatmak isteyenlere de düşman kesilirler. Lût kavminin Hz. Lût'a söylediği şu **namussuzluk belgesi sözü söylerler:**

"Çıkarın şunları kentinizden/yurdunuzdan. Bunlar temizlik ve dürüstlükte aşırı derecede titizlik gösteren insanlar." (A'raf, 82; Neml, 56)

Zalimlerle onlara köpeklik eden sürünün rahatsızlık sebebi, her zaman işte bu **'temizlik ve dürüstlük'** olmuştur. Başlarına geçecek adamın temiz ve dürüst olması onları verem ediyor. Sürüyü verem eden olguyu da göstermiştir zamanüstü kitap.

Enbiya yani peygamberler adlı surede Hz. Lût'un belirgin niteliği anlatılırken şöyle deniyor:

"Lût'a da hükmetme gücü/yargılama yetisi ve ilim verdik. Onu, pislikler üretip duran bir kentten/bir ülkeden kurtardık. O kentte/ülkede yaşayanlar yoldan çıkmışlardan oluşan bir kötülük toplumuydu." (Enbiya, 74)

Bu mucizeler mucizesi beyyine bize şu ölümsüz hakikatlerin altını çizme imkânı veriyor:

1. İnsanoğlu, bazı zamanlarda ve zeminlerde, temizlik ve dürüstlüğüyle seçkinleşen kadrolardan rahatsız olabiliyor, onlara düşman kesilebiliyor, onları sırf bu nitelikleri yüzünden yerlerinden yurtlarından sürüp çıkarabiliyor.

2. Sürüleşmiş kitleye rahatsızlık veren dürüst ve temiz kişilerin temel nitelikleri, adaletle hükmetme yetisi ve ilimdir.

Demek ki, basit çıkarlar (örneğin, günümüzde, bir file yiyecek, birkaç torba kömür, birkaç paket makarna veya iane çadırlarında verilen bir iki kap yemek vs.) karşılığında sürüleştirilmiş bir toplum, öncelikle ilim ve hikmet düşmanı kesilmektedir. Kur'an diyor ki, böyle bir toplumun oluşturduğu ülkeye bir tek ad uygun düşer: **'Kötülük toplumu'** (kavme sû').

3. Kötülük toplumunun dürüstlük, temizlik, ilim ve hikmetten nefret eden sürülerinin ceza olarak gördükleri sürgünler, ülke dışına çıkarmalar, temiz benlikler için bir ödül ve kurtuluştur.

XXXII
ZULME İSYANI, YARATICI DEVRİMLERİN RUHU OLARAK GÖREN KİTAP

YARATICI DEVRİMLERİN TEMELİ OLARAK İSYAN

İsyan kelimesi, **Kur'an dilinin aşılmamış ustası Isfahanlı Râgıb**'ın da söylediği gibi, değnek, sopa anlamındaki **asa** kelimesiyle aynı köktendir. Ve **isyan, bir şeyi asa ile engellemek anlamındadır.** Kelime, daha sonra, geçirdiği değişim ve gelişimle, her türlü karşı çıkış anlamında kullanılmıştır. Biz burada, şu ana kadar işaret edilmemiş bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz:

Hz. Musa'nın serüveni anlatılırken kullanılan **asa** (değnek, sopa) kelimesi, eğer isyan anlamında almırsa -ki bu, dil bakımından mümkündür- bu büyük peygamberin en büyük mucizesi, Firavun'a karşı isyan olur. Kur'an bunu kendi terminolojisi içinde, Firavun yardakçısı büyücü ve yöneticilere karşı **Musa'nın asası** ifadesiyle vermiştir. **Musa'nın en büyük mucizesi (el-âyetü'l-kübra) onun asasıdır.**

Musa'nın asasının Firavun sihirbazlarının bütün hünerlerini yalayıp yutmasıyla sembolize edilen nedir? Acaba bu, bir değnek midir yoksa asa kelimesinin esas delâleti olan isyan mıdır? **"Firavunun, hünerli sihirbazlarıyla sembolize edilen teknik-askerî gücünü, Musa'nın asası ile sembolize edilen isyan ve karşı çıkış gücü mağlup etti"** diyemez miyiz? Biz, diyebileceğimiz kanaatindeyiz. Eğer böyleyse en büyük muci-

zelerden biri de, zalimlere karşı isyan olacaktır.

İsyan konusunun ilginç noktalarından biri de şudur: Kur'an hem Âdem'in (insanın) hem de şeytanın Allah'a ters düşmesini isyan olarak nitelendiriyor:

"Âdem rabbine isyan etti." (Tâha, 121)

"Şu bir gerçek ki, şeytan, Rahman olan Allah'a karşı âsi olmuştur." (Meryem, 44)

O halde, **oluşun sadece eksi kutbunda değil, artı kutbunda da, yaratıcı ve hür benliğin kıvılcımını isyan tutuşturuyor.** Kur'an, bu isyanın ilk kez Allah'a karşı sergilendiğini ve bağışlandığını söyleyerek (Bakara, 37; Tâha, 122) isyanın varlığından değil, isyanda ısrar etmekten şikâyetçi olduğuna vurgu yapmaktadır. Âdem'in hatası ve bağışlanması, yaratıcı-hür benliği elde etmede isyanın gerekliliğini; şeytan'ın inadı ise, isyanı ilahlaştırmanın yanlışlığını anlatmaktadır.

Daha iyisini yapmak için yıkmakla, yıkmayı kutsallaştırmak aynı şey değildir. Peygamberler de onlara karşı çıkanlar da birer isyancı idiler. Hz. Musa da Firavun da birer âsi idi. Biri Tanrı'ya ötekisi ise zorbaya isyan içindeydi. Bütün tarih yaratan ruhlar, derece derece birer âsidir.

Mevcuda isyan etmeyen benlik varoluş sırrını yakalayamaz. Varoluş ve tekâmül, bir **'isyan-karşı isyan'** diyalektiği halinde sürüp gitmektedir.

İsyanı tanımayan ruh, alışkanlığa ve geleneğe yenik düşer. **Alışkanlık ve gelenek, yaratıcı gücün afyonudur.** Ölümsüzlüğün kandilini yakan ve kubbeye zaman üstü ses, renk ve desen bırakanlar, isyan öncüleridir. **Yaratıcı ruhta isyan, öncelikle mevcuda, alışılmışa, dayatılan kabullere isyandır.** Mevcuda isyan, insanoğlunun en çetin işidir. Bunun içine ana-babaya karşı çıkmak gibi zorluklar bile girer.

Mevcuda isyanın, o arada babaya isyanın tanrısal sembolü **Hz. İbrahim**'dir. **Yaratıcı irade yönündeki yürüyüşte her oluş bir İbrahim gerektirir.** Mevcut, en iyi şekliyle bile, yerinde duruş, çürüyüştür. İleri geçmek; duranı itmek, onun üstüne basmakla olur. İşte bu, **isyandır.** Ve ileri gidenler, çürümeyi bekleyenlerin bağırtılarıyla sürekli rahatsız edilirler.

Yürüyen benliğin her anı, bir öncekine isyandır. Çünkü yürüyen benlik, yaratan ruhtur ve yaratan ruh, tıpkı Tanrı gibi "her an yeni bir iş ve oluştadır" (Kur'an, Rahman, 29) Bunun içindir ki Yaratıcı Kudret, **"Allah'ın yardımcıları olun"** (Saff, 14) demekte ve eklemektedir:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz O da size yardım eder." (Muhammed, 7; Hac, 40)

İnsanın Allah'a yardımı Allah'ın iradesi yönünde eylem koymakla olur. Bunun daha açık anlamı, Allah'ın iradesine isyan eden maddesel ve ruhsal despotlara karşı çıkmakla. O halde, **varoluştaki yerine tam oturmuş isyan, Yaratıcı'ya yardımın ta kendisidir.**

Yaratıcı isyan, günahı tanıyan fakat ona esir olmayan ruhun tavrıdır. Yıkıcı isyansa, günaha ve tahribe kul olmayı amaç edinen saplantıdır. Birincisi peygamberlerin, ikincisi onlara düşman ruhların isyanıdır. Oluş, bu iki isyanın sürekli düellosudur. İnsanlığın büyük evladı **Hallâc** (ölm. 309/921), ***Tavâsîn***'inde bu nükteye dikkat çekerken şöyle diyor:

"Ahmed ile İblis'ten başka hiç kimseye iddiacı olmak yaraşmamıştır. Şu var ki, İblis'in gözden düşmesine karşı Ahmed için gözün gözü açıldı. İblis'e, 'Secde et!' dendi, Ahmed'e, 'Bak!' İblis secde etmedi, Ahmed de sağa sola bakmadı."

Yani ilk anda ikisi de emre karşı isyan sergiledi. (Hallâc'ın bu sözleri ve geniş izahı için bizim ***Hallâc-ı Mansûr*** adlı eserimize bakılmalıdır.)

İnsan, isyanı tanıyan ve kullanan bir varlıktır ve bu yüzden üstündür. Hz. Muhammed bu gerçeği ifade ederken şöyle diyor:

"Eğer günah işlemeseydiniz Allah sizi yok eder, yerinize günah işleyen bir topluluk getirirdi." (Müslim, tevbe 11; Tirmizî, cennet 2)

Bu söz, din dilinde bir adı da **günah** olan isyanın hayat ve oluştaki yerine dikkat çeken bir beyyinedir. (İsyan konusunda ayrıntılar için bizim ***'Kur'an Açısından Şeytancılık'*** adlı eserimize bakılabilir.)

İsyan kavramını günümüz İslam dünyası bağlamında değerlendirirsek şunları söyleyebiliriz: **İslam dünyası büyük isyanlara ve büyük âsilere muhtaçtır.**

Kur'an'a göre, en büyük engeli aşmak, boynumuzu bukağılayan tabuları kırmaktır. Bunu ancak büyük hamlelerin yaratıcısı dev âsiler yapabilir. Ne yazık ki, İslam dünyası, bukağılarını kırmak için isyan etmek yerine saltanat ve mide uğruna savaşıyor. Genelde tüm dünya, özel olarak da İslam dünyası gerçek İbrahimlere muhtaçtır. Gerçek İbrahim özlemi iyi kavranamaz ve hedefine yönelemez ise sahte İbrahimler zuhur eder ve o zaman isyan, oluş ve eriş yerine ölüş ve bitiş getirir.

Yüce ruhların yaratıcı isyanı ile hazır yemek için dalaşan cüce benliklerin kavgasını birbirine karıştırmamalıyız. **Allah ile aldatanlar,** cücelerin kavgasını yürüyen ruhların isyanı gibi göstererek de aldatırlar.

Bir başına sergilediği devrimlerle çağların akışını etkileyen büyük ruh, isyanıyla ilgili olarak sorulan soruya şu cevabı verebilir:

"Ben, tarih önünde, isyanım kadar büyüğüm!"

CİHAT VEYA ZULME İSYAN

Cihadın kökdaşı olan **cehd** (yoğun gayret, didinme, çabalama), Kur'anî düşüncedeki **tüm anlamlarıyla zulme karşı direnmeyi ifade eder.** Bu direnmelerin her biri zulüm kelimesinin bir anlamıyla irtibatlı bir mücadele sergiler.

Despot ve zalim yöneticilere, işgalcilere, emperyalistlere karşı savaş, zulmün baskı ve adaletsizlik anlamlarına karşı savaş (**cihat**) iken, cihadın bir şekli olan **içtihat,** zulmün karanlık anlamına karşılık gelen cehalete karşı bir savaştır. Cihadın bir başka şekli olan **mücahede** (benliği arındırma), insan benliğine musallat olmuş ve aydınlanmayı engelleyen karanlıklara, kişinin kendine yaptığı zulümlere karşı bir savaşı çerçevelemektedir. Biz burada birinci anlam (cihat) üzerinde duracağız, fakat cihadın genel çerçevesini tanımak için, bu kelimenin kökdaşı olan **cehdle** ilgili kısa bir açıklama yapmayı gerekli görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'de türevleriyle birlikte 40 civarında yerde geçen **cehd** kelimesinin anlamı kararlı ve şuurlu gayret demektir. Kur'an terminolojisinde **cihad,** değindiğimiz üç tip cehdin tümünü ifade edecek biçimde kullanılmaktadır. Kur'an bunu; **'Allah yolunda gayret göstermek'** şeklinde ifadeye koyuyor. **'Allah yolunda'** tabirinin anlamı, dinciliğin iddia ettiği gibi, mezhebi ve tarikatı farklı olanlara kin ve düşmanlık değildir; varoluşun amaçlarına uygun irade ve eylem sergilemektir.

Cihad; mal, can ve fikir unsurlarından biri veya hepsiyle yapılır. (Nisa, 95; Enfâl, 72; Tevbe, 20; Hucurât, 15) Cihadın bedensel ve ruhsal kısmını sergileyene **mücahit,** bilimsel ve fikirsel kısmını sergileyene **müçtehit** denmektedir.

CİHADIN ZULÜM ARACI YAPILMASI

Kur'anî cihadın savaş kısmı, zulme karşı verilecektir. Aksi halde, cihat adı altında zulüm ve fesat işlenir; cihat yeni zu-

lümlerin kutsal paravanı haline gelir. Ne yazık ki, İslam tarihinde cihat, Hz. Peygamber'in bu âleme veda edişinin hemen ardından büyük çoğunluğuyla böyle bir **'kutsal paravan'**a dönüştürülmüştür. İtiraf edelim ki, bugünkü müslümanların dünya önünde maruz kaldıkları perişanlıkların ilahî plandaki sebeplerinin başında tarih boyunca sergilenmiş 'cihat' adlı müslüman zulümler yatmaktadır. İslam tarihinin tüm imparatorluklar dönemi, bu tür **'zulüm aracı cihatlar'**la doludur.

Müslüman dünya bu zulüm aracı **sözde cihatlar** yüzünden Tanrı'dan ve tarihten af ve özür dileyecek yerde bunlarla övünmek gibi çok yanlış bir yola gitmekte, kurtuluşunun anahtarını kendi elleriyle kör kuyulara atmaktadır.

Hz. Peygamber'in tüm savaşları, savunma savaşı idi. Onun, **Hicret**'ten yani doğup büyüdüğü kent olan Mekke'den Medine'ye kaçmak zorunda bırakıldığı günden sonraki hayatının tümü bir savunma savaşı olarak geçmiştir. Hz. Peygamber'den sonraki savaşlar ise daha ilk halife **Ebu Bekir** döneminden başlayarak zulümle karışık haldedir. Ebu Bekir döneminde bile özellikle **Ridde Savaşları** sürecinde açık zulümler işlenmiştir ki başlı başına bir tetkikin konusu olacak çap ve önemdedir. **Emevîler** döneminde ise cihat adı altında verilen savaşların hemen hemen tümü zulüm ve tagallüp harpleridir. Daha sonrasını (**Abbasi, Selçuklu, Aksak Timur, Osmanlı** dönemlerini) varın düşünün.

Şunu da kayda geçirelim: Emevîlerle başlayan Kur'an dışı serüven boyunca, zulmün kutsallaştırılmasında birinci derecede kullanılan kavram ve kurum halifeliktir. O halifelik ki, bizzat Resuli Ekrem tarafından **"Benden otuz yıl sonra azmış kırallar ve krallıklar haline gelir"** diye tanıtılmıştır.

Resuli Ekrem, sözünde sadıktır; tarih, gelişmenin aynen öyle olduğunu göstermiştir. Ne var ki, meselenin ayrıntılarını burada vermek söz konusu edilemez.

Kur'an mümini muvahhit âlimlerin, **'İslam Tarihinde Zulme**

Araç Yapılan Gazalar' başlığıyla kapsamlı bir çalışma yapmaları bir vicdan ve iman borcudur, bir farzı kifayedir. Tanrı ve tarih, Kur'an mümini aydınlardan bu çalışmayı beklemektedir.

HANÎFLİK KAVRAMININ YARATTIĞI DEVRİM: ECDATPERESTLİĞE İSYAN

Ecdatperestliğe, ataların kabullerini dokunulmaz kılmaya isyan, peygamberlerin temel niteliklerinden biri, Kur'an imanının olmazsa olmaz şartıdır.

Müşrik yaklaşım, şirkin temel özelliklerinden biri olarak, geçmiş ecdat kabullerinin değişmez-dokunulmaz-kutsal bir yapı oluşturduğunu, bu kabullere dokunmanın zındıklık veya dinsizlik oluşturduğunu iddia etmektedir. Kur'an'ın en büyük kavgası işte bu iddia sahiplerine karşı veriliyor. **Kur'an, özellikle din bahsinde, peygamberlerle onların karşısına dikilen şirk zümreleri arasında tarih boyunca sürüp giden kavganın esasını, ecdatperestlikle akıl ve bilginin mücadelesi olarak tescil etmektedir.**

Temelde iki tez söz konusudur:

1. Şirkin tezi: Bu teze göre, güvenilir, dokunulmaz ve kutsal sayılan atalardan bize devredilen gelenek ve kabuller, iyinin, doğrunun ve güzelin ölçütüdür. Bunların muhafaza edilmesi (**muhafazakârlık**) ise dinin ta kendisidir.

2. Tevhidin tezi: Bu teze göre ise güvenilir, dokunulmaz ve kutsal olan, aklın ve bilimin verileridir. İyinin, doğrunun ve güzelin ölçütü bu verilerdir. Din ise bu verilerle peygamberlere vahyedilenin kucaklaşmasıyla vücut bulur.

Bu iki tezin kavgası çok zorludur. Kur'an, bu iki tezin temel söylemlerini kayda geçirmektedir. Birinci tezin yani ecdatperestlik şirkinin temel söylemi şudur:

"Ayetlerimiz, karşılarında açık seçik beyyineler halinde okunduğunda, delilleri sadece şöyle demek olmuştur: 'Doğru sözlüler iseniz atalarımızdan kanıt getirin." (Dühan, 36; Câsiye, 25)

İkinci tez, yani **peygamberlerin tezi** ise şu söylemi öne çıkarmaktadır:

"Eğer doğru sözlü kişiler iseniz bundan önceki bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı getirin bana!" (Ahkaf, 4)

"Eğer doğru sözlü iseniz bana ilimle haber verin." (En'am, 143)

Ecdatperestliğin esası dikkate alındığında onu **gelenekçilik** veya **muhafazakârlık** olarak anmak mümkündür. Ve bu durumda şunu söylemek de mümkün olacaktır: Gelenekçilik veya **muhafazakârlık,** yalın haliyle alındığında şirktir. Kur'an burada çok sert bir tavır koymuştur: **'Atalar'** ve **'en eski atalar'** ne bırakmışsa şirk ürünüdür. (Enbiya, 54; Şuara, 76) Çünkü Kur'an, ecdatperestliğin Allah ile sürekli yarıştığını ve çoğunlukla da onu ikinci sıraya ittiğini bilmektedir. Getirdiği dinin en önemli ibadetlerinden biri olan haccın yerine getirilmesinden söz ederken kullandığı şu cümle, sadece bir serzenişin değil, ağır bir ithamın da ifadesidir:

"Allah'ı anın. Tıpkı atalarınızı andığınız gibi, hatta daha kuvvetli bir anışla!" (Bakara, 200)

İnsanoğlunun, atalarını Allah'tan daha çok ve daha kuvvetli andığı tartışılmaz bir gerçektir. Ne yazık ki bu gerçek, insan hayatında hükmünü yürütmeye devam etmektedir. Biraz kılık değiştirerek, biraz gizlenerek, biraz da maske kullanarak.

Kur'an, gelenekçiliğin yani ecdatperestliğin karşısına **akılcılık** ve bilimciliği koymaktadır. Gelenekçilik karşıtı kavramlar bizzat Kur'an tarafından belirlenmiştir: **Akıl ve ilim.** Kur'an bu noktada, âdeta felsefî tanımlamalar getirmektedir.

Ecdatperestliğe yöneltilen sarsıcı eleştirilerden bazıları şunlardır:

"Onlara, 'Allah'ın indirdiğine uyun!' dendiğinde: 'Hayır! Biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız.' derler. Peki, ataları bir şeyi akıl yoluyla kavrayamıyor, doğruya ve güzele ulaşamıyor idiyseler?!" (Bakara, 170)

"Onlara, Allah'ın indirdiğine ve resule gelin dendiğinde şöyle derler: 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter.' Peki, ataları hiçbir şey bilmiyor, doğru yolu bulamıyor idiyseler de mi?" (Mâide, 104)

"İnsanlardan öylesi var ki, Allah uğrunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın mücadele eder. Böylelerine, Allah'ın indirdiğine uyun dendiğinde şu cevabı verirler: 'Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız.' Peki, şeytan onları, alevli ateşin azabına çağırmış olsa da mı?" (Lukman, 20-21)

"Onlara bundan önce bir kitap verdik de ona mı yapışmaktadırlar? Hayır, sadece şunu söylemişlerdir: 'Biz atalarımızı bir ümmet/bir din üzerinde bulduk; onların eserlerini izleyerek biz de doğruya ve güzele varacağız." (Zühruf, 21-23)

"İbrahim; babasına ve toplumuna şöyle demişti: 'Şu başına toplanıp durduğunuz heykeller de ne? Dediler: 'Atalarımızı onlara kulluk/ibadet eder bulduk.' Dedi: 'Vallahi, siz de atalarınız da açık bir sapıklık içine düşmüşsünüz.' Dediler: 'Sen gerçeği mi getirdin yoksa oynayıp eğlenenlerden biri misin?" (Enbiya, 53-55)

"İbrahim'in haberini de oku onlara. Hani, babasına ve toplumuna şöyle demişti: 'Siz neye ibadet ediyorsunuz?' Dediler: 'Birtakım putlara tapıyoruz. Onların önünde toplanıp tapınmaya devam edeceğiz.' Dedi: 'Yalvarıp yakardığınızda sizi duyuyorlar mı? Size yarar sağlıyor yahut zarar veriyorlar mı?' Dediler: 'Hayır! Ancak atalarımızı böyle yapar halde

bulduk.' Dedi: 'Gördünüz mü neye ibadet ediyormuşsunuz! Siz ve o eski atalarınız! Şüphesiz, onlar benim düşmanım. Ama âlemlerin Rabbi dostum." (Şuara, 71-77)

Bu yüzdendir ki, şirk, peygamberlere kin ve öfkesini, sürekli olarak ataların rahatsızlığı kaygısına dayandırır:

"Sen bize, atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyden bizi çeviresin de bu toprakta devlet ve ululuk ikinizin olsun diye mi geldin? Biz, ikinize de inanmıyoruz." (Yunus, 78)

Ataların bıraktığını muhafazayı din yapan şirk çocuklarının, peygamberlere yönelik itham ve hakaretlerinin özünde hep **'ataların tâciz edilmesi'**nden doğan öfke vardır:

"Ayetlerimiz açık seçik kanıtlar halinde karşılarında okunınca şöyle derler: 'Bu adam, atalarınızın kulluk/ibadet etmekte olduklarından sizi vazgeçirmek isteyen birinden başkası değil." (Sebe', 43)

"Dediler ki: 'Sen, yalnız Allah'a ibadet edelim de atalarımızın kulluk etmekte olduklarını terk edelim diye mi bize geldin? Eğer doğru sözlü isen hadi bizi tehdit ettiğini bize getir." (A'raf, 70)

"Dediler: 'Ey Sâlih! Sen bundan önce, aramızda aranan/ümit beslenen bir kişi idin. Şimdi kalkmış, atalarımızın kulluk ettiklerine kulluk etmemizi mi yasaklıyorsun?" (Hûd, 62)

"Dediler ki, 'Ey Şuayb! Namazın/duan mı emrediyor sana, atalarımızın tapar olduğunu terk etmemizi yahut mallarımızda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi?" (Hûd, 87)

Tek tek bütün nebileri saymaya ne gerek! Şirk öfkesinin temelinde hep aynı kaygı var:

"Resulleri dediler ki, 'Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında mı kuşku? O sizi, günahlarınızı affetsin, belirli bir süreye

kadar size zaman tanısın diye çağırıyor.' Şöyle cevap verdiler: 'Siz de bizim gibi birer insandan başka şey değilsiniz. Atalarımızın kulluk ettiklerinden bizi yüz geri çevirmek istiyorsunuz. Hadi, açık bir kanıt getirin bize!" (İbrahim, 10)

Karşı çıkışın gerekçesi şirkin en beyinsiz söylemi halinde önümüze konmuştur:

"Biz, eski atalarımız arasında böyle bir şey duymadık." (Müminûn, 24; 28-36)

Görüldüğü gibi, gelenek ve ecdatperestliğin istediği, Allah'ın terki değildir; ataların ve geleneklerin terk edilmemesidir. Ataların kutsallığı ve gelenekler korunmak şartıyla Allah'a yer verilmesi **muhafazakârlık şirki**ni rahatsız etmemektedir. Bu anlamda bir uzlaşı, gelenekçilik şirkinin sevdiği ve ustalıkla uyguladığı bir yöntemdir. Tevhidin asla kabul edemeyeceği bir numaralı uzlaşı işte bu uzlaşıdır. Çünkü şirkin en yıkıcı şekli budur; çünkü en sinsi şirk budur.

Gelenekçi-muhafazakâr şirkin bütün derdi, atalarından görüp öğrenmediklerini yani yeniyi tepelemektir. Çünkü yeni onlara **'atalarının ve kendilerinin bilmedikleri bazı şeyleri öğretiyor.'** (En'am, 91) Şirk çocukları, eşyanın, atalarının koymadığı isimlerle anılmasına bile tahammül edemezler. (A'raf, 71; Yusuf, 40; Necm, 23) Atalarından miras almadığı şeylerin onun hayatına girmesi şirk zihniyetini kudurtuyor. Kur'an bu noktaya parmak basarken şöyle diyor:

"Ayetlerimiz size okunuyordu da siz ökçeleriniz üzerine gerisin geri dönüyordunuz. Büyüklük taslayarak, gece boyunca hezeyanlar savuruyordunuz. Sözü gereğince düşünmediler de ondan mı, yoksa kendilerine, ilk atalarına gelmeyen bir şey geldi diye mi? Yoksa resullerini tanımadılar da bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar? Yoksa 'Onda bir cinnet mi var' diyorlar! Hayır, o kendilerine hakkı getirdi ama onların çoğu haktan tiksinen kişilerdir." (Mü'minûn, 66-70)

Şirkin buna isyanı çok zorludur. Şu ayetler, bu isyan ve panik halinin volkanik kükreyişini önümüze koyuyor:

"Kendi içlerinden kendilerine bir uyarıcı geldi diye şaşıp kaldılar. Ve şöyle dedi bu nankörler: 'Bu adam yalanlar düzen bir büyücü. İlahları bir tek tanrı mı yapmış? Bu, gerçekten hayret edilecek bir şey!' İçlerinden kodaman bir grup öne çıktı: 'Haydi, yürüyün! İlahlarınıza sahip çıkmada kararlı davranın! Gerçek şu ki, istenip beklenen şey budur. Öteki millette işitmedik böyle bir şey. Bu bir uydurmadan başka şey değildir." (Sâd, 4-8)

Kur'an, bu sakat mantığı şöyle eleştiriyor:

"Bir iğrençlik yaptıklarında şöyle derler: 'Atalarımızı bu hal üzere bulmuştuk. Yani Allah emretti bize bunu.' De ki, 'Allah, edepsizliği/iğrençliği emretmez. Allah hakkında, bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" (A'raf, 28)

Kur'an, Allah'ın birliğine dayanan dinin ana eylemini **'eskiyi iptal'** olarak tescil etmektedir. Bunun içindir ki tevhidin mustarip taşıyıcıları ve tebliğcileri olan peygamberlerin şirk tarafından konmuş ortak adları **'mubtılûn'** (tekili: mubtıl) olarak kayda geçmiştir. **Mubtıl,** hüküm ifade etmekte olan mevcudu iptal eden, hükümsüz kılan demek. **Bütün nebiler birer mubtıldir.** Şirkin bu iptal eyleminden şikâyeti zorludur:

"Yemin olsun ki, biz bu Kur'an'da insanlar için her türlü benzetmeyi yaptık. Sen onlara bir mucize getirsen, gerçeği örten nankörler/inkâr edenler mutlaka şöyle diyeceklerdir: 'Siz peygamberler, eskiyi hükümsüz kılanlardan başkası değilsiniz!' İlimden nasipsizlerin kalpleri üzerine Allah işte böyle mühür basıyor." (Rum, 58)

Ecdatperestlikle savaşın Kur'ansal adı hanîfliktir. O halde **hanîflik** hakkında da kısa bir bilgi verelim.

KUR'AN'A GÖRE HANÎFLİK VE HANÎF

Kur'an dilinde hanîf, putçu ve sapık geleneklere karşı çıkan, devrimci demektir.

Hanîf kelimesi, hem bütün müminlerin hem de **Hz. İbrahim**'in sıfatı olarak kullanılmaktadır. Esasen İbranice olan hanîf, o dilde, **'atalar dinine ve atalar geleneğine aykırı davranan zındık, sapık'** demek. Kur'an, putperestliğin akılcı ve ilimci benlikleri kötülemek ve dışlamak için kullandığı bu tabiri, tarihin önünde tersine çevirerek, doğrunun ve iyinin savunuculuğunu yapma uğruna kahra ve zulme uğramış yaratıcı ruhları ödüllendirmek üzere, onların onur unvanı yapmıştır.

Arap dilinin kaynak lügatlerinden birinin yaratıcısı olan **Ebu Mansûr Muhammed bin Ahmed el-Ezherî** (ölm. 370/980) ***'Tehzîbü'l-Lüga'*** adlı anıt eserinde hanîf sözcüğünün temel anlamını, **'şerden hayra veya hayırdan şerre meyleden kimse'** olarak vermektedir. Ezherî, hanîf sözcüğünün etimolojisini anlatırken şu ilginç bilgiyi de kayda geçiriyor: Cahiliye dönemi Arapları, müslümanları, atalar dininden döndükleri için sapık, kendilerini ise atalar dinini koruyan hanîfler ilan etmişlerdi. Kur'an, hanîf sözcüğünü, Hz. İbrahim'in putçu geleneklere karşı çıkışını anlatırken övünce, müşrik Araplar bu kelimeyi kendilerinin sıfatı olarak kullanmaktan vazgeçtiler. (Ezherî, ***Tehzîbü'l-Lüga***, 5/109-11)

Demek ki, **hanîf**, temel anlayış olarak geleneğe, ataların kabullerine karşı çıkan kişidir. Bu karşı çıkış, geleneksel şirki rahatsız ettiğinden onlara göre hanîf, kötü adamdır. Cenabı Hak, şirkin **'kötü adam'** ilan ettiği hanîflerin **'gelenekten kaçış ve yeniye eğilim'** niteliklerini kutsallaştırmakta ve onları övmektedir.

Kur'an her müminin aynı zamanda hanîf olmasını yani ataların kabul ve geleneklerine eleştiri getirip gerektiğinde onlara isyan etmesini istemektedir. İnsanlığın boyut yükseltmesi işte bu isyandadır:

"Sen yüzünü, bir hanîf olarak dine, Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fıtrata çevir. Allah'ın yaratışında/yarattığında değiştirme olmaz. Doğru ve eskimez din işte budur. Fakat insanların çokları bilmiyorlar." (Rum, 30)

MUHAFAZAKÂRLIK DENEN İLLET

Hanîflerin, bu demektir ki, Kur'an müminlerinin mücadele etmesi gereken temel belaların başında, geleneğin dinleştirilmesi yani ecdatperestlik veya 'muhafazakârlık' gelmektedir. Ne ilginçtir ki, **bütün siyaset ve saltanat dincileri kendilerini muhafazakâr olarak tanımlarlar.** Batı ile işbirliği yapmış dincileri İslam aleyhine kullanan Batı'nın bütün siyaset ve strateji kodamanları müslümanları muhafazakâr olmaya itmektedir. Girdiğimiz yüzyılın ilk günlerinden beri bu muhafazakârlık illeti, **demokrasi** ve özgürlük maskeleriyle piyasaya çıkarılmakta ve böylece bu müşrik kavramın albenisi artırılmaktadır. Siyaset dincilerine önerilen son strateji, bir yahudi yazarın teklifiyle şu olmuştur: **"Muhafazakâr demokrat olun!"**

Bu ve benzeri bütün bu emperyalist güdümlere isyan, Kur'an müminlerinin, özellikle aydın müminlerin insanlık ve iman borcudur. Bu isyan olmadan, İslam dünyasında akılcılığı egemen kılacak devrim doğmaz; o devrim doğmadıkça da müslümanlar iflah olmaz.

İlahiyatçı filozof **Paul Tillich** (ölm. 1956) muhafazakârlık denen şirk illetinin genel tahribatına şu satırlarla dikkat çekmektedir:

"Muhafazakâr şekilciliğin istediği, davranışların kabul edilmiş tarzına otomatik itaattir. Muhafazakârlığın sosyal ilişkilerle, eğitimde ve kişisel disiplindeki olağanüstü gücü onu tüm insanlık tarihinde trajik bir kuvvete dönüştürmektedir. Muhafazakârlık, tüm yeni kuşakların, tüm yeni oluşumların doğmak üzere olan yaratıcılık ve canlılığını yerle bir etmekte, hayatı kötürümleştirmede, sevginin yerine kuralı koymaktadır. O, tasarladığını elde etmek için kişilikleri ve toplulukları, duygusal ve ruhsal cevherleri baskı altına alarak şekil-

lendirmektedir. Kısacası, şekil mânâyı tahrip etmektedir." (Tillich, ***Systematich Theology***, 1/91)

Gazeteci yazar **Merdan Yanardağ, 'Muhafazakâr Yenilikçilik!'** başlıklı yazısında meselenin Türkiye özelindeki durumunu değerlendiriyor:

"Muhafazakârlık, aydınlanma felsefesine ve akla karşıdır. Muhafazakârlık, insan ve toplum hayatını değiştiren her önemli gelişme karşısında direnme eğilimidir. Bu nedenle yenilikçi olması imkânsız. Tarihte değişim ve ilerlemenin öncüleri muhafazakârlar değil, her zaman devrimciler oldu."

"Türkiye muhafazakârlığına ise dincilik egemendir. Türkiye'de gerici tarihsel blokun en büyük kanadını oluşturan muhafazakârlar, Cumhuriyet'in kazanımlarına ve aydınlanma birikimine saldırırken, gerçekte ilerleme fikrine karşı çıkarlar. Dünyada, muhafazakârlara 'yenilikçi' diyen liberal aydınların bulunduğu tek ülke Türkiye'dir." (**Yurt** gazetesi, 3 Şubat 2013)

ZALİM YÖNETİMLERE İSYAN

Devrim Yaratan Soru: Firavunları Kim Üretti?

Kur'an'a göre, Firavunları üretenler, zalimlere isyan yerine onlara uşaklık edenlerdir.

İslam tarihinde zulme isyanın öncü isimlerinden biri olan İmamı Âzam, müslüman ümmetin firavun yaratan zihniyeti sona erdirmesini, İslam imanının temel icabı olarak görmektedir. Bu imanı hayata geçirecek dirayet yoksa hiçbir ibadet bir anlam taşımayacaktır.

Hiçbir zalim, kendisine sessiz kalan bir kitlenin dolaylı desteği olmadan yaşayamaz. Hele, din, zulme uşaklık aracı yapılmışsa firavunların bir biçimde ve değişik adlar altında zuhur etmesi kaçınılmazdır.

Kur'an'dan öğrenmiş bulunuyoruz ki, mazlum bildiğimiz birçok halk aslında pasif zalim oldukları için ezilip horlanmıştır ve horlanmaktadır. **Mazlum gerçek mazlumsa zalimin uzun süre egemen olması söz konusu değildir.** Zulüm, din veya dinsizlik adı altında uzun süre devam ediyorsa bunun sebebi zalimlere uşaklığı hüner sanan bir halkın, en azından bir satılmışlar ekibinin varlığıdır. Bu ekip, **'pasif zalimler ekibi'**dir. **Pasif zalimlik;** zulme başkaldırması gerekirken, küçük çıkarlar veya gizli imansızlıklar yüzünden zalimlere karşı sessiz kalan, böylece onlara dolaylı destek veren kişi veya toplumların sıfatıdır. Kur'an'ın bu noktadaki tezi şudur:

Aktif zalimlerin birçoğunu, pasif zalimler, yani zulme bir biçimde uşaklık edenler yaratmıştır.

Kur'an'ın bu anlamda devrim yaratan tespiti Zühruf suresinin 54-56. ayetlerinde verilmiştir. O ayetlerdeki mesajının ayrıntılarına geçmeden önce İslam tefsir tarihinin bu ayetlerle ilgili tavrına ilişkin birkaç söz söylemek isteriz.

Klasik tefsirlerin büyük kısmı, Arabizmin İslam'a ve müslümanlara egemen olduğu dönemde yazıldı. Anılan ayetlerin mesajını o dönemde bütün açıklığıyla ortaya koymak ölüm fermanını imzalamakla eşanlamlıydı. Nitekim icraatı ve fetvalarıyla bu ayetlerin mesajını hayata geçirmeye kalkan İmamı Âzam Ebu Hanîfe (ölm. 150/767), bunun faturasını hayatıyla ödemiştir. Sonraki dönemlerde de dinin saltanat aracı olarak kullanımı devam ettiği için bu ayetlerin mesajı yine örtülü tutulmuştur.

Bu ayetlerin devrim niteliğindeki mesajı üzerinde hakkıyla konuşmak için dinin saltanat aracı olmaktan çıkarılmış olması gerekir. Aksi halde, o mesajı telaffuz eden, o coğrafyadaki yönetime veya yönetimlere isyan etmiş sayılır. Hem o mesajı açıklamak hem de isyan etmiş sayılmamak ancak **laik** bir sistemin egemen olduğu ülkede mümkündür.

Şimdi, Zühruf 54-56. ayetlerin mesajını açık şekilde ortaya

koyalım. Firavunları yaratan halkların uşaklık psikolojilerini deşifre edip bu psikolojinin Allah'ı nasıl öfkelendirdiğini, pasif zalimlerden intikam alma kararına nasıl vardırdığını ifade eden bu ayetler, **emperyalizmin hapishanesine dönüştürülmüş mabetlere hapsolmayı din sanan bir kitlenin** Allah tarafından Allah'ın düşmanı gibi algılandığını göstermektedir. Demek ki, **mabede, mescide müdavim olmak Allah katında her şey demek değildir. Unutmayalım, Kur'an, iki tür namazdan söz etmektedir:**

1. İnsanı Allah'a yaklaştıran, rahmet vesilesi namaz,
2. İnsanı Allah'ın düşmanı haline getiren lanet vesilesi namaz. (Mâûn suresi, 4-7)

Kur'an'a saygımız varsa bu namazların ikisini de gündem yapmalıyız. Birini sakladığımızda biz de Kur'an'ın lanetine çarpılırız. Çünkü bu iki namazın birini sakladığımızda namazın gerçek anlamını kavramamız mümkün olmaktan çıkar.

Zühruf suresi 54-56. ayetleri okuyalım:

"İşte, Firavun, toplumunu böyle küçümseyip horladı da onlar da ona itaat ettiler. Çünkü onlar yoldan sapmış bir toplum idiler. Onlar bizi bu şekilde öfkelendirince, biz de onlardan öç aldık; hepsini suya gömüverdik. Onları, sonra gelecekler için bir selef ve bir örnek yaptık."

Bu ayetleri, tefsir kurallarını (**semantik ve hermenötik incelikleri**) dikkate alarak değerlendirdiğimizde şu gerçeklerin altını çizmemiz gerekiyor:

1. Firavunların horlayıp ezmesi ile toplumun ona itaati arasında bağlantı vardır. O itaat olmasaydı bu horlayıp ezme de olmayacaktı.

2. Firavunun horlayıp ezmesine isyan yerine itaatle karşılık verilmesi Allah'ı öfkelendirmiş, bunu yapan kitleden intikam alma kararına vardırmıştır.

Firavunları yaratanların bu ruh yapıları ve kişilikleri Yunus suresi 83'te de anlatılmıştır:

"Firavun ve kodamanlarının kendilerine kötülük etmelerinden korktukları için, kavmi arasından bir gençlik grubu dışında hiç kimse Musa'ya inanmadı. Çünkü Firavun, o toprakta gerçekten çok üstündü ve gerçekten sınır tanımaz azgınlardan biriydi."

Anlaşılan o ki, Kur'an, bir kitlenin içinden birileri zalimlerle işbirliği yapmadıkça o kitlenin zulüm ve istilaya yenik düşmeyeceği kanısındadır. Yukarıki ayet ayrıca, despot zalimlere karşı çıkmada gençliğin daima önde gittiğini de dolaylı bir ifadeyle vermiştir. Zühruf 54. ayette kullanılan kelime kullanılarak Peygamber'e şu emir verilmektedir:

"Gerçeği hakkıyla göremiyor olanlar seni asla küçümsemesin/ezip horlamasın!" (Rum, 60)

Hz. Muhammed, özgürlüklerin ve esaret tanımamanın sembolü müdür yoksa daha çok namaz kılmanın, daha görkemli sarık sarmanın sembolü mü? Kur'an, birinci şıkkı onaylıyor. Hz. Muhammed bu şıkka göre yaşadı ve onu miras bıraktı. Emevî, bu mirası yozlaştırıp **'özgürlüklerin Peygamberi'ni 'daha çok namaz kılmanın, daha görkemli Arap sarığı sarmanın sembolü'** haline getirdi.

Ahzâb 57. ayete göre, **"Allah'a ve Peygamber'e eziyet edenler lanetlenmişlerdir."** Peygamber'e eziyeti anlamakta zorluk çekilmez ama "Allah'a eziyet nasıl olur?" diye sorulmaktadır. Zühruf 55. ayet bu sorunun cevabını getiriyor. Orada Cenabı Hak tarafından kullanılan **'âsefûnâ'** kelimesi **'bizi üzdüler, öfkelendirdiler'** anlamındadır. Demek ki, zulüm karşısında pasif kalarak zalimlere dolaylı destek vermek, Allah'a eziyet etmektir. Allah bundan öylesine rahatsız olmaktadır ki bunu bir intikam sebebi sayıyor.

Zalimlere itaat, Allah'ı öfkelendiren tek kötülüktür. Hûd su-

resi 59. ayet bunu, **'inatçı zorbaların emrine uymak'** şeklinde tanımlıyor. Burada üç kavramı karşıtlarıyla birlikte irdelemek gerekiyor:

1. İsyan-itaat,
2. Hanîflik-ecdatperestlik (muhafazakârlık),
3. İnkılap-itaat.

İlk iki kavramı biraz yukarıda gördük.

İnkılap:

Kur'an, inkılabı, inkılapla aynı kökten isim ve fiiller kullanarak, zulme ve zalime karşı direnmek ve bu direncin sonucunu almak olarak gösteriyor. İnkılap, Kur'an'ın temel ve biricik düşmanı olan zulme karşı çıkışın hem kurumu hem de yöntemidir. Bu anlamda olmak üzere, **Kur'an'ı zalimlere karşı bir inkılaplar ve isyanlar kitabı olarak tanımlayabiliriz.** Temel beyyine şudur:

"Zulmedenler, hangi inkılaba uğrayıp baş aşağı döneceklerini yakında bilecekler." (Şuara, 227)

XXXIII
SÜRÜLEŞMEYİ YASAKLAYAN KİTAP

"Kurdun kuzuyu yeme niyeti taşımasında şaşılacak bir yan yok; şaşılacak olan, kuzunun kurda gönül bağlamasıdır."
Mevlana Celaleddin Rumî

"DAVAR SÜRÜSÜNE DÖNÜŞMEYİN!"

Bakara suresi 104. ayette **"Bizi davar güder gibi güt!"** demeyin" buyrulmaktadır. Bunun anlamı ve hikmeti nedir?

Kur'an, öncelikle bu ayetiyle, **cumhuriyet** ve demokrasinin metafizik temelini atmış, **bîat** (sosyal mukavele) ve **şûra** kavramlarını gündem yapan ayetleriyle de cumhuriyetin açılımını önümüze koymuştur. Unutulmasın ki, Kur'an bunu Batı dünyasından ve İslam dünyasmda bu konuda ilk hamlenin sahibi olan Türkiye'den bin küsur yıl önce yapmıştır.

Bakara 104. ayet, Kur'an'ın üstü örtülen beyyinelerinden biridir. Bu beyyinenin üstündeki örtü günümüz İslam dünyasında da olduğu gibi korunuyor. Çünkü o örtü açıldığında vahyin **cumhuriyet ve demokrasi** talebi ses vermeye başlayacaktır. İslam adı altında despotizm ve zulüm yaşatan Ortadoğu zorbalıkları böyle bir şeye izin vermezler. Onları ustalıkla sömüren Batı emperyalizmi de böyle bir şey olmasın diye bütün saltanat dinciliklerini destekliyor, besliyor. Batı emperyalizminin, özellikle **İngiltere** ve **ABD**'nin **Mustafa Kemal**'e

düşmanlığının esas sebebi de bu ayetteki gerçeğin ortaya çıkmasında Mustafa Kemal'in getirdiği aydınlanma ve tarihe bıraktığı mirastır. Batının bu mirastan korkusu Azrail'den korkusundan daha büyüktür.

Bakara suresi 104. ayetteki **"Râina"** sözü "Bize çobanlık et" demektir. **Raiyye,** davar sürüsü, **râî** de çoban anlamındadır. **Ayet, Kur'an insanının davar sürüsüne benzer bir teslimiyetle kaderini birilerinin eline vermesine karşı çıkıyor.** Ne yazık ki, İslam tarihinde bunun tam tersi egemen kılınmıştır. Türk-İslam tarihinden bir örnek verelim: Altı asrı aşkın bir zaman ömür sürmüş **Osmanlı İmparatorluğu**'nda kitlenin hukuksal adı **raiyye** (çoğ. reâya) konmuştur. Yönetilenler **raiyye** olunca yönetenler de **râî** yani çoban olmaktadır. Bu çobanlara sonraki zamanlarda bir de **'Allah'ın gölgesi'** unvanı verilmiştir. Böylece kitle bu kutsal çobanlara teslim olmayı kader haline getirmiştir. Ve bu, 'İslam' adına yapılmıştır. Oysaki İslam Allah'a teslim olmaktır. Bunun tevhidin formül cümlesi olan **"La ilahe illellah**: İlah olarak sadece Allah var" kalıbına uygun sonucu Allah'tan başka bir kudrete veya kişiye teslim olmamaktır.

Hal böyle iken, raiyyeleşerek yönetenlere teslim olmakla İslam nasıl barışır? Hiçbir şekilde barışmaz! Ne var ki, **İslam toplumları İslam'ın anlamının Allah dışında birilerine teslim olmamak olduğunu henüz öğrenmiş değiller. Öğrenselerdi 'İslam yönetimi' adı altında tepelerine binmiş bulunan çeşitli despotizmleri yaşatmazlardı.**

Raiyye olmamanm alt başlıkları da verilmiştir Kur'an'da. Sıralayalım:

1. Aklı işletmek:

Aklını işletmeyenler üzerine Allah pislik atar. (Yunus, 100) Ve aklını işletmeyenler sağır ve dilsiz halde sürünürler. Varlığın en berbat yaratıkları onlardır. (Enfâl, 22) Aklını işletmeyenlerin kaderlerini kendi ellerine almaları söz konusu olamaz.

2. Yönetimi bîat (sosyal mukavele) ve şûra (demokratik katılım) ilkeleriyle yürütmek:

Bunun anlamı, cumhuriyet ve demokrasiyi esas almaktır. Allah adına yönetme devri peygamberliğin bitirilmesiyle bitirilmiştir. Yönetim kitle adına olacaktır. O halde, yönetenleri kitle seçecek ve gerektiğinde verdiği vekâleti geri alarak onları yönetimden uzaklaştıracaktır. Bu Kur'an buyruğu asırlardır işletilmemiştir. Çünkü o buyruk, İslam'a en taze çağında musallat olan Emevî saltanatı tarafından çiğnenmiş ve buyruğun tam tersi dinleştirilmiştir. Kelam, tefsir, hadis, fıkıh kitapları bu müşrik saltanat hırsının dinleştirdiği Kur'andışılıklarla doludur. Müslüman kitleler bugün bunları, **'ulemanın, selef-i salihînin, eimme-i kübranın içtihatları'** adıyla kutsallaştırıp uğursuz bir sfenks gibi Kur'an beyyinelerinin üstüne oturtmaktadır. O sfenks parçalanmadıkça müslüman kitlelerin güzel ve mutlu yarınları olamaz.

3. Din hayatından ikrahı (baskı ve zorlamayı) kaldırıp özgür iradeye işlerlik kazandırmak:

Özgür beni yakalamadıkça hiçbir iyiliği ve güzelliği mayalandırmak mümkün olmaz. İslam dünyasının din hayatında ise özgür irade yok, taklit var yani eskinin tabuları ve şuursuz boyun büküşler var.

Özgür irade veya **işleyen demokrasi**nin sadece metafizik temelleri değil, sosyolojik temelleri de atılmıştır. Üstü örtülen beyyinelerden birine de bu noktada rastlıyoruz. **Demokratik siyasetin vazgeçilmez zeminine ve demokrasinin Kur'ansal tanımına alt yapı oluşturan beyyinelerin en önde gelenleri** Zümer suresinin 17 ve 18. ayetleridir. Şöyle deniyor:

"Müjde ver o kullarıma ki, onlar, sözü dinler de onun en güzeline uyarlar. İşte bunlardır, Allah'ın kılavuzladıkları; işte bunlardır, akıl ve gönül sahipleri." (Zümer, 17-18)

Sözü dinleyip de en güzeline uymanın tek yolu vardır: Ko-

nuşanları, fikir beyan edenleri susturmamak, daha doğrusu onların önünü açmak. Yani tam özgür ve tam katılımcı bir ortam yaratmak ve yaşatmak. Ne kadar çok insan ne kadar özgürce konuşursa 'sözlerin en güzeline uymaları' beklenen kitle o kadar isabetli seçim yapar. Sonuçta toplumun ve insanlık kervanının yürüyüşü düzenli ve mutlu olur. Bu ayete **'bilimsel özgürlük'** bağlamında yer veren Suriyeli fakîh-düşünür **Dr. Mustafa Sibaî** (ölm. 1964), bu satırların yazarı tarafından Türkçe'ye çevrilen eserinde şunları söylüyor:

"Bu ayetlerde, aklın tarihinde ama ondan önemlisi dinler tarihinde ilk kez rastlanan bir şey buluyoruz ki o da şudur: Görüş ve düşünceleri dinleyip de onların en güzeline uyma yetisine sahip olanlar, aklı işletenlerden başkası olamamaktadır. Allah'ın hidayet nasip edip başarılarını övdüğü kişiler de bunlardır. İşte bu, hem felsefenin hem de dinler tarihinin tanık olduğu gelişmelerin en muhteşemidir." (Sibaî, ***İslam Sosyalizmi***, 80)

KENDİ KADERİNE SAHİP OLMAK

Kendi kaderi hakkında söz sahibi olmak, insan onurunun bir göstergesidir. Kur'an, bağlılarının bu onuru tüm canlılığıyla korumalarını istiyor. **"Dinde baskı ve zorlama yoktur. Işıkla karanlık net bir biçimde birbirinden ayrılmıştır."** (Bakara, 256) ilkesinin korumak istediği temel değerlerden biri de andığımız onurdur.

Kur'an, bütün yaratıcılıkların çekirdeği ve motoru olan bireyin devlet otoritesinin baskısı altında eriyip gitmemesi için yönetim erkinin arkasına Allah'a vekâleti değil, topluma vekâleti koymuştur. Böyle yapmıştır ki, zulüm ve kötülüğe sapan yönetimler, kitlenin başından uzaklaştırılabilsin.

Davarlaşmaya giden yollar tıkanmıştır. Yönetimin **'şûra'** ve **'bîat'**e bağlanması bunun tartışılmaz kanıtıdır. **Şûra, yönetenlerle yönetilenlerin birbirlerini denetlemeleri sistemidir.**

Bîat ise, yönetenlerin yönettiklerinden sosyal mukavele ile yetki almalarını ifade eder. Bunları bugünkü dünyada karşılayabilecek en uygun kelimeler **cumhuriyet** ve **demokrasidir**. (Bu konularda geniş bilgi için bizim, ***Yeniden Yapılanmak*** adlı eserimizin, **İnsan Hakları ve Hukuk Devleti** bölümüne bakılabilir.)

Kitlenin raiyyeleşmesi yani davar sürüsüne dönüşmesi, yönetenlerin, halkı, 'Allah'ın vekili, gölgesi' sıfatıyla yönetmeleri halinde vücut bulan bir beladır.

KÖRLÜKTEN KURTULUN!

Furkan 73 şöyle diyor:

"Rahman'ın kulları öyle kişilerdir ki, Rablerinin ayetleri kendilerine hatırlatıldığında/Rablerinin ayetleriyle kendilerine öğüt verildiğinde, o ayetler üzerine, kör ve sağır bir halde kapanmazlar."

Yani davarlık, aklı işletmemek, körlük ve Allah ile iskât (susturmak) edilmişlik Allah'ın ayetleri karşısında bile söz konusu edilemez. Kur'an'ın bu yüzyılda en güzel tercümanlarından biri olan Pakistanlı bilgin-mealci rahmetli **Abdullah Yusuf Ali** (ölm. 1953), bu ayeti meallendirirken şu açıklamayı eklemiştir:

"It may mean: to fall down, to snore, to droop down as if the person were bored or inattentive, or did not wish to see or hear or pay attention."

Türkçesi şu: **"Bu ayette kullanılan tâbir, canı sıkılan veya dikkat sarf edemeyecek durumda olan kişinin yere kapaklanmak, derin uykudaymış gibi horlamak, kendini bırakırcasına eğilmek gibi pozisyonlarını yahut da görmek, duymak ve dikkat göstermek istemediğini ifade edebilir."**

ABD-İ MEMLÛK OLMAYIN!

Başlığın ilham kaynağı iki ayettir: **Nahl suresi 75-76.**

Abd-i memlûk, sahipli köle, eşyalaşmış insan demek.

Hayata faal ve üretken bir unsur olarak girmesi esas olan Kur'an insanıyla hayatın ve değer üreten insanların sırtında kambur haline gelen havaleci-hurafeci-tabucu köle tipin farklarını ve özelliklerini mucize bir tablo halinde önümüze koyan bu ayetlerde şöyle deniyor:

"Allah, şöyle bir örnekleme yaptı: Hiçbir şeye gücü yetmeyen, başkasının eşyası durumunda bir köle ile bizden bir güzel rızıkla rızıklandırdığımız ve ondan, gizli açık dağıtan kişi. Bunlar aynı olur mu? Tüm övgüler Allah'adır ama onların çokları bilmiyorlar. Allah, şöyle bir örnekleme de yaptı: İki adam; birisi dilsiz, hiçbir şeye gücü yetmez, efendisi üstüne sadece bir yük. Efendi onu nereye gönderse hiçbir hayır getiremez. Şimdi bu adam, dosdoğru bir yol üzerinde bulunup adaletle emreden kişi ile aynı olur mu?"

İslam âlemi denen coğrafyaların halkları hüsranla karşılaşmamak için önce şunu bilmek ve daha önemlisi kabul etmek zorundadırlar: Asırlardır, Kur'an'ın insanı olmaktan çıkmış bulunuyorlar. O halde, Kur'an'ın kendi insanma layık görüp vaat ettiklerini bu sözde 'İslam dünyası' kendisi için bekleyemez, onlara sahiplik iddia edemez. Böyle bir iddia ve talepte bulunması için önce gerçekten İslam dünyası olmalıdır. Oysaki olamamıştır, olmamıştır.

İslam dünyası asırlarca **raiyye** olarak yaşadı, yaşatıldı. Kur'an ise raiyye olmayın diyordu. Yani müslüman halklar, asırlarca Kur'an'm dini diye Kur'an'ın dışında bir dini yaşadılar. Şimdi bu halklardan Kur'an'm insanı gibi davranmayı bekleyemeyiz. Bu halklar Kur'an'm insanına vaat edilenleri beklemek ve istemek hakkına sahip olmadığını bilmelidir.

KULA KULLUK BİTMEDİKÇE...

Arap-Emevî despotizmi, bir yandan doğuşuna zemin hazırladığı sûfîliğin uyuşturucu söylemleriyle kitleleri iğdişleştirip raiyyeye dönüştürürken bir yandan da uydurttuğu hadis patentli sözlerle köleliği dinleştiriyordu. Hicrî ikinci yüzyıl literatüründe **'hadis'** adı altında arzı endam eden şu uydurmaya bakın:

"Kuyruk ol, sakın baş olma!" (Bu uydurmanın şeceresi için bk. Elbanî, ***el-Ahâdîs ez-Zaîfa***, 1/476, no: 305)

Kaç asırdan beridir, müslüman kitlelerin büyük çoğunluğu, görünürde Allah'ın kulu, gerçekte ise efendilerinin kulu. Bu ikinci kulluk 'müritlik' adı altında yürütülüyor.

Mürit, iradesini efendisinin iradesine teslim eden kişi demek. Yani iradesi ve aklı felç edilmiş kişi, insan sûretinde robot. Kur'an'ın deyimiyle **abd-i memlûk**, yani kendi iradesiyle köleleştirilmiş kişi.

Peki, **"Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz."** (Fâtiha, 5) diyerek önünde secde ettiğimiz Allah'a kulluk nerede? Efendisinin müridi-robotu haline gelen, yani Allah dışında bir şeye veya kişiye teslim olan nasıl oluyor da müslüman oluyor? Hem de birinci sınıf müslüman...

Müritten insana geçmedikçe demokrasiye de ulaşamazsınız; çünkü özgürlüğe ve 'yaratıcı ben'e ulaşamazsınız; insan sûretinde robotlara ulaşırsınız. Bu robotlar sizin işlerinizi çok güzel görebilirler ama insan denen varlığın yaratacağı değerlere asla imza atamazlar. Yani kısa vadede kârlı çıkarsınız ama uzun vadede hüsrana uğrarsınız.

XXXIV
PRANGALARI KIRAN KİTAP

"Din için, özgürlük kavramı akıl kavramı kadar önemlidir. Vahiy, özgürlük kavramı olmadan anlaşılamaz. İnsan, özgürlüğü olduğu için insandır, ancak onun özgürlüğü kaderle bağlantılı bir özgürlüktür."
Paul Tillich

Kur'an, aynı zamanda pranga kıran kitaptır. Pranga kırmak, bazen, pranga vurmayı meslek edinenlerin ellerini kırmak şeklinde bir zorunluluk haline gelebilmektedir. Bu yüzden Kur'an, insan onurunun gerekli kılması koşuluyla, savaşı bir insanlık borcu saymaktadır. İnsan onurunu koruyan ve kurtaran savaş nasıl onursa, bunun aksi için savaş da o kadar onursuzluktur. **Meşruiyet koşulları tam oluşmamış bir savaş cinayettir...**

Kur'an, prangaları nasıl kırıyor? Her şeyden önce, insanın, kendisi dışındaki varlıklar karşısında prangasızlığı sağlanmıştır. Defalarca belirtilmiştir ki, insan, evrenin mahkûmu değil, hâkimi olmaya adaydır. Tüm varlıklar, insanın emrine boyun eğdirilmiştir. Böylece Kur'an; dini; 'insanın, zorlu tabiat kuvvetleri karşısındaki aczine bir çıkış yolu arama kaygısının kurumsallaşması' olarak tanıtan materyalist-pozitivist anlayışı dışlamaktadır. Kur'an'ın dini, tabiat karşısındaki zavallılığa çözüm aramanın değil, tabiatın sonsuz nimetlerinden bir **'seçkin varlık'** sıfatıyla yararlanmak üzere, tabiatla barışma-

nın (tabiatı barbarca tahrip etmenin değil) ve böylece insanı da tabiatı da var eden kudretle kucaklaşmanın yoludur.

Kur'an dininin, **'barış ve esenlik'** anlamındaki **'silm'** ve **'selam'** köklerinden türeyen **'İslam'** kelimesiyle adlandırılması, felsefî fantezi veya politik beceri değil, kozmik bir gerçeğin ifadeye konuluşudur. **Barış yoksa doğa ile de Tanrı ile de kucaklaşmak zorlaşır.**

İkinci olarak, insanın kaderini bağımlılık altına alan yedek ilahlar sistemine yani şirke savaş açılmıştır. İnsanın bir tek 'yüce'si vardır: Varlığın esası, yani Allah. **Allah'ın yerine veya yanına kurulmak isteyenlerle konulmak istenenlerin tümü şirk aracı yani puttur.**

Tüm putlar; ister dini, ister dinsizliği sembolize etsinler, insan kaderini prangalamanın araçları olduklarından, kırılmalıdır. Allah'ın yerini almaya kalkan Firavun'la, Allah'ın yanma konan **Lât** ve **Menât** kadar, Peygamber'in yerine konan **'mürşit'** maskeli sahtekârlar ve bunların türbeperest sömürü ideolojileri de puttur. Çünkü bunların tümü, insanın, yarınlarını kendi eliyle oluşturma imkânını ortadan kaldırmakta, kitleleri pranga mahkûmuna çevirmektedir.

Üçüncü olarak, **sürüleşmeye karşı çıkılmış,** insan, sürüleşmeye isyana çağrılmıştır. Bakara suresi 104. ayette verilen bu mesaj, Türk insanına ilk kez, bizim yaptığımız Kur'an çevirisinde tanıtılmıştır.

Bakara 104. ayette, Peygamber'e bile **"Râina"** denmesi yasaklanıyor. Çünkü Kur'an, toplumun sürü, bireyin davar haline gelmesini insan onuruna hakaret sayıyor. İnsan onuruna hakareti dinleştiren bir lider, peygamber olamaz. Gerçek anlamda lider de olamaz. O halde, Kur'an'ın insanı, **raiyye** (davar sürüsü) olamaz, raiyyeleştirilemez. Toplumu raiyye (padişahın kulu) yapan yönetimler, sloganları ne kadar 'dinci' olursa olsun, Kur'an'm gözünde din dışıdır.

Bilmeliyiz ki, Kur'an'ı tebliğ eden Peygamber'in en büyük mutluluğu ve en yüce uğraşı, insanın sürüleşmesini engellemek, başka bir deyişle, prangaları kırmak olmuştur. Aksini yapsaydı zaten peygamber olmazdı. Âraf suresi 157. ayeti okuyalım. Orada, Hz. Muhammed'in, peygamberlik görevleri sayılmıştır. Bunlardan biri de şudur:

"O Peygamber, kendisini izleyenlerin... sırtlarındaki ağırlıklarını indirir, üzerlerindeki prangaları-zincirleri, bağları söküp atar."

Hz. Muhammed, pranga kıran ve pranga kırmanın yollarını gösteren bir '**özgürlük peygamberi**'dir. Ona saygının ilk adımı, bu gerçeği kabul ve ilanla atılır, Arap fistanı giymekle değil. Özgürlük peygamberinden nasiplenmek, özgürlük ve dürüstlük eri olmaktır, müslümanları kandırmak için, haram lokmalarla pislenmiş ağızlarla bol bol **salavât** getirmek değil. Özgürlük düşmanlarının, o düşmanlarla işbirliği yapanların, **insan hakkı çiğneyenlerln, emeğe ihanet edenlerin getirdikleri salavât Hz. Muhammed'e saygı değil, hakarettir.**

Sürüleştirilmenin onursuzluğundan kurtulmanın en esaslı güvencelerinden biri olarak, yönetimde **şûra ve bîat** sistemi getirilmiş ve bu ilkelere herkesten önce, **'özgürlük peygamberi'** uymuştur. **Şûra,** yönetenlerin yönetilenleri, yönetilenlerin de yönetenleri denetlemelerinin Kur'an dilindeki ifadesidir. Şûrayı, **'yönetenlerin danışman tutmaları'** olarak tanıtıp iğdişleştirenler, raiyyeciliğin avukatlığı adına Kur'an'a iftira edenlerdir. Bunlar bilmezler mi ki **Firavun**'un, **Neron**'un, **Hitler**'in, **Stalin**'in, **Bush**'un da danışmanları vardı.

Kur'an'ın istediği şûranın omurgasında danışmanlık değil, denetleme var. Bîat ise, yönetenlerle yönetilenlerin bir '**sosyal mukavele**' ile yönetim hususunda anlaşmalarıdır.

Kur'an, kendini arslana, ona karşı çıkan yaygaracı, akıl dışı, örfçü müşrik ekipleri ise **yabani eşek** sürüsüne benzetir. **Arslan, özgürlüğün timsalidir.**

XXXV
DÜNYEVÎLEŞMEYİ İSTEYEN KİTAP

"Beden-şehvet amaçlı sevgi ile Tanrı'ya yönelik sevgi birleşmedikçe Tanrı sevgisi mümkün olamaz."

Paul Tillich

Kur'an, ruh için maddeyi, sonsuzluk (ahiret) için dünyayı feda etmeyi önermez. Tevhit yani dünya ve ahiretin yani hayatın birliği esas olduğu için dünya ile ahiret arasında denge ve uyuşum esastır.

Cafer en-Numeyri denen dinci firavun tarafından şehit edilen Sudanlı düşünür **Mahmud Muhammed Tâha** (idamı, 1985) bu gerçeği Kur'an düşüncesi adına çok güzel ifade etmiştir:

"İnsanların, fiziksel gereksinimlerinin tatmini yoluyla erdeme davet edilmesi eşyanın doğasındadır." (Tâha, *İslam'ın İkinci Mesajı*, 73)

Hayat bir bütündür ve bunun ilk ve esas kısmı dünya kısmıdır. Ahiret, dünyanın bir uzantısı ve dünyada ekilenlerin hasat dönemidir.

Dünya berbat edilip cehenneme döndürülmüşse ahirette cennet beklenemez. Bu konunun temel ilkeleri şu beyyinelerde verilmiştir:

"İnsanlardan bazısı şöyle der: 'Ey Rabbimiz, bize dünyada

ver!' Böylesi için âhirette bir nasip yoktur. Onlardan kimi de şöyle yakarır: 'Ey Rabbimiz, bize dünyada da güzellik ver, âhirette de güzellik ver! Ve bizi ateş azabından koru!' İşte böyle diyenlere kazandıklarından bir nasip vardır." (Bakara, 200-202)

Anlaşılan o ki, hayatın tümünde kazanmak için dünyada da ahirette de güzellik istemek gerekiyor. Sadece dünyada güzellik isteyenlere sonsuzluk nasibi yok. Kur'an, sonsuzluk nasibini tehlikeye atmayı istemediği gibi dünyayı yok saymayı da istemiyor. Dünyevîleşme veya **sekülarite** denen kavramın âdeta tanımını veren şu beyyineye bakın:

"Allah'ın sana verdikleri içinde âhiret yurdunu ara, dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana güzel davrandığı gibi sen de güzel davran/Allah'ın sana lütufta bulunduğu gibi sen de lütufta bulun. Yeryüzünde fesat isteyip durma, çünkü Allah fesat peşinde koşanları sevmez." (Kasas, 77)

Bundan daha güzel ve muhteşem bir sekülarite tanımı bulunamaz. Eskilerin deyimiyle, **"Efradını câmi, ağyarını mâni bir tanım"**

Sekülarite, Anglosakson literatürde laikliğin adıdır. Anlaşılan o ki, sekülarite anlamında bir **laiklik** Kur'an'ın sadece hoş gördüğü bir kavram ve kurum değil, doğrudan doğruya istediği bir kavram ve kurumdur. Biz bu konunun ayrıntılarını ***'Kur'an Açısından Laiklik'*** adlı eserimizde vermiş bulunuyoruz.

XXXVI
ALLAH'A VEKÂLET DEVRİNİ KAPATAN KİTAP

"Hiçbir sonlu varlık öteki sonlulara kendini 'Allah adına' empoze edemez."
Paul Tillich

Kur'an'ın tanıttığı Allah, peygamberler dahil, hiç kimseyi insana 'dokunulmaz vekil' yapmaz:

"Allah bize yeter! Ne güzel Vekîl'dir O!" (Âli İmran, 173)

Kur'an'ın mahbatı (indiği benlik) olan Hz. Muhammed de dahil, hiç kimse insanın tartışma üstü vekili olma hak ve yetkisine sahip kılınmamıştır. Bu hak sadece Allah'ındır:

"De ki, 'Ben sizin vekiliniz değilim." (En'am, 66)

"Biz seni onlar üzerine bekçi yapmadık. Sen onlara vekil de değilsin." (En'am, 107; Zümer, 41)

"Ben size vekil değilim." (Yunus, 108)

"O'nun berisinden veliler edinenlere gelince, onlar üzerine gözcü de Allah'tır. Sen değilsin onlara vekil." (Şûra, 6)

Şirk illetini en iyi tanıtan surelerden biri, belki de birincisi olan Zümer suresinin 36. ayeti, tevhit ve şirk meselesinin en hayatî sorularından biri olan şu sarsıcı soruyu soruyor:

"Allah, kuluna Kâfî değil mi, yetmiyor mu? Seni, O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa artık ona kılavuzluk edecek yoktur."

Kur'anî bir iman için "Allah'a inandım" demek yeterli değildir. Bu ikrar ve iddianın Allah'a güvenmekle teyit edilmesi gerekir. Ahirette parsa toplamak için "Allah'a inandım" deyip dünyadaki işlerde Allah'ın yanından yöresinden birkaç yedek ilahı (şürekâyı) devreye sokanların bu iman iddiaları **'Allah ile aldatmak'** (tabir Kur'an'ındır) ve **'Allah'a oyun oynamak'** (tabir Hz. Peygamber'indir) dışında bir anlam ifade etmeyecektir.

Kâfî, Allah'ın isimlerinden biridir. Bu sıfat, Allah'ın, yarattıklarının her türlü istek ve ihtiyaçlarına, araya bir vasıta sokmaya ihtiyaç olmaksızın cevap veren kudret sahibi anlamındadır. Ayet, sorduğu soruyla, şirk panteonunun şirket gücünü cazip bularak bu güç önünde eğilen zihniyetlere bir uyarı getiriyor. Allah'ın kuluna yeterli olacağı, isim ve fiil cümleleriyle defalarca ifade edilmiştir. Bu yeterlilikte en küçük bir tereddüt insanı şirkin gayyasına yuvarlar.

Allah her şeyden önce **Vekil** olarak yeterlidir. Herhangi bir gerekçeyle başka bir vekil aramak tartışmasız şirktir. Peygamber'e bile vekil olma yetkisi verilmemiştir. Bu gerçek, **Zümer 41.** ayette de ifadeye konmuştur. Allah'ın Kâfî oluşuna, en çok bu vekillik kavramı üzerinden vurgu yapılmıştır:

"'Baş üstüne!' diyorlar ama senin yanından ayrıldıklarında, içlerinden bir cemaat senin söylediğinin tam tersini kurguluyor. Allah, onların sabahlara kadar kurup durduklarını yazıyor. Onlardan yüz çevir, Allah'ı vekil et! Vekil olarak Allah yeter!" (Nisa, 81, 132, 171; İsra, 65; Ahzâb, 3, 48)

KUTSAL VEKİL TUTKUSU

Allah dışındaki güçleri veya kişileri dokunulmaz-kutsal vekil

ilan etmek, şirkin belirgin niteliklerinden biridir. Daha doğrusu, **şirk, bir tevkil (birilerini vekil etme) kurumudur, tevkilin dinleşmesidir.**

Tevkil dinleştirilince, vekil edilen kim olursa olsun, insan perişan olur, döktüğü terlerin karşılığını bulamaz. Çünk **şirk,** faaliyet ve üretimlerin sonuç vermemesine yol açar. Ayrıntıları, ***'Şirk'*** adlı eserimizin **'Şirkin Tahribatı'** faslında vermiş bulunuyoruz.

Tevkil şirke, şirk de hüsrana götürdüğüne göre tevkile bel bağlayanlar hüsranı boylar; ürettikleri tüm değerler işe yaramaz hale gelir. İslam dünyası, tevkil illetinden kurtulamadığı içindir ki, bir türlü belini doğrultamıyor.

Allah dışındaki varlıkların vekil edinilmesinin Kur'an açısından ne anlama geldiğini biz, ***'Kur'an'ın Temel Buyrukları'*** adlı kitabımızın **"Yalnız Allah'ı vekil edin!"** buyruğunu açıklarken şöyle vermişiz:

"Kur'an, bu buyrukla, insan hayatından, özellikle din hayatından yedek ilahların kovulmasını amaçlamaktadır. Allah dışındaki varlıkları vekil etmeme buyruğu, Fâtiha suresindeki: **'Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım ve destek dileriz!'** sözünde Kur'ansal amacı açısından formüle edilmiştir." (***Kur'an'ın Temel Buyrukları,*** 16-17)

Kur'an, şuna da ısrarla vurgu yapmaktadır: **"Vekil olarak Allah yeter!"** (4/81, 132, 171; 33/ 3, 48) Kısacası, Kur'an şunu söylemektedir: Eğer birini vekil edinecekseniz, bu sadece ve sadece Allah olmalıdır. (bk. 12/67; 14/12; 39/38)

İnsanlara dokunulmaz vekil olma hak ve yetkisi, bırakın tarikatların öne çıkardığı şeyhleri, efendileri, türbeleri, Hz. Peygamber'e bile verilmemiştir. Şu beyyinelere bakın:

"De ki, 'Ey insanlar! Şu bir gerçek ki, hak size Rabbinizden gelmiştir! Artık doğruya yönelen kendi benliği için yönelir;

sapan da kendi benliği aleyhine sapar. Ben sizin üzerinize vekil değilim." (Yunus, 108 Ayrıca bk. 25/43; 39/41; 42/6)

"Allah'ın bizim için yazdığından başkası asla bize erişemez. O, bizim mevlâmızdır. Bunun için, müminler yalnız Allah'ı vekil edinmelidir." (Tevbe, 51)

Yalnız Allah'ı vekil etme noktasında **'sığınılacak bir tabiat üstü'** olarak Allah öne çıkarılabilirse de Kur'an'ın cevabı açık ve nettir: **Allah, sonuçta ilkelerin kaynağıdır** ve O, insana ilkeleri göndermek ve insana, bunlara uymasını emretmekle kendisinden bekleneni vermiştir. O'ndan başka bir şey beklemek O'nunla alay etmek olur. Ne yazık ki, sonraki dönem İslam dünyası, 'Allah ile alay' yoluna saparak kendisini mahvetmekle kalmamış, insanlığın Kur'an'la tanışmasını da engelleyerek iç içe cürümler işlemiştir.

ALLAH'TAN BAŞKASINI VEKİL ETMEMENİN SOSYOLOJİK VE HUKUKSAL ANLAMI

Allah'tan başkasını vekil etmemenin Kur'ansal anlamı sadece metafizik, mistik bir anlam değildir. Bu yaklaşımın belki de birinci dereceden anlamı, yönetme yetkisinin **'Allah'ın vekili'** sıfatıyla kişilere veya ekiplere verilmemesidir. Vekâlet başkadır, dokunulmaz-kutsal vekil başkadır. Allah adına vekâlet, dokunulmaz-kutsal vekâlettir. Kur'an, hiçbir insanın bu vekâleti kullanmasma izin vermez. İslam dünyası ise asırlardır bu vekâleti kullananlarca yönetiliyor. Allah ile aldatma, dini sömürüsü ve nihayet **laiklik** düşmanlığının arkaplanında bu vardır. Bunun diğer bir ifadesi şudur:

Allah'tan başkasını vekil etmemek, insanları yönetmek üzere Allah'a vekâlet yetkisi kullananları bertaraf etmektir. Bunun diğer ifadesi **teokrasinin bertaraf edilmesi** veya **laikliktir.**

O halde hemen söyleyebiliriz ki, **Kur'an, sekülarite anlamında laikliği istediği gibi, laisite anlamında laikliği de istemek-**

tedir. Laisite anlamında laiklik, toplumun Allah'a vekâleten yönetilmesine izin verilmemesini ifade eder. **Toplumu yönetenler Allah'ın değil, onlara oy verenlerin vekili olacaklardır. Bu demektir ki, onlara vekâlet verenler, onları görevden uzaklaştırmak istediklerinde verdikleri vekâleti geri alabileceklerdir.** Oysaki Allah'a vekâleten yönetenlerin görevlerine son verilemez. Siyaset ve saltanat dincileri bunu çok iyi bildikleri için, Allah ile aldatmayı ve Allah'ın vekili olarak sahne almayı dinleştirerek toplumları uyutup sindirmeyi varoluşlarının temel dayanağı bilmekte ve bu dayanağın çökmemesi için ellerinden gelen her şeyi yapmaktalar.

Buradan bakıldığında görülecek olan şudur: **Krallık sistemleri birer zulüm sistemidir.** Bu sistemlerin **'Allah ile aldatma'** ile desteklenmiş şekli olan **hilafet sistemi** de bir zulüm sistemidir ki, Hz. Peygamber'den otuz yıl sonra ümmete musallat olmuş ve **Müdafaai Hukuk** devriminin işe el koyduğu güne kadar yani bin yılı aşkın bir zaman şirk ve zulmünü sürdürmüştür.

Son ikiyüz yılda bu zulümden en çok yararlananlar haçlı emperyalistler oldu. Onun içindir ki, **haçlı Batı emperyalizmi** bugün, Cumhuriyet Türkiyesi'ni o zulüm ve şirk döneminin gayyasına yeniden sokmaya çalışmakta, bunun için de **Yeni Osmanlı Dönemi** diye bir şirk kulvarını açmak istemektedir. Zaten gırtlağına kadar şirke bulaşmış olan sözde müslüman kitleler de bu oyuna gelmeyi bir meziyet olarak alkışlamaktalar. **Saltanat dincisi engizisyon** ekipleriyle onları kullanan haçlı Batı emperyalizminin, **Müdafaai Hukuk** devrimleriyle bu devrimlerin mimarı **Atatürk**'ten rahatsızlığının, bu devrimleri ve Atatürk'ü yıkma isteğinin arkasında bu ideal ve amacın yattığını görmemek için idrak ve basiretten yoksun olmak gerekir. Tabiî ki, Kur'anî imandan da yoksun olmak gerekir.

XXXVII
SÜREKLİ YENİLEŞMEYİ HAYATIN ESASI SAYAN KİTAP

Kur'an'a göre, varlık ve evren, yeni oluşların rüyalarıyla dolu bir yapıdır. Akıp giden zaman içinde o rüyalar bir bir gerçekleşecektir. Böyle olunca da varlık ve evren sürekli devrimlerin birbirini izlediği bir yapı olacaktır. Kozmolojik, evrensel, küresel, toplumsal ve nihayet bireysel devrimler iç içedir; birbirlerini beslerler ve birbirlerinden etkilenirler.

YARATILIŞ DEVAM ETMEKTEDİR

Kur'an'a göre, yaratılış ve yaratma olup bitmiş değildir, devam etmektedir. Yaratıcı'nm her an faal oluşuyla hayatın sürekli yenilenmeden ibaret bulunduğu gerçeğinin bir anlamı da yaratılışın sürmekte olduğudur. Çünkü Kur'an'ın tanıttığı Yaratıcı öyle bir kudrettir ki, **"her an yeni bir iş ve oluştadır."** (Rahman, 29)

Küçülen Dünya, Büyüyen Evren:

Dünyanın her gün biraz daha küçülmekte olduğu, herkesin kabul ve beyan ettiği bir gerçektir. Fakat öte yandan, evren, bunun aksine her geçen gün büyümektedir. Evrende yeni yeni galaksiler keşfedilmekte, bildiğimiz evren sürekli büyümektedir.

Evrenin ve yaratılışın/yaratılmışların sürekli büyümekte/art-

makta olduğu yolundaki anlayış Kur'an'ın açıkça ifade ettiği gerçeklerden biridir. Şöyle diyor Kur'an:

"Allah yaratış ve yaratılışta dilediğini artırır." (Fâtır, 1; Zâriyat, 47)

Kur'an düşüncesinin en önemli noktalarından biri bu ayette ifadeye konmuştur. Ayetin Fâtır yani **yaratıcı** anlamını taşıyan bir surede verilmesi de ilginçtir. Aynı gerçek, Nahl suresi 8. ayette bazı hayvanlar sayıldıktan sonra şu şekilde dile getirilmiştir:

"Allah, sizin bilmediklerinizi de yaratır."

Yaratılış ve yaratışta her yeni yaratılan bir öncekinden daha anlamlıdır. Kur'an eskinin yerine yeninin yaratılmasına **nesh** (eskiyi hükümden düşürme) demektedir. Temel ayet şudur:

"Biz bir ayeti siler, unutturur veya ertelersek ondan daha iyisini veya onun bir benzerini getiririz. Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi?" (Bakara, 106)

Neshin Gerçek Anlamı Geleneksel Söylemin Dediği Değildir:

Nesh, bir şeyi hükümden düşürmek, ortadan kaldırmak, başka bir şeyle değiştirmek, bir yerden başka bir yere nakletmek anlamlarındadır. Değiştirene **nâsih,** değiştirilene **mensûh** denir.

Bu anlamda her peygamberin aldığı vahiy kendinden öncekileri, ortak ve genel esaslar saklı kalmak üzere, nesheder. Ve bu anlamda vahyin son verilerini toplayan Kur'an kendinden önceki hüküm ve ayetleri neshetmiştir. Kur'an'ın, Ehlikitap'ın elindekileri tastik edici olarak geldiğini söylemesi (bk. Bakara, 41, 91, 97; Nisa, 47; Mâide, 48) bu tespitle çelişmez. Çünkü genel esaslar bakımından peygamberlerin tümünün tebliği aynıdır. Bunlarda nesh söz konusu olmaz.

Nesh, amelî kısımlarda (pratiklerde) olur. Bu anlamda her peygamber yeni hükümler getirmiştir.

Kur'an'ın kendinden öncekileri tasdik ediciliği genel ve temel hükümler bakımındandır. Amelî kısımlar yani **muâmelât** söz konusu olduğunda Kur'an, kendinden önceki bütün hükümleri neshetmiştir. Bunun aksini söylemek, "Kur'an olsa da olurdu, olmasa da" şeklinde bir sonuca götürür ki, bu, Kur'an'ın lüzumsuzluğunu ilan etmektir.

Kur'an'ın kendi ayetlerinin birbirini neshetmesi iddiasına gelince, böyle bir şeyden ne Kur'an bahsetmektedir ne de Hz. Peygamber. Böyle bir nesh iddiası eski ulemanın Kur'an'a yamattığı bir tür **zihinsel oyun**dur. Allah'ın kitabının bir kısım ayetlerinin diğer bir kısmını hükümsüz ve geçersiz ilan ettiğini ileri sürmek Kur'an'da çelişmenin varlığını peşinen kabullenmek olur.

Kur'an'da neshedilmiş gibi görünen ayetler bir boyutta hükmü değişmiş bir manzara arz ederken, daha başka boyutlarda birinci derecede hüküm ifade edebilmektedir. Bir durum, şart ve mekâna göre kullanmadığımız veya kullanamadığımız bir veri, başka şartlar ve zeminlerde en ileri derecede kullanma alanı bulabilmektedir. Burada söz konusu olan nesh değil, değişik boyutlara cevap verme esnekliğidir ki, Kur'an'm **hermenötik** kelam harikalarından biri de budur. **"Her ayetin aynı anda bir topluma uygulanması şart değildir. Bir topluma uygulanmayan bir ayet başka bir topluma uygulanabilir veya aynı topluma başka bir zamanda uygulanabilir."** (Atay; ***Rapor***, 50)

Bakara 106. ayetin söylediğinin nesh uydurmacılarının iddialarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Ayet şöyle diyor:

"Biz bir ayeti siler, unutturur veya ertelersek ondan daha iyisini veya onun bir benzerini getiririz. Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi?"

Klasik müfessirler burada geçen **ayet** sözünü sadece Kur'an ayeti mânâsında anlayarak büyük bir hataya düşmüşlerdir. Ve bu hata onların kuralcılık tutkularıyla da beslenerek tam bir çıkmaza girmelerine yol açmıştır. Dikkatten kaçırdıkları husus, ayetin sadece Kur'an'ın belirli parçaları değil, varlık ve oluştaki her şey anlamında olduğu gerçeğidir. Böyle baksalardı, değiştirme ve daha iyisini getirmenin, kâinattaki sürekli oluşun Kur'an diliyle bir ifadesi olduğunu görürlerdi.

Varlık ve oluşta sürekli bir yeniden **yaratılış ve yaratış** (halk-ı cedîd) olduğunu ve Allah'ın kesiksiz bir biçimde yaratıp yok etme ve tekrar yaratma (bed', iâde, mahv, ispat) mekanizmasını işlettiğini de Kur'an'dan öğreniyoruz. (bk. Yunus, 4, 34; İbrahim, 19; Enbiya, 104; Neml, 64; Ankebût, 19; Rum, 11, 27; Secde, 10; Fâtır, 16)

İşte **nesh,** bu sürekli yaratış ve oluşun, tekâmül seyri boyunca her an bir öncekinden daha iyiyi ortaya koymasını ifade etmektedir. Ne yazık ki, **ayet** kavramını Kur'an'ın verilerine tam uymayan bir anlayışla sadece Kur'an ayetleriyle dondurmak, değindiğimiz bu çok önemli gerçeğin gözden kaçmasına yol açmış ve **nesh** kavramı hiç ilgili olmadığı alanlara çekilmiştir.

Hadislerin de Kur'an ayetlerini neshedebileceğini söyleyenler de çıkmıştır ki bu iddia katıksız şirktir. Hadis, daha genel bir ifadeyle sünnet, değil Kur'an'daki bir hükmü neshetmek, Kur'an'da esası bakımından olmayan bir hükmü koymak yetkisine bile sahip değildir. Bunun aksini iddia etmek, açık bir şirk olur.

Sünnet, din adına zamanüstü kural koyamaz, Kur'an tarafından konmuş zamanüstü kuralı açıklar. Ve bu açıklama, başka bir zamanda hüküm ifade edemez hale gelebilir. Bunun aksini düşünmek Hz. Muhammed'i Kur'an'ın tebliğcisi olmaktan çıkarıp bağımsız bir dinin kurucusu haline getirmektir.

Tanrı, yaratıştaki artırmayı yani yeni türler ortaya çıkarmayı hayvanlar âleminde de sürdürmektedir. **Bir yandan yeni varlık planları, galaksiler oluşurken bir yandan da yeni varlık türleri, yeni canlılar oluşmaktadır.** İnsanlık bu gerçeği Kur'an'ın inişinden 1400 yıl sonra, yeni yeni fark etmeye başlamıştır. Yasîn suresi 36. ayette, Allah'ın, insanın bilmediği nice çiftler yarattığı dile getirilerek, evrende yeni yeni **zıt kutup** alanlarının oluşturulduğuna dikkat çekilmiştir. Zâriyât suresi 47. ayette konuya daha ileri planlarda bakılmış ve şöyle buyurulmuştur:

"Göğe gelince, biz onu ellerimizle kurduk. Hiç kuşkusuz, biz genişleticileriz."

Burada kullanılan **'mûsi'ûn'**, **mûsi'** (genişletici) kelimesinin çoğuludur. Geleneksel müfessirlerin bu kelimeyi, hiçbir gerekçe gösteremeden **"Biz güçlüyüz"** anlamında değerlendirmeleri, üzerinde olduğumuz Kur'ansal inceliği örselemiştir. Bütün bu verileri değerlendirdiğimizde şunu rahatlıkla söyleyebiliriz:

Kur'an'ın tanıttığı evren her şeyi olup bitmiş, defteri dürülmüş, hikâyesi noktalanmış bir kütle, bir eşya yığını değildir. O, hep yenilenmekte ve sürekli olmaktadır. Bu yenilenme ve oluşta, başka bir ifadeyle bu süreçte, Yaratıcı, oluşun bizzat içindedir. Zâriyât suresindeki ayet bu gerçeği de Kur'an'a özgü bir kelam harikasıyla vermiştir. Orada şöyle denmektedir:

"Gökleri biz ellerimizle kurduk."

Geleneksel müfessirler bu kelimeyi de kuvvet anlamında değerlendirerek bir Kur'ansal inceliği daha heder etmişlerdir. Oysaki ayette, **'ellerimizle'** beyanının eklenmesi farklı bir gerçeğe dikkat çekmektedir. O gerçek, Yaratıcı'nın, sürecin-faaliyetin bizzat içinde olduğu gerçeğidir.

Kur'ansal düşüncenin son yüzyıllarda yetişen en büyük tem-

silcisi Pakistanlı şair-düşünür **Muhammed İkbal** (ölm.1938), şuraya kadar verdiğimiz gerçeği ilk fark eden müslüman düşünür olmuştur. Ne var ki, **İkbal**, bizim dört ayete dayandırdığımız tespiti sadece Fâtır suresindeki ayete dayandırabilmiştir. İkbal'in, ilahiyatçı olmaması bunun makul karşılanmasını gerektirir.

HAYATIN ESASI SÜREKLİ EYLEMDİR

Kur'an'a göre, hayatın ve tekâmülün esası sürekli eylemdir. Kur'an bu anlayışını, aksiyon felsefesinin temel formulü olarak görebileceğimiz şu beyyineyle ifadeye koymuştur:

"Zorluğun yanında bir kolaylık mutlaka var! Zorluğun yanında bir kolaylık muhakkak var! O halde, bir iş ve oluştan boşalır boşalmaz yeni bir iş ve oluşa koyulup yorul!" (İnşirah, 5-7)

Sürekli eylemin adı Kur'an dilinde **amel** (eylem, iş ve oluş) ve **sa'y** (gayret, koşmak, koşuşturmak) olarak yer almıştır. Ayrıca, Kur'an'ın temel terimlerinden biri olan **ibadet** kelimesi de iş ve değer üretmek anlamında bir tabir olarak buraya eklenmelidir. Şimdi bu üç tabiri biraz daha irdeleyelim.

Amel:

Kur'an'da en çok geçen kelimelerden biri olan amel (çoğ. a'mâl), sözlük anlamıyla, **niyetli davranış, hareket, iş, eylem** demektir.

Kur'an'da, amele yakın bir anlamda kullanılan **fiil** sözcüğü de çok geçer. Ancak, **her amel fiil olduğu halde, her fiil amel değildir.** Kur'an dilinin aşılmamış bilgini **Râgıb el-Isfahanî** (ölm.1108) ünlü eseri ***el-Müfredât***'ta bu noktaya değinirken, şöyle diyor:

"Sadece kasıt ve niyete bağlı olan fiiller amel adını alır. Bu yüzdendir ki, hayvana nispet edilen fiillerin hiçbirine amel denmez. İyi veya kötü, sadece insanın maksatlı fiilleri ameldir."

Kur'an'dan anlıyoruz ki, geleneksel dinin tekrarladığının aksine, **yalnız ibadetler değil, insanın niyeti ve şuurlu bütün faaliyetleri ameldir.**

Kur'an hemen her yerde, iman kelimesinin ardından amel kelimesini vermekte ve böylece insanı başarı ve mutluluğa götürecek imanın, amelle kucaklaşması gerektiğine dikkat çekmektedir. Mülk suresi 2. ayete göre, hayat ve ölüm, insanın amelinin sonuçlarını ölçmenin aracıdır. Bu demektir ki, **hayat bir anlamda ameller yekûnudur.** İnsanın sonsuz kurtuluşunu sağlayan üç temel unsurdan biri de ameldir.

İnsanın karşılaştığı bütün sonuçlar, onun amelinin eseridir. Hiçbir karanlık ve sıkıntı, hiçbir kahır ve zorluk insan elinin ürünü olmadan ortaya çıkmaz. Allah, insanın kendi amelinin karşılığı olmayan bir zorluk ve çileyi, insana musallat ederse, bu zulüm olur; oysaki Allah asla zulmetmez. (Fussılet, 46; Câsiye, 15; Saffât, 39) Varlık ve oluş düzeninde işleyen temel ilke şudur:

"Kim bir zerre miktarı hayır işlese onun karşılığını ve kim de bir zerre miktarı kötülük işlese onun karşılığını bulur." (Zilzal, 7-8)

Varlık ve oluş düzeninde ortaya konmuş bir amel asla sonuçsuz bırakılamaz. Amel, kim tarafından nasıl inkâr edilirse edilsin, kim tarafından nasıl örtülmek ve unutturulmak istenirse istensin Yaratıcı onu mutlaka ortaya çıkarır ve ona bağlanan sonuçları olması gereken yere koyar. Şöyle deniyor:

"Siz amel sergileyin; Allah, onun resulü ve müminler onu göreceklerdir." (Tevbe, 105) Lukman, 15-16. ayetler, amel konusunda belki de en önemli ilkeyi veriyor:

"Şu bir gerçek ki, yapılan iyi veya kötü amel bir hardal tanesi

kadar olsa da, bir kayanın bağrında yahut göklerin derinliğinde veya yerkürenin derinliklerinde saklansa Allah onu yine de ortaya çıkarır." (Ayrıca bk. Kehf, 30)

İnsanın, hayat serüveninden hesaba çekileceği **ahiret veya haşir** günü, bir anlamda amellerin bir döküm günüdür. (Âli İmran, 30; Nahl, 111; Kehf, 49; Mücâdile, 6, 7; Tevbe, 94, 105; Yasîn, 54; Tahrîm, 7; Bakara, 134, 141) Son hesap günü, bütün amelleri eksiksiz ve katıksız kaydeden **evrensel kompütürün,** bütün kayıtlarını ortaya döktüğü bir gündür. O gün, insan adına bu kayıtlar konuşacaktır. (Câsiye, 28-29; 17/13-14) Bu evrensel kompütür öylesine hassas ve titiz bir **'kitap'**tır ki, küçük-büyük her ameli kayda geçirir. Kehf suresinin şu ayetleri, hem bu hesabın ağırlığını hem de kıyamet ve haşrın dehşetini göstermesi bakımından ürperticidir:

"O öyle bir gündür ki, biz onda dağları yürütürüz de sen yeryüzünü çırılçıplak ortaya çıkmış halde görürsün. Ve görürsün ki biz bütün insanları, bir tanesini bile unutup ihmal etmeden oraya toplamışızdır. Onlar, senin rabbine saflar halinde arzedilirler. Onlara şöyle denir: 'Andolsun ki, sizi ilk yarattığımız an gibi tekrar bize geldiniz. Fakat siz, bugüne ilişkin vaadimiz asla yerine gelmeyecek sanmıştınız, değil mi?' Ve kitap ortaya konur. Kötülükler sergilemiş olanların, kitaptakiler yüzünden korkuyla titrediklerini göreceksin. Şöyle diyeceklerdir: 'Eyvahlar olsun bize! Bu ne biçim kitap ki küçük büyük demeden her şeyi kayda geçirmiş.' İşte onlar, işledikleri amelleri böylece önlerine gelmiş olarak bulurlar. Senin rabbin hiç kimseye zulmetmez." (Kehf, 47-49) **Amel, kalitesiyle de, amel sahiplerinin farklı derecelerini belirler. Nimetlerin kalite ve dereceleri de amellere göre belirlenir.** (En'am, 132; Ahkaf, 19)

İnsan, amel sayesinde yaratıcı faaliyete ve bizzat yaratıcıya katılır ve kâinat bünyesinde sürekli faaliyet gösteren bir 'benlik' olur. Çünkü yaratıcılık ve yaratıcı kendisini bir **amel-proses** (süreç) olarak ortaya koymaktadır. Kur'an bu noktada Yaratıcı Kudret'in **'elleriyle iş üretmesi'**nden bahseder.

(Yasîn, 71) Bu anlamda insan, amel ile Yaratıcı Ben'in ve küllî oluşun bir parçası haline gelir. Kur'an bu inceliği ifadeye koyarken Allah'ın bizim amellerimizi hem kuşattığını hem de yarattığını beyan eder. (bk. Hûd, 92; Saffât, 96; Âli İmran, 120; Nisa, 108) Bunun içindir ki, insan, amelini, Yaratıcı Ben'in iradesi yönünde şekillendirerek mutlu ve güzel bir dünyanın kurulmasında rol alabilir.

Kur'an, şirkin, ameli etkisiz kılacağını, işe yaramaz hale getireceğini söylemektedir. (En'am, 88; Zümer, 65; Mâide, 5, 53; A'raf, 147; Tevbe, 69; İbrahim, 18; Kehf, 105; Ahzâb, 19; Muhammed, 9) Yaratıcı-Küllî iradeye ters bir gidiş izleyerek sergilenen amel, Allah'la bir yarıştır ki, bu yarışta yenik düşmek insan için kaçınılmaz son olacaktır. (Ankebût, 4; Hûd, 121; Fussılet, 5)

Amel konusunun önemli Kur'ansal perspektiflerinden ikisine daha işaret etmek gerekir:

1. **Amel-Zaman İlişkisi:** Kur'an, **Asr suresinde** zamana yemin ederek söze başlamak sûretiyle bu ilişkinin kaçınılmazlığına, diğer bir ifadeyle amel konusunda zamanın önemine dikkat çekmiştir. Gerçekten de zamanda ihmal sergileyen, yani zamanı akla uygun biçimde kullanamayan bir faaliyet, amelin gereğini yerine getiremez.

2. **İki Amel Arasına İhmal ve Boşluk Sokmamak:** Kur'an **İnşirah** suresi'nin 7. ayetinde şu erdirici yaradılış ve oluş ilkesini getiriyor:

"Bir işi bitirip boşaldığında hemen yeni bir işe koyulup, yeni bir yorgunluğu üstlen."

Amel konusunun Kur'an açısından belki de en önemli noktasına gelmiş bulunuyoruz. Bu nokta **amelin niteliği** meselesidir.

SALİH AMEL MESELESİ

Kur'an, imanın hemen ardından devreye soktuğu amelin, **salih** olmasını istemektedir. **Salih** amelin ne olduğunu anlamak için, bir sıfat olarak kullanılan salih kelimesi üzerinde durmak gerekir.

Salih kelimesinin kökü sulhtur. **Sulh** ve **salah,** bozgun, nefret, kötülük, kavga, çekişme ve didişmenin zıddı demektir. **Sulh ve salahın karşıtı, Arap dilinde fesattır.** Kur'an, salih amel işlemeyenlerin, yeryüzünü fesada boğmaya gayret göstermiş olacaklarını bildirerek bu karşıtlığa vurgu yapmıştır. (bk. Sâd, 28; Yunus, 81)

Salah ve sulhu esas alan kişi, tavır ve davranışa **salih** denmektedir. Kur'an'ın verilerini dikkate alarak **salih ameli, insana hizmete ve barışa yönelik bütün düşünce ve faaliyetler diye ifade edebiliriz.**

Salih amel, ebedî kurtuluşun üç ana şartından biridir. Diğer iki şart ise Allah'ın birliğine ve ahirete imandır. (bk. Bakara, 63; Mâide, 69) Dünya planındaki hayatını iman sahibi olarak salih amelle geçirenler dünya sonrasında temiz ve mutlu bir hayatla ödüllendirilirler. (Bakara, 82; Nahl, 97; Meryem, 60; Zühruf, 72) Bu demektir ki, salih amel, yaratıcı faaliyete katılmanın tek yoludur. Bu yolla insan kâinat ve oluş bünyesinde sürekli yapıp edici şuur haline ulaşır ve küllî benliğe dost olur. Kur'an bu gerçeğe işaret ederken: **"Rabbine kavuşmak isteyen, salih amel sergilesin."** (Kehf, 110) diyor.

Demek oluyor ki, **salih amel, oluşa (şe'niyete) doğrudan doğruya Yaratıcı Kudret yanında bir katılım, kaderin yaşanması ve yazılmasında Allah ile birlikte rol almaktır.**

Salih amel, insanın sürçmeleri sonucu meydana gelen çirkinlik ve terslikleri de silici bir yol oynar. (Furkan, 70; Ankebût, 7; Teğâbün, 9) Salih amelin varlık ve oluştaki yerini ve değerini Kur'an, nihayet şu şekilde ifadeye koyuyor:

"İman eden ve salih ameller işleyenler varlıkların en hayırlılarıdır." (Beyyine, 9)

İslam dünyası, Kur'an'ın amele bağladığı yücelik ve mutluluğu ne yazık ki, Kur'an'da yeri olmayan bir kader anlayışıyla elde etmeye çalıştı ve perişan oldu. Bilinmeliydi ki, eğer bir kader söz konusu ise o **"kader, bir seçim meselesidir, şans meselesi değil."** (Clausen; ***Beyond the Ordinary,*** 156)

Alman düşünürü **Goethe** (ölm. 1832) bu kader-amel ilişkisine çok daha ilginç ifadelerle değinmiştir. Şöyle diyor:

"Kadere hürmet mi? Hayır! Kader, amellerin sonuçlarıyla vücut buluyor. Geçmiş amellerin ürünleri büyüyorsa Tanrı'nın ve kaderin yararı vardır. Bunun için bütün kuvvetlerden yüksek olana yani her şeye kadir olana, kaderlere gebe olana, amele hürmet edelim!" (bk. A. Schimmel; ***Cavidnâme Şerhi,*** 304-305)

Sa'y (Gayret):

İyi veya kötü bir maksatla sergilenen gayrete sa'y dendiği içindir ki yürümeye, özellikle süratli yürümeye, koşuşturmaya da sa'y denmiştir. (Râgıb, ***el-Müfredât***, Kaamus, sa'y mad.) Râgıb şunu da eklemektedir: **"Sa'y, çoğunlukla övülen filler için kullanılır."**

Kur'an, insanın karşılaşacağı akıbetin karşılığı olan eylemler anlamında sa'yi kullanmakta ve kuralı şöyle evrenselleştirmektedir:

"Gerçek şu ki, insan için çalışıp didindiğinden yani sa'yinden başkası yoktur. Ve onun sa'yi yakında görülecektir." (Necm, 39-40)

İnsan için son hesap gününün aslî anlamı da sa'yin karşılığını bulmaktır:

"Kuşku duyma ki, o saat gelecektir. Onu neredeyse gizliyorum ki, her benlik, gayretinin yani sa'yinin karşılığını elde etsin." (Tâha, 15)

"Yüzler de vardır o gün, nimetlerle mutlu. Emek ve gayreti yani sa'yi yüzünden hoşnuttur." (Ğâşiye, 8-9)

"O gün insan, uğrunda gayret sarf ettiği şeyi sa'yini hatırlar." (Nâziât, 35)

Her insan, amacı ve niyeti ne olursa olsun, bir sa'y içindedir. **Hayat bir sa'y arenasıdır.** Bu arenada herkesin sa'yi farklıdır:

"Sizin emek ve gayretiniz gerçekten dağınık ve farklı farklı/ parça parçadır." (Leyl, 4)

Anlaşılan o ki, insanoğlunun sa'yi hem değişik meslekleri içerir hem de ortak amaçlara yönelik olmaktan daima uzak olur. O halde bu beyyine hem bir tespit yapmakta hem de çok anlamlı bir eleştiri getirmektedir.

Sürekli koşuşturma ve gayret olan sa'yin ışık ve karanlık kutupta olmak üzere iki temel görünümü vardır.

1. Makbul, güzel ve yapıcı görünüm,
2. Merdut, kötü ve yıkıcı görünüm.

Birinci görünümün barış istikametinde sergilenen **salih amel** olduğu açıktır. Merdut görünüm ise barışın karşıtı olan **fesat** (bozgun) amaçlı görünüm olarak verilmektedir. Mâide 33 ve 64. ayetlere göre bu, **yeryüzünde fesat** çıkarmak için yani barışı bozmak için koşuşturmaktır. Aynı ayetlere göre, Cenabı Hak, sa'yin bu türünü sergileyenleri yani müfsitleri sevmez.

İbadet:

Türkçe'de de kullanılan ibadet kelimesi bir kök kelime olup

Kur'an bünyesinde bundan türeyen kelimeler (**âbid, ibâd, abd** vs.) 250'den fazla yerde geçer.

Kur'an'ın anlayışına göre, Yaratıcı'ya yakarış ve sığınış anlamında ibadet, karşılıklı aşk ve saygı ilişkisidir. Bu ilişkide, taraflardan ikisi de faaldir. Allah, kulunun ibadet alâkası içinde bütün faaliyet ve yakarışlarına karşılık vermektedir. (Örnek olarak bk. 2/152, 186; 40/60)

Kur'an, ibadet olayında kulun benliğinin inkârını, hiçliğini değil, tam aksine, ortaya konmasını ve güçlenmesini istiyor. İbadette taraflardan yalnız birinin değil, her ikisinin faal olması ibadetin gücünü ve etkisini artıracaktır. Ancak unutmamak gerekir ki, insan, parça varlıktır. İsteyeceği ve bekleyeceği karşılığı, bu parça yapısını unutmadan beklemelidir. Bu yüzden ibadette insanın boyun büküklüğü ve **Muhammed Abduh**'un ifadesiyle, görünmez saltanatın (es-sulta el-gaybıyye) karşısında ürperişi, insan benliğinin inkârı değil, parçanın bütün karşısında duyduğu erdirici ürpertidir. Ölüşe değil, oluşa doğru bir eğilimdir. Bir benlik inkârı değil, gerçek benliği yakalayışa doğru bir tırmanıştır.

Yaratanla yaratılanın diyalogu, yukarıdan aşağı, yani Allah'tan insana doğru olan şekliyle vahiy halinde tecelli ediyor. Diyalogu aşağıdan yukarı, bir başka deyimle insandan Allah'a doğru düşündüğümüzde, karşımıza ibadet veya dua diye andığımız faaliyet çıkıyor. Nereden bakarsanız bakın, âbidle mâbud bir daire üzerinde, bir noktada kucaklaşıyorlar. Esas olan da bu kucaklaşma olayıdır. Bu nokta, Japon profesör **Toshihiko İzutsu** tarafından, *'Kur'an'da Allah ve İnsan'* adlı eserde incelenmiştir.

Müfessir **Âlûsî**, ***Ruhul Meânî***'sinde ibadetin üç derecesinden bahseder: **Bu derecelerin en basitinde bile riya, yani başkalarına ibadet ettiğini gösterme düşüncesi olmamalıdır. Aksi takdirde, şekliyle ibadet adını alan davranış, hakikati bakımından şirk yani Allah'a ortak koşmak olacak ve Mâûn suresinin açık beyanıyla, sahibinin lanetlenmesinden başka bir işe yaramayacaktır. İş buraya geldiğinde dehşet verici bir tablo ile karşılaşıyoruz: Namaz kılmayanları lanetlemeyen**

Kur'an, namazında Tanrı rızası dışında bir şey bekleyenleri veya namazı birtakım çıkarlara araç yapanları lanetlemekte, hatta dini inkârla itham etmektedir. (Kıldıkları namazlar sadece lanet vesilesi olanların kimlikleri ve belirtileri hakkında ayrıntılar için bizim ***'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'*** adlı eserimize bakılmalıdır.)

Bütün müfessirler, burada bir inceliğe daha dikkat çekmişlerdir. Fâtiha suresinde ibadet, yardım dileme fiilinden öne alınmıştır. Bu, Kur'an'ın hâkim kabullerinden birine dikkat çeker. Yani, bir şeyi elde etmeyi istemeden önce onu bize kazandıracak vesilelere başvurmamız esastır. Allah her şeyin yaratıcısıdır. Fakat O, sünnetullahın (Allah'ın davranış biçimi ve yasaları) bir icabı olarak, bir sebepler-sonuçlar sistemini varlık ve oluşa hâkim kılmıştır. **Sebeplere tevessül etmeden sonuç beklemek sünnetullaha ters düşmektir.** Sebeplere başvurmak her şeyden önce fiilî bir olaydır. Bu fiil kısmı halledildikten sonradır ki, sözlü başvurudan bir şey beklenebilir. Bunu tersine çevirmek, tanrısal iradeye kafa tutmak olacağından sonuç, kayıptan başka bir şey değildir.

O halde, Allah'tan yardım dilemek, Allah'ın oluş için önümüze yığdığı varlık malzemesini gereğince değerlendirmekle başlayacaktır. "Senden yardım dileriz" dediğimizde, fıtrat düzeni bize âdeta "Al şu malzemeyi kullan, ne yaptığını görelim, devamını o zaman konuşalım" demektedir. Deveyi Allah'a teslimin, onu bağlamakla başladığını söyleyen Hz. Peygamber, bu varoluş gerçeğine dikkat çekmiştir. Koca bir evren, bize yardım olsun diye bizim emrimize verilmiştir. Bu sınırsız malzemeyi usûlüne uygun olarak kullanmadan, bu kullanımın sonuçları olacak mutluluk ve güzellikleri istemek, hayat gerçeğine ihanet ve Yaratıcı Kudret'le alay etmektir.

İBADET KAVRAMININ DEĞİNİLMEYEN YÖNÜ

Kur'an'daki ibadet, **ubûdiyet** (kulluk), **âbid** , **abd** (kul) kelimelerini geleneksel kabule uygun olarak 'kulluk' eksenli sözcüklerle **Türkçeleştirmeyi sürdürmekteyiz.** Bu yanlış değildir

ama işin yarısıdır. Gerçeğin bir diğer yarısı, ibadet sözcüğünün etimolojisinde saklıdır.

İbadet sözcüğünün semitik menşei **İbranice**'deki '**aboda**' dır. **Aboda** iş yapmak, değer üretmek, birisi adına çalışmak demektir. Bu durumda **Kur'an'daki ibadetin anlamı, iş yapmak, değer üretmek** olur. **Abd** veya **âbid** bu işi yapan kişidir.

İbadetin bu anlamı Kur'an'daki **amel** (iş yapmak, değer üretmek) kavramıyla birlikte düşünüldüğünde iyice yerine oturmaktadır. İnsan, sürekli amele yani iş ve üretime çağrılmakta, **ölümsüzlüğün temel şartı olarak da amel gösterilmektedir.** Dahası, Kur'an, mensuplarına **"Allah'ın yardımcısı olun"** (Saff, 14) emrini vermekte ve **"Allah, kendisine yardım edene elbette yardım edecektir"** (Hac, 40) demektedir. Tüm bunlar üst üste konduğunda **Allah'a kul olmak** bir amel yani sürekli iş ve üretim olarak karşımıza çıkar.

Şimdi, insanların ve cinlerin yaratılma amaçlarını gösteren temel ayete bir göz atalım:

"Ben cinleri ve insanları bana ibadet etmeleri dışında bir şey için yaratmadım." (Zâriyât, 56)

Arapça karşılıkla, ibadet sözcüğünün esas kaynağındaki aboda karşılığını birleştirirsek bizim için sonuç anlam şu olur: **"Ben, cinleri ve insanları bana ibadet etmeleri/benim için iş yapıp değer üretmeleri dışında bir şey için yaratmadım."**

Kur'an, tektanrıcı din geleneğinin birçok değerini korumakta ve tekrarlamaktadır. Bu koruma ve tekrarlama bazen, İbrani-Süryanî asıllı kelimelerin kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir. O halde, Arapça'daki bazı kelimelerin semitik (İbrani-Süryanî) menşeli kelimelerden seçilmiş olmasını görmezlikten gelemeyiz. Kur'an, kendi esrarlı üslubu içinde bu sözcüklerin kaynak anlamlarının da dikkate alınmasını istemektedir ki onları seçmekte ve üstelik bunu en hayatî mesajlarından bir kısmını verirken yapmaktadır. Burada bize düşen şudur:

Arapça kelamın ilk adımda Arap dilindeki anlam boyutlarını öne çıkaracağız ama sözcüklerin etimolojisini göz ardı etmeden kaynak anlamı da dikkate alacağız. Ve bu yapıldığında görülecektir ki, bu iki anlamlar arasında değil çelişme ve didişme, tam aksine, esrarlı bir uyum ve bütünleşme vardır. İbadet kavramı bunun en güzel örneklerinden biridir.

Özetleyelim:

Kur'an'daki ibadet ve ubûdiyet öyle sanıldığı gibi basit bir kölelik ve köleleşme değildir; hür ve atılgan bir benliğin Yaratıcı ile bütünleşerek varlık ve oluş bünyesinde faal bir rol almasının Kur'an diliyle ifadeye konuluşudur. Böyle olunca, ibadet belirli bir mekâna hapsolup tespih çekmek veya irade ve düşünceyi tabularla prangalayıp uyuşmak değil, tüm yeryüzünü bir mâbede dönüştürerek insanlığın hayrına ve hayatın tekâmülüne hizmet amacıyla sürekli değer üretmektir. Bunun Kur'ansal ve ilkesel sonucu şudur:

Tüm yeryüzü mabet, tüm meşru fiiller ibadettir. İbadetin Kur'ansal ruhu, ölümsüzlüğü yakalamak için sürekli iş yapıp değer üretmenin kutsallaştırılmasıdır.

XXXVIII
NİTELİKSİZ NÜFUSUN ARTIŞINA KARŞI ÇIKAN KİTAP

DÜZENSİZ NÜFUS ARTIŞI

Düzensiz ve niteliksiz artan nüfusun küresel âfetlerin motoru olduğunu biz, *'Küresel Âfetler'* adlı eserimizde ayrıntılı olarak inceledik. Buraya bir özetini alacağız.

Nüfus artışı insan sayısının artması demektir. İnsan sayısının artması ise belli bir yoğunluktan sonra, sadece makul ihtiyaçların değil, doğayı tahrip eden hırs, israf gibi olumsuzlukların da artması olacaktır. Bu artışların sonucunun, doğanın tahribinde bir ilerleme olacağı ise tartışmasızdır.

Şu bir gerçek ki, insan nüfusunun düzensiz biçimde artması, diğer bütün canlıların zararına olduğu gibi, doğanın, hatta uzayın da zararına olmaktadır. Yani insanın artışı bir **zararlı artım** sergilemektedir. Bu **zararlı artım**, hem diğer canlıları hem de tüm canlıların ortak yaşam alanlarını tahrip etmektedir. İnsanın zararlı artımı, bizzat insanın da aleyhine olmaktadır. Çünkü insanın zararlı artımı, ne yazık ki, insanın yaşam alanlarını da tahribe yol açıyor.

O halde, doğa tahribinin motorunu frenlemek, düzensiz ve hele hele niteliksiz nüfus artışını durdurmakla âdeta eşanlamlı olacaktır. Unutmayalım ki, bugünkü 6 milyarlık nüfusu beslemekte yetersiz olmaya başlayan yerküre, 2020'de 9 milyarı aşacak olan dünya nüfusunu besleyemeyecektir. O halde,

buna bugünden çare aramamak, insanlığın intiharı demektir.

Nüfus artışının insanlığı bir felakete doğru götürdüğünü açık ve kesin biçimde ilk kez söyleyen, İngiliz düşünürü protestan papaz **Robert Malthus** (Rabırt Maltüs) oldu. **Malthus**'ü eleştirenler konuyu hep ekmek, ev, giysi meselesi olarak gördüler. Bilindiği gibi **Malthus** (ölm. 1834), insan nüfusundaki artışın geometrik, tarımsal maddelerdeki artışınsa aritmetik bir artış olduğunu ve bunun sonunun insanlığın aç kalması olacağını söylemiş ve nüfusun azaltılması için her türlü çareyi önermiştir. Bu çarelerin çoğu insanlık dışı, zalim çarelerdir. **Malthus,** nüfusun azaltılması için ölümleri, salgın hastalıkları, kanlı kavgaları âdeta teşvik etmiştir. Onun bu tezlerini işleyen ***'Essay on the Principle of Population'*** adlı eseri, önerilen bu **'çareler'** açısından bir insanlık suçu belgesi gibidir. Bunun içindir ki **Malthus,** sadece dine bağlı çevrelerce değil, materyalist-sosyalist çevrelerce de ağır biçimde eleştirilmiştir.

Malthus'ü birçok bakımdan biz de eleştirmekteyiz. Ancak, **onun, nüfus artışının arz ettiği tehlikeye ciddi biçimde ilk dikkat çeken düşünür olarak anılmak, hatta takdir edilmek gibi bir hakkının olduğunu da inkâr edemeyiz.**

Malthus'ü, önerdiği çıkış yolları bakımından isabetsiz göstermemiz mümkündür ama bu, bazılarının "Nüfus sınırsızca artabilir" yolundaki tezinin isabeti anlamına gelmiyor. Çünkü **nüfusun frensiz artışı, sadece aş ve iş problemi açısından sıkıntı çıkarmakla kalmıyor, insan denen varlığın genetiğini, amaçlarını, özünü, doğanın dengelerini ve sonuç olarak da ideal bir dünyanın oluşumunu tehlikeye atıyor.** Bu tehlike, gen şifrelerinin çözülmesiyle bile aşılamaz. Tam aksine, **gen şifrelerinin çözümünden** beklenebilecek yararları tehlikeye atacak bir numaralı sıkıntı da niteliği garanti edilmemiş nüfus artışıdır.

İnsan, yaratıcı ve sorumlu bir varlıktır. Nüfusun sınırsız, başıboş artışı insanı insan yapan bu iki değeri yozlaştırıyor yahut yok ediyor. **Karnı doyurulabilen kişileri Yaratıcı'nın idea-**

lindeki insan olarak görme zaafı, insanlığa büyük kayıplar verdirmiştir. Gerçek şu ki, insanlığın bugün en büyük meselelerinden biri, nüfus artışıdır. Bu mesele, insanlığın geleceğine yönelik tehditlerin de en büyüklerinden biridir.

OLUMSUZLUK GÖSTERGESİ OLARAK NÜFUS ÇOKLUĞU

Kur'an, çokluk kavramını olumsuz anlamda kullandığında bununla **mal ve evlat çokluğunu** kasteder ve bu çokluktan medet ummayı bir aldanış ve yozlaşma olarak görür.

Çokluk (kesret) kavramına değinen ayetler, bir gerçeği daha ifadeye koymaktadır: **İnsanlık tarihi boyunca çoğunluk daima iğretinin, kötünün ve değersizin yanında yer almıştır ve alacaktır.** Bu konuya açık ve net biçimde değinen ayetler 30'a yakındır. (Örnek olarak bk. Yunus, 92; Bakara, 243; Hûd, 17; Yusuf, 38, 40, 68, 103; Rum, 30; Ğâfir, 61, 82)

Mal ve evlat çokluğuna yani **niceliğe güvenip niteliği ihmal** etmek ve çokluğun verdiği sahte gururla şımarıp azmak, bir yıkım ve düşüş belirtisi olarak gösterilmiştir. Bu noktada örnekler, etkili ve canlı olsun diye, çoğunlukla müslümanların hayatından seçilmiştir. Ne ilginçtir ki, Kur'an sadece 3 tanesinin adını andığı Asrısaadet savaşlarının birini (**Huneyn** Savaşı'nı), müslümanlara nüfus çokluğuna aldanmamaları konusunda ders vermek üzere gündeme getirir:

"Yemin olsun ki, Allah size birçok yerde yardım etti. Huneyn gününde de. Hani, çokluğunuz sizi böbürlendirmişti de bu, hiçbir işinize yaramamıştı. Tüm genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Sonra da sırtınızı dönüp kaçmıştınız." (Tevbe, 25)

Çoklukla övünmenin aldatıcılığını bir evrensel ilke olarak şu ayette müthiş bir güzellikte bulmaktayız:

"De ki, 'Pisin çokluğu seni hayrete düşürse de pisle temiz bir olmaz." (Mâide, 100)

Çoğunluk ve çokluk, niteliksizliğin bir ifadesi olduğu için, akıllarını işletmeyen, gerektiği gibi düşünmeyen, gerektiği gibi araştırmayan, gözlemlemeyen daima çoğunluktur. (örnek olarak bk. 6/103)

Çokluğun en yıkıcı ve yozlaştırıcı belası, mal ve evlat çokluğu ile övünmek ve bu çoklukta öne geçmek üzere yarışmak (tekâsür) olarak gösterilmiştir. Esasen, nüfus çokluğu ile mal çokluğunu talep eden duygu ve tutku aynı zemine oturur. Bu zemin azma ve aldanma zeminidir.

"Bilin ki, iğreti-sefil hayat, bir oyun ve eğlenceden, bir süsten, aranızda bir övünmeden, mallarda ve evlatlarda çoğalma yarışından başka bir şey değildir..." (Hadîd, 20)

Bir surenin de adı olan **tekâsür**, insanın **niteliğe karşılık niceliği öne çıkarışını kınamak için** kullanılmaktadır. Seviyesiz, onuru düşük bir hayatın temsilcileri mal ve evlat çokluğu ile böbürlenmeyi ve hayatı çoklukta öne geçmenin bir yarış arenası haline getirmeyi esas alırlar:

"Aldatıp oyaladı o çokluk yarışı sizleri. Öyle ki, ziyaret edip saydınız kabirleri. Ama iş öyle değil, yakında bileceksiniz. Hayır, hayır! İş öyle değil. Yakında bileceksiniz. İş sizin sandığınız gibi değil! Ne olurdu, kesin bir bilgiyle bilseydiniz! Yemin olsun o cehennemi mutlaka göreceksiniz! Yine yemin olsun, onu gözünüzle apaçık göreceksiniz. Sonra o gün, nimetlerden kesinlikle sorguya çekileceksiniz!" (Tekâsür suresi)

Mal ve nüfus çokluğu ile övünmeyi kınayan bu sure gösteriyor ki, böyle bir övünmenin sonu hüsrandır. Bu hüsran, cehenneme yuvarlanmak, yani doğal dengelerin bozulmasıyla vücut bulacak olan felaketlerin kucağına düşmek şeklinde tecelli edecektir.

KUR'AN'IN İSTEDİĞİ NÜFUS

Kur'an, mal ve nüfus çokluğuna karşı nitelik zenginliğini önermekte, mutlu ve başarılı bir hayatın garantisi olarak nitelikleri, değerleri öne çıkarmaktadır.

Tekâsür ve **kevser** sözcüklerinin ikisi de çokluk anlamındaki **'kesret'** kökünden türemiştir. Bunların ilki **(tekâsür),** kelle sayısı ve madde ile övünmeyi, ikincisi **(kevser)** ise ölümsüz değerlerin bolluğuyla yücelmeyi ifade etmektedir. **Tekâsürü müşrik bir tutku sayan Kur'an, kevseri yüceltmektedir. Kevser,** ölümsüz değerlerin bol bol verileni veya verilmesidir.

Kur'an'ın insanı, **tekâsür** ile değil, **kevser** ile mutluluk ve onur arayacaktır. 108. sure (Kevser suresi) bize göstermektedir ki, kelle sayısı bakımından öne çıkamayan insanlar, kevser değerleriyle yücelebilmektedirler. Kur'an işte bu ikinci yolu, **kevser** yolunu önermektedir. Bununla kastedilen, kevserin elde edilmesi için nüfus artışını tamamen durdurmak gerekir şeklinde bir iddia değildir. Maksat, kevser değerlerinde gerilemeye sebep olan bir nüfus artışının bir tekâsür sergilemeye başladığının bilinmesidir. Kur'an bu noktada bir uyarı yapmaktadır.

Nitelikli nüfus, hiçbir zaman çok olmaz. O daima, azlığından yakınılan bir nüfustur. Nüfusun fazlalığından yakınma başladığı anda niteliksiz nüfus var demektir. Bunun diğer anlamı ise kaos ve felaketin başlamış olduğudur.

Kur'an, insanı en büyük emaneti taşıyan varlık olarak gördüğünden yetenekli, üretken, yapıp-eden insan aramaktadır. Sadece fotoğraf ve nüfus kağıdıyla **'insan'** olan yığınların Kur'an'm idealindeki **'emanet taşıyıcı'** sorumlu varlık olmaları söz konusu edilemez. Böyle yığınları üretmenin Allah'ın iradesine ve insanlığa hizmet olduğunu iddia etmek de Kur'an'a fatura edilerek savunulamaz.

Niteliği öne çıkaran Kur'an, bu kadarla da yetinmemiştir.

Nüfus çokluğu yerine nüfusun niteliğini hem de sayısal örnekler vererek öne çıkaran ayetler vardır:

"Sayıca az nice topluluk vardır ki, sayıca çok nice topluluğa Allah'ın izniyle galip gelmiştir." (Bakara, 249)

"Ey Peygamber! Müminleri çarpışmaya teşvik et! Sizden sabırlı yirmi kişi olsa, küfre sapanların iki yüz kişisine galip gelir; sizden yüz kişi olsa, onların binine galebe çalar. Çünkü onlar gereğince anlamayan bir topluluktur. Şimdi, Allah yükünüzü hafifletti. Bilmiştir ki, sizde bir zaaf var. İçinizden sabırlı yüz kişi olsa, iki yüz kişiye galip gelir; sizden bin kişi olsa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galebe çalar. Allah, sabredenlerle beraberdir!" (Enfâl, 65-66)

Bu ayetlerde, galibiyetin arkasında iki değer gösterilmiştir: İman, sabır. Bunların ikisi de nitelik değerleridir ve ikisi de niceliğe (kafa sayısı fazlalığı) karşı öne çıkarılmıştır.

"Onlar işlerini aralarında parçalayıp çeşitli zübürlere/kutsallaştırılmış hizip kitaplarına ayırdılar. Her hizip, yalnız kendi yanındakiyle sevinip övünmektedir. Artık sen onları bir süreye kadar kendi gafletleri içinde bırak. Sanıyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz mal ve oğullarla güçlendiriyoruz onları ve iyiliklerine koşuyoruz. Hayır, farkında olmuyorlar." (Müminûn, 53-56)

Nisa suresi 3. ayet, evlilikle ilgili bir düzenleme yaparken, aile bireylerinin çoğalmaması yönünde bir öneride de bulunmaktadır. Bu öneri de Kur'an'ın nitelikli nüfus meselesindeki tavrının mahiyet ve önemine bir kanıttır. Anlamı, geleneksel yaklaşımlar tarafından kaydırılan ve bizim de gerçek anlamını sonraki araştırmalarımızla fark ettiğimiz ayet şu mealdedir:

"Yetimler konusunda adaleti koruyamayacağınızdan korkarsanız, sizin için temiz kılınan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Eğer bu durumda adaleti gözetemeyeceğinizden korkarsanız, bir tek kadınla yahut anlaşmala-

rınızın sahip olduklarıyla yetinin. İşte bu, aile nüfusunuzu çoğaltmamanız için en uygun yoldur/ağır aile yükü altına girmemeniz için en uygun yoldur/yoksullaşmamanız için en uygun yoldur/haksızlığa sapmamanız için en uygun yoldur."

Bu ayette geçen **'ellâ te'ûlû'** (kıraatlerden birine göre, **ellâ tuîlû**) ifadesindeki **'te'ûlû'** fiilinin kökü **'avl'** ve **'ayle'**dir. Bu köklerden gelen sözcüklerde egemen anlam, 'aile bireylerinin çoğalması ve bu yüzden yoksulluğa maruz kalmak'tır. Türkçe'deki aile kelimesi de bu kökten bir kelimedir. 'Adaletten uzak kalmak, haksızlık etmek', bu köklerden kelimelerin anlamlarından sadece birisi ve en az kullanılanıdır. Ne var ki, geleneksel müfessir ve mealciler, her neden ve nasılsa, bu istisnaî anlamı, tek anlam oymuş gibi, esas almış ve ayetin ifade ettiği diğer anlamları tamamen devre dışı bırakmışlardır. Biz de bu geleneksel tarzı uzun süre aynen korumuştuk.

Dünyadaki gelişmeler ve araştırmalarımızdaki derinleşmeler bize gösterdi ki, geleneksel müfessir ve mealcilerin, bir tür huy haline getirdikleri anlam kaydırmalarından biri de bu ayette vücut bulmuş ve Kur'an'ın bugünkü insanlığın temel sıkıntılarından birine çözüm üretmede değerlendirilmesi gereken bir beyyinesinin üstü örtülmüştür. Hatta, **İmam Şâfiî** (ölm. 204/-820) gibi anıt bir isim bile, bizim verdiğimiz esas anlamları verdiği için eleştirilmiştir. (Bu konuda ayrıntılar için bk. Omran, ***Family Planning in the Legacy of Islam,*** 106-108)

Geldiğimiz noktada gerçek ortaya çıkmış ve anlaşılmıştır ki, Kur'an, bazı koşullar altında izin verdiği dört kadınla evliliğin tek eşlilikle yer değiştirmesini önermekte ve gerekçelerden biri olarak da çocuk sayısının az tutulmasını öne çıkarmaktadır. Çünkü çocuk sayısı arttıkça nitelikli çocuk yetiştirme imkânı azalır. Ve Kur'an, nitelikli nüfusta ısrarlıdır.

İnsan meselesinde önemli olan; değerli, üretken insana sahip olmaktır, kelle çokluğuna değil. Ne yazık ki müslümanların çekirdek kuşakları bile nüfus ve mal çokluğuyla övünme ve insan sayısını artırma tutkusuna yenik düşmüşlerdir. Oysaki

Kur'an çok açık konuşmaktadır:

"Cemaatiniz çok da olsa size zerre kadar yarar sağlayamaz. Allah inananlarla beraberdir." (Enfâl, 19)

Burada sayısal çoğunluğa karşı nitelik öne çıkarılmıştır. **İman, bir nitelik değerdir, sayısal değer değil.**

Nüfusun niteliğini dikkate almadan sayıyı artırmak, insanlığı çok zor durumda bırakmıştır. Bugün yakındığımız küresel felaketlerde en büyük pay düzensiz nüfus artışınındır.

Yakındığımız felaket sadece açlık veya yetersiz beslenme değildir. Açlık ve mesken problemini çözmüş olmak, Yaratıcı'nın idealindeki insan olmak için yeterli değildir. İnsanı emanet taşıyıcı kılmak, et ve ekmeğin üstünde ve ötesindeki değerlere bağlıdır. Kaldı ki tekâsür illetine tutulmuş olanlar, et ve ekmek meselesini de çözebilmiş değillerdir.

Niteliksiz nüfus artışı meselesi, aklımıza hemen **"Doğum kontrolü İslam'a aykırı mı?"** sorusunu getiriyor. Biz bu sorunun ayrıntılı cevabını, ***'Küresel Âfetler'*** adlı eserimizde verdik. Burada, o esere yollama yapmakla yetineceğiz.

ALDATMA SİYASETLERİNİN SAPTIRMALARI

Siyasetlerini **'Allah ile aldatma'** üzerine kuran ekiplerin, kitleleri aldatmada kullandıkları **'din adına yalanlar'**ın öne çıkanlarından biri de doğum kontrolü konusunda söylenen yalandır. (Allah ile aldatma oyununun Müslümanlara verdiği zararın ayrıntıları için bizim, Türkiye'de bir çığır açmış olan ***'Allah ile Aldatmak'*** kitabımıza bakılabilir.)

Doğum kontrolü ile ilgili yalan, **"Allah ne verdiyse doğurun, Allah'ın gönderdiğine itiraz edilmez; Allah yarattığı kulun rızkını vermekten âciz mi?"** şeklinde propaganda edilmektedir. Din adına söylenen bu yalana ek olarak şu siyasal söy-

lem de dolandırılmaktadır:

"Doğum kontrolü dayatması, hristiyanların müslümanları kısırlaştırmak veya azaltmak için kullandıkları bir araçtır. Sakın inanmayın, aldanmayın; Allah ne verdiyse doğurun. Sayımız arttıkça gücümüz de artar."

Bu söylemlerin tümü yalandır, siyasal demagojidir. Ve bu söylemlerin tümünün tersi doğrudur.

Bu noktada, doğum kontrolü konusunun bugün için en geniş ve bilimsel incelemesini yapan Mısırlı bilgin **Abdurrahim Omran**'ın, yukarıda adı geçen eserinin Giriş kısmından bazı paragrafları aktararak yapacağız. Şöyle diyor Mısırlı bilgin:

"İslam, aile ilişkilerini, aile bireylerinin huzur ve refahını gerçekleştirmeye yönelik olarak düzenler. Bu çerçevede çocuklar toplumun geleceği ve İslam'ın savunucuları olacakları için çocuk hakları üzerinde özellikle durulmuştur."

"İslam'ın, insanlık tarihinde bu kadar erken ve henüz bir nüfus yoğunluğu baskısı gerçekleşmeden aile planlamasıyla ilgilenmiş olması günümüz aydınlarının dikkatini çekmektedir. Peygamberimizin sahabîlerine, sıhhati korumak veya sosyal ve ekonomik güçlüklerden sakınmak için, korunma (azil) konusunda izin verilmiştir. Burada ne Allah'ın yarattıklarına rızık verme kudretinden bir şüphe duyma vardır; ne kadere isyan, ne de tevekküle güvensizlik."

"Peygamberimizin zamanından beri 14 asırdır neredeyse İslam hukukunun bütün kaynak kitaplarında, az veya çok oranda doğum kontrolü ile ilgili tartışmalara yer verilmiştir."

"Müslüman veya gayrimüslim ülkelerin normal veya özel kütüphanelerinde İslam fıkhına dair çok fazla sayıda eserin mevcud olması, böyle bir işin ne kadar büyük ve önemli olduğunu açıkça gösterir. Hatta Ezher Üniversitesi'nde henüz

yazma halinde ciltlerle eserler bile buldum."

"Tarafımızdan kullanılan aile planlaması kavramından, eşlerin; sağlığı korumak, sosyal ve ekonomik sıkıntılara düşmemek ve topluma ve kendi çocuklarına karşı olan sorumluluklarını daha iyi yerine getirebilmek için, aralarında anlaşarak tatbik ettikleri hamileliği önleyici metotlar kastedilmektedir. Sırası ile:

1. Anne ve çocuk sağlığını korumak ve çocuğun anne sütü ile düzenli beslenebilmesini temin için çocuk edinmenin belli bir zamanlamada olması,

2. Hamileliğin güvenli bir yaşta gerçekleşmesi, çocuk sayısının hem ailenin isteğine hem de onun fizikî, ekonomik, eğitim verebilme ve yetiştirebilme imkânlarına göre sınırlandırılması."

"Burada esas olan, böyle bir tercihin gönüllü olması ve ailedeki çocuk sayısını sınırlayan hiçbir zorlama ve zorlayıcı kanunun bulunmamasıdır. Aile planlaması, gebeliği önleme ve doğum planlaması kavramları biribirlerinin yerine kullanılabilir kavramlar olarak düzenlenmiştir."

"İlk dönemlerde kullanılan metod geri çekme (azil) olduğu ve son zamanlara kadar birçok fıkıh kitabı da azil kavramını kullandığı için, çoğunlukla biz de bunu kullanmaktayız. Dolayısıyla azil için geçerli olan bütün kurallar, mantıkî olarak diğer önleyici metodlar için de geçerlidir. Bu husus birçok fıkıh bilgini tarafından da belirtilmiştir." (Omran, anılan eser, 1-5)

XXXIX
ÇOĞUNLUĞU GERÇEĞİN ÖLÇÜSÜ YAPMAYAN KİTAP

Şirkle tevhidin temel farkı şudur: Tevhit kişileri değil, ilkeleri, şirk ise ilkeleri değil, kişileri esas alır. Bunun içindir ki, tevhit kanıttan söz ederken ilme ve kitaba, şirk kanıttan söz ederken atalara, ecdada yollama yapar.

Çoğunluğu, özellikle ecdadın çoğunluğunu gerçeğin ölçüsü yapmak şirkin belirgin niteliğidir. Kur'an, şirkin bu niteliğine, ilkelere yollama yaparak karşı çıkmaktadır. Tevhidin yani Kur'an'ın bu noktadaki temel ilkeleri ve ayrıntıları, bir önceki fasılda verilmiştir. Burada, konunun ana ilkeleri olan şu beyyinelere dikkat çekmekle yetineceğiz:

"Yeryüzündeki insanların çoğunluğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar. Sadece sanıya uyarlar onlar ve sadece saçmalarlar." (En'am, 116)

"De ki, 'Pisin çokluğu seni hayrete düşürse de pisle temiz bir olmaz! O halde, ey akıl ve gönül sahipleri! Allah'tan sakının ki, kurtuluşa erebilesiniz." (Mâide, 100)

"Onların çoğu sanıdan başka bir şeyin ardınca gitmiyor. Doğrusu şu ki, sanı, haktan hiçbir şey ifade etmez." (Yunus, 36)

"Onların bu konuda herhangi bir ilmi yoktur. Yalnızca sanıya uyuyorlar. Sanı ise haktan hiçbir şey kazandırmaz." (Necm, 28)

"Onlar, sadece sanıya, bir de nefislerin hoşlandığı şeylere uyuyorlar. Yemin olsun, onlara hidayet Rablerinden gelmiştir." (Necm, 23)

Bu beyyineler şu gerçekleri açıkça gösteriyor:

1. İnsanlığın çoğunluğu dalâlettedir; bu çoğunluğa uyan da dalâlete saplanır,

2. İnsanlığın çoğunluğu kendi zanlarına ve nefslerinin dürtülerine uyar,

3. Zan, hakikat adına hiçbir anlam ifade etmez,

4. Hidayet ve hakkın kaynağı Yaratıcı kudret olan Allah'tır, çoğunluk değil,

5. Çoğunluk, daima cazibe ve ilgi yaratır,

6. Çoğunluk daima pisi temsil eder,

7. Sanının yerine ilim geçirilmelidir, sanıyı saf dışı etmenin ilimden başka bir çaresi yoktur.

Emevîler sonrası müslüman tarih, Kur'an'ın çoğunluğu değil, gerçeği esas alan bu tevhit ilkelerinin tersine bir gidişi dinleştirmiştir. Müslüman tarihin özellikle fıkıh alanında öne çıkardığı **icma, cumhuri ulema, sevadı âzam** gibi kavramlar bunun göstergeleridir.

İcma':

Kur'an, gerçeği arayanlara "İlim ehline sorun" der. İlim ehline sormak; meselenin omurgasına ilmi koymak demektir. Kur'an burada sayıya yollama yapmaz. Sayı çokluğunu esas almanın şirk olduğunu zaten defalarca ifade etmiştir. Egemen gelenek, ne yazık ki, ilmin yerine çoğunluğu koyup bunu ma-

nifestoya geçirmiştir. İcma bu yer değiştirmeyi dinleştirmenin kurumsal göstergesidir. Çoğunluğun dediği gerçek ve çoğunluk din olunca hakikati söyleyen azınlıktakiler dışlanmış, hatta zaman zaman mürtet ilan edilebilmişlerdir.

Müslüman tarihin kahırlı kaderinin temelinde işte bu yaklaşım vardır. Meselenin ayrıntıları, İmamı Âzam adlı eserimizde verilmiştir. Burada bu eserin hacmini zorlamayacak ölçüde bilgiler vereceğiz.

Öncelikle şunun altını çizelim: Sadece Hanefîliğin değil, İslam fıkhının kurucusu sayılan şehit dahi İmamı Âzam, bırakın **icmaı edille-i şer'iye (dinsel deliller) arasında göstermeyi, icma diye bir kavram ve yöntemden söz bile etmez.** İcma, İmamı Âzam düşüncesi açısından olsa olsa **içtihat** çerçevesi içinde ele alınabilir.

İmamı Âzam'dan icmaın kabulüne ilişkin yapılan rivayetlerin tümü uydurmadır; geleneğin ve gelenekçilerin hatırını okşamak için İmam'a yamanmış sözlerdir. Bu rivayetlerin iyi niyetli olanlarının yanıldığı nokta ise İmamı Âzam'ın örf anlayışıyla icmaın karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. İmamı Âzam, hiçbir yerde icma demiyor; örf diyor. Birileri ise onun örf sözünü evirip çevirerek icma anlamına getirmeye çalışıyor. Mısırlı fakîh **Ebu Zehre** bu hataya düşenlerden biridir.

Ebu Hanîfe, sahabe sözlerini onların icmaları olarak değil, Peygamberle sohbetleri olarak önemli buluyor. Ebu Hanîfe, sahabe kavillerini bir tür fiilî sünnet olarak görüyor ve haberi vâhidden üstün tutuyor. Ebu Hanîfe'nin sahabe sözlerine verdiği önem ve anlam, Ebu Zehre'nin söylediklerinin tam tersine kanıttır.

Birilerinin sözlerine icma anlamında bağlayıcılık vasfı vermenin öneminden söz edeceksek bu sözler öncelikle ve belki de sadece **tâbiûn** neslinin sözleri ve ittifakı olacaktır. Ebu Hanîfe ise tâbiûn ulemasının sözleri bahis konusu olduğunda bırakın onları delil almayı, **'Onlar adamsa biz de adamız,**

kendi içtihadımızı kendimiz yaparız' diyerek Ebu Zehre'yi tekzip eden bir tavır sergilemektedir.

İkincisi, bir belde örfünün kanıt yapılması icmaın değil, Ebu Hanîfe fıkhında bağımsız bir delil sayılan örfün benimsendiğini gösterir. Örfün, Hanefî fıkhında ve Ebu Hanîfe'de delil olarak alındığında zaten tartışma yoktur. Örfün kabul edilmiş olmasını, icmaın kabul edilmiş olduğuna kanıt yapmaksa fıkıh tekniği açısmdan geçersizdir. Zorlamalarla bile icmaa delil yapılamaz.

Gerçek şu ki, **Ebu Hanîfe'nin tâbiûn kuşağına ilişkin kanaati, Ebu Zehre'nin söylediğinin aksine, icmaı dinsel delil sayma iddiasının ona isnadını mümkün olmaktan çıkarır.** Dolayısıyla, Ebu Zehre'nin bu noktadaki tavrı ona yakıştıramadığımız bir tutarsızlık belgesi olarak durmaktadır.

İCMAIN MAHİYETİ

Bu konuyu açıklığa kavuşturacak bilgileri, ***'İslam Nasıl Yozlaştırıldı'*** kitabımızın İcma' maddesinden kısmen özetleyerek aktaracağız.

Toplamak, bir araya getirmek anlamındaki **cem'** kökünden türeyen icma', kelime anlamıyla azmetmek, bir noktada birleşmek veya birleştirmek demektir. Günümüz Türkçesinde bu anlamda daha çok Batı'dan alman **konsensus** sözcüğü kullanılmaktadır.

Fıkıh usulü dediğimiz metodolojinin bir terimi olarak icma', "Hz. Muhammed'den sonraki herhangi bir yüzyılda müslüman müçtehitlerin bir meseleye ilişkin dinsel bir hükümde birleşmeleri" olarak tanımlanır. (Hallâf, 225)

Tanımm akla ilk getirdiği şey şudur: **İcma, yapıldığı yüzyıl değişince, yeniden değişecek olaylar ve meseleler için geçerli demokratik bir mekanizmadır. Fakat ne yazık ki bu tanı-**

mı koyan düşüncenin mirasçısı olan zihniyet, birçok yüzyıl geçtiği halde icma edilmiş konuların herhangi birine dokunmamış, tam aksine, onlara dokunmamayı dinleştirmiştir. İcma, gerçek tanımının aksine, 'Müslümanların herhangi bir yüzyılda üzerinde ittifak ettikleri bir meselenin bir daha tartışmaya ve değerlendirmeye alınmaması' şeklinde tanımlanması gereken bir mekanizma oluvermiştir.

İcmaın, bir asırdaki İslam bilginlerinin tümünün görüşü olduğunu iddia etmek eşyanın ve insanın tabiatına aykırı olduğu gibi, tarihsel gerçeklere de tamamen aykırıdır. Akla ve nakle dayanan hiçbir yanı yoktur. İcma dedikleri, en iyi ihtimalle çoğunluk görüşüdür. Söz konusu meselede her zaman en az birkaç âlim dışta kalır ki sadece bu bile icmaın tanımını tutarsız kılmaya yeter. Çünkü o dışta kalanların görüşlerinin en iyi ve en isabetli görüş olmadığını iddia etmemiz aklen ve naklen mümkün değildir.

Kur'an, müminleri, **sözü dinleyip de en iyisine uyanlar** olarak tanıtıyor (Zümer, 18); daha çok sayıda kafadan çıkan sözü dinleyenler olarak tanıtmıyor. Bunun içindir ki, Şâtıbî gibi bazı büyük usulcüler **icmaın aklen ve naklen mümkün olmadığı kanaatine varmışlardır.** İmamı Şâfiî de bu görüştedir.

Şâtıbî'ye göre, icma bir kere naklen mümkün değildir; çünkü icma ettikleri söylenen kişilerin tümünün bunu yaptıklarını mütevâtır (tarih açısından kesin) olarak nakledip ispatlamak imkânsız denecek kadar zordur. İcma aklen de mümkün değildir, çünkü icma edilen hususların kesin delile bağlı olanları zaten vahyin verilerine dayalıdır. Nassa dayalı olmayan tespitler ise zannîdir. O halde **icmada tüm deliller zannîdir.** Böyle olunca da icmaın söz konusu olduğu yerde kesin kanıttan söz edilemez. Sadece bir içtihatten söz edilebilir. (Şâtıbî; *Muvafakaat,* 2/50-51)

Fıkhın büyük isimlerinden biri olan İbn Hazm (ölm. 456/1063), ***el-İhkâm*** adlı eserinde bize bildiriyor ki, muhaddis İbn Hanbel (ölm. 241/855) icmaın delil olduğunu söyleme-

nin de herhangi bir konuda icma olabileceğini söylemenin de yalandan ibaret olduğunu öne sürmüştür. Eserinde bunu nakleden **Hallâf**, şunu da ekliyor: **"Anlatılan anlamda herhangi bir asırda herhangi bir icma olmuş mudur? Bu soruya verilecek cevap 'Hayır' olacaktır."** (Hallâf, 230) **Hallâf'a** göre, **ulemanın icma dediği şey, meselenin tartışıldığı sırada hükmü verecek olanın danıştığı birkaç kişinin kabul ettiği görüştür. O beldenin dışındaki İslam ulemasının bundan haberi bile yoktur.** (s. 231)

İmam Mâlik' e göre, icma sadece **Fukaha-i Seb'a** (Medine'nin 7 ünlü fakîhi) diye anılan 7 kişinin söz birliğidir. Bunların ittifakları dışındaki ittifaklar icma sayılamaz. (Gazalî; el-***Menhûl,*** 314) Gazalî gibi oldukça gelenekçi sayılan bir düşünür bile şu yolda yakınmaktadır: İcmaı değişmez kılmak, ümmetin tüm ilim sahiplerini mukallit (taklitçi) durumuna düşürmektir. Oysaki bir âlimin bir başka âlimin görüşünü taklit edeceğine ilişkin bir kanıt yoktur. Kanıt yoksa iddia da geçersizdir. (Gazalî; ***el-Menhûl***, 476-480)

İcma ile ilgili en esaslı tespiti **Mutezile**'nin büyük imamlarından **en-Nazzâm** (ölm. 231/845) yapmıştır diye düşünmekteyiz. **Nazzâm'a göre, ümmetin icmaı kanıt değildir.** Çünkü ümmetin icmaı da hatadan arınmış olamaz. Ümmet, hata, günah, fasıklık hatta irtidat üzerine de icma yapabilir. **İcma, bireylerin fikirlerinin toplamıdır. Tek tek hatadan arınmış olmayanların toplu halde hatasız olmaları iddia edilemez.** Öyle olunca da fikre katılanların sayısının çokluğu, işin mahiyetini değiştirmez. Tek başına hataya düşenler toplu halde de hataya düşerler. (Serahsî; ***Usûl,*** 1/295; İbn Ebil-Hadîd, ***Şerhu Nehci'l-Belâğa,*** 20/28)

Dikkat edilirse **Nazzâm**, kilise babalarının **konsil** ittifaklarını dinde kanıt sayan anlayışa vahyin hücumunu bir başka biçimde ifadeye koymuştur. **Din bir uzlaşma ve parmak sayısı kurumu değildir. Din, demokrasi işletilerek yaşanır ama oluşturulamaz. Din, teslimiyet kurumudur ve teslimiyet sadece ve sadece Allah'adır yani ilkelere. İcma, teslimiyetin sa-**

dece Allah'a olması gerektiği yolundaki temel tevhit ilkesini, hristiyanî bir konsil mantığıyla parçalamaktadır.

Nazzâm, işin Kur'ansal esasını tam isabetle belirlemiştir. Ne yazık ki, Nazzâm'ın sözlerini nakleden Hanefi fakîhi **Serahsî, Nazzâm**'ı çelişme ve bozgunculukla suçlamakta, saldırı hedefi yapmaktadır. Bize göre, esas çelişme ve bozgunu **Serahsî** sergilemiştir. Serahsî'nin şu mantığına bakın:

"Bil ki, bu ümmetin icmaı onların bir kerameti olarak dinde kesin kanıttır. Çünkü bu ümmet dalâlet üzere asla söz birliği etmez. (Yüzlerce kez etmiştir). **Yahudiler, hristiyanlar, mecûsîler sayı bakımından bizden çokturlar ama onlar hep dalâlet üzere söz birliği ederler.** (Tarih bunun tam tersi yüzlerce olaya tanıklık etmektedir.) **Fukahanın ve kelam ulemasından çoğunun görüşü budur."** (Serahsî, *Usûl,* 1/295)

Serahsî'nin bu **"Kendin pişir kendin ye"** veya **"Şeyhin kerameti kendinden menkul"** edebiyatıyla vardığı sonuç gerçekten ürpertici bir Kur'andışılıktır. Dini, konsil mantığıyla bozguna maruz bırakmak işte buna denir. Bu mantığa göre, ataların kabul ve yöntemlerini din yapmamayı emreden yüzü aşkın ayet, müslüman olmayanlara hitap etmekte, bizden ise söylediklerinin tam tersini istemektedir. Taassubun düşürdüğü utanç verici bir durumdur bu. İmamı Âzam'ı **'icmaı benimseyenler'** arasına sokanlar, bu Serahsî gibi, sonradan gelip de kurucu İmam'a izafeten hüküm verenlerdir.

İşte, gelenekçi ve taklitçi fıkıh odaklarının önce, **'bir asırda İslam ulemasının ittifakı'** diye benimsetip ardından **"Dokunduğu konuda bir daha içtihat yapılamaz!"** diye tanrısallaştırdıkları icmaın esası budur. Tanrısallaştırmak tabiri bile az kalır! Çünkü Tanrı'mn zaman üstü kitabı bile kendini yoruma açmakta ve bilim sahiplerini yorum yapmaya özendirmektedir. Yani, İslam adına, Kur'an ayetleri üzerinde sürekli bilimsel faaliyet (içtihat) serbesttir ama ulemanın **'bir asırdaki ittifakı'** (!) denen icmaın belirlediği **'konsil kararları**'nda içtihat yasaktır!

Şunu da görebilmekteyiz: Üzerinde icma var dedikleri konuların büyük kısmında bilim ve fikir adamları konuşmamış, konuşamamış veya konuşturulmamıştır. Bu gerçeğin vücut verebileceği engeli yok etmek için bulunan yol da ürpertici bir zulümdür: Denmiştir ki, **"İcma ille de bir konuda konuşup ittifak etmekle doğmaz; bilginler, susarak da icma'a katılabilirler."** Konuşarak katılırlarsa bu **açık icma** olurmuş, susarak katılırlarsa bu da **sükûtî icma** yani susarak oy verme şeklinde olurmuş.

Doğrusu, bu kurnazlığa engizisyon papazları bile şapka çıkarır. Çağdaş Arap fakîh **Hallâf,** bu oyuna değinirken şöyle konuşuyor:

"İcmaın doğmasında, müçtehitlerden susan olmuşsa onun susması ruhsal ve maddesel birtakım şartlar ve durumlar altında olmuş demektir. Bu şartları ve durumları sayıp dökmeye ve susmanın fikre katılma anlamına geldiğini ispat etmeye imkân yoktur. Susan kimsenin fikri yoktur. Ona, herhangi bir konuda 'Katıldı!' veya 'Katılmadı!' şeklinde bir fikir isnat edilemez. İcma adı verilenlerin çoğu, işte bu şekilde, sükût yoluyla doğmuştur." (Hallâf, 232)

İcma gerçek bir demokratik yöntem olarak uygulansaydı bilim ve düşünce hayatına hayırlı sonuçlar getirebilirdi ama ne yazık ki icma bir **'Allah ile aldatma yöntemi'** olarak sahnelenmiştir. Ve bugün, müslüman düşünürlerin başına dert, beyinlerine pranga olmaktadır.

Din adına otorite kişi ve kurum kabul etmediği içindir ki, Kur'an, ne din sınıfına izin vermiş ne **din adamı** diye bir tip tanıtmış ne de **din kisvesi** kabul etmiştir. Bunlardan beklenebilecek her türlü yetki ve otoriteyi tek bir kavrama vermiştir. İlim. Bu tutum dinler tarihinde sadece Kur'an'da görülmektedir. Ne yazık ki din otoritelerine, din sınıfı ve kıyafetine derin bir şuuraltı ile alışmış bulunan insanlık, Kur'an'ın bu alışılmışa ters anlayışını bir şekilde dışlamak eğilimi içine girmiş ancak bunu açıkça yapamadığı için maskeli kurumlar

kullanma yoluna gitmiştir.

İşte icma bu maskeli kurumlardan biridir. Dikkat edilsin, Kur'an yüzlerce kez ilim dediği halde **ilim** denmemiştir ama bir kere olsun icma demediği halde sürekli icma denmiştir. Çünkü ilimde kaypaklık ve manipülasyon işletemezsiniz ama icmada işletirsiniz. İlkeleri ve kavramları delip istismara açık bir otorite yaratmak gerekirdi; yaratılmıştır. Eğer icma konsil değil, bilim otoritesidir deniyorsa o zaman **"İcma ile belirlenen hususlarda bir daha içtihat yapılamaz!"** dayatmasının olmaması gerekir. Hiç değilse, **'ulemanın icmaı var' demekle 'konsil kararı var' demek arasında hangi farkın olduğunun açıklanması gerekir.** Açıklama yapılmamıştır, yapılamaz da.

Meselenin dikkat çeken yanlarından biri de şudur: İslam tarihi boyunca, icma yapılan konular sadece dinsel konular olmakla kalmamış, yaratılış, eşyanın tabiatı, varlık kanunları vs. gibi tamamen akıl, bilim ve deney alanına giren konularda da icmalar icat edilmiştir.

İslam dünyasında, **bilimsel icat ve keşifler yapmak yerine icmalar yaratılmıştır.** Oysaki bu alanlar, varlık kanunlarının işlediği alanlardır. Bu kanunlar, çoğunluk görüşüyle değil, varlığın bilimsel yöntemlerle incelenmesi sonucu keşfedilir. **Bilimde parmak hesabı olmaz. Bilimsel kanunlar, oylamalarla değil, araştırmalarla bulunur. Bilimde demokrasi olmaz, din koymada ise hiç olmaz. Bilim, sünnetullaha (varlık yasalarına), din ise hükmullaha (Allah'ın hükmüne) dayanır. Bilimin kanunları ile dinin buyruklarını icma ile koymaya kalkmak aklen bühtan, naklen şirktir.**

Kilise, asırlarca bu suçu işleyerek dine de bilime de kötülük etmiştir. **Kilise,** bilimin kanunlarıyla dinin buyruklarını **konsil** kararlarıyla belirlemeye kalktı ve bu yüzden bilim de zarar gördü din de. İcma, örneğin, yöneticiyi seçmede, yerleşim, istihdam, sanayi, ziraat, ticaret alanlarını belirlemede bir demokratik yöntem olarak kullanılabilir. Çünkü bu alanlar zaman üstü ilkelerin alanı değildir. Ama bilimin kanunları,

dinin buyrukları evrensel ve zaman üstüdür; ulemasının icmaı ile belirlenemez. Böyle bir belirleme eşyanın doğasına aykırıdır.

Geleneksel-dayatmacı icma anlayışının müslümanları nerelere götürdüğüne ilginç bir örnek verelim: İslam adına **'şampiyon'** ilan edilmiş bir ülkenin en büyük din adamı kalkıyor, 20. yüzyılın sonunda **"Dünya dönüyor diyen kâfir olur, çünkü ulemanın, dünyanın dönmediğine ilişkin icmaı vardır"** diyebiliyor. Daha korkuncu, bu dediğini, bir üniversitenin rektörü sıfatıyla imza attığı bir kitapla bilimsel (!) yayın olarak dünyanın önüne çıkarıyor.

Bu iddia, **Suudi Arabistan'ın şeyhulislamı sayılan Abdülaziz Bin Bâz'**ındır. Sözü edilen eser de **Bin Bâz'**ın **Medine İslam Üniversitesi** yayınları arasında çıkan ve elimizde 1975'te yapılmış ikinci baskısı bulunan ***'el-Edilletü'n-Nakliyyetu ve'l-Hissiyye 'ala Cereyâni'ş-Şemsi ve Sükûni'l-Arzı ve İmkâni's-Su'ûdi ile'l-Kevâkib'*** adlı kitabıdır. Kitabın adının Türkçesi şu: **"Güneşin Hareket Halinde Olduğuna, Dünyanın Dönmediğine ve Gezegenlere Gitmenin Mümkün Olduğuna İlişkin Naklî ve Hissî Kanıtlar"**

Bin Bâz, icma konusunda, akla isyan sayılabilecek şu cümleleri sıralıyor:

"Dünya, gezegenler ve yıldızlar konusunda, bu işin uzmanları olan astronomi bilginlerine gelince, onların sözleri asla güvenilir kanıt değildir. Çünkü bu sözler, herhangi bir şer'î kurala değil, zan ve tahmine dayanır..." (Anılan eser, 11)

"Öte yandan, bir konuda İslam din bilginlerinin icmaı varsa o icma hakkın ta kendisi olup aksi düşünülemez, tartışılamaz..." (Anılan eser, 13)

"Yüzyılımızın birçok yazarı ve öğretim üyesi arasında şu düşünce yayılmış bulunmaktadır: Güneş sâbittir, dünya döner. Bu konuda bana birçok soru soruldu ve sonunda konuyla il-

gili özlü bir eser yazarak okuyucuları bu sapık düşünceden uzaklaştırmak ve gerçeğe yöneltmek gerektiğine kanaat getirdim. Artık bundan sonra hâlâ 'Dünya dönüyor' diyenlerin sözleri Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i yalanlamaya yönelik küfür ve sapıklıktan başka bir şey olmayacaktır. Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i yalanlayanlar ise dinden çıkmış olurlar. Bunlara tövbe teklif edilir; dinler, tövbe ederlerse ne iyi, etmezler ve eski düşüncelerini sürdürürlerse kâfir ve mürted olarak katledilirler. Geriye kalan malları mülkleri de kamu hazinesine devredilir." (age. 23)

Suutlu din otoritesinin din adına ortaya koyduğu bu tespitler ve verdiği fetva esas alınırsa, yaklaşık bir buçuk milyar insanın yaşadığı İslam dünyası nüfusunun tamamının katli vacip olmuş demektir.

Şeyhin, dünyanın dönmediğine ilişkin naklî (dinsel rivayetlere dayalı) kanıtlarından sonra '**kesin, susturucu kanıt**' olarak öne çıkardığı '**hissî**' yani duyumlara dayalı kanıtları da var. Bu kanıtlarının çoğu, **göze hitap** eden kanıtlardır. Özetleyelim:

"Dünyanın döndüğüne ilişkin iddia, sadece dinsel nakiller açısından saçma olmakla kalmaz, görsel kanıtlar ve gözlemler açısından da bir saçmalık olarak ortaya çıkar. Şöyle ki, müslüman, kâfir tüm insanlar hiç aralıksız, güneşin akşam bir yerden battığını, sabahsa başka bir yerden doğduğunu görmektedirler. Bu insanlar yerkürenin de sürekli aynı yerde durduğunu görmektedirler. Ne beldeler yer değiştiriyor, ne dağlar. Eğer sapıklık içinde olanların söyledikleri gibi dünya dönseydi beldeler, dağlar, ağaçlar, nehirler, denizler sürekli yer değiştirir olacaktı. (Kur'an'ın, dağların yerinde durmayıp bulutlar gibi hareket ettiğini söyleyen ayeti için bk. Neml, 88) **Ve mesela, kıble yer değiştirecekti. Neresinden bakarsanız bakın, dünya dönüyor demek koca bir sapıklık ve saçmalıktır."** (Anılan eser, 23)

"Şöyle bir düşünün! Şu Mekke'deki ünlü Nur Dağı, Ebu Kubeys Tepesi, şu Medine'deki Uhud Dağı ve dünyanın onca

dağı... Bunların hangisi bugüne kadar yerini değiştirdi? Böyle şey olabilir mi? Yalnız şu basit gözlem bile 'Dünya dönüyor!' diyenlerin nasıl bir sapıklık içinde olduklarını göstermeye yeter!" (Anılan eser, 24)

İki gözünün de görme özürlü olduğunu bildiğimiz ve sohbetlerinden tanıdığımız Bin Bâz, 'karşı çıkılmaz' (!) kanıtlarını böylece sıraladıktan sonra, dünyanın dönmediği konusunda icmaı olan eski din ulemamızın eserlerinden, özellikle tefsirlerinden uzun uzun nakiller yaparak **'cahil ve aldatılmış'** insanlara ışık tutuyor (!) ve onların **"Dünya dönüyor"** iddiası gibi büyük bir küfürden kurtulup hidayete ermelerini istiyor. Eserin son sayfaları, Şeyh'in fikrine katılmadığını söyleme cüretini gösteren bazı **'aldatılmış ilim adamları'**na cevap verip onları **mürted** olmaya götürecek sapık yollarından döndürmeye ayrılmış. Ve büyük eserin hidayete erdirme uğruna yaptığı **cihat** (!) noktalanmış...

Bu kitapta din, bilim ve müslümanlar adına sergilenen facianın bir benzeri, engizisyon kayıtlarında bile yoktur. Tam bu noktada, tarihin burasından, ilim çilesinin ünlülerinden biri olan **Galile**'yi (ölm. 1642) rahmet ve saygıyla anıyoruz:

Anlaşılan o ki, **İslam dünyasının icmalarının epey bir kısmı, birleşilmesi gereken konularda değil de karşı çıkılması gereken konularda oluşmuş: Bilimi ve tanrısal iradeyi saf dışı etmek için. Müslüman dünyanın felaket sebeplerinden biri de bu olsa gerek.**

İcma konusunda gerçek, geleneksel dincilerin zorlamalarıyla yaratılan sonuç değil, bir İmamı Âzam uzmanının aşağıdaki satırlarda gösterdiğidir:

"Klasik kaynaklarda, icmaın, Hanefî fıkhında, fıkıh usûlü açısından delil niteliğinde olduğuna ilişkin bir işarete rastlanmaz. Ancak, sonraki Hanefî fakîhleri, Hanefî fıkıh metodolojisinin yazıya geçirilmesi sırasında, icmaa kendi fıkıhlarının delilleri arasında yer vermişlerdir. Böyle bir anlayı-

şın, bizzat İmamı Âzam tarafından benimsendiğine ilişkin sonraki beyanların Ebu Hanîfe'ye nispetini kabule götürecek yeterli belgeye sahip değiliz." (Dâiretü'l-Maarifi'l-İslamiyye, Ebu Hanîfe mad.)

Cumhuri Ulema:

Çoğunluk demektir. Sünnî çevrelerde bununla kast edilen, dört Sünnî mezhebin üçüdür. Başka bir ifadeyle, bu dört mezhepten üçünün ittifak ettiği konuda cumhur görüşünden söz edilir. Bir mezhebin içindeki çoğunluk görüşü de cumhur sözüyle ifade edilir ve bu durumda cumhur sözüne, bahis konusu edilen mezhebin adı da eklenir: Cumhuri hanefiyye, cumhuri Mâlikiyye vs. gibi. Cumhur tabiri yerine 'çoğunluk' anlamına gelen **'ekserûn' sözcüğü de kullanılmak**tadır. Cumhurun görüşü, icma derecesinde olmasa da bir **hüccet** sayılmıştır ki, bu görüş de Kur'an dışıdır. Çünkü Kur'an'a göre hüccet Allah'ındır, yani ilkelerin. (bk. 2/150; 4/165; 6/149)

Cumhur, sosyolojik-idarî meselelerde bir değer ölçüsü olabilir. Ama cumhuru, ilim ve fikir alanında ölçü kabul etmek Kur'an'ın yüzlerce ayetine aykırı bir şirk bühtanıdır.

Sevadı Âzam:

Kelime anlamıyla **'en büyük karanlık'** demek olan bu tabir 'hakikati temsil eden büyük çoğunluk' anlamında Ehlisünnet mezhebi mensupları için kullanılmıştır. Yani tabirin hakikat ölçüsü yaptığı şey, çoğunluk yani kelle sayısıdır. Bu kabul de Kur'an'a tamamen aykırıdır.

'es-Sevâdü'l-A'zam' adını taşıyan ve 342/953 yılında ölen **Hakîm es-Semerkandî** tarafından yazılan eser Ehlisünnet mezhebi inancını savunur. Eser tetkik edildiğinde, savunduğu temel meselelerin büyük çoğunluğunun Kur'an'a aykırı geleneksel görüşler, özellikle Emevîlerce dinleştirilmiş görüşler olduğu hemen fark edilir.

XL
ŞER VE ŞİRK KODAMANLARINI LANETLEYEN KİTAP

EFENDİLERLE AĞALARIN MAHVETTİĞİ KİTLE

Mahvolan kitle müslüman camiadır. Asırlardır mahvolmuş durumdadır. Mahvoluşun sebebi ise o kitlenin **'efendi'** ve **'ulu'** diye başında tuttuğu putlaştırılmış despotlardır.

Efendiler ve kodamanlar tabirini, gelenekten veya siyasetten almış değiliz. Tabir de ona yüklenen anlam da doğrudan doğruya Kur'an'dan alınmıştır. Efendiler ve kodamanlar tabiri **Ahzâb suresi 67.** ayette ve tam bizim kullandığımız anlam ve bağlamda kullanılmıştır. Bu kullanım, Kur'an'm en büyük mucize ihbarlarından biridir ki, İslam ümmetinin felaket sebeplerinin en önde gelenini tanıtmaktadır. Şimdi bu mucizeler mucizesi ayeti, bünyesinde yer aldığı anlam kümesinin bütünü içinde görelim:

"Hiç kuşkusuz, Allah, inkârcı nankörleri lanetlemiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır. Uzun süre kalacaklardır onun içinde. Ne bir dost bulacaklardır ne de bir yardımcı. Gün olur, yüzleri ateşin içinde evrilip çevrilir de şöyle derler: 'Lanet olsun bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, keşke resule itaat etseydik!' Ve derler ki, 'Rabbimiz! Biz, efendilerimize/mallara ve kitlelere egemen güçlere/karanlık adına egemenlik kuranlara/yılan, akrep, kurt, arslan gibi korku salanlara/kalp karanlığını temsil edenlere ve ekip başlarımıza/kodamanlarımıza/putlaştırdığımız kişilere itaat ettik de onlar

bizi yoldan saptırdılar! Rabbimiz, onlara iki kat azap ver; onları büyük bir lanet ile lanetle!" (Ahzâb, 63-68)

Omurga kelimeler **'sâdet'** ve **'kübera'** kelimeleridir. İkisi de çoğul kullanılmıştır. Tâbiûn nesli müfessirlerinden **Katâde bin Diâme** (ölm. 118/736), ayetteki **'efendiler ve büyükler'** tabirinden maksadın **'şer ve şirkte reislik edenler'** olduğunu söylemektedir. Rivayet tefsirinin babası sayılan **Taberî** (ölm. 310/922) de **'sâdet'**i **'sapıklıkta öncüler'**, **'kübera'**yı da **'şirkte öncüler'** olarak anlamlandırmış, sonuç olarak da şunu söylemiştir: **"Bunlar şer ve şirkte reis olanlardır."**

Son dönem müfessirlerinden Iraklı **Mahmut el-Âlûsî** (ölm. 1854), ayette geçen **'efendiler ve büyükler'** ifadesiyle ulemanın kastedildiğini söylemektedir. Âlûsî'ye göre, "Bunlar, bir biçimde küfrü telkin edip onu halka süslü püslü gösterirler." (Âlûsî, ***Ruhu'l-Meânî***, cüz, 22)

Evet, ayette tanıtılanların bir kısmı şerde yani haksızlık, zulüm ve kötülükte reistir, bir kısmı da ruhsal-manevî hayatı perişan etmede reistir. Kur'an'ın tezi şudur: **Bu şer ve şirk öncüleri, kendilerine itaat edenler buldukça palazlanır, yücelir, ilahlaşırlar.** Bu süreçten iki kötülük putu doğar:

1. Maddî-sosyal hayata egemen olan despot put,
2. Manevî-ruhsal hayata egemen olan Allah ile aldatıcı put (efendi, şeyh, veli vs. adıyla kutsallaştırılan şeytan evliyası).

Kur'an, **Zühruf suresi**'nde getirdiği devrimle bu tipleri üretenlerin, bunlara itaat edenlerin ta kendileri olduğunu bildirmiştir. Dikkat edilmelidir ki, Zühruf suresinde de Ahzâb suresinde de **'put yaratma'**nın sebebi olarak kullanılan kelime aynıdır: İtaat. Yani maddî ve manevî despotlara itaat. İtaat kelimesi iki ayette de fiil kullanımdır ve geçmiş zaman kipi seçilmiştir. Bu da gösterir ki, ayette dikkat çekilen bela **'tasavvur edilmiş bela'** değil, **'tahakkuk etmiş bela'**dır.

Ayette kullanılan omurga kelimelerden birincisi olan **'sâdet'**, efendi, mallara ve kitlelere egemen olan güçlü kişi, karanlık

adına egemenlik kuran, vahşi ve zehirli hayvanlar gibi korku salan, kalp katılığını temsil eden kişi demek. İkinci kelime olan **kübera** ise ekip başı, kodaman, putlaştırılmış kişi demek. Kur'an, bu kelimenin tekilini, iki yerde, put anlamında kullanmıştır. (Enbiya, 58, 63) Aynı kökten ve aynı anlamda olan **'Ekâbir'** sözcüğü ise **'toplumun mücrimleri'** yani ağır suçluları olarak nitelendirilmiştir. (En'am, 123)

Bütün putlar, putlaştırılmış kişilerin birer dönüşümüdür. Mekke oligarşisinin taptığı putlar da başlangıçta saygın insanlardı. Onları yücelte yücelte tapılacak ilahlar haline getirdiler. Eski Yunan'ın tanrılar panteonundaki ilahlar da başlangıçta birer saygın kişi idiler. Bu kişilerin her ölenini yunan paganizmi 'ona saygı' adı altında panteona koydu ve zaman içinde her birine ilah payesi verdi. Bu yunan geleneği, İslam tarihinde tarikatlar tarafından tarikat şefleriyle onların türbelerine uygulanan ilahlaştırma yönteminin prototipidir. Elbette ki İslam tarihinde iş bu kadar açık ve pervasız yapılamamıştır; çünkü Kur'an tevhidi ve Hz. Peygamber'in icraatı buna açıkça karşıdır. Bu bilindiği içindir ki, putlaştırma tezgâhı önce peygamberi putlaştırarak ondan gelecek engellemeyi ustalıkla saf dışı etmiş, ardından da keyfine uygun kim varsa alt-ilaha dönüştürüp tarikatlar panteonuna eklemiştir. **Tarikat şecereleri, eski Yunan'ın ilahlar panteonunun İslam cilasıyla ortaya sürülen versiyonları olarak görülebilir.**

Klasik tefsirler, Ahzâb suresinin 67. ayeti üzerinde hiç durmamıştır. Bazılarında bu ayetin sadece metni verilmekle yetinilmiştir. Hatta bazılarında (mesela Hanefîliğin müfessir fakîhi el-**Cassâs**'ın ***Ahkâmu'l-Kur'an'ında) ayetin metni bile kayda geçirilmemiştir.*** **'Müfessirlerin Babası'** unvanını taşıyan **Fahreddin er-Râzî** ***(ölm.*** 606/1209), tefsiri ***'Mefâtîhü'l-Gayb'***da, bu ayetteki yaratıcı mucizeye tek kelimeyle değinmez. Diğer ayetlerde verdiği ve bazen sayfalarca sürdürdüğü o kılı kırk yaran açıklamalarının tek cümlesini bu ayetin tefsirinde göremezsiniz. Tefsirde ***çağımızın Râzisi*** gibi gördüğümüz **Elmalılı Hamdi** (ölm. 1942) üstadın da aynı yolu izlediğini, bu ayetle ilgili tek cümle söylemediğini görmekteyiz.

XLI
KENDİSİNİ TEBLİĞ EDEN PEYGAMBERİ 'EFENDİ DEĞİL, 'ARKADAŞ' DİYE ANAN KİTAP

Kur'an'ın dinler tarihinde yarattığı en büyük devrimlerinden biri de Hz. Muhammed'in, İslam'ın çekirdek nesli olan iman arkadaşlarıyla ilişkilerinin bir benzeri görülmemiş düzenlenme şeklidir. Bu düzenlemenin özellikle şirk bağlamında çok dikkatle değerlendirilmesi gerekir.

Kur'an, hiçbir yerinde, ima ile bile olsa, Hz. Muhammed'i geleneksel İslam'ın kullandığı ilahlaştırıcı, toplumdan tecrit edici, farklılaştırıcı ifadelerin hiçbiriyle anmamakta, tanıtmamaktadır. Bu tür ilahlaştırıcı veya ilahlaştırmayı çağrıştırıcı ifade ve tavırları, bizzat Cenabı Peygamber'in çok sert biçimde yasaklayıp kırdığını, bu eserin muhtelif yerlerinde gösterdik.

Örneğin, **'Efendim'** tabiri. Hz. Peygamber arkadaşlarının kendisine **"Efendim"** diye hitap etmelerini şiddetle yasaklamış, bu ifadeyi kullananların imanlarının gereğine göre değil de şeytanın keyfine göre konuştuklarını söylemiştir. Onun bu tavrı, Kur'an'ın onlarca ayetinin fiilî tefsiridir.

Kur'an, **'itaat edilen efendiler ve ulular'**ın insanları yoldan saptırdıklarını ve bu yaptıklarıyla lanetlik hale geldiklerini çok ibret verici ifadelerle mesaja dönüştürmektedir. Ahzâb suresinin 64-68. ayetleri bu mesajı önümüze koyan mucize beyyinelerdir ki bir önceki fasılda anlamlarını ve açıklamalarını verdik.

Konunun ayrıntıları *'Şirk'* adlı eserimizin 2. bölümünün **'Şer ve Şirk Kodamanlarına İtaat'** başlığını taşıyan faslında da verilmiştir.

Şirk, Tanrı elçisini **'beşer'** olduğu gerekçesiyle ret etmektedir. Mekke müşrikleri için Hz. Muhammed'in en tahammül edilmez yanı onun **'beşer nebi'** oluşuydu. Şu sarsıcı beyyinelere bakın:

"Şanı yücedir o kudretin ki, hakla bâtılı ayıran o Furkan'ı, bütün âlemler için bir uyarıcı olsun diye kuluna indirdi! Göklerin ve yerin mülk ve saltanatı yalnız O'nundur. Çocuk edinmemiştir O. Mülk ve saltanatında ortak yoktur O'na. Her şeyi yaratmış ve her şeye bir ölçü ve oluş tarzı takdir etmiştir. Böyleyken, O'nun yanından yöresinden birtakım ilahlar edindiler. Hiçbir şey yaratamaz bunlar. Kendileri yaratılmışlardır zaten. Kendi benlikleri için bile ne bir zarara güç yetirebilirler ne bir yarara. Ne bir ölüme güçleri yeter ne bir dirime ne de kabirden çıkarıp hesap sormaya. Küfre sapanlar şöyle dedi: 'Bu Kur'an, onun uydurduğu bir düzmeceden başka şey değildir. Ve bu düzmecede ona, başka bir topluluk da yardım etmiştir.' Yemin olsun ki, bunu söyleyenler bir zulüm, günah ve iftira sergilemişlerdir. Dediler: 'Öncekilerin masallarıdır bu! Birilerine yazdırdı onu. O ona sabah akşam birileri tarafından yazdırılıyor.' Şöyle söyle: 'Onu göklerde ve yerdeki sırrı bilen indirmiştir. Kuşkusuz, O, Gafûr'dur, Rahîm'dir.' Şunu da söylemişlerdir: 'Ne biçim peygamberdir bu; yemek yiyor, sokaklarda yürüyor. Üzerine bir melek indirilmeli, beraberinde özel bir uyarıcı olmalı değil miydi? Yahut ona bir hazine gönderilmeli yahut ürününden yediği bir bahçesi olmalı değil miydi?' O zalimler şunu da söylediler: 'Sizler büyülenmiş bir adamdan başkasının ardı sıra gitmiyorsunuz."

"Bak da gör, nasıl benzetmeler yaptılar senin önünde! Sapıttılar, artık bir daha yol bulamazlar. Şanı yücedir o kudretin ki, dilerse sana ondan daha hayırlısını, altından nehirler akan bahçeleri verir ve senin için köşkler de yapar." (Furkan, 1-10)

"Allah'ı, kadrine/şanına yaraşır şekilde tanıyamadılar. Çünkü 'Allah, insana hiçbir şey vahyetmemiştir' dediler. De ki, 'Mûsa'nın insanlara bir ışık, bir kılavuz olarak getirdiği kitabı kim indirdi? Siz o kitabı birtakım parşömenler yapıp ortaya sürüyorsunuz, birçoğunu da saklıyorsunuz. Size, sizin de atalarınızın da bilmediği şeyler öğretildi.' Allah! de, sonra bırak onları saplandıkları batakta oynayadursunlar." (En'am, 91)

Şuuraltlarım şirkin irinli illetinden layıkıyla temizleyememiş, yani **'Allah'ı hakkıyla takdir edememiş'** olanlar, bir yolunu bulup 'beşer nebi'yi ilahlaştırmışlardır. Doğrusu şu ki, şirk, **yedek ilahsız asla rahat edememektedir.** Hiç kimseyi yedek ilah yapamayacağını düşündüğünüz zaman, şirke savaşın öncüsü olan peygamberi yedek ilah yapmaktadır. Şirkin bu yıkıcı yaklaşımını daha baştan etkisiz kılmak içindir ki, Kur'an, Muhammed Aleyhisselam'ı, ahlaklarını ilk elden inşa ederek insanlığa örnek modeller olarak eğittiği muhataplarının efendisi, üstadı, hazreti, yücesi, şefaatçısı vs. olarak anmamaktadır. Onun, müminleriyle münasebetlerinde ona tek sıfatla hitap etmektedir: **Arkadaş.** İniş sırasıyla 7. sure olan Tekvîr'den başlayarak, iniş sırasıyla 113. yani sondan bir önceki sure olan Tevbe'ye kadar hitap hep budur.

Evet, Kur'an, kendisinin mahbatı (indiği benlik) olan Muhammed Aleyhisselam'ı, hitap ettiği çekirdek neslin sadece 'arkadaşı' olarak anmaktadır. Muhammed onların arkadaşıdır onlar da Muhammed'in arkadaşıdır. İki taraf da **'arkadaş'** sıfatıyla anılmıştır. Muhammed **'efendi'**, onlar ise 'basit seviyeli köleler' vs. diye anılmamıştır. Muhammed onların efendisi falan değildir, arkadaşıdır. Onlar da Muhammed'in kölesi değillerdir, arkadaşlarıdır. Eğiten de arkadaş olarak anılmıştır, eğitilen de, veren de arkadaş olarak anılmıştır alan da, aydınlatan da arkadaş olarak anılmıştır aydınlanan da, yücelten de arkadaş olarak anılmıştır, yücelen de. Bir inkılabın yüceliğine, gerçekliğine, insancıllığına, hakka uygunluğuna en büyük kanıtlardan biri de bu değil midir? Okuyalım şu ayetleri ve ürperelim:

"Arkadaşınız bir cin çarpmış değildir. Yemin olsun ki, onu apaçık ufukta gördü." (Tekvîr, 22-23)

"Yemin olsun inip çıktığı zaman yıldıza/fışkırıp çıktığı zaman çimene/süzülüp aktığı zaman Ülker Yıldızı'na/aşağı indiği zaman o parçalar halinde ağır ağır gelene, ki, arkadaşınız ne saptı ne de azdı. O; kuruntudan, keyfinden konuşmuyor. İndirilmiş bir vahiyden başkası değildir o. Kuvvetleri çok müthiş olan belletip öğretti onu ona." (Necm, 5)

"Düşünmediler mi ki, o arkadaşlarında cinnetten eser yok. Apaçık bir uyarıcıdan başkası değildir o." (A'raf, 184)

"Arkadaşınızda cinnetten eser yok! O, şiddetli bir azap öncesinde sizi uyaran bir kişiden başkası değil." (Sebe', 46)

"Eğer siz ona yardım etmezseniz bilin ki, Allah ona zaten yardım etmişti. Hani, küfredenler onu iki kişinin ikincisi olarak yurdundan çıkardıklarında, mağarada bulundukları bir sırada arkadaşına şöyle diyordu: 'Tasalanma, Allah bizimle!" (Tevbe, 40)

Şimdi İslam dünyasına bir soru sormak ve sordurmak zorundayız:

İslam dünyasını asırlardır, **'Efendiler, hazretler, ekâbir, ızâm, fiham,** üstatlar' ve daha bilmem neler olarak boyunduruğu altında inletenlere, Kur'an'a imanlarının olup olmadığını sormak zorundayız. Kur'an'a imanları varsa, o imanla, kendilerine verdirdikleri o unvanları yan yana nasıl tutuyorlar? Ya Kur'an'a imanı ya o unvanları seçeceklerdir. İkisini birden seçerek **'Kur'an mümini'** olamazlar. Ne yazık ki tarih bize, onların o unvanları seçtiklerini ve seçmeye devam ettiklerini gösteriyor.

XLII
RABLER HEGEMONYASINI YIKAN KİTAP

"İnsanın varlıktaki yeri için aracı söz konusu edilemez"

Paul Tillich

Rableştirilen din temsilcileriyle kurulan **'Rabler hegemonyası'nı** çok iyi tanımalıyız. Nedir bu hegemonya ve nasıl kurulup nasıl işlemektedir?

Kur'an dilinin sözcükleriyle ifade ettiğimiz bu müşrik hegemonyayı, bir tür **'yedek ilahlar hegemonyası' olarak düşünmek zorundayız. Yani burada Allah'ın yetkilerini kullanmaya kalkanların kitleler üzerinde kurdukları hegemonya söz konusudur.** Bu hegemonyanın esası, halkların **iman, bilgi veya akıl zaafını kullanarak ilahlaşmış kişilerin tasallutudur.** Bu kişiler krallar olabileceği gibi, din adamları da olabilir. Şöyle veya böyle, söz konusu olan, **Allah ile aldatmak üzere Allah'ın vekili gibi iş görmeye kalkanların veya o mevkie yükseltilenlerin hegemonyasıdır.**

'Fırkalar yaratmak üzere rableştirilmiş kişiler' deyimi Kur'an'ındır:

"Fırkalara bölünüp parçalanmış rabler mi hayırlıdır, yoksa biricik ve Kahhâr olan Allah mı?" (Yusuf, 39)

Bu ayet, insanları rableştirmenin, klik ve hizip oluşturmakla

yürütüleceğini, insan rableştirmeyle fırkacılığın birbirini tamamlayan bir yapı olduğunu da mucize bir biçimde ortaya koyuyor. Gelelim terimsel ayrıntılara:

Kur'an, örtülü şirkin, yani din patenti altında sergilenen kılık değiştirmiş putçuluğun, gerçek **Rab** yanına birtakım sahte rablerin eklenmesiyle vücut bulduğunu gösteriyor. Bu noktada, rab kelimesinin çoğulu olan **erbâb** kullanılmaktadır. **Erbâb**, gerçek Rabb'e karşı veya onun yanma yöresine konmuş sahte ilahlar kadrosu demektir. Bu kadro, bütün pagan sistemlerde güçlü bir **'ilahlar panteonu'** oluşturur. Eski Yunan'da bu panteonun başında **Zeus** vardı. Arap Yarımadası'nda, **Kureyş şirk kodamanları**, Mekke şirk panteonun başına, Kur'an'ın bildirdiğine göre, 'Allah'ı oturtmuşlardı. Onlar, Muhammed'in anlatıp öğrettiği Allah'tan asla rahatsız olmuyorlardı; hatta onun yüceliğini, kudretini, eşsizliğini kabul ve itiraf ediyorlardı. Tek beklentileri, Allah'ın berisinden yedek ilah edindikleri **'aracılar, Allah'a yaklaştırıcılar'**, (Zümer, 3), **'Allah katında şefaatçılar'** (Yunus, 18) belledikleri alt ilahların (şürekâ veya **endâdın**) reddedilmemesiydi. Peygamber'den istedikleri sadece buydu. Peygamber'in asla vermediği de sadece buydu. Kur'an tevhidi, işte bu **'sadece'** mihverinde oluşmaktadır.

Erbâb yani sahte rabler, egemen bir panteon oluşturur. **Şirk,** esasında böyle bir panteonun kotardığı dinin adıdır. **Şirk,** Emevî kodamanlarıyla onların dümen suyunda bir 'İslam' dayatan bugünkü dincilerin tanıttıkları gibi dinsizlik, Allahsızlık falan değildir. **Şirk,** bir dindir ama tek ilahın değil de bir ilahlar panteonun egemen olduğu dindir. **Rabler veya tanrılaştırılmış, dokunulmaz, eleştirilmez kılınmış kişiler işte bu ilahlar panteonunun üyeleridir.**

Kur'andan öğreniyoruz ki, Allah'a ortak koşmak ya **şürekâ** (ortaklar) ya **endâd** (karşı ilahlar) ya da **erbâb** (rabler) hegemonyası kurmakla oluyor. Bu hegemonyanın belirgin niteliği, Allah'a ortaklık tavrı içine girilmesidir. Bunun açık veya örtülü, kısmen veya tamamen, iyi veya kötü niyetle yapılmış

olması hiçbir fark yaratmaz.

Dinin şemsiyesine sığınarak rabler hegemonyası kurup kutsala hürmet adı altında örtülü şirke gidilmesi, Kur'an'ın dikkat çektiği en büyük tehlikedir. Ve Kur'an bize gösteriyor ki, bu günahın failleri daima din temsilcileri olmuştur. İlahî kitap, yüzlerce ayetinde, doğrudan veya dolaylı, bu din temsilcilerinden, üzerine basa basa yakınmaktadır. Kısacası, Peygamberler mirası, rabler hegemonyasıyla içinden çürütülmüş ve faturası Allah'a kesilen din, bazı devir ve zeminlerde şeytana ve karanlığa hizmet eden bir tahrip kurumu haline getirilmiştir.

RABLER HEGEMONYASINDA KADEMELER

Peygamberler Kademesi:

Rabler hegemonyasının ilk adımı, peygamberleri rabler haline getirmekle atılıyor. Kur'an'ı dinleyelim:

"Allah size, meleklerle peygamberleri rabler edinmenizi emretmiyor. O size, müslüman adını almanızdan sonra küfür mü emrediyor!?" (Âli İmran, 80)

Demek oluyor ki, rabler hegemonyası dine karşı olanlar tarafından değil, dinin içindeki unsurlar tarafından oluşturuluyor. Bunun içindir ki biz, rabler hegemonyasının ortaya çıkardığı şirki, **'kutsalı şirk aracı yapmak'** veya **'hürmet putperestliği'** diye anıyoruz. **Vahyin beyanlarına dayanmayan bir hürmet gösterisi, örtülü şirkin habercisi olarak görülmelidir.**

İslam dünyası, Hz. Muhammed'den hemen sonra başlayan ve günümüzde doruk noktalarına doğru tırmanan bir rabler hegemonyasının sıkıntıları içinde olmuştur. Çeşitli boyutlardaki görünümünü ve seyrini ***'Kur'an'daki İslam'*** kitabımızda genişçe ele aldığımız bu hegemonyanın burada sadece temel belirişlerine değineceğiz.

Anılan hegemonya, bütün hayatını putçuluğa karşı mücadele vermekle geçiren Hz. Muhammed'in, Beniisrail ve Hristiyan mitolojisinden aktarılan hurafelerle 'övülme'si süreciyle başladı. O, kendisinin bir gün bir biçimde şirk aracı yapılacağını elbette ki biliyordu. Şu uyarıları sebepsiz değildir:

"Beni, hristiyanların Hz. İsa'yı övdükleri gibi aşırı bir biçimde övmeyin; bana, 'Allah'ın kulu ve elçisi' deyin." (Buharî, enbiya 48)

"Benim için kıyama durmayın; kıyam yalnız Allah için olur." (İbn Sa'd; ***Tabakaat,*** 1/387; Tirmizî; ***Şemâil,*** 159)

Bu sözlerin sahibi olan Peygamber, hürmet putperestliğinin uydurmalarıyla çehre değişikliğine uğratılıp örnek alınabilecek bir '**beşer nebi**' olmaktan çıkarılıp göklere, bulutların ötesine gönderildi. Tıpkı **Hz. İsa**'ya yapıldığı gibi. Tüm bunlar, Allah'ın elçisi olan Hz. Peygamber'in Allah'ın bir tür ortağı konumuna getirilmesi ve tebliğ ettiği kitabın buyruklarıyla çelişen bir yığın uydurma sözün sahibi gibi gösterilmesi pahasına yapıldı. İnsanlık, bu günahın faturasını elbette ki ödeyecekti. Kur'an'la arasına sokulan duvarlara başını vura vura ödemektedir.

PEYGAMBERLİĞİ ÖZETLEYEN İKİ SÖZCÜK

Kur'an, peygamberlerin sorumluluklarını da onurlarını da iki kelimede toplamıştır: **Abd, resul. Abd,** kul; **resul** Tanrı elçisi demek. Kur'an, Peygamberler için **nebi** sıfatını da kullanır ki o da Allah'tan haber getiren demektir. Farsça'dan dilimize geçen **Peygamber** (bir başka telaffuzla **peyamber**) de nebi ile aynı anlamdadır.

Kur'an'la birlikte şunu soracağız: Hak elçilerine, bizzat habercisi oldukları Allah tarafından verilmiş kul ve elçi unvanları, hangi mantık ve gerekçeyle yetersiz bulunuyor? Kim kimin malını bölüştürüyor? Bütün hayatlarını, habercisi ol-

dukları Allah'ın dinini tebliğe adamış peygamberlere unvan vermede dinin sahibi olan Allah yetersiz mi kalıyor? Kur'an, insanlığın ayağını iyiden iyiye kaydıran **'peygamber putlaştırma'** hastalığına tutulanları, bu hastalık yüzünden şirke bulaşmış toplumları hatırlatarak uyarırken şu mucize sözü üflüyor kulağımıza:

"Ne İsa Allah'a kul olmaktan çekinir ne de Allah'a yakınlaştırılmış melekler." (Nisa, 172)

Dikkat edilirse, örnek olarak, Allah'ın oğlu diye övülen, fakat bu övülmeyle şirk aracına dönüştürülen bir peygamber, **Hz. İsa** seçilmiştir. Gösterilmiştir ki, Allah'ın layık gördüğü unvanı az bulanların yüceltmeleri, ne övülene hayır getirir ne de övenlere. Kur'an bize öğretmiştir ki, bir peygamber için en büyük ve en şerefli unvan Allah'ın elçisi olmaktır. O ilahî elçilik aracılığıyladır ki Allah, Zebûr'u, Tevrat'ı, İncil'i ve Kur'an'ı indirmiştir. O elçilik görevini beğenmeyerek, "**Uzeyir Allah'ın oğludur, İsa da Allah'ın oğludur**" diyenler resullere en büyük saygısızlığı yaptılar ve peygamberleri yüceltiyoruz derken şirke bulaştılar. Hükmü, elçileri gönderen kudretten dinleyelim:

"Yahudiler, 'Uzeyir, Allah'ın oğludur dediler; hristiyanlar da 'Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu, onların ağızlarının ürettiği bir sözdür. Bu sözler, onlardan önce küfre batanların sözlerine benziyor. Allah onları kahretsin, nasıl da ters yöne döndürülüyorlar!!!" (Tevbe, 30)

İnsanlık, vahyin ürünlerini en mükemmel biçimde toplayan Kur'an'dan nasiplenmek istiyorsa her şeyden önce onu tebliğ eden Son Peygamber'e isnat edilmiş yalanları İslam'ın bünyesinden temizlemek ve yaradılış dinini, sahibinin gönderdiği saflık ve tazelikle kucaklamak borcundadır. Bu işte insanlığa en büyük yardım yine zamanüstü kitaptan gelecektir.

Sahabîler Kademesi:

Rabler hegemonyasında devreye sokulan ikinci unsur, **sahabîler** olmuştur.

Bugün, sahabîye hürmet adı altında İslam'ın buyruğu gibi ortaya sürülen kabuller, Kur'an'a aykırıdır. Yarı paganist bir tabular manzarası arz eden bu kabuller, müslüman kuşakların beynini ve ruhunu prangalayarak Kur'an'a hatta Allah'a ulaşmamızı engellemektedir. Sahabeye hürmet adı altında ileri sürülen niteliklerin birçoğunu Kur'an, peygamberlere bile vermemektedir. Mısırlı düşünür **Ahmet Emin** (ölm. 1954) gerçeği çok açık söylüyor:

"Sahabîler, rabler haline getirilmiştir."

Hz. Muhammed'e yalan isnat etmenin en geçerli yolu, onun arkadaşlarını kullanmaktı. Bu yol çok verimli bir biçimde kullanıldı. Önce, sahabîye hürmet adı altında bu insanlar dokunulmaz, tenkit edilmez ilan edildi, ardından da Peygamber'e mal edilecek yalanlar, bir sahabînin adına iğnelenerek kitlenin önüne çıkarıldı. Oysaki söylenenlerin bir kısmından sahabîlerin haberi bile yoktur. **Öte yandan sahabe unvanı taşıyanlar içinde aşırı yalancılığıyla (örneğin, Ebu Hureyre), zalimliği ve caniliğiyle (örneğin, Halid bin Velîd, Muaviye bin Ebu Süfyan), hıyanetiyle (örneğin, Tu'me bin Übeyrık) ünlenmiş insanlar vardır.** Geleneksel dinci söylem, hiçbir ayrım yapmadan Hz. Peygamber'in yüzünü görmüş her 'müslüman' **nüfus kâğıdı taşıyanı** sahabî saymakta, dokunulmaz, eleştirilmez, günahsız, udûl ilan etmektedir. (Sahabenin rableştirilmesiyle ilgili ayrıntılar için bizim *'İslam Nasıl Yozlaştırıldı'* adlı eserimizin **Sahabîler** bölümüne bakılabilir.)

Din Büyükleri Kademesi:

Rabler hegemonyasına eklenen üçüncü, fakat en ağırlıklı unsur, **ilahlaştırılan din büyükleri** oldu. **Din büyüklerini ilahlaştırmada bir numaralı sömürü ocağı olarak tasavvuf kullanıldı.**

İslam tarihine büyük bir miras bırakan tasavvuf kurumunun bugün en büyük kamburu, bu ilahlaştırma illetidir. Bu gönül ocağını, Kur'an çizgisinde yol alır bir konuma getirmek için ona musallat olan insan ilahlaştırma marazının Kur'an laboratuvarında tedavi edilmesi kaçınılmazdır. İslam'm yüzyılımızdaki en büyük vicdanı sayılan **Muhammed İkbal** (ölm. 1938), bu marazı, **'şeyhperestlik'** (şeyhe tapıcılık) veya **'pîrizm'** (şeyh dinciliği) olarak anıyor.

Mezhep imamları (daha geniş bir ifadeyle ulema) da rabler hegemonyasında önemli bir konuma getirilmiştir. Sûfî önderler dokunulmaz, tenkit edilmez ilan edilerek nasıl putlaştırılmışsa mezhep imamları da aynen öyle, zaman üstü ilan edilerek ilahlaştırılmıştır. Bugün birçok insan için bir konuda "Kur'an diyor ki..." sözüyle **"Mezhep imamımız diyor ki..."** sözü arasmda fazla bir fark yoktur. Hatta bazı kesimlerde **"Kur'an diyor ki..."** sözü insanları rahatsız etmekte ve **"Ben Kur'an'ı falan bilmem, benim mezhep imamım diyor ki..."** veya "Efendimiz diyor ki..." şeklinde çıkışlarla karşılaşılabilmektedir. Bu tavır, Kur'an açısından bakıldığında, katıksız şirktir. Çünkü **İslam, Kur'an dışında tenkit üstü kitap, Peygamber dışında tenkit üstü kişi tanımaz.**

Rabler hegemonyasmda, Kur'an'ın **tâğut** diye andığı zalim ve baskıcı liderlerin, hanedan despotizmlerinin, krallıkların yerleri de önemlidir. Esasen, hiçbir rabler hegemonyası **tâğut desteği** olmadan yaşayamaz. Emevîler'in kurduğu rabler hegemonyasına, **Emevî tâğutizmi** destek veriyordu. Bu tâğutizm zehirledi Hasan'ı, bu tağutizm hançerledi Hüseyin'i...

Rabler hegemonyasının halka sunduğu 'din'de hüküm ve söz sahibi, birkaç başlı bir şirkettir: Allah, Peygamber, sahabîler, mezhep imamları, tarikat şeyhleri, efendiler, üstadlar, halifeler, sultanlar... Böyle bir anonim şirket, din konusunda hükmü Allah dışında hiçbir kuvvete vermeyen Kur'an'ın dini olamaz. Burada, oynanmış büyük oyunlar vardır. **Allah'ın dinine müdahale edilmiştir.** Bu müdahalelerin kalıntılarını Kur'an denetiminde temizleme gayretinde olanları namussuz

aforozlarla etkisiz kılmaya çalışanlar, rabler hegemonyasının, haçlı kodamanlarla işbirliği yapmış onursuz ve imansız uşaklarıdır. Bunlar, Kur'an'dan rahatsız olmaktadırlar. Bunun ne anlama geldiğini kendileri düşünsün.

RABLER HEGEMONYASINDA HİYERARŞİ

Rabler hegemonyasının tutsakları bu hegemonyayı savunmak için antik pagan zihniyetinin kalıplarına tamamen uygun şu hiyerarşik yapıdan söz ederler: **Allah, peygamber, sahabî, veli.** Ve derler ki, peygamberi Allah mertebesine çıkarmamak şartıyla istediğiniz kadar översiniz, sahabîyi peygamber mertebesine çıkarmamak üzere istediğiniz kadar översiniz, veliyi sahabî mertebesine çıkarmamak şartıyla istediğiniz kadar översiniz.

Bu söylem, ilk başta tevhit ölçülerine uygun gibi görünür. Ne var ki bunu onayladığınız takdirde, bu hiyerarşiden eser kalmaz. Bir bakarsınız veli dedikleri tekke şefi, Kur'an'ın peygamberlere vermediği sıfatlarla anılır olmuş, peygamber Allah'ın ortağı konumuna getirilmiştir, sahabîyi övmek adı altında peygamber evladını katledenler peygamberden daha ***üstün sıfatlar***la anılır olmuştur. Telin koptuğu nokta hiyerarşinin kabul edildiği noktadır. **Hiyerarşi, bir şirk kavramıdır.** Tevhitte hiyerarşi olmaz. Hiyerarşi bir ***şürekâ*** nizamıdır.

Kur'an'da **hiyerarşi** deyimi de yoktur, hiyerarşi kavramı da. Tevhit dininde muvazaa ve **konsil** (din adına bağlayıcı kararlar alan ruhanî ekip) olmadığı için, hiyerarşi kavramının da yeri yoktur. **Hiyerarşi, panteonu** (ilahlar konseyi) olan **şirk** dinlerinde geçerlidir. Şirk panteonlarında baştaki en büyük ilahtan itibaren, işler ve oluşlar belli ilahlar arasında paylaştırılmıştır. Bu paylaşım ve görev dağılımı bir hiyerarşiye göre düzenlenir. Eski **Yunan** panteonunda hiyerarşinin tepesinde **Zeus** vardır. Eski **Hint** sisteminde de benzeri bir hiyerarşi dikkat çeker. İslam'ın yeryüzüne indiği mekân olan **Mekke**'de de **şirk** oligarşisi kendine özgü bir hiyerarşi benimsemişti. Ne il-

gınçtir ki Mekke şirk anlayışında hiyerarşinin tepesine **'Allah'** oturtulmuştur.

Mekke müşrikleri Allah'ı inkâr etmiyorlardı. Onun, varlıkların yaratıcısı en büyük ilah olduğunu kabul ve itiraf ederlerdi: **"Eğer onlara 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorarsan yemin olsun, 'Allah' derler..."** (Lukman, 25)

Mekke şirk kodamanlarının Hz. Peygamber'in temsil ettiği İslam'ın tevhit anlayışıyla çekişmeleri **'min dûnillah: Allah'ın berisinden'** yedek ilahların devre dışı tutulması, ilahlar arası hiyerarşinin kabul edilmemesi yüzündendi. Ne yazık ki sonraki zamanlarda bu hiyerarşi anlayışı, bazı kılık değiştirmelerle İslam'ın içine sokuldu.

Geleneksel Kur'an dışı din anlayışı, tüm meseleleri bu hiyerarşik düzen içinde anlar, tüm değerlendirmeleri buna göre yapar. İlginçtir ki bu hiyerarşi, zaman içinde, teorik olarak korunmakla birlikte pratik hayatta bozulmuştur. Örneğin, Allah ile Peygamber ilişkisinde zaman zaman Peygamberimizin söz ve fiilleri (sünnet) Allah'ın sözlerini (Kur'an'ı) **nesh**edici (hükümden düşürücü) bir rol oynayabilmektedir. Geleneksel anlayışın birçok din kitabında **'sünnetin Kur'an'ı neshi'** şeklinde başlıklara rastlanır.

Bazı fakîhler, mezhep imamlarının verdikleri fetvalara uymayan hadisleri, hatta ayetleri **mensuh** (hükümden düşmüş) gösterebilmişlerdir. Bu, öyle heterodoks, sapık sayılan mezheplerin kanaati değildir. En büyük **'hak mezhep'** sayılan Hanefîlik'in İmamı Âzam'dan sonraki devresinde de bu anlayış egemendir. **Hanefîlik**'in büyük imamlarından biri olan **Ubeydullah el-Kerhî** (ölm. 340/951), Hanefilik'in temel kitaplarından biri olan **er-Risâle**'sinde, mezhebinin şu ünlü ilkesini tekrarlar: **"Mezhebimizin hükümlerine uymayan her ayet ya tevil edilir yahut da mensuh sayılır. Her hadis de böyledir: Ya tevil edilir yahut da mensuh sayılır."** (Kerhî; ***er-Risâle***, 84; Hayreddin Karaman, ***İslam Hukuk Tarihi***, 251)

Allah'ı ve O'nun elçisini bile, mezhep kabullerine uydurmakta sakınca görmeyen bu anlayış, örneğin, günümüzde bir Kur'an ayetiyle ilgili herhangi bir yorumun hatta bilimsel kesinlik kazanmış tespitlerin sahabî-tâbiûn-ulema yorumlarına uymaması halinde onu din dışı ilan edebilmektedir. Bu anlayışın bir uzantısı olarak, ünlü **Suut** şeyhulislamı **Bin Bâz**, dünyanın dönmediğini, dünya dönüyor diyenlerin kâfir olduklarını, çünkü dünyanın dönmediğine ilişkin eski ulemanın icmaı (fikir birliği) olduğunu ilan eden bir eser yazmış ve bu eser **Medine** İslam Üniversitesi yayınları arasında defalarca basılmıştır. (Bu konuda geniş bilgi için **'İslam Nasıl Yozlaştırıldı'** adlı eserimizin, **İcma** maddesine bakılabilir.)

Kısacası, **tevhit,** mutlak yetki, mutlak özgürlük sahibi Yaratıcı'nın düzen ve kural koyduğu bir dindir. Onda **hiyerarşi**, muvazaa, müzakere, **konsil** olmaz. Tevhidin son ve zaman üstü kitabı **'dinin Allah'a, sadece Allah'a özgülenmesi'** gerektiğini birçok ayetinde ısrarla belirtmiştir. Tevhit, muvazaa ve hiyerarşi dini değil, Allah'a **teslimiyet** dinidir. Teslimiyetin, çeşitli oyunlarla parçalanması tevhidi işlemez hale sokar.

Hiyerarşinin yıkıcı bir şekli de Kur'an'ın derecelenmeye sokulmasıyla yaratılmıştır. Geleneksel Sünnî söylem bunu şöyle ifade eder: **"Allah'ın kitabından sonra en makbul ve kutsal kitap Buharî'nin kitabıdır."** Şiîlerde aynı söylem, onların Buharîsi sayılan ve 329/941'de ölen **el-Küleynî**'nin ***el-Kâfî*** adlı eseri için kullanılmaktadır.

XLIII
EZİLİP HORLANANLARI MOTOR GÜÇ İLAN EDEN KİTAP

YARATICI ENERJİ: EZİLİP HORLANMA

Kur'an, hayat ve oluşun insanlık sahnesindeki görünümünü, özellikle peygamberlerin temsil ettiği iman ve ışıkla onların karşısma dikilen inkâr ve karanlığın mücadelesini bir **istiz'af-istikbâr çatışması** olarak göstermektedir. **İstiz'af,** Kur'ansal bir terim olarak, zayıf ve küçük görerek ezmek, horlamak ve sömürmek demektir. Bunun karşıtı bir anlam taşıyan terim, Râgıb'ın söylediği gibi **istikbârdır.** Yani kendini büyük, erişilmez ve güçlü görerek başkaları üzerinde egemenlik kurmak.

İstiz'af-istikbâr çatışmasında Yaratıcı'nın, istiz'afı temsil edenler yanında yer aldığı da açık beyanlar arasındadır. **A'raf 137.** ayete göre, Allah, yeryüzünün doğularına ve batılarına istiz'afa maruz kalanları hâkim kılmak ister. **Kasas 5.** ayet, Yaratıcı'nın, müstaz'afları bir **motor** güç olarak devreye soktuğunu ve oyunu sürekli onlar lehine kullandığını gösteriyor:

"Biz istiyoruz ki, yeryüzünde ezilip horlananlara bağışta bulunalım, onları önderler yapalım, onları mirasçılar haline getirelim."

Yüzyılımızın en büyük ilahiyatçı filozofu olarak gördüğümüz **Paul Tillich** (ölm. 1965), aşağıdaki satırlarında, Kasas suresi 5. ayetin bir tefsirini yapmış gibidir:

"Reddedilmiş olmak duygusu, kurtuluşa gidişin ilk ve belirleyici aşamasıdır." (Tillich, ***Systematich Theology***, 1/146)

"İnsanlık tarihi, dışlanan ve bu dışlanmadan asla korkmayan erkek ve kadınların tarihidir. Gönül bereketinden doğan bu kutsal dışlanma olmadan, tanrısal veya beşerî hiçbir yaratıcılık söz konusu edilemez. Kendinizi, dışlanmış hissettiğiniz zamanların tam içinde beliren yaratıcı an için açık tutun." (Tillich, ***The New Being***, 47-48)

Kur'an, oluş diyalektiğinin temeline ezilen-ezen didişmesini yerleştiriyor. Ve bize gösteriyor ki, en büyük peygamberler de dahil bütün yaratıcı ruhlar istiz'afa maruz bırakılmışlardır. (Âraf, 75, 150) Kur'an, istiz'afa uğratılanlara **zaîf** (çoğulu: zuafa) ve **müstaz'af** (horlanan) demektedir. **Müstaz'afûn,** Kur'an kaynaklı bir tarih terimi olarak, İslam'ın ilk yıllarında putperest Mekkeliler tarafından zulüm ve işkence altında inletilen **yoksul ve kimsesiz müslümanları ifade eder.** İslam tarihi kaynakları, inanmaktan başka suçu olmayan bu çaresiz müminlerin, acımasız işkenceler altında ezilmelerini ve nihayet hayatlarını yitirmelerini göz yaşartıcı tablolar halinde vermektedir. (bk. İbn İshak, paragraf 233-245; İbn Hişâm, 1/317-320; Öztürk; ***Asrısaadet Şehitleri***, ilgili bölüm)

Müstaz'af kavramı, Asrısaadet'teki görünümle sınırlı değildir. Zaten, genel kural olarak, hiçbir ayetin anlamı ve çerçevesi, iniş sebebiyle sınırlı değildir. Bu demektir ki, istiz'af, devir ve şartlara göre yeniden belirlenecektir. Bir devrin müstaz'afları kölelik altında inlerken öteki devrinkiler **kapitalizmin veya komünizmin zulmü** altında inleyebilir. Hatta saptırılan ve bir despotizm aracına dönüştürülen **demokrasi** aracılığıyla yaratılan tipik **'korku imparatorlukları'**, yine tipik bir **'müstaz'aflar zümresi'** yaratabilir. Tarihin en büyük dehşet iktidarının sahibi olarak bilinen **Naziler kadrosu** ve onların başı olan **Hitler** demokrasi söylem ve imkânlarıyla iktidar olmuştu.

Omurga kavram, ezilip horlanmadır. Bu da iki değeri öne çı-

karır: **Emek ve inanç.** Zamanı, mekânı, sistemi, rengi ve deseni ne olursa olsun, müstaz'af şu üç sebepten biri, ikisi veya üçü yüzünden ezilip horlanmaktadır:

1. İnancı yüzünden,
2. Irkı, soyu yüzünden.
3. Emeği sömürülsün diye.

Bunların bazen biri bazen de tümü belirleyici olur. Genelde ilk ikisi belirleyici olmaktadır. Demek olur ki, **Marksizm'in, diyalektiğin omurgasına koyduğu 'emek' veya 'artı değer', ezen-ezilen çelişkisinin sadece bir boyutudur. Kur'an, buna iki boyut daha eklemektedir. Değişmeyen gerçek, diyalektiğin bir ezen-ezilen polaritesi halinde ezelden ebede yürüdüğü ve yürüyeceği gerçeğidir.**

DİN GEREKÇELİ İSTİZ'AF VEYA ENGİZİSYON

En büyük müstaz'af kitlelerden biri de, zulümlerini Allah'a ve dine fatura eden **Engizisyon papazlarının** perişan ettiği kitleydi.

Kur'an, ezen-ezilen diyalektiğine bir de **'din eksenli ezme gerekçesi'** eklenmesin diye, dindarlığı insanlar arası ilişkilerde bir değer olmaktan çıkarmıştır. Çıkarmasaydı, **'daha dindar'** daha az dindar olanı horlayıp ezecekti. Yani yeni bir istiz'af alanı yaratılmış olacaktı. Kur'an bu alanın doğmasını önleyecek tedbirleri almıştır ama İslam tarihi bu tedbirleri, geleneksel dinci anlayış yönünde ve onun lehine etkisiz kılarak **'dindar-dindar olmayan'** zıtlığını egemen kılmıştır.

Kur'an, hiçbir din, ırk, renk ve bölge ayrımı yapmadan, müstaz'aflara yardımı insanın onur ve iman borcu olarak görür. Bu yardım için, gerektiğinde savaşa bile girilecektir. (Nisa, 75)

İslam'ı yozlaştıran ve Peygamber Ehlibeyti'ni katleden Emevî-

lere karşı çıkan bütün önderler, Mevâlî'nin (Arap olmadığı için köle muamelesi gören müslümanların) **'müstaz'af'** niteliğine daima vurgu yapmışlardır. Hatta bunlar içinde bu vurguyu, Kur'an'ın kullandığı **'müstaz'af'** tabirini aynen kullanarak yapanlar vardır. Emevîlere karşı mücadelesiyle ünlü **Muhtar es-Sekafî** (ölm. 67/687), kendisine katılanlardan bîatı şu şekilde alıyordu:

"Allah'ın kitabına, Peygamber'in sünnetine bağlılık, Hüseyin ve Ehlibeyt'in intikamını almak ve müstaz'afları savunmak üzere..." (Taberî, ***Tarih***, 5/606, 6/67; Cevde, 160)

Aynı imanın bir başka öncüsü olan **Zeyd bin Ali**'nin taraftarlarından aldığı bîat de bunun benzeridir:

"Allah'ın kitabı, Peygamber'in sünneti, zalimlerle savaş, müstaz'afların ıstırabına son vermek, mahrum bırakılanlara haklarını iade, ganimetlerden hakkı çalınanların paylarını geri almak, zulümleri durdurmak, ateşlenen fitneleri söndürmek, Ehlibeyt'e karşı harp açanlara yardım etmemek üzere bîat..." (Belâzürî, ***Ensâbu'l-Eşrâf***, 3/434)

XLIV
EMEK VE ARTIK DEĞERİ BELİRLEYİCİ İLAN EDEN KİTAP

Kur'an, insanoğlunun varoluş sebebini **'değer üretmek'** (ubûdiyet-aboda) olarak gösterdiği gibi, varolma şartını da değer üretmek olarak göstermiştir.

Kur'an'da geçen ve **'kulluk'** diye tercüme edilen **'ubûdiyet'** kavramının esas anlamı kulluk değil, iş yapmak, eylemde bulunmak, kısaca, değer üretmektir. Çünkü bu kelime İbranice'deki **'aboda'** kelimesinden türemiştir ve aboda, az önce verdiğimiz anlamlarda bir kelimedir. Değer, bizzat üretilecektir. Yani birinin ürettiği değer, bir başkasını yüceltmez:

"Gerçek şu ki, insan için çalışıp didindiğinden başkası yoktur." (Necm, 39)

"O gün insan, uğrunda gayret sarf ettiği şeyi hatırlar." (Nâziât, 35)

"Kuşku duyma ki, o saat gelecektir. Onu neredeyse gizliyorum ki, her benlik, gayretinin karşılığını elde etsin." (Tâha, 15)

"Kim inanmış olarak barışa/hayra yönelik işlerden bir şey yaparsa, onun gayretine nankörlük edilmez. Biz, böylesi lehine kâtiplik ederiz." (Enbiya, 93)

"Yüzler vardır o gün, nimetlerle mutlu. Emek ve gayreti yüzünden hoşnuttur." (Ğâşiye, 8-9)

"Her benlik kendi kazandığının bir karşılığıdır." (Müddessir, 38)

Değer üretmenin bu konumda tutulmasına bakarak şunu söyleyebiliriz: Kur'an, kapitalin emeği boğmasına izin verilmemesini istemektedir. **Yaratıcı-motor güç kapital değil, emektir.** Kapital, aşırıcı, sömürücü güçtür. **Kapital bu anlamda güç bile değildir; kapital yaratıcı cevher değildir, bir manipülasyon aracıdır.** Tam bu noktada bir devrim gerçeğin daha altını çizmeliyiz: Kur'an, zenginin malında fakirin hakkı olduğunu açıkça ifade etmektedir. **Zâriyât 19.** ayet şöyle diyor:

"Onların mallarında, ihtiyaç sahibi için, yoksun ve yoksul için bir hak vardır."

Aynı hak, **En'am 141.** ayette **'Allah'ın hakkı'** olarak anılmaktadır. Böylece Kur'an bir yandan zenginin malında yoksulun yani emek sahibinin hakkı olduğunu bildirirken öte yandan emek sahibinin hakkını **'Allah'ın hakkı'** olarak tescil etmek sûretiyle Allah'ın, emeğin yanında olduğuna vurgu yapmış, emeği bir yaratıcı güç olarak öne çıkarmıştır:

"Çardaklı ve çardaksız bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmayı, sebzeyi, birbirine benzer ve benzemez zeytini, narı oluşturan O'dur. Onun meyvesinden, olgunlaştığı zaman yiyin ve hasat gününde O'nun hakkını da verin. İsraf etmeyin; Allah israf edenleri sevmez."

Zenginin malındaki emekçi hakkını aynı zamanda Allah'ın hakkı olarak belirleyen ayet, bunu **'O'nun hakkı'** diyerek bir zamirle yapmaktadır. Bu zamir, bütün tefsirlerde, çeşitli oyunlarla başka yerlere gönderilmekte ve 'Allah'ın hakkı' tabiri yok edilmektedir. Oysaki gerekli filolojik tahliller yapıldığında ve Kur'an'ın genel mesajı dikkate alındığında o zamirin gideceği tek yerin ayetin başındaki **'huve'** zamiri ile sıla edatı

olan **'ellezî'** kelimesinin de işaret ettiği Allah olduğu rahatça anlaşılır. Burada, üstü örtülen Kur'an beyyinelerinden biri olan bir gerçeğin altını daha çizelim:

Artık-değer'i ilk telaffuz eden de Kur'an'dır.

Zenginin malında yoksulun yani emekçinin hakkının bulunduğunu ilan, artık-değerin, **Karl Marx**'tan bin küsur yıl önce bulunması, belirlenmesi demektir. Bilindiği gibi, **Karl Marx** (ölm. 1883) felsefesinin en önemli kavramlarından biri, belki de birincisi olan **artık-değer** (surplus value), ücreti ödenen emekçinin, çalıştıranın (anamalcının) malında-gelirinde kalan **'karşılığı ödenmemiş fazla değer'**dir. Günde asgari geçimini 5 saat çalışmayla sağlayabilen bir işçinin 12 saat çalışması sonucunda, ücreti ödenmemiş 7 saatlik bir üretim patronun eline geçer. Bu ise bir çelişkidir. Artık-değerin, işverenin lehine işlemesi sermayenin hızla büyümesine ve böylece üretimin aralıksız artmasına yol açar. Artık-değer yüzünden bu durum hep öyle devam ettiği için zaman geçtikçe patron daha çok servet sahibi olur, işçi de daha çok yoksullaşır.

Kur'an, işte bu 'değişmez kader'in değişmesini sağlayacak devrimleri getirmiştir. Bu devrimlerin omurgasında, **'kapitalin emeği boğmasının durdurulması'** yatar. Kur'an, bir ideoloji veya hukuk kitabı olmadığından ve bir devlet biçimi getirmediğinden 'olması gerekenler'in evrensel ilkelerini koyarak insandan gerekeni yapmasını istemektedir. Kur'an'dan anlaşılan odur ki, 'gereken', ne Marx'ın söylediği gibi özel mülkiyeti ilgadır ne de Kapitalist-liberalist zihniyetlerin söylediği gibi bireye sınırsız özgürlük vermektir; **'gereken', toplumcu-devletçi yanı ağır basan bir karma sistemdir.**

En'am 141'deki **'hakk'**ın, zekât olduğunu söyleyerek bu ayeti etkisiz kılmak isteyenler olmuştur ama bu yaklaşım belirleyici olamamıştır. Genel kanı, bu ayette söz konusu edilen hakkın, resmî vergi niteliğindeki zekâtın dışında bir hak olduğu merkezindedir.

Netice olarak, **Kur'an, artık değerin varlığını, yerini, önemini Marx'tan asırlar önce insanlığa tanıtarak da bir devrim yapmıştır.**

TOPRAKTA MÜLKİYET MESELESİ

Kur'an'm, toprakta mülkiyet anlayışı da artık-değerin varlığını belirlemede bir gösterge olarak alınabilir.

Kur'an, toprakta özel mülkiyete kategorik olarak karşı çıkmamakla birlikte, insanın kullandığı mülkiyet hakkının 'mutlak maliklik' üzerine değil, **zimmet, âriyet, emanet, istihlaf ve intifa** üzerine oturduğunu kabul etmektedir. Yani Kur'an, toprakta mülkiyeti bir **'elinde tutma'** olarak görmektedir ama Kur'an'a özgü bu yaklaşım, pozitif hukuktaki özel mülkiyet hakkının inkârına gerekçe yapılamaz. Toprağın gerçek maliki sadece ve sadece Allah'tır. İnsan sadece topraktaki mülkiyette değil, sahip olduğu bütün aynî haklarda mutlak malik değil, bir müstahlef-emanetçidir:

"Allah'a ve resulüne iman edin; sizi, üzerinde, daha öncekilerin yerine halefler yaptığı şeylerden, başkalarına pay çıkarın! İçinizden iman eden ve infakta bulunanlar için çok büyük bir ödül vardır. İman sahipleri iseniz size ne oluyor da Allah'tan emin olmuyorsunuz? Oysaki Resul sizi Rabbinize inanmaya çağırıyor. Üstelik, Resul/Rabbiniz sizden taahhüdünüzü kuvvetli bir şekilde almıştır." (Hadîd, 7-8)

Toprakta özel mülkiyet, tevdi edilmiş bir emanetten yararlanma (intifa) ve o emanet üzerinde geçici tasarrufta bulunma hakkı anlamında bir malikiyettir. Bu önemli noktada şu ifadelere yer veriliyor:

"Yeryüzü Allah'ındır, Allah ona, kullarından dilediğini mirasçı kılar." (A'raf, 128)

"Göklerin ve yerin mirası sadece Allah'ındır" (Âli İmran,

180; Hadîd, 10)

"Yeryüzüne benim iyilik ve barış seven kullarım vâris olacaktır." (Enbiya, 105)

O halde, mülkün sahibi Allah'tır. Çünkü mutlak **Mâlikü'l-Mülk** O'dur. İnsanın hem saltanat hem de mal-mülk anlamında malikiyeti izafidir. Bu da mülkün esas sahibinin izniyle kazanılan bir âidiyet ifade eder ki müslüman fakîhler buna **'ihtisas'** derler. . (Bu konuda ayrıntılar için bk. Hilmi Ziya Ülken, ***İslam Düşüncesi***, 73-75)

Bu temele dayalı bir mülkiyet anlayışında birey, mülkün ancak **'ondan intifa eden kişi'** anlamında sahibidir; mutlak egemen anlamında sahibi değildir. Mutlak sahip Cenabı Hak'tır. İslam fakîhleri içinde mülkiyetin bu anlamda bile insana izafe edilmesine karşı çıkanlar vardır. Bunlara göre, mülkteki intifa hakkı bile Allah'ındır. Bu hak da kula gerçek anlamıyla izafe edilemez. Kulun mülk üzerinde hiçbir hukukî tasarrufu söz konusu olamaz. Endülüslü ünlü fakîh Şâtıbî (ölm. 790/1388) bu anlamdaki görüşleri sıraladıktan sonra kendisinin de bu görüşlere esası bakımından katıldığını bildirmektedir. (Şâtıbî, ***el-Muvafakaat***, 3/166-170)

Klasik dönemden beri fakîhler, gerek mülkiyet gerekse genel hak kavramı bahsinde malikiyet yerine bu **aidiyet** tabirini kullanmaktalar. Çünkü Kur'an'ın bireysel mülkiyet hakkı sui jeneris bir mülkiyet hakkıdır. **Kâsânî, Karafî, Zeynülabidin İbn Nüceym** gibi ünlü fakîhlere göre, bu mülkiyet hakkı, **'tasarrufta bulunabilmek için hukukun bahşettiği yetki, zimmet ve âidiyet'** anlamında bir hak olup mutlak malikiyet ifade etmez. **Karafî,** mülkiyet hakkını sahibine bir şeyin aynı veya menfaati üzerinde tasarruf yetkisi veren kanuna dayalı bir hüküm olarak görüyor. (Karafî, ***el-Furûk***, fark 180) Yine Karafî'ye göre, buradaki yararlanma da şahsa bağlı, devri kabil olmayan bir intifa hakkıdır. Ünlü hukukçu bu noktada Hz. Peygamber'in şu hadisini kayda geçiriyor:

"Kendisine ait bir arazisi bulunan onu ya ekip biçerek değerlendirsin yahut da onu değerlendirecek bir kardeşine bağışlasın."(Karafî, *el-Furûk*, kaide 180-184)

Karafî'nin eserine bir şerh yazan Mekke müftüsü **Muhammed Ali el-Mekkî**, yaklaşımı daha anlaşılır hale getirmiştir:

"Mülkiyet hakkı, şeriatin (kanun koyucunun) özel bir izniyle vücut bulur. Aynî değerler, sadece sağladıkları yararlar itibariyle mülkiyet konusu olurlar. Yarar sağlamayan mallar (mesela haşhaş), sağladığı yarar haram türünden olan şeyler (mesela şarap), sağladığı yararı insanın bir hakkına tecavüz pahasına sağlayan şeyler (mesela hür bir insanın satılması) mülk konusu yapılamaz." (Mekkî, *Tehzîbu'l-Furûk*, 184. farkın şerhi)

Kolektif mülkiyet anlayışına klasik İslam kaynaklarında rastlanmaz ise de sonraki dönemin düşünürleri, özellikle sûfî kulvardaki bazı düşünürler, kolektif mülkiyeti savunmuş ve bu düşünceye fiilî örnek olacak uygulamalara öncülük etmişlerdir. (Bu konuda bilimsel bazı tespitler için bk. Ömer Lütfi Barkan, ***İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler;*** Vakıflar Dergisi, s. 2, yıl. 1942) Bu noktada, Osmanlı İmparatorluğu'na kuruluş yıllarında büyük sıkıntılar yaşatan ve sadece sûfî değil, aynı zamanda büyük bir fıkıh bilgini de olan **Simavnalı Bedreddin** (ölm. 823/1420) adına nispet edilen hareket özellikle anılmalıdır.

Toprakta mülkiyetin çok sıkı şartlara ve yükümlülüklere bağlı tutulduğu açıktır ama bu şartları önümüze koyan verilerin hiçbiri "İslam toprakta özel mülkiyete karşıdır" iddiasını kanıtlamaya yetmez. Herkesin emeğinin karşılığına alması Allah'ın isimlerinden biri olan Hakk'ın bir gereğidir. Kazanımın temeline '**emek**' konduğuna göre, her insan kabiliyetine göre değer üretecek, ürettiği değere göre de hak sahibi olacaktır. Kabiliyetlerde ve emekte farklılık esas olduğuna göre emeğin sonucu olan mal ve toprakta da farklılık olacaktır. Böyle olunca da "Toprakta özel mülkiyet yoktur" demek varlık düzenine

ve Yaratıcı iradeye aykırıdır. (Ayrıntılar için bk. Fahri Demir, ***İslam Hukukunda Mülkiyet Hakkı***, 174-176)

Unutmayalım ki, Kur'an, ontolojik ve küllî anlamda, mesela, hâkimiyetin de Allah'a ait olduğunu beyan eder ama insanın kısmî bir hâkimiyet yetkisi kullanmasına asla karşı çıkmaz. Aynen bunun gibi, toprakta mülkiyetin kısmî (ve şartlı) kullanımına da karşı çıkılmamıştır. Ontolojik ve metafizik söylemleri pozitif hukuk alanına taşıyarak 'var' veya 'yok' hükmü vermek isabetli değildir. Kur'an, toprakta mülkiyetin sömürü ve zorbalık aracı yapılmasına karşıdır ama kategorik bir 'özel mülkiyet yasağı' ifade eden hiçbir vahyî beyan yoktur. **"Toprakta özel mülkiyet vardır" diyenlerden delil istenmesi hukuk mantığına uymaz; tam tersine, toprakta özel mülkiyete karşı çıkanların, asırlardır süren icraata ters olan iddialarını belgelemeleri gerekir."** (Bu konuda ayrıntılar için bk. Abdüsselam Davud el-Abbadî, ***el-Mülkiyyetü fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye***, 1/321)

A'raf 128. ayetteki **"Yeryüzü Allah'ındır"** ifadesini özel mülkiyetin yokluğuna delil göstermek hukuk ve dininin esaslarına da yöntemlerine de aykırıdır. Böyle bir iddiayı bu ayete dayandıranlara cevabı bizzat bu ayetin ikinci kısmı vermektedir. Ayetin tümünü okuyalım:

"Yeryüzü Allah'ındır, Allah ona, kullarından dilediğini mirasçı kılar."

Ayet, toprakta özel mülkiyeti asla reddetmiyor, tam aksine, kabul ve ilan ediyor, ancak onu kayıt ve şarta bağlıyor. Yani mülkiyet hakkını ilga etmiyor, **sui jeneris bir mülkiyet** hakkından söz ediyor. Ayet, mutlak mâlikin yani ontolojik ve metafizik anlamda mâlikin sadece ve sadece Allah olduğunu ama şartlı ve emanet anlamında bir mâlikliğin insanlara verildiğini bildiriyor. Esas mâlik tarafından verilen bu hak, **'mukayyet ve mevkût'** (şarta bağlı ve zamanla kayıtlı) bir haktır ki esasını, Karafî'nin de belirttiği gibi, **'yararlarda tasarruf'** oluşturur. (Karafî, ***el-Furûk***, 3/218) Hanefî fıkhının dahi

fakîhlerinden **Ebu Zeyd ed-Debûsî** (ölm. 430/1038) tam bu noktada, Kur'an açısından mülkiyet hakkının âdeta tanımını veren şu sözü söylüyor:

"Mülk, meşru sebeplere bağlanmış bir nimettir." (Debûsî'nin, ***Takvîmu'l-Edille***'sinden naklen, Abbâdî, 1/494) Ama unutmamalıyız ki, **bir hakkın şarta bağlanması, o şart ne denli ağır olursa olsun, o hakkın yokluğuna delil yapılamaz.**

"Toprakta özel mülkiyet olabilir ama bunun kamu yararına çok sıkı bir kontrole bağlanması gerekir" ifadesiyle özetleyebileceğimize inandığımız Kur'ansal görüş açısından toprağa mirasçı kılınacaklar yani toprağı kullanması istenenler kimlerdir? Elbette ki toprağı ihya edecek ve insanlığın hayrına işletecek olanlardır. Yani toprak üzerinde emekle iş görüp değer üretecek olanlar. Kur'an, bunların kimliklerini tespit etmemize yardımcı olacak ipuçlarını da vermiştir. Toprağa mirasçı olacaklar (bu Kur'an dilinde sahip olacaklar demektir) barışsever, değer üreten insanlar, Kur'an'ın deyimiyle **salih** kişilerdir. Çünkü toprağın gerçek sahibi Cenabı Hak şöyle demektedir:

"Biz istiyoruz ki, yeryüzünde ezilip horlananlara bağışta bulunalım, onları önderler yapalım, onları mirasçılar haline getirelim." (Kasas, 5)

Toprakta değişmez mâlik, bütün miras değişmelerine rağmen aynı kalan mâlik Allah'tır. Allah'ın isim sıfatları (Esmaül Hüsna) içinde **Vâris** ve **Mâlik** sıfatları da vardır. Allah, sadece **Mâlik** sıfatıyla değil, **Vâris** (mirasçı) sıfatıyla da mülkün mutlak sahibidir. Şu sarsıcı ifadeye bakın:

"Biziz Vâris olanlar/mirasçılar, biz!" (Kasas, 58)

İlginçtir, Allah'ın toprağa malikiyetini ifade eden ayetlerde daha çok **Vâris** sıfatı kullanılmıştır. Dahası, Allah, **'Varislerin en hayırlısı'** olarak anılmaktadır. (Enbiya, 89) İzafî malikler sürekli değişmektedir. Bunlar, toprağa geçici sahipliğin hak-

kını yerine getirmemişlerse bunun ceza faturasını ödemek zorunda kalacaklardır:

"Tüm olup bitenler, eski sahiplerinden sonra yeryüzüne mirasçı olanlara şunu göstermedi mi? Dilersek onları günahları yüzünden belaya çarptırırız, kalpleri üzerine mühür basarız da artık söz dinleyemez olurlar." (A'raf, 100)

Sonra onların yerlerine, onların hor ve hakir gördüğü birileri gelir. Mülkün mutlak sahibi olan Tanrı tarafından konan yasa budur:

"Ezilip itilmekte olan topluluğu da içine bereketler doldurduğumuz toprağın doğularına ve batılarına mirasçı kıldık." (A'raf, 137)

Demek ki, toprağın gerçek sahibi, toprağın izafî sahipleri olarak ezilip horlanan barışsever, üretken insanları istemektedir. Kur'an'm verileri dikkate alındığında, bunların, toprağı işleyerek onun üzerinde değer üretecek olan emek sahipleri olduğunda en küçük bir kuşku söz konusu edilemez.

XLV
SERVET KODAMANLARINI YIKICI UNSUR İLAN EDEN KİTAP

SERVET AZGINLIĞI: TEREF

Kur'an'ın temel kavramlarından biri olan teref (ve itraf), nimette genişlik anlamındaki **'türfe'** kökünden türeyen bir sözcüktür. Kur'an bunun daima 'if'al' kalıbındaki türevlerini kullanmıştır.

Teref, Kaamus mütercimi Âsım Efendi'nin muhteşem Türkçesiyle şöyle tanıtılmıştır:

"Bir adamı, nimetin Firavunluğunun tuğyana düşürmesidir. Ve bağy ve dalâlette musır ve mukîm olmak mânâsınadır. Aynı kökten 'tetrîf' dahi refah ve nimetin kesreti sahibini bağy ve dalâlete düşürmek mânasınadır. Yine aynı kökten türeyen 'istitrâf' ise kesret-i nimet sebebiyle Firavun gibi tuğyan eylemek mânâsmadır." (Fîrûzâbâdî, ***Kaamus,*** trf. maddesi)

Bugünkü Türkçe ile söyleyelim:

"Nimet Firvavunluğunun bir adamı azgınlığa, tağûtluğa düşürmesi ve kişinin eşkıyalık ve sapıklıkta ısrarlı ve sâbit olmasıdır. Aynı kökten gelen 'tetrîf' de refah ve nimet çokluğunun kişiyi eşkıyalık ve sapıklığa düşürmesidir. Yine aynı kökten türeyen 'istitrâf' ise nimet çokluğu sebebiyle Firavun gibi azmak anlamındadır."

İtraftan isim (ism-i faili ve ism-i mef'ûl) olan ve Kur'an tarafından da kullanılan **mütref** (veya mütrif) kelimesi ise yine Kaamus'a göre **"içinden gelen her şeyi yapmakta hiçbir engel tanımayan cebbar ve istilacı kimseye denir."**

Kur'an işte bu 'mütref' tipi insanlığın huzur ve barışının bütün yollarını tıkayan bir bela gibi görmekte, bütün peygamberlerin bu bela ile uğraştıklarını çok açık ve radikal ifadelerle önümüze koymaktadır. Bir evrensel kural halinde verilen şu beyyineye bakın:

"Biz, hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek, onun servet ve refahla Firavunlaşmış kodamanları mutlaka şöyle demişlerdir: "Biz, sizin elçilik yaptığınız şeyi inkâr ediyoruz!" (Sebe', 34)

Firavunlaşanlara ve firavunlaştıranlara savaş açan Zühruf suresinde bu evrensel ilke bir başka bağlamda yeniden ifadeye konmuştur:

"İşte böyle! Senden önce de hangi kente bir uyarıcı göndermişsek oranın servetle Firavunlaşmış kodamanları mutlaka şöyle demişlerdir: 'Biz atalarımızı bir ümmet/bir din üzerinde bulduk; yalnız onların eserlerine uyarak yol alacağız.' Uyarıcı dedi: 'Peki, ben size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz şeyden daha iyi yol göstereni getirmiş olsam da mı?' Dediler: 'Doğrusu, biz seninle gönderilen şeyi tanımıyoruz.' Bunun üzerine onlardan öc aldık. Bir bak, nice olmuştur o yalanlayanların sonu!" (Zühruf, 23-25)

Kur'an'a göre, insan hayatını ıstıraba itip toplumu yozlaştıran en büyük zulüm, refahtan kaynaklanan azmadır. Yani itraf. Bu yüzdendir ki, **Kur'an, toplumların ve medeniyetlerin yükseliş devirlerinde itrafın değil, gayret ve emeğin egemen olduğunu, çöküş devirlerinde ise itrafın ve mütreflerin hâkim duruma geçtiğini söylemektedir.** Bu dönemlerde **mütrefler** kendilerine düşen görevleri savsaklamanın yanında, toplumu yönetme durumuna geçmekle de çöküşü hızlandırırlar. Ve

böyle bir toplumun batması, bir evrensel zorunluluk haline gelir. İsra suresi 16. ayet, âdeta kural koyarcasına şöyle diyor:

"Biz bir ülkeyi/medeniyeti mahvetmek istediğimizde, onun servet ve refahla Firavunlaşmış kodamanlarına emirler yöneltiriz/onları yöneticiler yaparız da onlar, orada bozuk gidişler sergilerler. Böylece o ülke/medeniyet aleyhine hüküm hak olur; biz de onun altını üstüne getiririz."

Bu yerle bir etmenin en sarsıcı anlatımı, tarihin en mucize ihbarı halinde Enbiya suresinde verilmiştir:

"Zulmetmiş nice kenti/medeniyeti biz kırıp geçirdik ve arkalarından başka bir topluluk oluşturduk. Şiddetimizi hissettiklerinde hiç vakit geçirmeksizin oradan dörtnala kaçıyorlardı. Kaçmayın, içinde servet azgınlığına düştüğünüz yere, meskenlerinize dönün ki, hesaba çekilebilesiniz. Dediler: 'Lanet olsun bize! Biz gerçekten zalimlermişiz!' Bu davaları sürüp giderken biz onları kökten biçilmiş hale getirdik; alevi sinmiş ateşe benzeyen kişiler oluverdiler." (Enbiya, 11-15)

Sebe' 34-37. ayetler, **teref** temsilcilerinin bütün uyarıcılara karşı çıktıklarını belirtmektedir:

"Biz, hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek, onun servet ve refahla Firavunlaşmış kodamanları mutlaka şöyle demişlerdir: 'Biz, sizin elçilik yaptığınız şeyi inkâr ediyoruz!' Şunu da söylemişlerdir: 'Biz, malca da evlatça da sizden daha fazlayız! Azaba uğratılacak olanlar, bizler değiliz.' De ki, 'Rabbim, dilediğine rızkı genişletip açar, dilediğine ölçülü verir/kısar. Fakat insanların çokları bilmiyorlar.' Sizi bize yaklaştırıp, katımızda size yakınlık sağlayacak olan, ne mallarınızdır ne de çocuklarınız. İman edip barışa/hayra yönelik iş yapanlar müstesna. Onlara, yaptıklarının kat kat fazlası ödül vardır. Onlar, seçkin odalarda güven içindedirler."

Toplumların felaket sebeplerinin başında, uyarıcıları bırakıp mütrefleri dinlemek gelmektedir. Mütreflere karşı öne çıka-

rılan uyarıcılar, **'birikim sahipleri'** (ulû bakıyye) olarak anılmaktadır. Birikim sahipleri gerekeni yapmadıklarında yani uyarıyı layıkıyla yerine getirmediklerinde toplumun çökmesi hak olur:

"Sizden önceki kuşakların söz ve eser/birikim sahibi olanları, yeryüzünde bozgunculuktan alıkoymalı değiller miydi? Ama içlerinden kurtarmış olduklarımızın az bir kısmı dışında hiçbiri bunu yapmadı. Zulme sapanlar ise içine itildikleri servet şımarıklığının ardına düşüp suçlular haline geldiler." (Hûd, 116)

Kodamanlar Ekibinin Melunluğu:

Mütreflerin en önde gidenleri her toplumda bir **kodamanlar ekibi** oluşturur. Kur'an bu ekibi **âlîler** (yukarıdakiler, üsttekiler) veya **mele'** (kodaman kadro) diye ifade eder. Bu ekip, 'alışılmışa ters' gelen her şeye karşı çıkar. Bütün peygamberlere öncelikle bu ekip karşı çıkmıştır:

"Toplumunun; küfre sapan, âhiret buluşmasını yalanlayan, dünya hayatında servet ve refahla azdırdığımız kodaman takımı şöyle dedi: 'Bu adam, sadece sizin gibi bir insan; yemekte olduğunuzdan yiyor, içmekte olduğunuzdan içiyor. Kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz, o takdirde mutlaka hüsrana uğrayanlar olursunuz." (Müminûn, 33-34)

"Toplumunun kodamanları dediler ki, 'Vallahi, biz seni açık bir sapıklık içinde görüyoruz." (A'raf, 60. Ayrıca bk. A'raf, 66, 75, 88, 90, 103, 109, 127)

Kodamanların özelliklerinden biri de alışılmışa ters düşenleri, yeni bir şey söyleyenleri, **'erâzil'** (düşükler, tiksinilen kişiler) olarak vasıflandırmaları, onları iğrenilecek varlıklar olarak görmeleridir:

"Toplumunun küfre sapanlarının kodamanlar heyeti Nuh'a

şöyle demişti: 'Bize göre sen, bizim gibi bir insandan başkası değilsin. Bakıyoruz sana, ayak takımımızın basit görüşlü insanlarından başkası ardına düşmüyor. Sizin bize hiçbir üstünlüğünüzün olduğuna inanmıyoruz. Aksine, sizi yalancılar sayıyoruz." (Hûd, 27)

MÜTREF-MÜSTAZ'AF DİYALEKTİĞİ

Teref erbabının kodamanlar kadrosuna karşı çıkan iman grubu, müstaz'aflar olarak anılıyor. **Müstaz'aflar**, kodamanların kibir ve gurur hegemonyalarına karşı çıkan bir uyarı kadrosudur. Mütreflerin tıkadığı yaratıcı sonsuzluk yolunu bunlar açarlar. (bk. 7/75-76, 88; 34/31-34)

Mütreflerin zulme dayalı hegemonyaları, **istiz'af** denen ezme, sömürme, baskı ve horlama sürecini başlatır. Böylece, toplumda servet ve refahla şımarmışlarla (mütreflerle) onların ezip sömürdüğü gruplar (müstaz'afûn) arasında didişme ve boğuşma başlar. Bu didişmede, Yaratıcı Kudret'in, ezilenler yanında yer aldığını ve onları oluşun motor gücü saydığını Kur'an açık bir biçimde dile getirmektedir:

"Ve biz istiyoruz ki, yeryüzünde ezilip horlananlara bağışta bulunalım, onları önderler yapalım, onları mirasçılar haline getirelim. Ve yeryüzünde onlara imkân ve kudret verelim. Firavun'a, Hâman'a ve onların ordularına da korkmakta oldukları şeyleri gösterelim." (Kasas, 5-6)

Kur'an, böylece, oluş diyalektiğinin temeline ezen ve horlayanla, ezilen ve horlananların mücadelesini koymaktadır. Şunu belirtmeliyiz: Bu diyalektikte ezmenin nesnesi, gösterilmemiştir. Bu demektir ki, bu nesne değişkendir. Çoğunlukla ekonomik değerler, bazen de başka unsurlar öne geçer. Diyalektiğin değişmeyen yanı, yapı taşı, **ezen-ezilen çelişme ve çekişmesi** olacaktır. Kur'an buna **'üsttekilerle ezilenlerin çekişmesi'** diyor.

Mütreflerin belirgin özellikleri arasında Kur'an şunları göstermektedir. **Geçici ve iğreti zevklere düşkünlük, zulüm ve baskı, gelenekleri tabulaştırmak...**

Kur'an'm baş düşmanı olan şirkin besleyici unsurları arasında servetten nasiplenmek isteyen çıkarcılık da vardır. Kur'an bu noktada son derece açık konuşmaktadır. **'Şürekâ'** ve **'endâd'** diye anılan yedek ilahların dünyalık dağıtarak başarılı olduklarını, bizzat Tanrı'ya yönelik bir sitem ifadesiyle şöyle söyletiyor Kur'an:

"Derler ki, 'Tespih ederiz seni; senin beri tarafından evliya edinmemiz bize yaraşmazdı. Ama sen onları ve atalarını öylesine nimetlendirdin ki, zikiri/Kur'an'ı unuttular ve helâke giden bir topluluk oldular." (Furkan, 18)

Nimetlendirilenler ister o evliya olsun ister onların ardı sıra gidenler, fark etmez. İki halde de, bu çevrelerde saptırıcı rolü oynayan temel değer dünyalık, temel olgu ise çıkarcılıktır.

Kur'an; ekonominin, başarının ve zaferin temelinde emek ve gayreti görmektedir. Teref, bu varoluş ilkesini tersine çevirmekte, oluş ve erişin motor gücü olan emeği mala/kapitale boğdurmaktadır. Bu yüzden Kur'an, servetlerde yoksulun hakkı olduğunu açıkça ifade eder. (bk.51/19; 6/141; 17/26; 30/38) Bu, servetin terefe gitmemek üzere frenlenmesi demektir. **İmam Şâfiî**'ye göre, **bir malda fakirin hakkı o malın sahibinin haklarından önde gelir. Çünkü Kur'an, malın, sahibi tarafından kullanılır hale gelmesini fakirin hakkının verilmesine bağlamıştır.** (Sibaî; ***İslam Sosyalizmi***, 227)

Fıkıh tarihinin anıt isimlerinden biri olan İbn Hazm'a göre, bir müslümanların hakkı olan kamu malını onların yararlanmasına engel olacak şekilde bloke eden veya ele geçiren (yani Mâûn suresi ihlali yapan), o haktan yararlanması muhtemel kişilere kudurmuşcasına saldırmış sayılır. (İbn Hazm, ***el-Muhalla***, 6/156; Sibaî, 223)

Kur'an'ın bu yaklaşımına bakarak bazı müslüman düşünürler **Marksizm**'le İslam arasında, benzerliği de aşan bir yakınlık görmüşlerdir. Libya'nın ihtilalci lideri **Kaddafi** bunlardan biridir. Kaddafi'ye göre, **Marksizm; müslümanlara Hristiyanlık ve Yahudilik'ten daha yakındır."** (bk. Claire, 347) **Muhammed İkbal**'in sözü çok daha ürperticidir:

"Kur'an nedir? Zenginlere ölüm haberi, malı olmayanlara koruyucu. Altın tutan elden hiçbir hayır bekleme." (İkbal, *Cavidnâme*, beyt; 735)

Servet ve refahla şımarıp azmak neden bu kadar kötülenmiştir? Bir kere şımartıp azdıran servette haram vardır; alın terinin ve emeğin talanı vardır. İkincisi, bu servetin yarattığı şımarıklık ve azmışlığın tahrik ettiği **tatmin edilmeyen ihtiyaçlar** nefrete dönüşür ve bu nefretin önünde hiçbir şey ayakta duramaz. Günümüzün temel belası olarak görülen **terörün esas sebebi** de terefin yarattığı nefret ve intikam hırsı değil midir?

XLVI
İSRAFI İNSANLIK SUÇU İLAN EDEN KİTAP

ÂFETLERİN ÂFETİ: İSRAF

İsraf konusu, bizim ***Küresel Âfetler*** adlı eserimizde ayrıntılanmıştır. Burada kısa bir bilgi vermekle yetineceğiz.

"Yiyin, için fakat israf etmeyin! Allah israf edenleri sevmez." (A'raf, 31; En'am, 141. Ayrıca bk. İsra, 26-27; Nisa, 6; Şuara, 151) buyruğu Kur'an'ın temel buyruklarından biridir. Ne yazık ki, bu buyruk, adına İslam dünyası denen ülkelerin özellikle Arap camiasında en çok çiğnenen emirlerden biri olarak dikkat çekmektedir.

'İsraf'ın kelime anlamı zulmetmektir. Kur'an israfı bu anlamda da kullanmıştır. Tarih içinde kazandığı ve Türkçe'de de kullanılan anlamıyla israf, **savurganlık** demektir. Yukardaki buyrukta bu anlamda kullanılmıştır.

İsraf, makul sınırı tecavüzün zulüm noktasına ulaşmasıdır. **Aşırılığın nerede ve neden sonra başlayacağı ise görecelidir. Dolayısıyla, israf kavramının her zaman tartışmalı bir yanı vardır. Bunun sonucu ise israfın belirlenmesinde vicdan ölçütünün zorunluluğudur. Vicdan devreden çıkarılınca her insan israfını, israfsızlık göstermek için delil bulabileceği gibi, gerekli harcamaları yapan kişileri israfa sapmış olarak göstermek de mümkün olur.**

Güvenilir bir nokta yakalamak için insanlığın ve yaşadığımız toplumun genel durumunu, özellikle bizim aşağı seviyelerimizde harcama yapanların durumunu göz önünde tutmak gerekir. Böyle bakıldığında, dün israf sayılabilecek bir şey bugün sayılmayabilir; bunun aksi de olabilir. Hangi bakış açısını esas alırsak alalım, **israf, insanlığın en büyük belalarından biri ve tartışmasız bir zulümdür.** Küresel âfetlerin tümünü öncelikle israf tetiklemektedir. **Bu bakımdan israf, küresel bir insanlık suçudur.**

İsraf, küresel âfetlerden sadece birisi değil, küresel âfetlerin en büyüğüdür. Çünkü israf, **âfetlerin âfeti, bütün âfetlerin motorudur.** Tüm uygarlıkların en yıkıcı felaketi de israftır.

Günümüz uygarlığının çöküşünde de en büyük rol, israfın olacaktır. **"Nasıl üretebilirim?"** diye sormak yerine, **"Nasıl harcayabilirim?"** diye sormakla meşgul olan hazır yiyiciler, medeniyetin veba mikrobu hükmünde yıkıcılarıdır. Kur'an, **"Nasıl üretebilirim?"** diye soran insanı yüceltmekte, **"Nasıl tüketebilirim?"** diye soran insanı zararlı görmektedir.

Baskı, şiddet, sömürü, hak ihlali ve nihayet işgalcilik, cinayet gibi temel zulümleri besleyen ana olumsuzlukların başında israf gelmektedir. Nitekim, bir zulüm ve kahır sistemi olan **kapitalizm**in belirgin özelliği de israftır. İsraf, Kur'an ahlakının özündeki denge ilkesini bozmaktadır. Çünkü birimizin gerektiğinden çok harcaması için, bir ötekimizin gerektiğinden az harcaması kaçınılmaz olmaktadır.

Tanrı, yeryüzü sofrasına nimetleri dengeli bir biçimde göndermiştir. İsrafa gidenler, bu dengeyi, kendi lehlerine bozan zalimlerdir. O halde, israf ekonomilerinin fikir kaynağı olan **kapitalizm,** Kur'an nazarında bir zulüm düzenidir. İsraf, nimetlerin belli ellerde toplanmasını gerektirdiğinden servetlerin de belli ellerde toplanmasına yol açacaktır. Buna karşı çıkılmış ve bu noktada temel ilke şöyle konmuştur:

"Mal ve servet, sizin yalnız zenginleriniz arasında dolaşan bir kudret ve üstünlük aracı olmasın!" (Haşr,7)

İSRAFIN YARATTIĞI DENGESİZLİK

İnsanlığın yaşamsal kaynaklarını gereğinden fazla tüketen ve dünyanın geleceğini tehdit eden temel olumsuzlukların biri **hızlı nüfus artışı**, ikincisi israftır.

İsraf, "Faturasını ben ödeyeceğim, kime ne?" gerekçesiyle saçıp savurmak, sınırsız ve fütursuz biçimde harcamaktır. İsraf bu haliyle de ağır bir insanlık suçudur. **Faturasını ödeyebilir olmak hiç kimseye insanlığın yaşamsal kaynaklarını gereksizce tüketme hakkı vermemelidir.** Böyle bir hakkın olamayacağını insanlık bir biçimde öğrenmeli, öğrenmek istemeyenlere bu gerçek bir biçimde öğretilmelidir.

İsraf, toplumu iki başlı bir yıkıma sürüklemektedir:

1. Üretilenden daha fazlasını tüketme tutkusu ve bunun sonucu olarak bireysel ve toplumsal düzeyde borçlanma,

2. Geçim zorluğu içindeki büyük kitlelerin ruhsal yapılarının bozulması sonucu toplum bünyesinde kin ve öfkenin derinleşmesi.

Bu iki olumsuzluk sonucunda **orta sınıf** yok olmakta, toplum, saçıp savuran bir azınlıkla, ihtiyaçlarını temin edemeyen büyük çoğunluktan oluşan dengesiz bir bünyeye dönüşmektedir.

İsraf illeti, servet ve refahla şımarmış bir **'zararlı tip'** üretmektedir. Bu tip; toplumların, medeniyetlerin çürümesinde temel etkenlerden biridir. Bu zararlı tip; kendisinin en uç keyiflerini tatmin etmeyi, başkalarının en yaşamsal ihtiyaçlarından daha önemli görür. İsraf, kitlelerin hayat kaynağı olan birçok imkânı geçici ve bazen sefil keyifler uğruna tüketmekte, insanlığın geleceğini tehdit etmektedir.

Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Akdeniz havzasındaki **golf alanlarının**, halkın ihtiyacı olan içme sularını tükettiğini duyurmuştur. Anılan kurumun raporuna göre, Akdeniz'deki golf alanlarının her birinin tükettiği su, 12 bin nüfuslu bir yerleşimin tüm su tüketimine eşittir. Dünyanın her yerinde buna benzer olgular yüzlercedir.

Dünyadaki harcamaların en büyük rakamını yaratan petrol harcamalarının yarıdan fazlası israf tutkusunu tatmin için yapılmaktadır. Otomobil yarışları, ABD'de hemen her evde ekstradan bir tane bulunan **'benzin içen Jeep'** tipi araçlar, ihtiyaç için harcanan petrolün iki, bazen üç katını heder etmektedir. Tabiî ki bunların atmosfere yaydığı zehirli gaz miktarı da ihtiyaç için yakılanın yaydığının birkaç katıdır. İsraf burada da **'musibetlerin musibeti'** olarak devrededir.

İsrafın durdurulmasında ilk koşul, birey-kamu ilişkilerinde, **'kamunun çıkarını tercih ilkesi'**ni işletmektir. Kur'an'ın temel anlayışlarından birinin ifadesi olan bu ilkenin işlemesini engelleyen **neoliberalizm yaftalı sömürü ve israf sistemi,** insanlığa yönelik en büyük tehlikelerden biri olarak üstümüze çullanmış bulunmaktadır.

Bu tasalluttan kurtulmanın ilk adımı, öncelikle devletin bulaştığı israf illetinin önünün kesilmesi olacaktır. Çünkü bu konuda en inandırıcı ve etkili örnek, devlettir.

BÜYÜK ŞER ÜÇGENİ: İSRAF-TEREF-TERÖR

Hiçbir şer üçgeni bu şer üçgeni kadar yıkıcı olamaz. **Kur'an'ı iyi inceleyenler, bu kutsal metnin israfla teref ve terefle terör arasında bağlantı kurduğunu rahatlıkla görürler.**

Terör, dengelerin bozulması yüzünden doğan tedirginliğin kahrını çekenlerin kendilerini en anormal yollarla ifade edişidir. Terörde eylemci olarak kullanılanlarla terör sanayii başka bir şeydir. Terörde bizatihi fail, başka bir deyimle 'amele'

olarak görev yapanlar, israf ve teref zulmünün yarattığı dengesizliklere isyanı ihanet ve cinayete götürmeye hazır olanlardır. İsraf ve terefin büyük zalimleri bu ameleleri bir biçimde buluyor ve bir biçimde kullanarak terörü küreselleştirip doğan karmaşada bol bol silah satarak kasalarını dolduruyorlar. **Unutmayalım: Dünya barışını koruması (!) beklenen BM Güvenlik Konseyi'nin 5 büyük üyesi dünya silah ticaretinin de en büyük ağalarıdır.** Başka bir çelişki ve ikiyüzlülüğe işaret etmeye gerek var mı?

İsraf marazını tatmin için daha çok kazanmak lazımdır. Daha çok kazanmak için başkalarının hakları ve ihtiyaçları görmezlikten gelinmektedir. Öte yandan, daha çok kazanmanın en 'verimli' yollarından biri olarak tarihin her devrinde **silah satış** ve sanayii devrededir. Bugün de kazanç hırsının tatmin yollarından en verimlisi, silah satmaktır. Silahın satılması için kanın akmasına gerekçe hazırlamak, bunun için de düşmanlıkları körüklemek lazımdır. Ve terör, düşmanlıkları körükleme yollarından biridir.

Bugün dünyada terörü susturmak ve bastırmak adına kıyametler koparan süper güçler, özellikle **ABD**, terörü yaratan ve besleyen ülkelerin ta kendileridir.

Kısacası, birilerinin israf ve tasallutu, büyük kitlelerin normal ihtiyaçlarını karşılanamaz hale getirmekte ve dengeler altüst olmaktadır. Konunun büyük otoriteleri şu hesabı önümüze koymaktadır:

"Aşırı harcamalara ilişkin rakamlar, dünyadaki yoksul kesimin ihtiyaçlarını karşılamanın çok masraflı olacağı iddiasını çürütmektedir. Yoksulların yeterli gıda, temiz su ve temel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için gereken para, insanların bir yıl içinde makyaj malzemelerine, dondurmaya ve ev hayvanlarının mamasına harcadığından daha azdır." (***World Watch Institute***'ün 'Dünyanın Durumu' adıyla yayınlanan raporu, **Tema Vakfı** yayınları, İstanbul 2004, 5-6)

Demek oluyor ki, Cenabı Hak tarafından dünya sofrasına gönderilen nimetlerin, mesela yüz kişiye yetecek bir kısmına, zalim ve doymaz üç beş el musallat olduğunda diğer doksan küsur kişi aç kalabilmektedir. ***World Watch Institute***'ün raporlarından alman şu satırlara bakın:

"Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da yaşayan % 12'lik kesim, dünya genelindeki kişisel tüketim harcamalarının % 60'ını yapmakta, Güney Asya, Orta ve Güney Afrika ülkelerinde yaşayan ve dünya nüfusunun üçte birini oluşturan insanlarm harcama oranı ancak % 3.2'ye ulaşabilmektedir." (s. 5-6)

Anlaşılıyor ki, sefaletlerin doğmasına sebep olanlar, dünyadaki paylaşım dengesinin bozulmasına yol açanlarm ta kendileridir.

İsrafçı musallat güçler, dengeleri sarsmada, savurganlığın ötesinde kötülükler de işlemektedir. Örneğin, "tüketimden kaynaklanan küresel çevre bozulmasının büyük bölümünden, Avrupa ve Kuzey Amerika'da ilk sanayileşen ülkeler ile Japonya ve Avustralya sorumludur." (Bir önceki yayın, 7)

Tüketim çılgınlığı, son yüz yılın âdeta en büyük dini oldu ve girdiğimiz yeni yüzyılın en büyük dini olmaya da aday görünüyor. Bu din, şeytanın dinidir, Tanrı'nın değil. Ne ilginçtir ki, Kur'an, israfı bir **'şeytanî illet'** olarak tanıtmakta ve israfa saplananları şeytanın kardeşleri olarak göstermektedir. (Meselenin bu yanıyla ilgili ayrıntılar için bizim ***'Kur'an Açısından Şeytancılık'*** adlı eserimize bakılabilir.) Konuyla ilgilenen uluslararası uzmanlardan biri, **Michael Renner** şöyle yazıyor:

"Gem vurulmamış bir tüketimin tetiklediği sınırsız ekonomik büyüme âdeta çağdaş bir din haline geldi. Bu, hem hissedarlarını memnun etmeyi esas alan şirket yöneticilerinin hedefi hem de bir sonraki seçimleri de kazanmak isteyen siyasal liderlerin amacı." (Edward Rothstein, ***A World of Buy, Buy, Buy, from A to Z***, New York Times, 19 Temmuz 2003)

Tüketim çılgınlığının lanetli manifestosu, 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısının başlarında insanlığın zihnine iyice yerleştirildi. Bu lanetli manifestonun kuramcılarından biri olan **Victor Lebow**, 1950'de şöyle haykırıyordu:

"İnanılmayacak derecede verimli ekonomimiz, tüketimi yaşam biçimi haline getirmemizi gerektiriyor. Mal ve eşyaları giderek artan bir hızla tüketmemiz, aşındırmamız, yerlerine yenilerini koymamız ve eskileri atmamız gerek." (World Watch Institute'ün 'Dünyanın Durumu' adıyla yayınlanan raporu, Tema Vakfı yayınları, İstanbul 2004, s.111)

Bu manifesto, belirleyici olmuştur. Bugün hâlâ birçok ürün tamir edilemeyecek, parçaları değiştirilemeyecek şekilde üretiliyor. Daha çok kazanmanın doymaz devleri şöyle buyuruyorlar: **"Daha çok satmamız için, 'Bir kez kullan, at!' ilkesini yerleştirin."**

Kapitalist güç odaklarının daha çok kazanma hırsına işlerlik kazandıran **reklamlar**, hem bizzat kendilerinin sebep olduğu harcamalar hem de tüketime getirdikleri hız açısından yeni israf kalemleri yaratmaktadır. Ayrı ve öncekilerden hiç de geri kalmayan bir harcama kalemi de israf toplumundaki hizmetlerin sunumunda kullanılan ve ardından çöpe atılan 'atıklar'dır. Bu **atıklar** sadece lüzumsuz harcama yaptırmakla kalmamakta, çevreyi ve doğayı kirleterek de insanlık aleyhine sürekli problem yaratmaktadır.

Günümüz insanlığının en büyük problemlerinden biri de 'zehirli atıklar' problemidir. **Zehirli atıklar**, sebep oldukları lüzumsuz harcamalara ilaveten, yeraltı zenginliklerini, özellikle suları zehirleyerek de büyük zararlara sebep olmaktadır. Bugün gelinen yer itibariyle, yeraltı tatlı su alanlarının yaklaşık yarısı (zehirli atıkların tahribiyle) kaybedilmiş bulunuyor.

Konfor Belası:

İsraf geliştikçe konfora düşkünlük artmaktadır. Veya konfor imkânları geliştikçe israf artmaktadır. Şöyle veya böyle, israf ile konfor düşkünlüğü arasmda kopmaz bir bağ vardır. Esasında, bizim üzerinde olduğumuz teref illeti bir anlamda konfor tutkusu olarak alınabilir. Bu konfor düşkünlüğü, **Muhammed İkbal**'in deyişiyle, insan ruhunu katleden bir musibettir. Dünya kaynaklarının lüzumsuz yere telef edilmesinin birinci dereceden sebeplerinden biri de konfor düşkünlüğüdür.

ABD'deki otomobil tüketiminin 1960'tan 2000 yılına kadarki artışı % 100'dür. ABD ve AB ülkeleriyle onların hayat tarzını örnek edinmiş bazı Asyalı ailelerde, evlerdeki otomobil sayısı, evdeki insan sayısından fazladır. Sarp ormanlık arazilerde kullanılmak üzere imal edilen jeep türü araçlar, daha sonra, büyük kentlerin merkezlerinde birer eğlence unsuru olarak ve esas otomobillere ilaveten kullanılmaya başlandı. Bu tür araçlar, gerekli koşullarda kullanıldığında bile birer petrol içen dinazor gibi harcama yaptırmaktadır. Bunların, zevk unsuru olarak otoyollarda kullanılması ise birkaç başlı bir israfa yol açmaktadır. Bu petrol içen dinazorların, özellikle ABD'de satış rekorları kırmaya başladığını bilmekteyiz. Konfor düşkünlüklerinin sebep olduğu lüzumsuz harcamalar, özellikle enerji israfı, karşımıza tüyler ürpertici rakamlarla çıkıyor. Bu açıdan bakıldığında, israfın ilahlaştığı ülke olan ABD, insanoğlunun bütün ahlaksal değerlerine bir darbe olarak görülmelidir. ABD toplumunun israfçılığı sürdükçe, ABD imparatorluğunun emperyalist ve sömürgeci emelleri de sürecektir. Çünkü o büyük israf bu büyük sömürü olmadan yaşatılamaz. Şu tespite bakın:

"Ortalama bir Amerikalı, ortalama bir dünya vatandaşından 5 kat, ortalama bir Çinli'den 10 kat, ortalama bir Hintliden ise yaklaşık 20 kat daha fazla enerji tüketiyor." (Bir önceki yayın, 27)

İsrafın ve onun yarattığı konfor belasının temel tahriplerin-

den biri de, insan sağlığında yarattığı dengesizlik yüzünden sebep olduğu astronomik sağlık harcamalarıdır. Bunun en büyük örneği ABD'deki **obezite** (şişmanlık) sorunudur. Bu sorun, bir yandan **'zayıflama'** gerekçesiyle akıl almaz 'spor' harcamaları getirmekte, öte yandan, bozduğu sağlığın düzelmesini temin için yapılan masrafları körüklemektedir. Yani israf öyle bir beladır ki, sürekli yeni belalar doğurur. Bu belaların tümü insanlığın birinci dereceden aleyhine belalardır. Burada şu gerçeğin altını da çizmek gerekiyor:

İsraf ve tüketim toplumunun ve bu topluma uyarlı ekonomi anlayışlarının yarattığı ve yerkürenin doğal dengelerini tahrip ettiği bilinen sanayi ekonomisi, bugün için terör ve harplerden çok daha büyük bir tehdittir. Ne var ki, kapitalist kazanma hırsı, insanlığın eko-ekonomiye yani doğayla uyumlu ekonomiye geçmesine asla izin vermemektedir. İnsanlık, gezegenimizin ekolojik sağlığında 1970'lerden beri % 35 bozulma olduğunu bildiği halde, bu yıkımın durdurulması için hiçbir şey yapamıyor. Çünkü başta ABD olmak üzere, küresel kapitalist dinazorlar, gelirlerinin azalacağı gerekçesiyle bu gidişin durdurulmasına yanaşmıyorlar.

Küresel kapitalizmin pompaladığı tüketim düzeni egemen olursa, bugünün 6.5 milyarlık dünya nüfusunu beslemede yetersiz kalmaya başlayan yeryüzü kaynakları, örneğin su, 2050'de 9 milyara ulaşması beklenen dünya nüfusunu besleyemeyecektir. Küresel kapitalizmin öncüleri bugün daha fazla satıp daha fazla kazanmak için tüketimi pompalarken yarınların hesabını yapmamaktalar. Onların gözü dönmüş hırsları bu tür hesapları yapmaya izin vermemektedir.

XLVII
KAMU HAKKI YİYENLERİ DİNSİZ İLAN EDEN KİTAP

MÂÛN SURESİ'NDEKİ AĞIR İTHAM VE TEHDİT

Mâûn suresinin devrim mesajını ayrıntılarıyla tanımak için bizim ***'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'*** (Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 2011) adlı eserimizin okunmasını öneriyoruz.

Mâûn suresi, iman dairesi içindeki insanların her an düşebilecekleri büyük tehlikeye dikkat çeken müstesna bir beyyinedir. Muhatabı inkârcılar olmadığı gibi, din içinde olup da ibadetsiz-niyazsız duran insanlar da değildir; tam aksine, ibadet ehli zümrelerdir. Başta namazlı-niyazlı müslümanlar olmak üzere bütün dinlerin ibadet ehli mensuplarına şu mesaj veriliyor:

Eğer, kamu haklarının, yerlerine ulaşmasına bir biçimde engel olursanız yaptığınız ibadetler lanetlenmenizden başka hiçbir işe yaramaz, size dinsiz imansız muamelesi yapılır. Sakın nüfus kayıtlarınızdaki din hanesine veya mabetlere aboneliğinize güvenerek bu gerçeği savsaklamayın; Allah yakanızı bırakmaz.

Mâûn suresi, esrarlı ve mucize üslûbuyla, maskeli dinsizleri açıkça küfürle itham etmek yerine **tekzîble itham** ederek yollarının küfre çıktığını göstermektedir. Bu dolaylı yolu kullanması belki de o tekzîb erbabının tövbelerinden ümitli olduğu içindir.

Şöyle veya böyle, **Mâûn suresi, İslam imanı içinde varsayılan kişilere en ağır ithamı getiren beyyinedir.** Bu ithama göre, bir insan namazlı niyazlı müslüman görüntüsü verse de eğer kamunun haklarına tecavüz ediyor, halkın malından mülkünden çalıp çırpıyor veya kamu haklarının hedeflerine ulaşmasına bir biçimde engel oluyor, hele bir de bu yaptıklarını kıldığı namazlarla maskeliyorsa onun dini, imanı olamaz. O, diliyle ne derse desin, hakikatte dini inkâr etmiş kabul edilmelidir. Allah'ın ona layık gördüğü sıfat ve kimlik dinsizlik, karşılık ise lanettir. Dahası var:

Kur'an, Mâûn mücrimi tipe, **müslüman** (geniş anlamıyla Allah'a teslim tüm din mensupları) muamelesi değil, müşrik muamelesi yapıyor. Çünkü Mâûn mücrimi, mümin sıfatını kaybetmekle kalmamış, şirkin en namert şekli olan riya şirkine batmıştır. Böyle birisi, kâfir olma şansına da sahip değildir. Çünkü o, inanç kimliklerinin en kötüsünü taşıyan **müraî** (riyakârlığı din diye pazarlayan) tiptir.

Bu mucizeler mucizesi sure neden böylesine ağır bir itham getirmiştir? Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'in hayat ve icraatını layıkıyla inceleyenler bunda şaşılacak bir yan olmadığını anlamakta zorluk çekmezler. Durumu açıklamakta zorlananlar, Emevî yozlaştırmasına uğramış sahte dini İslam kabul etmekte ısrarlı olanlardır.

Mâûn suresi, Yaratıcı'yı ve insan haklarını esas alarak hakkın ta kendisini ifade ettiği gibi adalet ve merhametin de ta kendisini ifade etmiştir. Nasıl yapmıştır bunu? **'İman maskeli şirk'**i, başka bir deyişle, **'nitelikli imansızlık'**ı tanıtarak, **'imandan sonra küfür'**ü deşifre ederek.

MAKBUL GÖRÜNÜMLÜ MELUNLAR TANITILIYOR

Mâûn suresi bize gösteriyor ki, insanlar arasında makbul görünümlü melunlar vardır. **Mevlana Celaleddin**'in oğlu **Sultan Veled** (ölm. 712/1312), makbul görünümlü melunlar tabiriyle

aynı anlamı ifade etmek üzere, **'İdris sûretinde iblisler'** tabirini kullanıyor. (Sultan Veled, *Maarif,* 334)

Makbul görünümlü melunlar dinsizliğin değil, dinciliğin ürünüdür. Dinsizlik, makbul görünümlü melunlar değil, melun görünümlü melunlar üretir. Hatta bazen melun görünümlü makbuller bile üretir dinsizlik... **Haram yemeyen, dürüst, insan haklarına saygılı nice dinsizler gördük. Tabiî ki, aynı haklara saygılı** çok dindara da rastladık. Ama insan haklarına, insana saygılı **bir tek dinciye rastlayamadık.** İşte Mâûn suresi, bu sırrı açıklıyor, bu paradoksu çözüyor.

Makbul görünümlü melunlar dincilik ürünü ise **gerçek Tanrı erlerinin dincilikle mücadeleleri, dinsizlikle mücadeleden önce gelmelidir.** Tarihi dikkatle ve tarafsız bir bakışla okuduğumuzda şunu apaçık görmekteyiz:

Allah'ı, Allah'a giden yolun engeli haline getiren dinciliğin hayata soktuğu zulüm, hem yoğunluk hem de süre bakımından en büyük zulüm olmuştur. Allahsızlığa fatura edilen zulümler, Allah'ı aldatma aracı yapan zulümlerin yanında çok hafif kalmaktadır. İnsanoğlu, Allahsızlığa fatura edilen zulümleri teşhis ve bertaraf etmede, Allah ile aldatanların zulümlerine karşı mücadeleden daha başarılı olmaktadır. Sebep açık: İnkâr zulümleri kutsalı paravan yapamadıklarından insanın iç dünyasına sokulamıyorlar. Böyle olunca da başarı şansları ve ömürleri fazla olmuyor.

Kutsalı maske yapan yani Allah ile aldatmaya dayanan zulümler ise insanı ta can evinden yakalamakta, gönlünü, vicdanını prangalamakta ve zulmü fark edemez hale getirmektedir. Tarihe bakın: Allah ile aldatmaya dayanan engizisyon zulmü, yüzyıllar sürmüştür; inkâra dayanan ideolojilerin zulümleri ise birkaç yıl içinde bitmektedir.

Allah ile aldatanlar yani **makbul görünümlü melunlar,** namıdiğer İdris **sûretinde iblisler** tarihin ve insanlığın en büyük kahır ve musibet kaynağı olmuşlardır ve olmaya devam edi-

yorlar. Biz burada insanlığın vicdan ve idrak kulağına şunu bir kez daha ulaştırmak isteriz:

Hiçbir devirde ve hiçbir ülkede, hiçbir bela Alllah ile aldatma belasından daha kötü, daha yıkıcı olamaz. Bütün zamanlarda ve bütün mekânlarda en yakın ve en tehditkâr düşman daima dinciliktir. Tüm milletler ve tüm dinler için böyledir. Çünkü her dinde dindar vardır ve o, rahmettir. Ve her dinde dinci vardır ve o musibettir.

İnsanlığın öteki düşmanları dinciliğin ardından sıralanmalıdır. Kur'an'ın riyakârlığa bir numaralı düşman gözüyle bakması sebepsiz değildir. Çünkü şirkin en namerdi olan **riya, melunu makbul, iblisi İdris göstermeyi meslek edinmiş alçakların maskesi, aracı ve sığınağıdır.**

Yüce Tanrı'nın riyaya duyduğu öfke, kendisini inkâr da dahil, bütün kötülüklere duyduğu öfkeden daha büyüktür. Mâûn suresi, Allah'ın bu büyük öfkesinin ifadeye konuluşudur.

XLVIII
SORULAR SORAN VE SORDURAN KİTAP

SORU SORMANIN VAROLUŞSAL ANLAMI

Soru anlamındaki **sual** kökünden isim ve fiiller yüz yirmi küsur yerde geçer. Bunların tamamına yakını fiil kullanımdır. Bu da gösterir ki, Kur'an, soru kavramına büyük önem vermekte ve soru sormayı insan hayatının temel eylemlerinden biri olarak görmektedir.

Soru sormak, aynı zamanda varoluşun da sorgulanmasıdır. Daha doğrusu, soru sormak, hayat nimeti denen muhteşem kredilerin hesap aşamasının da bir işleyişidir. Şu sarsıcı beyyineye bakın:

"Yemin olsun, kendilerine elçi gönderilenleri muhakkak hesaba çekeceğiz; gönderilen elçileri de mutlaka hesaba çekeceğiz. Onlara bir ilmin tanıklığında/bir ilmin aracılığıyla bütün serüveni mutlaka anlatacağız. Biz olup bitenlerden habersiz değiliz." (A'raf, 6-7)

Bu beyyine, sorgulama serüveninde ilmin aracılığına atıf yapmakta, böylece soru ve sorgulama ile ilim arası münasebet ilginç bir biçimde kurulmaktadır. Soru sormak, bilimin hem göstergesi hem de besleyici unsurudur.

Elçilerin tebliğde bulundukları kitleler kadar elçilerin de sorgulamaya maruz tutulacağı bildirilmektedir. İnsanoğlu, tüm

yapıp ettiklerinden, kendisine verilen tüm nimetlerden sorgulanacaktır:

"Allah dileseydi, elbette ki, sizi bir tek ümmet yapardı. Ama O, dilediğini/dileyeni saptırıyor, dilediğini/dileyeni de iyiye ve güzele kılavuzluyor. Yapıp ettiklerinizden mutlaka sorgu suale çekileceksiniz." (Nahl, 93)

"O gün, nimetten kesinlikle sorguya çekileceksiniz!" (Tekâsür, 8)

Herkese ve her şeye sorular sorulacaktır. Tekâmül bir anlamda sorular sorma olgusudur. Kur'an, taş ve toprak yığınlarından ibaret gördüğümüz yerleşim bölgelerine bile soru sordurur:

"İçinde bulunduğumuz kente, beraberinde döndüğümüz kervana sor. Biz gerçeğin ta kendisini söylüyoruz." (Yusuf, 82)

Soru sormanın varoluşsal ilk anlamı insan olmaktır. İnsan 'konuşan varlık, düşünen varlık' olarak tanımlanabileceği gibi 'soru soran varlık' olarak da tanımlanabilir. Soru sorabilen tek varlık, insandır.

Tarihe, kalıntılara, eski uygarlıklara, kadim topluluklara, eski dinlere de sorular sorulması istenmiş, "Her şeyi ben bilirim, ben ne dersem odur. Sakın başkalarına sormayın" zihniyet ve yaklaşımı kırılmıştır. Çünkü bu yaklaşım, tekelci, egoist ve nihayet müşrik bir yaklaşımdır:

Kur'an, vahyin son ve netice olarak en mükemmel toplayıcısı yani din meselesinin en mükemmel kaynağı olmasına rağmen, tekelcilik ve bencilik yapmamakta, daha doğrusu tekelcilik ve bencilik yapılmaması için bizzat kendisi örnek olmakta, yol göstermektedir.

Bir kere, ilim ve soru sormak tabirleri kullanılarak, bir mutlak ve 'geniş alan' belirlenmekte, her konuda bilenlere sorulması emredilmektedir:

"Eğer bilmiyorsanız, bilgi sahiplerine/Kur'an ehline sorun." (Nahl, 43; Enbiya, 7)

İşte **"Kur'an'da her şey vardır"** söyleminin anlamı budur. Kur'an, her şeyi o şeyin bilgisine sahip olanlara sormayı emrederek 'her şeyi' içeren kitap olmaktadır. Yani her şeyi içeren kitap olmanın anlamı, insanoğlunu ilgili adreslere göndermek demektir. Bu meselenin ayrıntıları, bu eserin XXII. faslında verilmiştir.

İkinci olarak din konusunda genel bir çerçeve verilerek eski elçilere soru sorulması istenmektedir:

"Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor: Rahman'dan başka ibadet edilecek tanrılar yapmış mıyız?" (Zühruf, 45)

Üçüncü olarak, ehlikitap zümreye, onların kaynaklarına da sorular sorulması istenmektedir:

"Şayet sen, sana indirdiğimizden kuşkulanmakta isen, senden önce kitabı okuyanlara sor. Yemin olsun, hak sana Rabbinden gelmiştir. O halde, sakın kuşkulananlardan olma!" (Yunus, 94)

"Yemin olsun, biz, Mûsa'ya açık seçik dokuz mucize verdik. İsrailoğulları'na sor." (İsra, 101)

Soru sormak insanın sadece değerlerinden biri olarak kalmaz, insanın bütün değerlerinin motoru olarak da seçkinleşir. İnsanı varlıklar dünyasında öne çıkaran değerlerin hemen tümünün arkasmda soru sormak vardır.

Kur'an'ın istediği **'işletilen akıl' veya 'aklı işletmek' (taakkul), bir anlamda soru soran akıla sahip olmaktır.** Kur'an, aklını işletmeyenler üzerine pislik atılacağını bildirdiğine göre (Yunus, 100), bu kitabın, soru sormayanlar veya soramayanlar üzerine de pislik atılacağını kabul ettiğini söyleyebiliriz.

Anlaşılan o ki, ilim, hikmet, tekâmül, kısacası insanın boyut yükseltmesine yarayan her atılım soru sormakla amacına varmaktadır. Bugünkü dünyaya bakın, özgürlükler düzeni, **demokrasi, hukuk devleti** ve hukuk hayatı, **basın** bir anlamda sorularla yaşamaktadır. Mensuplarını **raiyye** (davar sürüsü) olmamaya, aklı işletmeye, 'sözü dinleyip de en güzeline uymaya' çağıran kitap başka ne diyebilirdi?!

Ve İslam dünyasına bakın! Bu anlamda bir soru sorma ve sorgulama İslam dünyasının hayatında yok. Bunun yerine engizisyon ithamı, aforoz, dışlama, tekfir, tefrika, **Allah ile aldatma** ve **Mehmet Akif**'in ölümsüz tespitiyle, '**Allah ile iskât** (susturma) var. Böyle olunca da insan hakları, özgürlük, mutluluk ve ilerleme yok.

Allah adildir. Dininin değerler tabelalarını gasp edenlerin yüzünü elbette ki güldürmeyecektir.

YARADILIŞLA İLGİLİ SORULAR

Bir din metninde soru sormanın böylesine önemsenmesi, başlı başına bir devrimdir. Bu devrimin nasıl bir devrim olduğunu anlamak ise soruların mahiyetini tanıdıktan sonra daha kolay olur. Adı bile teslimiyet olan bir dinin kitabı böylesine yoğun ve sarsıcı soruları sormuşsa bu çok daha büyük bir devrimdir. Kur'an, böylece, kendi bünyesi içinde devrim yapan bir kitap olduğunu göstermiştir ki bu da ayrı bir devrimdir.

Allah'tan Başka Yaratıcı mı Var?

"Ey insanlar! Allah'ın, üzerinizdeki nimetini anın! Allah'tan başka yaratıcı mı var? Sizi yerden ve gökten rızıklandırır. O'ndan başka ilah yoktur. Hal böyle iken nasıl oluyor da yüz geri çevriliyorsunuz?" (Fâtır, 3)

Yerkürenin Göklerden Ayrıldığını Görmediler mi?

"Gerçeği örten o nankörler görmediler mi ki, gökler ve yer bitişik idi, biz onları ayırdık. Her canlı şeyi sudan oluşturduk. Hâlâ iman etmeyecekler mi? Yerküreye, onları çalkalamasın diye birtakım dağlar diktik. Ve orada geniş geniş yollar açtık ki, doğru gidebilsinler. Göğü, korunmuş bir tavan yaptık. Ama onlar göğün ayetlerinden hâlâ yüz çeviriyorlar. O odur ki, geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yarattı. Her biri bir yörüngede yüzmektedir."

Neden Yaratıldınız?

"Sizi basit bir sudan yaratmadık mı? Onu, dayanıklı karargâhta tuttuk. Bilinen bir ölçüye/süreye kadar." (Mürselât, 20-22)

Bu ayette su, meni yerine istiare edilmiştir. Biraz yukarıda da gördüğümüz gibi, Kur'an, suyu hayatın esası olarak gösterir. İnsanın vücut bulmasına sebep olan meni de sonuçta sudur. Ancak Kur'an bünyesinde su bu çerçeve ile sınırlı değildir. Kur'an, suyu, mutluluğun da kaynağı olarak görmektedir. Su aynı zamanda güzelliğin, doğallığın, kurtuluşun, zevk ve refahın da kaynağı ve göstergesidir. (Suyun bu çok boyutlu yapısıyla ilgili ayrıntılar için bizim ***'Kur'an Açısından Küresel Âfetler'*** adlı kitabımıza bakılabilir.)

Gölgenin Uzamasına Dikkat Ettin mi?

"Görmedin mi rabbin nasıl uzatmıştır gölgeyi? Eğer dileseydi onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra nasıl da Güneş'i ona delil yapmışız! Sonra nasıl tutup onu ağır ağır kendimize çekmişiz!" (Furkan, 45-46)

AKILLA İLGİLİ SORULAR

"Aklınızı İşletmiyor Musunuz?"

"Aklınızı işletmiyor musunuz?" (A'raf, 169; Bakara, 44,76; Âli İmran, 65; En'am, 32; Yunus, 16; Hûd, 51; Yusuf, 109;

Enbiya, 10,67; Müminûn, 80; Kasas, 60; Saffât, 138)

"Akıllarını işletmediler mi?" (Yasîn, 62)

"Akıllarını işletmiyorlar mı?" (Yasîn, 68)

"Yemin olsun tan yerinin ağarma vaktine, on geceye, çifte ve teke, yola koyulduğu zaman geceye. Nasıl; bunlarda, akıl sahibi için bir yemin var, değil mi?" (Fecr, 1-5)

Kur'an'ın en çok sorduğu soru aklın işletilmesiyle ilgili sorudur. **Kur'an'ın, kullanımına sınır koymadığı tek değer akıl ve onun temel üretimi olan ilimdir.**

Tarih Kalıntılarına Bakmadılar mı?

"Yeryüzünde dolaşıp da kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmediler mi? Onlar, kuvvet bakımından bunlardan daha zorluydular. Göklerde de yerde de Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şeyyoktur. Her şeyi bilir O, her şeye gücü yeter." (Fâtır, 44)

Göklere Bakmıyorlar mı?

"Bakmadılar mı üstlerindeki göğe ki nasıl kurduk onu, nasıl süsleyip nakışladık? Yırtığı, çatlağı da yoktur onun.." (Kaf, 6)

"Göklerin ve yerin melekûtuna, Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye bakmadılar mı? Ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğini düşünmediler mi?" (A'raf, 185)

KUR'AN'LA İLGİLİ SORULAR

Nereye Gidiyorsunuz?

"İş, onların sandığı gibi değil! Yemin olsun o sinip gizlenen-

lere, akıp akıp giderek yuvasına girenlere, beriye geldiği ve geriye döndüğü zaman geceye, soluyarak açıldığı zaman sabaha ki o Kur'an, çok değerli bir elçinin sözüdür. Çok güçlüdür o elçi; arşın sahibi katında saygındır. İtaat edilir orada kendisine, emindir. Ve arkadaşınız, bir cin çarpmış değildir. Yemin olsun ki, o, onu apaçık ufukta gördü. O, gayb konusunda cimri değildir. Ve o, kovulmuş şeytanın sözü değildir. Hal böyle iken nereye gidiyorsunuz? O, âlemlere bir öğütten başka bir şey değildir. İçinizden dosdoğru yürümek isteyen için..." (Tekvîr, 15-28)

HADİSLERLE İLGİLİ SORULAR

Kur'an'dan Sonra Hadislere İman mı?

"Artık bundan sonra hangi hadise/söze iman edecekler?" (Mürselât, 50)

"Bu Kur'an'dan sonra hangi hadise/söze iman ediyorlar?" (A'raf, 185)

"Hadis/söz bakımından, Allah'tan daha sadık kim olabilir?" (Nisa, 87)

"İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz. Hal böyle iken, Allah'tan ve onun ayetlerinden sonra hangi hadise/söze inanıyorlar?! Lanet olsun günaha batmış her yalancı iftiracıya ki, Allah'ın ayetlerinin kendisine okunuşunu dinler, sonra böbürlenmiş olarak inadında devam eder. Sanki hiç duymamıştır onları. Artık acıklı bir azapla muştula böylesini." (Câsiye, 6-8)

Buradaki tasvir tam bir mucizedir. Ve tarih boyunca hadis uydurmacılarıyla onların peşine takılan geleneksel inatçıları bundan daha isabetle teşhis ve tasvir eden bir söze rastlanamaz.

Mahiyeti bu olan hadisleri din yapanların yerden yere çalınıp ağır azap tehditleriyle tokatlanması bu kadar da değildir. Şu üç ayet de sarsıcı ihbarlar taşımaktadır:

"İnsanlardan öylesi vardır ki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için hadis/laf eğlencesi satın alır ve onu alay konusu edinir. İşte böylelerine rezil edici bir azap vardır. Ayetlerimiz ona okunduğunda, böbürlenerek yüzünü çevirir. Sanki onları hiç işitmemiştir, sanki kulaklarında bir ağırlık vardır. İşte böylesini, korkunç bir azapla muştula." (Lukman, 6-7)

"Bu Kur'an, uydurulacak bir hadis/bir söz değildir; aksine o, önündekini tasdikleyici, her şeyi ayrıntılı kılıcıdır. İnanan bir topluluk için de bir kılavuz ve bir rahmettir." (Yusuf, 111)

"Eğer doğru sözlü iseler, onun benzeri bir hadis/söz getirsinler." (Tûr, 34)

İNSANLA İLGİLİ SORULAR

İnsan Kendini Ne Sanıyor?

"O sanıyor mu ki, hiç kimse ona asla güç yetiremeyecektir? 'Yığınlarla mal telef ettim' diyor. Hiç kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor? Biz ona vermedik mi iki göz? Bir dil, iki dudak? Kılavuzladık onu iki tepeye." (Beled, 5-10)

İğreti Arzularına Tapanı Gördün mü?

"İğreti arzusunu ilah edinen kişiyi gördün mü? Şimdi ona sen mi vekil olacaksın?" (Furkan, 43)

İnsan Suretinde Hayvan Yok mu?

"Yoksa sen bunların çoğunun işittiğini, akledip düşündüğü-

nü mü sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler, hatta yolca, hayvanlardan da şaşkındırlar." (Furkan, 44)

Akabeyi Aşabildiniz mi?

"İnsan, sarp yokuşa/akabeye atılamadı. Akabenin ne olduğunu sana bildiren nedir? Özgürlüğü zincirlenenin bağını çözmektir o. Yahut da açlık ve perişanlık gününde doyurmaktır o. Yakındaki bir yetimi yahut ezilmiş, boynu bükük bir yoksulu. Sonra da, iman eden ve birbirlerine sabrı öneren, merhameti öneren kişilerden olmaktır o. İşte böyleleridir uğur ve bereket dostları." (Beled, 11-17)

Bu ayetler, **temel insan haklarının** hiçbir kayıt ve şart aranmadan korunması gerektiğini gündem yapmaktadır. **Sosyal demokrasi** ve **sosyal devlet** kavramlarının Kur'an'daki dayanakları bu ayetlerde açık bir biçimde dikkat çekmektedir.

İlk müfessirlerin tümü, bu ayetteki 'akabe' kelimesini **'cehennemde bir yokuş'** veya **'cehennemde bir engebe'** olarak tefsir etmişlerdir. Böyle bir yorumun Kur'ansal dayanağı yoktur. Akabe aşılmış olsaydı zaten cehenneme gidilmezdi. Cehennemde akabeyi aşacaksınız da ne olacak? Önemli olan, akabeyi zamanında aşıp cehennemi boylamaya müstahak hale gelmemektir. Kur'an'ın söylediği ve istediği de budur.

Dua ve Davetiniz Yoksa Neye Yararsınız?

"De ki, 'Duanız/davetiniz yoksa rabbim sizi ne yapsın? Yalanladınız; bu yüzden azap kaçınılmaz olacaktır." (Furkan, 77)

Şükretmiyorlar mı?

"Hâlâ şükretmiyorlar mı?" (Yasîn, 35, 73)

DİNLE İLGİLİ SORULAR

Dini Yalan Sayan Kim?

"Gördün mü o, dini yalan sayanı? İşte odur yetimi itip kakan. Yoksulu doyurmayı özendirmez o. Lanet olsun o namaz kılanlara/dua edenlere ki, namazlarından/ dualarından gaflet içindedir onlar! Riyaya sapandır onlar/gösteriş yaparlar. Ve onlar, kamu hakkının yerine ulaşmasına/ zekâta/ yardıma/iyiliğe engel olurlar." (Mâûn suresi)

Dokunulmazlığınız mı Var?

"Sizin kâfirleriniz, ötekilerden hayırlı mı? Yoksa zübürde/ kutsallaştırılmış hizip kitaplarında sizin için bir beraat/dokunulmazlık mı var? Yoksa, 'Biz, yardımlaşan/yenilmez bir topluluğuz' mu diyorlar? O topluluk, bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaklar." (Kamer, 43-45)

Dokunulmazlık kullanmaya kalkan zihniyeti iyi tanımak istediğimizde Asrısaadet'te çok canlı bir örnek bulmaktayız. Bu örnek, Nisa suresinin on ayetiyle (105-115) hayata mal edilmiştir. Bu olay, ayrıntılarını ***'Dincilik'*** adlı eserimizde verdiğimiz **Tu'me bin Übeyrık** olayıdır.

Allah'tan Başka Hakem mi Arıyorsunuz?

"Allah size kitabı ayrıntılı kılınmış bir halde indirmişken, Allah'ın dışında bir hakem mi arayayım?" (En'am, 114)

Cevap, **Şûra 10**'da verilmiştir:

"Herhangi bir şeyde ihtilafa düştüğünüzde onun hükmü Allah'a bırakılır. İşte budur Rabbim olan Allah! Yalnız O'na güvenip dayandım; yalnız O'na yönelirim ben."

İhtilafı Allah'ın çözmesi ne demektir? Bundan maksat

Kur'an'm gösterdiği anahtar adreslere gitmektir ve bunlar 5 tanedir: **1. Akıl, 2. Bilim, 3. Tabiat kanunları (sünnetullah veya kader), 4. Ortak-evrensel insanlık değerleri (mâruf), 5. Kur'an'ın bizzat kendisi.**

'Hükmü Allah'ın vermesi' gündem yapıldığında, geleneksel dincilik, Kur'an'ı ve onun gönderdiği adresleri değil de mişna türünden din kitaplarındaki yorumları ortaya sürmektedir.

Haramları Kim Koydu?

"De ki, 'Allah'ın, kulları için çıkardığı süsü, güzel temiz ve tatlı rızıkları kim haram etmiş?' De ki, 'Dünya hayatında inananlar için de var. Kıyamet gününde ise yalnız inananlar içindir onlar. Bilgiden nasipli bir topluluk için biz, ayetleri böyle ayrıntılı kılıyoruz." (A'raf, 32)

Cahiliye Yargısını mı İstiyorlar?

"Yoksa Cahiliye devrinin hükmünü mü arıyorlar? Gerçeği görebilen bir toplum için, Allah'tan daha güzel hüküm veren kim vardır?" (Mâide, 50)

"Allah'a Din mi Öğretiyorsunuz?"

"Onlara şöyle de: Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? O Allah ki göklerde ne var, yerde ne varsa bilir. Allah her şeyi en iyi bilendir." (Hucurât, 16)

"Allah'a örnekler vermeye kalkmayın; Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Nahl, 74)

"Yoksa Allah'a yeryüzünde bilmediği şeyleri mi haber veriyorsunuz?" (Ra'd, 33)

"Siz mi daha iyi bilirsiniz, Allah mı?" (Bakara, 140)

"Yoksa onların şürekâsı mı var? Ki onlara, dinden, Allah'ın izin vermediği şeyi şeriatleştiriyorlar?" (Şûra, 21)

İlahlaştırılmış kişiler hegemonyasının en kahırlı zararı, kutsallaştırılan din büyüklerinin dinde buyruk kaynağı olma noktasını da aşıp Allah'a bile din öğretme cüretine ulaşmaları ihtimalidir. Kur'an, bunun olabileceğini bildirmektedir. **"Allah'a din mi öğretiyorsunuz?"** şeklinde acı bir serzeniş ifade eden hayatî soru işte bunun için sorulmaktadır.

Dinin faturası hep Allah'a çıkarılmış, ama kotarıcısı hep Allah adına hegemonya kuranlar olmuştur! Kur'an bu hegemonyacılara **şürekâ** (Allah'a ortak koşulanlar, Allah yerine iş görmeye kalkanlar) diyor. Dinin insanlığa vereceği her şey en ince ayrıntılarına kadar Kur'an'da verilmiştir. Kur'an bunu açık ve net ifadelerle bize bildiriyor:

"Biz, Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmamışızdır." (En'am, 38)

Eksik bırakan kudret Allah olmaz.

Eksik bırakılmadığı içindir ki Kur'an, insanın din adına kural üretmesine, vahyin tespitleri dışında helal-haram icat etmesine şiddetle karşı çıkmıştır:

"Bakın şu halinize, Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerin bir kısmını haram, bir kısmını helal ilan ettiniz. De ki, 'Size böyle bir şey için Allah mı izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?" (Yunus, 59)

"Dillerinizin yalan nitelendirmelerine dayanarak 'Şu helaldir, şu haramdır' demeyin; sonra yalan sözlerle Allah'a iftira etmiş olursunuz. Yalanlar düzerek Allah'a iftira edenlerin kurtuluşu yoktur. Böyleleri için, birazcık nimetin ardından korkunç bir azap gelecektir." (Nahl, 116-117)

Kur'an'ın yakındığı, kendisine getirilen yorum değildir; onun tiksindiği kötülük, yorumu Allah'ın buyruğu haline getirip

dinin tartışmasız kaynağı yapmaktır. Hz. Peygamber'den şöyle söylemesi istenmektedir:

"Allah'ın dışında hüküm mercileri, hakem mi arayayım? O Allah ki, kitabını size mufassal olarak indirmiştir." (En'am, 114)

Benzeri ayetler 20'den fazladır. **Kur'an'ın anlaşılmadığı veya zor anlaşıldığı yolundaki iddia açık bir iftiradır. Kim okumuş da anlamamış? Okudular da mı anlamadılar!** "Kur'an muğlaktır, onu aracısız okuyamazsınız" diye dayatan müslüman yaftalı engizisyon yamaklarının yalanları, Kur'an tarafından aynı surede tam dört kez, hem de yeminle, kendi suratlarına vurulmuştur:

"Yemin olsun ki biz bu Kur'an'ı düşünülüp öğüt alınması için gerçekten kolaylaştırmışızdır. Yok mu okuyup öğüt alacak?" (Kamer, 17, 22, 32, 40)

Allah tek, din tek olduğu gibi dinin ana kaynağı da tektir. **Alt kaynaklar elbette ki çoktur. Önemli olan, son sözü söyleyecek ana kaynaktır.** Tevhit, bu ana kaynağı, bu **'tek'**i hiç zedelemeden kabul etmektir. Ya bu şekilde kabul eder muvahhit olursunuz yahut da etmez müşrik olursunuz. Ortası yok. Muvazaa, idarei maslahat yok!

Allah'a İftira Edenden Daha Zalim Var mı?

"Yalan düzerek Allah'a iftira eden yahut O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim vardır? Bunların kitaptan nasipleri kendilerine ulaşır, nihayet elçilerimiz onlara gelip canlarını alırken şöyle derler: 'Allah'ın berisinden yakardıklarınız nerede?' Şu cevabı verirler:'Bizden uzaklaşıp kayboldular.' Böylece, öz benlikleri aleyhine kendilerinin kâfir olduğuna tanıklık ettiler." (A'raf, 37, Yunus, 17)

Allah'a iftiranın en belirgin ve en yıkıcı şekillerine değinil-

miştir. Bunlar:

1. Kendisine bir şey vahyedilmediği halde 'bana vahyedildi' demek. (En'am, 93),

2. İlim dışı düzmelerle insanları şaşırtıp sapıtmak için Allah'a yalan isnatlarda bulunmak, yani din adına uydurma emirler-yasaklar veya kutsallar-kutsallıklar icat etmek. (En'am, 144),

3. İnsanın söylediklerini esas alarak 'şu helaldir, şu haramdır' şeklinde hükümler vermek. Bir başka deyimle, tahrîm (haramlaştırma) yetkisi kullanmak. (Nahl, 116; Şûra, 21)

İftira kelimesi kullanılarak bize ifşa edilen en hayatî gerçeklerden biri de Kur'an'ın 'iftira ile vücuda getirilmiş yani uydurulmuş bir hadîs' olmadığıdır. Allah ve resulüne yalan isnadın en yıkıcı ve zehirli olanı, Allah adına "Şu helaldir, bu haramdır" hükmünü vermektir.

Allah adına yalan uydurmanın insana yönelik zulüm ve ihanete yol açanı, haram olmayana haram, helal olmayana helal demek ve bunu Allah'a fatura etmektir. Kur'an bu yıkıcı illetin baş temsilcileri olarak yahudi din adamlarını, ikinci sırada da hristiyan din temsilcilerini göstermekte ve Muhammed ümmetini bu felaketin kucağına düşmemeleri için uyarmaktadır. Bu konuya ilişkin ayetlerden biri şöyledir:

"Lanet olsun o kişilere ki, kendi elleriyle kitabı yazarlar da sonra, onunla basit bir menfaat elde etmek için 'İşte bu Allah katındandır' derler. Lanet olsun onlara, elleriyle yazdıkları yüzünden, lanet olsun onlara, bu yolla kazandıkları yüzünden." (Bakara, 79)

Büyük bir acı duyarak söylemek zorundayız ki, İslam dünyası da hemen her bölgede bu **lanet** çukuruna az veya çok düşmüş bulunuyor. İslam dünyasının, Kur'an gibi zaman üstü bir kaynağa sahip olmasına rağmen belini doğrultamaması-

nın temel sebebi, bizce budur. Bu dünyanın, inandığını iddia ettiği Kur'an'ın hakemliğinde, Allah'ın dinine asırlar boyu fatura edile edile yığılan uydurma, saptırma ve hurafeleri din bünyesinden tek tek söküp atması gerekmektedir. Aksi halde Kur'an'a inandığını söylemesi onu kurtarmayacaktır.

Hz. Peygambere iftira, kısa bir ifadeyle, hadis uydurmaktır.

Bilindiği gibi, hadis ilmi tekniği açısından Hz. Peygamber'in söylediğinde tarih ve ilim açısından hiç kuşku bulunmayan hadislere **mütevâtır hadis** denir. İslam bilginlerine göre bu türden hadislerin sayısı en ileri ihtimalle 30 civarındadır. Bilginler içinde bu rakamı 1'e indirenler de vardır. Dikkat çekmek istediğimiz mucize işte buradadır. Şöyle ki, mütevâtır olduğunda hiç kimsenin kuşku duymadığı tek hadis şudur:

"Kim benim söylemediğim sözü söylediğimi iddia ederek bana yalan isnat ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın."

Hüküm Kaynağı Hangi Kitap?

"Neniz var sizin, nasıl hüküm veriyorsunuz? Yoksa sizin bir kitabınız var da ondan ders mi görüyorsunuz? Onda, keyfinize uyan her şeyi rahatça buluyorsunuz. Yoksa sizin lehinize, üzerimizde kıyamete kadar uzanacak yeminler mi var da siz ne hükmederseniz oluverecek?! Sor onlara: Böyle bir şeye hangisi kefil? Yoksa kendilerinin ortakları mı var? Eğer doğru sözlü iseler çağırıversinler ortaklarını!" (Kalem, 36-41)

Müslim ve Mücrim Bir Olur mu?

"Biz, müslimleri/Allah'a teslim olanları, mücrimler/suçlular gibi yapar mıyız?" (Kalem, 35)

Gaybı Onlar mı Biliyor?

"Yoksa gayb yanlarında da onlar mı yazıyorlar?" (Kalem, 47)

Gaybı bilmek iddiası, ilimsiz hükmetmek demektir. Gelecekle ilgili tahmin ve tasarılar, gaybı bilmek değildir. İlim de gelecekle ilgili tahminler, tasarımlar yapar. İlmi saf dışı ederek ilmin ve aklın kontrolünden kurtulma kurnazlığı, tarih boyunca **keramet, sezgi** ve **ilham** adları altında saklanmıştır. Tarikatlar tarihi bu saklama ve saklanmanın zalim uygulamalarıyla doludur. (Bu konuda ayrıntılar için bizim ***'İslam Dünyasında Akıl ve Kur'an Nasıl Dışlandı'*** adlı eserimize bakılabilir.)

ŞİRK VE YEDEK İLAHLARLA İLGİLİ SORULAR

"Allah'tan Başka İlah mı Var?"

Bu soru defalarca sorulmuştur. Şirki deşifre eden omurga soru budur. Allah'ın yetkilerini bir biçimde kullanan veya Allah'ın yetkileri bir biçimde kendisine kullandırılan kudret veya kişiler varsa yedek ilahlar var yani şirk var demektir. Onun içindir ki Kur'an, yüz küsur yerde ilah olarak sadece Allah'ın varlığını esas alıyor ve O'nun yanma yöresine eklenecek yedek ilahlara karşı çıkıyor; bu yedek ilahlar sisteminin varlık ve oluştaki ahengi, insan hayatındaki mutluluğu bozacağını ifade ediyor. Allah'ın kudret ve yüceliğini anlatan beyyinelerin hemen ardından şunu soruyor:

" De ki, 'Hamt Allah'a, selam O'nun seçip yücelttiği kullarına! Allah mı hayırlı, yoksa onların ortak tuttukları mı?' Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size bir su indiren mi hayırlı? Biz o suyla sizin için gözler, gönüller açan bahçeler bitirdik. Sizin, onların bir tek ağacını bitirmeniz mümkün değildi. Allah'ın yanında başka bir ilah mı?! Hayır! Ama onlar döneklik eden bir topluluktur. Yoksa yeri bir karargâh yapıp şurasına burasına nehirler serpiştiren, üzerine daya-

naklı dağlar konduran ve iki deniz arasına bir engel yerleştiren mi hayırlı? Allah'ın yanında başka bir ilah mı?! Hayır! Ama onların çokları ilimden nasipsizliği sürdürüyorlar. Yoksa zorda kalan yalvardığında, onun imdadına yetişip sıkıntı ve kederi kaldıran, sizi yeryüzünün hükmedenleri kılan mı hayırlı? Allah'ın yanında başka bir ilah mı?! Ne kadar da az ibret alıyorsunuz! Yoksa size karanın ve denizin karanlıkları içinde yol gösteren ve rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi hayırlı? Allah'ın yanında başka bir ilah mı?! Allah, onların ortak tuttuklarından uzaktır, arınmıştır. Yoksa yaratmaya başlayıp sonra, tekrar tekrar yaratan ve sizi gözeten ve yerden rızıklandıran mı hayırlı? Allah'ın yanında başka bir ilah mı?! De ki, 'Getirin susturucu kanıtınızı, eğer doğru sözlüler iseniz!" (Neml, 59-61)

Allah'tan Başkasına mı İbadet Edelim?

"De ki, 'Bana, Allah'tan başkasına kulluk/ibadet etmemi mi emrediyorsunuz, ey cahiller?" (Zümer, 64)

Kur'an, ibadetin **'sadece Allah'a'** yapılmasını istemektedir. Daha açık bir ifadeyle, Kur'an için 'Allah'a ibadet etmiş olmak' yeterli değildir, ibadetin sadece ve sadece Allah'a yapılması gerekir. Bu **'sadece'** kaydı devreden çıkarıldığında, yapılan ibadet Kur'an'ın istediği ibadet olamamakta, tam aksine bir tür şirk belirişi olarak kayda geçirilmektedir.

Yedek İlahları Ne Sanıyorsunuz?

"De ki, Allah'ın berisinden yakardığınız şu ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana, topraktan neyi yarattı onlar? Yoksa göklerde bir ortaklıkları mı var? Yoksa onlara bir kitap verdik de kendileri o kitaptan bir kanıt üzerinde midirler? Hayır! Zalimler birbirlerine aldanıştan/aldatıştan başka hiçbir şey vaat etmezler." (Fâtır, 40)

Kur'an bize gösteriyor ki, ibadetin 'sadece Allah'a' yapılma-

ması durumunda ortaya **'nitelikli imansızlık' denen ve sadece Kur'an tarafından telaffuz edilen bir 'imansızlık' türü çıkar.**

PEYGAMBERLİK VE İRŞATLA İLE İLGİLİ SORULAR

Kişilere mi Tapıyorsunuz, İlkelere mi?

"Muhammed, bir resulden başkası değildir. Ondan önce de resuller gelip geçmiştir. O ölse yahut öldürülseydi ökçeleriniz üzerine gerisin geri mi dönecektiniz! İki ökçesi üzerine gerisingeri dönen, Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez. Allah, şükredenleri ödüllendirecektir." (Âli İmran, 144)

Ücret İsteyen mi Var?

"Bir ücret mi istiyorsun kendilerinden de onlar bir borç altında eziliyorlar?" (Kalem, 46)

İnsanoğlundan karşılık beklememek gerçek aydınlık öncüsünün hem alameti hem de onurudur. Kur'an bu noktada temel ilkeyi bir buyruk halinde şöyle koymaktadır:

"Sizden herhangi bir ücret istemeyenlere uyun. Onlardır doğruyu ve güzeli bulanlar." (Yâsîn, 21)

İnsanoğlundan karşılık bekleyenler aydınlık öncüsü olamazlar. Başka bir ifadeyle, aydınlatmanın karşılığı insanoğlunun sahip bulunduğu değerlerle ödenemez. Aydınlatmanın karşılığı sonsuzluktur. Onu da ancak sonsuzun sahibi yani Yaratıcı ödeyebilir.

İzlenmeye layık lider, halktan karşılık beklemeyendir.

Aydınlık öncülerinin ödülünü insanoğlu ne verebilir, hatta ne de takdir edebilir? **Aydınlatıcı ruh, ücret istemez;** çünkü onun ücretini insanoğlu ödeyemez. Onun içindir ki, **hiçbir büyük ruh, insanlık tarafından, yaşadığı sürece takdir gör-**

memiştir. Tam aksine, hep itilen, hep horlananlar, ışık ve bilgi taşıyıcı ruhlar olmuştur. Cenabı Hak, bu ruhların ödüllendirilmesinde yetkiyi kendi tekelinde tutmaktadır. İnsanın verdiği karşılıkla yetinebilen, o karşılık için iş gören bir benlik gerçek aydınlık eri olamaz.

Yaratıcı ruhun, insandan bir şey beklemesinin önlenmesi, gerçeğin taviz konusu yapılmasına giden yolları tıkar. **Kitleden bir şey bekleyen, hesabını, kitlenin beklentilerini örselememe esasına göre ayarlar. Böyle olunca da yeni ve ölümsüz adına bir şeyler getirmesi güçleşir.** Çünkü kitle, geleneğin kabullerine teslim olmanın rahatlığından uzaklaşmayı istemez. Yaratıcı ruh kitleyi yukarı çektikçe kitle rahatsız olur, uykusu kaçar. Ve bu kitle, uyku kaçıran aydınlatıcının, kendisini daha iyiye götürmek sevdasında olduğunu düşünmeye fırsat bulamadan belasını bulur.

ZULÜM VE ZALİMLERLE İLGİLİ SORULAR

Azmışların Sonunu Görmediniz mi?

"Görmedin mi ne yaptı rabbin Ad kavmine? Sütunlarla dolu İrem'e, ki beldeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı. Ve ne yaptı vadide kayaları oyan Semud'a ve kazıklar sahibi Firavun'a? Bunlar, ülkelerde azıp zulmetmişlerdi. Ve oralarda bozgunu çoğaltmışlardı. Bu yüzden, rabbin üzerlerine azap kamçısını yağdırıverdi. Çünkü rabbin tam gözetleme yerindedir." (Fecr, 6-14)

"Geldi mi sana orduların haberi? Yani Firavun ve Semud'un." (Büruc, 17-18)

O Kız Çocuğunun Günahı Neydi?

"O, diri diri gömülen kız çocuğuna sorulduğunda: Hangi günah yüzünden öldürüldü?" (Tekvîr, 8-9)

Yakarışı Engelleyeni Gördün mü?

"Gördün mü o yasaklayanı, bir kulu yakarırken/namaz kılarken? Gördün mü! Ya o, iyilik ve doğruluk üzere ise? Ya o, sakınılması gerekenden sakınmayı emrediyorsa? Gördün mü! Ya şu, yalanlamış, sırt dönmüşse? Bilmedi mi ki Allah gerçekten görür? İş, sandığı gibi değil! Eğer vazgeçmezse, yemin olsun, o alnı mutlaka tutup sürteceğiz. O yalancı, o günahkar alnı. Hadi çağırsın derneğini, kurultayını. Biz de çağıracağız zebanileri. Sakın, sakın! Ona boyun eğme; secde et ve yaklaş!" (Alak, 9-19)

Başlarına Geleceği Bilmiyorlar mı?

"Yeryüzünde kibirlendi ve kötülük tezgâhladılar. Oysa ki tezgâhlanan kötülük, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öncekilerin başlarına gelenlerden başkasını mı bekliyorlar? Allah'ın yol ve yönteminde değişme asla bulamazsın. Allah'ın yol ve yönteminde döneklik de bulamazsın." (Fâtır, 43)

Mal ve Evlat Kurtarır mı Sandınız?

"Ayetlerimizi inkâr edip: 'Bana mal da evlat da kesinlikle verilecek.' diyeni gördün mü? Bu adam gaybı mı öğrendi, yoksa Rahman katında bir söz mü aldı? Hayır, hayır! Biz onun söylediğini yazacağız ve onun için azabı uzattıkça uzatacağız." (Meryem, 77-79)

KIYAMETLE İLGİLİ SORULAR

Kutupların Eridiğini Görmüyorlar mı?

"Gerçek şu ki, biz onları ve atalarını, ömür kendilerine uzun gelecek kadar nimetlendirdik. Hâlâ görmüyorlar mı ki, biz yerküreye geliyor, onu uçlarından eksiltiyoruz? Galip gelenler onlar mı olacak? De ki: 'Ben sizi ancak vahiyle uya-

rıyorum. **Ama sağırlar, uyarıldıklarında çağrıyı işitmezler. Rabbinin azabından onlara bir nefha dokunsa yemin olsun şöyle diyecekler: 'Vay bizlere! Biz, zalimlermişiz!' Kıyamet günü için adalet terazilerini kuracağız/adaleti terazilere koyacağız. Hiç kimseye zerre kadar zulüm edilmeyecek. Hardal tanesi kadar bir şey olsa onu ortaya getiririz. Hesapçılar olarak biz yeteriz."** (Enbiya, 44-47)

"Görmüyorlar mı ki, biz o yerküreye geliyor, onu uçlarından eksiltiyoruz? Allah hükmeder; O'nun hükmünü denetleyecek de yoktur. Hesabı çok çabuk görür O. Onlardan öncekiler de tuzak kurmuştu ama tüm tuzaklar Allah'ındır. Her benliğin ne kazandığını O bilir. Nankörler/inkârcılar da bilecek sonsuzluk yurdu kimindir." (Ra'd, 41-42)

Geleneksel müfessirler, belki de mazur görülebilecek sebeplerle, bu ayetlerdeki iki uçtan eksiltmeyi, yerkürenin **'tam yuvarlak değil de uçlarından biraz basık'** olduğu gerçeğine delil sayıp işin içinden çıkmışlardır. İtiraf edelim ki, biz de mealimizin ilk baskılarında aynı yolu izlemiştik. Hepimizin gözden kaçırdığı Kur'ansal gerçek şuydu: Bu ayetlerde kullanılan fiil, Arapça'da **muzârî** dediğimiz geniş zamanlı fiildir. **Muzâri,** devamlılık ve tekerrür ifade eder. Yani **yerkürenin iki ucundan eksiltme işi, olup bitmiş bir iş değil, olmakta olan bir iştir.** Bundan da anlaşılır ki, yerkürenin iki ucunun bir miktar basık oluşunda iki anlam vardır:

1. Yerküre, deve kuşu yumurtası biçiminde yapılıp yuvarlatıldığında (Nâziât, 30) **kutuplardaki uçları biraz basıktı,**

2. Yerküre, belirli bir zaman sonra, bu basık iki ucundan aşındırılıp eksiltilecektir. Ve bu ikinci aşama kıyametin alametlerinden biri olacaktır.

Yerküredeki ısınma, kutuplardaki buzul erimelerini hızlandıracak ve o noktalarda bir **'eksilme'** gerçekleşecektir. Bu eksilme, Kur'an'a göre, kıyametin yakınlaştığını gösteren ve insanı iyiden iyiye tehdit eden ayet-alametlerden biridir. Bu süreç

fiilen başlamıştır.

"Bir küresel ziraat uzmanı olarak çalışan C. Dean Freudenberger, bundan on bin sene öncesine göre, birkaç asırdan beri suistimal etme sonucu ekili alanların yüzde ellisinin kaybolduğunu, 2000'li yıllarda ise 7 milyar insana karşılık mevcut arazinin yüzde ellisinin daha kaybolarak, toplam yeryüzü alanının ancak yüzde dördünün ekili olarak kalacağını ileri sürmektedir. Tüm canlılar için hayatî önem arz eden atmosferik oksijen bu çölleşen alanlarda artık üretilemeyecektir." (Mustafa Köylü, Çevre Eğitimi: Dinî Bir Yaklaşım (makale), Çevre ve Din (İstanbul Büyükşehir Belediyesi yay.), 2/165-188)

Nasıl Korunacaklar?

"Eğer inkâr ve nankörlüğe saparsanız çocukları ak saçlı ihtiyarlara çeviren o günden nasıl korunacaksınız?" (Müzzemmil, 17)

Kaaria Nedir?

"Nedir kaaria? Kaarianın ne olduğunu sana bildiren nedir?" (Kaaria, 2-3)

O Kemikler Canlanmayacak mı?

"İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplamayacağımızı mı sanıyor? Hayır, sandığı gibi değil! Biz onun parmak uçlarını da tam bir biçimde düzenlemeye gücü yetenleriz." (Kıyame, 3-4)

Hutameyi Düşünmez misiniz?

"Hutame'nin ne olduğunu sana öğreten nedir? Allah'ın tu-

tuşturulmuş ateşidir o, ki tırmanıp işler yüreklere. O, onların üzerine kilitlenecektir. Uzatılmış sütünlar arasında." (Hümeze, 5-9)

Nasılmış Azap ve Uyarı?

"Nasılmış benim azabım ve uyarılarım?" (Kamer, 16, 18, 21, 30)

Yaratan Yeniden Yaratamaz mı?

"İlk yaratıştan âciz kalıp yorulmuş muyduk? Hayır, yeni bir yaratıştan kuşku içinde olan onlardır." (Kaf, 15)

"Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya güç yetiremez mi?" (Yasîn, 81)

"Hatırlamıyor mu insan; o daha önce hiçbir şey değilken onu biz yarattık?" (Meryem, 67)

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim (Ayet mealleri **Yaşar Nuri Öztürk**'ün *Kur'an-ı Kerim Meali*'nin 140. baskısından alınmıştır).

Abbâdî, Abdüsselam Davud; el-Mülkiyye fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye, Beyrut, 2000

Ahmed Hüsameddin, Seyyid; Mezâhiru'l-Vücûd, tarihsiz, yersiz.

Âlûsî, Ebul Fazl Şihabuddin Mahmud; Ruhu'l-Meânî fî Tefsiri'l- Kur'ani'l-Azîm

Aydın, Mehmet; Din Felsefesi, İzmir, 1987

Barkan, Ömer Lütfi; İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler; Vakıflar Dergisi, sayı: 2, yıl: 1942

Belâzürî, Ahmed b. Yahya; Ensâbu'l-Eşrâf (Zekkâr-Ziriklî nşr.), Beyrut, tarihsiz.

----------;Fütûhu'l-Büldân (Abdülkadir Muhammed Ali), Beyrut, 2000

Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail; es-Sahîh (Nizar Temim nşr.)

Bursevî, İsmail Hakkı; Kenz-i Mahfî, İst.1293

Câhız, Ebu Osman Amr b. Bahr; el-Beyan vet-Tebyîn, Kahire (Mektebetül-Hancî yay.), 1985

Cevde, Cemal; el-Evdâu'l-İctimaiyye ve'l-Iktısadiyye li'l-Mevâlî fî Sadri'l-İslam, Amman, 1989

Clausen, Henry; Beyond the Ordinary, California, 1993

Debûsî, Ebu Zeyd Ubeydullah; Takvîmu'l-Edille fî Usûli'l-

Fıkh (Adnan Ali), Beyrut, 2006
Demir, Fahri; İslam Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Servet Dağılımı (Diyanet İşleri), Ankara, 2003

Ebu Zeyd, Nasr Hâmid; el-İtticâhu'l-Aklî fi't-Tefsîr (Dârut-Tenvîr), Beyrut, 1983
Elbânî, Muhammed Nâsıruddin; Silsiletü'l-Ahâdîs es-Sahîha, Riyad, 1995
----------; Silsiletü'l-Ahâdîs ez-Za'îfa ve Eseruha es-Seyyiu fi'l-Umme, Riyad, 1992-1996
Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır; Hak Dini Kur'an Dili Tefsir, İstanbul, 1979
Eş'arî, Ebul-Hasan Ali b. İsmail; Makaalâtu'l-İslamiyyîn (Ritter nşr.), Wiesbaden, 1980
Ezherî, Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Herevî; Tehzîbu'l-Luğa (Abdüs. Harun) nşr.)

Fazlurrahman; Major Themes of the Koran, Minneapolis, 1992
Fîrûzâbâdî, Ebu Tâhir Muhammed; Tenvîru'l-Mikbas min Tefsîri İbn Abbas, Mısır, 1370
----------; el-Kaamûsu'l-Muhît (Âsım Efendi terc.), alfabetik

Garaudy; Roger; Entegrizm: Kültürel İntihar, Pınar Yay. İstanbul, 1992
Gentizon, Paul; Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu, Bilgi Yay. Ankara, 2001
Grondin, Jean; Introduction to Philosophical Hermeneutics, Yale University Press, 1994

Hallâf, Abdülvahhab; İslam Hukuk Felsefesi (H. Atay terc.), Ankara, 1985
Haught, James A.; **Kutsal Dehşet,** Aykırı Yay. İstanbul, 1999
Heytemî, İbn Hacer; ez-Zevâcir an Iktirafi'l-Kebâir (Ahmed Abdüşşâfî nşr.), Beyrut, 1987

Isfahanî, Râgıb; el-Müfredât li Elfâzı'l-Kur'an, alfabetik

----------; ez-Zerî'a ila Mekârimi'ş-Şerîa (E. Y. Acemî), Kahire, 1985

İbn Hallikân, Şemsuddin Ahmed; Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman, Beyrut, 1968

İbn Hemmam; Ebu Bekr Abdürrazzak es-San'anî; el-Musannef, Beyrut, 1983

İbn Kesîr, Ebul-Fida el-Hâfız; Tefsîru'l-Kur'an, İst.1986

İbn Mâce, Ebu Abdillah Muhammed el-Kazvinî; es-Sünen, Mısır, 1952

İbn Mübarek, Abdullah; Kitabu'z-Zühd ve'r-Rakaaık (H. Âzamî nşr.) Beyrut, tarihsiz.

İbn Teymiye, el-Furkan beyne Evliyai'r-Rahman ve Evliyai'ş-Şeytan, Beyrut, 1401

----------; Mecmû'atu'r-Resâil ve'l-Mesâil, Mısır, tarihsiz.

İbnül Cevzî, Ebul Ferec Cemaluddin Abdurrahman; Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr, Beyrut, 1987

----------; Telbîsu İblis, Mısır, 1950

İbnül Kayyım el-Cevziyye; Zâdül-Me'âd (Arnavut nşr.), Beyrut, 1987

----------; ed-Dâu ve'd-Devâ (Y. A. Bedevî nşr.), Medine, 1989

İkbal, Muhammed; The Reconstruction of Religious Thought in Islam, Lahor, 1968

----------; Islam as an Ethical and A Political Ideal (S.Y. Hashimî), Lahor, 1988

----------; Câvidnâme, Lahor, 1942

İmamı Âzam, el-Âlim ve'l-Müteallim (Mustafa Öz nşr.), M.Ü. İlahiyat Fak. Yay. İst. 1992

İzutsu, Toshihiko; Kur'an'da İnsan ve Allah (S. Ateş çev.), Kevser Yay. Ankara, tarihsiz.

----------; The Structure of Ethical Terms in the Quran, ABC International Group, Chicago, 2000

İzzuddin b. Abdüsselam; Kavâidü'l-Ahkâm, Müessesetür-Reyyân, Beyrut, 1998

Kadı Abdülcebbar, Ebul-Hüseyn el-Âmedâbâdî; el-Muğnî fî Ebvâbi't-Tevhîdi ve'l-Adl (Mahmud Muh. Kasım), yersiz,

tarihsiz.
----------; Şerhu'l-Usûli'l-Hamse (Abdülkerim Osman), Kahire, 2006
Kal'aci, Muhammed Revvâs; Mevsû'atü Fıkhı İbrahim en-Nehaî (Dârün-Nefâis yay.), Beyrut, 1986
----------; Mevsû'atü Fıkhı'l-Hasan el-Basrî (Dârün-Nefâis yay.), Beyrut, 1989
----------; Mevsûatü Fıkhı Abdullah bin Abbas (Dârun-Nefâis), Beyrut, 1996
Karafî, Ebul Abbas Ahmed b. İdris es-Sanhâcî; el-Furûk, Beyrut, 1998
----------; el-İhkâm fî Temyîzi'l-Fetâva (Ebu Gudde), Beyrut, 1995
Karaman, Hayreddin; İslam Hukuk Tarihi, İst.1989
Kutup, Seyyid, İslam-Kapitalizm Çatışması (Y.N.Öztürk çev. 5.baskı), Bir Yayıncılık, İst.1985

Mâtürîdî, Ebu Mansûr Muhammed es-Semerkandî; Te'vîlâtü'l-Kur'an (B. Topaloğlu-A. Vanlı), Mizan Yay. İstanbul, 2005-2006
Mekkî, Muhammed Ali b. Hüseyn; Tehzîbu'l-Furûk (Karafî'nin el-Furûk'u ile birlikte), Beyrut, 1998

Omran, Abdurrahim; Family Planning in the Legacy of Islam, London-New York, 1992

Özemre, Ahmet Yüksel; İslam'da Aklın Önemi ve Sınırı, Denge Yay. İstanbul, 1996
Öztürk, Yaşar Nuri; Kur'anı Kerim Meali (140. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2012
----------; Kur'an'daki İslam (45. baskı), Yeni Boyut Yay. İst. 2012
----------; Kur'an'm Temel Kavramları (25. baskı), İst. 2012
----------; İslam Nasıl Yozlaştırıldı (18. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2012
----------; Allah ile Aldatmak (69. baskı), Yeni Boyut Yay.

İstanbul, 2012
----------; Hallâc-ı Mansûr ve Eseri (5. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2012
----------; Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf (9. baskı), İst. 2003
----------; Kuşadalı İbrahim Halvetî (3. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 1997
----------; Ana Dilde İbadet Meselesi (4. baskı) İst. 2002
----------; Kur'an'ın Temel Buyrukları (17. baskı), Yeni Boyut yay, İstanbul, 2012
----------; Kur'an Açısından Şeytancılık (3. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2002
----------; İmamı Âzam Ebu Hanîfe (21. baskı) Yeni Boyut Yay. İst. 2012
----------; Kur'an'ın Yarattığı Mucize Devrimler, İnkılap Kitabevi, İst. 2010
----------; Mâûn Suresi Böyle Buyurdu (15. baskı), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2013
----------; Kur'an Penceresinden Kurtuluş Savaşı'na Bir Bakış, Yeni Boyut Yay. İst. 2012
----------; Kur'an Açısından Küresel Âfetler (6. baskı), Yeni Boyut, İst. 2012

Râzî, Fahreddin Muhammed; Mefâtîhu'l-Gayb, İst.1307

Schimmel, Annemarie; Gabriel's Wing, Leiden, 1963
----------; Cavidnâme Şerhi, Ankara, 1958
Serahsî, Şemsu'l-Eimme Ebu Bekr Muhammed; el-Mebsût, Beyrut, 1989
Sibaî, Mustafa; İslam Sosyalizmi, (Yaşar Nuri Öztürk çev.), Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2010
Sultan Veled, Maarif (T. Yazıcı terc.), İstanbul, 1991
Süyûtî, Celalüddin Abdurrahman; el-İtkaan fî Ulûmi'l-Kur'an (M.Kassâs nşr.), Beyrut, 1987
----------; el-Emru bi'l-İttiba' ve'n-Nehyu ani'l-İbtida', Beyrut, 1998

Şâfiî, Muhammed b. İdris; er-Risâle (A.M.Şakir nşr.), Beyrut,

tarihsiz.
----------; Cimâu'l-İlm (Dârul-Kütüb el-İlmiyye), Beyrut, tarihsiz.
Şâtıbî, Ebu İshak İbrahim b. Mûsa; el-Muvafakaat (A. Draz nşr.), Beyrut, 1975
----------; el-I'tısaam (R.Rıza), Mısır, tarihsiz.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Cerîr; Câmi'u'l-Beyan, Mısır, 1968
----------;Tarîhu'l-Umemi ve'l-Mulûk, Beyrut, 1967
Tâha, Mahmud Muhammed; İslam'ın İkinci Mesajı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011
Tanyu, Hikmet; Yahudi Kutsal Kitapları (makale), AÜİFD, sayı: 14
Temizel, Ömer; Kur'anm Gölgesinde Katıksız Sohbetler, Denizli, 1999
Tillich, Paul; Systematic Theology, Chicago (The University of Chicago), 1951
----------; Dynamics of Faith, New York, 1958
----------; The Eternal Now, New York, 1963
----------; The Courage To Be, New Haven-London (Yale Univ. Press), 1980
----------; Biblical Religion and the Search for Ultimate Reality, The University of Chicago, 1955
Turtûşî, Ebu Bekr Muhammed b. Velîd; Kitabu'l-Havâdisi ve'l-Bida' (Dârul-Garb el-İslamî), 1990

Ülken, Hilmi Ziya; İslam Düşüncesi, Ülken Yayınları, İstanbul, 1995

Watt, Montgomery; Islam Düşüncesinin Teşekkül Devri (E. R. Fığlalı çevrisi), Ankara, 1981

Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Abdullah; el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'an (Abdülkadir Ata nşr.), Beyrut, 1988

KARMA DİZİN

A

Abbâdî (Abdüsselam) 358
ABD 212, 216-218, 275, 371, 372, 375-376
abdest 188
Abdullah bin Mübarek 157, 160
Abdullah Yusuf Ali 279
Abdurrahim Omran 314-317
aboda 306, 352
adalet 232
aforoz 220
Ahmed bin Hanbel 133, 232
Ahmed Emin 343
Ahmed Hüsameddin 144
Ahmet Yüksel Özemre 251
akıl 100-105, 114, 168, 215, 216, 263, 383, 385, 386
Allah ile aldatmak 215-228, 315, 380
Allah ile iskât 384
Ali (Hz.) 197, 225
Âlûsî 304, 332
amel 297-302
Arapçacılık 221-226
Arapçılık 221-226
artık değer 352-360
Atatürk (M. Kemal) 152, 228, 275, 291
ateizm 248, 249
atıklar 374
aydınlanma 168, 398-399
aydınlar 249, 250
ayet 37-40, 49-52, 295
azil 316-317

B

bağy 172-173, 186-189
bâtınî bilgi 118
Bâyezid Bistamî 204
Bedreddin Simavî 357
Belâzürî 351
beyan 80-82
Beyazîzade 133
beyyine 19-20, 39, 80
bîat 275
bilgi toplumu 161-165
Bin Bâz (Abdülaziz) 327-330, 347
birikim sahipleri 249
Bruno (Giordano) 218-219
Buharî 347

C-Ç

Câhız 82
camiler 204-214
Cassâs 82, 333
cihat 260-261
cuma namazı 150, 188, 205
cumhuri ulema 330
cumhuriyet 275, 277, 279

Cürcânî 251
çokluk (çoğunluk) 310-330

D

dârulharp 250-251
dârulislam 250
Debûsî (Ebu Zeyd) 359
Dehrîler 248
demokrasi 269, 275, 277, 279, 323
devrimler 256-257
din 174-185, 323, 390-392
dincilik 182-183, 379
din sınıfı 155, 186-196
diyalektik 365
Diyanet İşleri 208, 223
doğum kontrolü 313-317
dünyevîleşme 185, 285-286
düşmanlık 247-249

E

Ebu Cehil 36
Ebu Hureyre 343
Ebu Saîd İbn Ebil Hayr 203
Ebu Umâme 160
Ebu Zehre 320
Ebu Zeyd (Nasr Hâmid) 137, 229, 231, 262-264
efendi (efendiler) 331-337
ehliye192
ekâbir 333
Elbanî 28, 198-200, 251
Elmalılı 45, 147, 333
emek 350, 352-360, 362
Emevîler 74, 214, 230, 231, 261, 344
emperyalizm 272
engizisyon 190, 234
entegrizm 220
Eş'arî (Ebul Hasan) 253
evliya 236-245
evren 37, 40, 48, 167
Ezherî 118, 268
ezilme 348-351, 365

F

Fahri Demir 358
Fâtiha suresi 93-94
Fazlurrahman 52
fenomen âlemi 37
fes 197-202
fırkalar 338-340
firavunlar 257, 273
Fîrûzâbâdî 116, 361
furkan 21-22
fülk (felek) 43-46

G

Galile 329
Garaudy 220
gayb 145, 396
Gaylân ed-Dımaşkî 230
Gazalî 101, 323
Goethe 3
Georg Friedrich Meier 47
golf 371
Grondin 47
günahkârlar 155, 158, 259

H

Haccac 29
hadis 55-60, 129, 281, 387-388, 395
hafifletme 176-177
Halid bin Velîd 233 343
halifelik 261, 291
Hallâc-ı Mansûr 258
Hallâf 178, 321, 325
hanîflik 262-270
haramlar 391
Hasan el-Basrî 221, 230

Hasan Sabbah 63
hatim 32-33
Henry Clausen 302
Heytemî 157
Hikmet Tanyu 29
Hilmi Ziya Ülken 356
Hitler 349
hiyerarşi 345, 347
hukuk devleti 249
Huneyn 310
hüda 21
Hüseyin Nasr 136

I-İ

Ilımlı İslam 212
ibadet 95-99, 191-192, 206-207, 208, 231, 239, 281, 303-307, 397
iblis 67
İbn Abbas 31, 145
İbn Haldûn 51
İbn Hallikân 69
İbn Hazm 322, 366
İbn Hemmam 30, 214
İbn Kemal 29
İbn Sa'd 184
İbn Teymiye 65, 69, 214, 236, 237
İbnül Cevzî 236
İbnül Kayyım 28
İbrahim (Hz.) 84, 224, 258, 264
İbrahim en-Nehaî 31
i'caz 33
icma 319-330
iftira 393-395
İkbal (Muhammed) 48, 207, 297, 344, 367, 375
ikrah 179-184, 234
ilham 118-120, 396
ilim 15, 51, 52, 114-137, 263, 326
İmamı Âzam 69, 100, 133, 228, 230, 253, 254, 270, 271, 320, 321, 330
iman 53, 126
inkılap 274
insan hakları 210
irfan 116-118
İsa (Hz.) 341, 342
İsmail Farukî 136
İsmail Hakkı Bursalı 39
israf 368-376
istiâze 243
istidrac 65
isyan 256-267
İzutsu (Toshihiko) 139
İzzüddin bin Abdüsselam 104

J-K

James Haught 189, 217
Kaddafî 367
kader 167
Kadı Abdülcebbar 102, 104, 170
kamu hakkı 377-380
Kant 37, 168
kapital 353
kapitalizm 369, 376
karadul 240-243
Karafî 356, 357, 358
Katâde bin Diâme 30, 332
kelam 50-56
keramet 63-70, 396
Kerhî (Ubeydullah) 346
kevser 312-313
kilise 326
kisve 197-202
kitap 9-17, 23
kodamanlar 364-365
kod sistemi 35, 50
kolaylaştırma (kolaylık) 176-185
konfor 375-376

kötülük toplumu 255
krallık 291
kulluk 280-281, 352
kutuplar 400-402
Kur'an 18-19, 70, 88-90, 386-393
Kuşadalı İbrahim 152-153
küfür 47
Küleynî 347

L

laiklik 101, 105, 185, 211, 216, 271, 286, 290
liyakat 192, 232
Lût (Hz.) 254-255

M

Mâbed el-Cühenî 230
mabet 191-192, 203-214, 239
Mahmut (ikinci) 201-202
Mahmud Muhammed Tâha 70, 91, 161, 215, 285
Malthus 309
Marks (Karl) 354, 355
marksizm 367
mâruf 171
maslahat 170-171
materyalizm 40
Matürîdî 133, 170
Mâûn suresi 91-94, 377-380
Mekke 345-346
Merdan Yanardağ 270
Mescidi Nebevî 214
Mehmet Akif 384
Mehmet Aydın 38
mesânî 91-94, 146-147
Mevâlî 221, 225
Mevlana Rumî 378
Michael Renner 373
muallim 106-107
muamelât 104, 170-171, 294
Muaviye 253, 343
mubtıl 267
mucizeler 63-65, 167
muhafazakârlık 263-266, 269-270
Muhammed Abduh 304
muhkem 47, 138-146
Muhtar es-Sekafî 351
Musa (Hz.) 119, 257, 383
Musa Cârullah 169
Mustafa Sibaî 278, 366
mübîn 12, 80-81
Müdafaai Hukuk 291
mülkiyet 355-360
müraî 378
Mürcie 229, 253
mürşitlik (mürşit) 125-126
müstaz'af 349-351, 365
müteşabih 47, 139-146, 164

N

Nakîb el-Attas 136
namaz 24-26, 149-150, 159-160, 272
Naziler 349
Nazzâm 323-324
Nesefî (Ömer) 131
nesh 293-295, 346
Newton 47
numen âlemi 37
nur 20
nüfus 308-317, 370

O-Ö

okumak 24-32, 70-74, 87, 95-99, 149
Osmanlı 225
Ömer bin Abdülaziz 205, 212
Ömer Lütfi Barkan 357
Ömer Temizel 28
özgürlük 16, 66, 183, 284

P

panteon 345
Pascal (Blaise) 217
Paul Gentizon 201-202
Paul Tillich 75, 100, 114, 131, 144, 155, 169, 172, 186, 203, 216, 229, 269, 282, 285, 348
Pezdevî (Fahrül İslam) 129

R

rabler 338-347
Râgıb el-Isfahanî 19, 66, 102-103, 116, 117, 122, 142, 256, 297
rahmet 22
raiyye 275-281, 282
Razî (Fahreddin) 25, 44, 46, 333
reklamlar 374
Ridde Savaşları 261
riyakârlık 155-160, 380
ruh 21

S

sahabe 343
Saîd bin el-Müseyyeb 30
sakal 208
salavât 284
sanı 128-129, 167, 319
sarık 197-202
savaş 250-254, 282
sa'y 302-303
seb'ul mesânî 91-94
sekülarite 185, 286, 290
Selman Farisî 30
semboller 144
Serahsî 251, 323-324,
servet 361-367
sevadı âzam 330
Seyyid Kutup 191, 233
silah ticareti 372
soru sormak 381-403
su 385
Sultan Veled 378, 379
sureler 60-62
sültan 122, 295
sünnet 212, 346
sünnetullah 167, 171
Süyûtî 18, 32, 36, 98, 198-200

Ş

Şâfiî (imam) 82, 129, 314, 366
Şâtıbî 29, 33, 34, 59, 322
şer 331-333
şeytan 235-245
Şeyzele 18
şirk 127-128, 155-159, 193-196, 262-264, 331-333, 339, 345, 396
şûra 275, 277, 278
şürekâ 339-340

T

tâbiûn 320
tafsîl 75-79
tâğut 344
taklit 121
takva 215, 229-234
tanıklık 110-112
tarikatlar 63, 396
tebyîn 80
tedebbür 33, 34, 70-72, 224
tefrika 211
Teftezânî 131
teheccüd 26, 97-98
tekâsür 311-317
Tema Vakfı 372
teravih 187
teref 361-367, 371-372
terör 367, 371-372

teshîl 88-90
teysîr 88-90
Tûfî (Necmuddin) 170
Tu'me bin Übeyrık 343
Turtûşî 32
türban 197-202

U-Ü

uyarı 111-114
uzay gemileri 44-45
ümniye 72-74, 245
ümmî 132, 221, 225

W-V

Watt (Montgomery) 129
vahiy 9-13, 75, 114
vekâlet 278, 287-291
Victor Lebow 374

Y-Z

yerküre 400-402
Yusuf (Hz.) 107-109
zarar mescitleri 208-214
Zerkeşî 18, 19, 61, 252
Zeyd bin Ali 351
zikra 22
zikrullah 26, 148-154, 237
zorluk 177-178
zulüm 246-262

Prof. Dr. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK

(İslam felsefesi profesörü, gazeteci,
yazar, avukat, televizyon programcısı)

Ey mübarek ve mukaddes Kur'an!

Ey Vâcibul Vücud'un şaheseri!

Ey dinim, vicdanım ve imanım!

Ey varlığımın kıblesi!

Ey dünyam ve ahiretim!

Ey hüccetim, şahidim, sığınağım, koruyucum!

Sana aşk ve niyazımı, evlatlarından biri olan

Şeyh Galib'in şu beytiyle arzetmekten başka

bir şey yapamıyorum:

"Canım sensin, cihanda itibarım varsa sendendir!
Meyân-ı ârifânda iştihârım varsa sendendir!"